HENRICI SNELLEN,
MEDICINÆ DOCTORIS

THEORIÆ MECHANICÆ PHYSICO-MEDICA DELINEATIO.

in qua
DAMNOSA ejus PRÆCEPTA
ad
RATIONIS & EXPERIENTIÆ
LANCEM
REVOCANTUR,
ac
PRACTICE EMENDANTUR.

cui præfixa est
AD DOCTISS. CLARISS.
D. JACOBUM LE MORT
EPISTOLA, ejusdemque RESPONSIO.

LUGDUNI BATAVORUM,
Apud JORDANUM LUCHTMANS. 1705.

VIRIS DOMINISQUE PRINCIPIBUS,

D. WILLELMO VAN HOOGENDORP, JC. SOCIETATIS AD INDIAM ORIENTIS ASSESSORI.

D. ADRIANO ROSMAALE.

D. JOSUÆ VAN BELLE, DOMINO BANNI SUPREMI S. HUBERTI, TOPARCHÆ IN WADDINGSVEEN, SLEVICI, &c. SOCIETATIS INDICÆ ORIENTALIS ASSESSORI.

D. GODFRIDO COOLBRANT.

MUNERUM, DIGNITATUM, HONORUM PLURIUM QUIDEM CURA MAGNIS;

AT

CONSULIBUS

FLORENTISSIMÆ REIP.

ROTTERDAMÆ

ÆTERNUM

SERVANDÆ

CONSULTISSIMIS

AMPLISSIMIS

INTEGERRIMIS,

UT ET

UT ET
EANDEM
REMPUBLICAM
STRENUE
DEMERENTIBUS,

D. ISACO VAN HOORNBEEK, JC.
SYNDICO.

D. HERMANNO VAN ZUYLEN
VAN NIEVELD, JC.
A SECRETIS.

FIDELISSIMIS
INDEFESSIS
DIGNISSIMIS,

VENERATIONIS & OBSEQUII,
NEC NON
OBSERVANTIÆ
SUÆ

MONUMENTUM
HOC

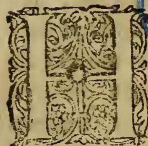
DICAT, OFFERT, SACRAT

HENRICUS SNELLEN,
MED. D.

LECTO-

LECTORI BENEVOLO

S.

HUmanam quotieſcunque B. L. contemplor in ſcientiis & artibus proſequendis & proponendis diverſitatem, toties ejus infirmitatem aſpicio & confuſionem non abſque dolore intueor. Inter planctum ac riſum poſitus, ſcepticiſmum quodammodo amplectens hæreo, ubi ſtudiorum inutilium vanitatem præ oculis habeo, ignarus quo me vertam; tantâ enim in ſcientiarum turbâ turbata apparent omnia, ipſo Oedipo vel Sibyllâ, aut Apollinis tripode indigentia ad judicioſam explicationem & gravem ſelectionem ficti a vero, dubii a falſo.

In hac verſans ſapientiæ humanæ inquiſitione, fœtus ſæpius monſtroſos & abortivos in lucem editos unuſquiſque cernere poterit, in detrimentum ſcientiarum artiumque natos, ita ut ſerio quodam deſiderio eſſet optandum nullos aut paucos in hoc mundo extitiſſe auctores & librorum ſcriptores, niſi eos, quos Deus & natura illuminaſſet. Sed cum tantus ſcribendi fervor & cacöetes ſit finis librorum nullus erit

quam quamdiu hæc mundana Machinâ diversis tramitibus semitisve per homines tot sententiis quot capitibus instructos calcata, explorata, & commentis mere humanis orbi litterato illustrata communicabitur. Utinam nihil proferret homo quam illud, quod vel Deus vel ipsa Dei opera in naturâ dictitarent, demonstrarent, præscriberent! utinam illa ad maturitatem quandam evecta, optime recocta in circumstantiis suis, non in hominum præceptis, aut scholis, cusa, fabricata & limitata ederentur! utinam concordes essent animi in scientiæ veræ ruspatione, & nobili artium inquisitione, ubi simul non solum ad sublimes speculationes conspirarent, sed arduas & pulchras, quæ in artibus ipsis elucescunt, naturæ operas! utinam tantus omnium amor esset in scientiâ & arte celebrium virorum, ut sepositis odiis, quibus ad mutuam fere totius sapientiæ ruinam deflagrare videntur, mutua potius ad fulcra conspirarent, inservire usui & generis humani commodo vellent, tandem collatione valde amicâ sua in diversis artibus & scientiis observata, fastu & contemptu omni deposito, conferrent! quantum ad fastigium virtus humana excresceret, mente potens, manu & instrumentis valida, studiorum progressu prudens, successu atque rerum naturalium operum eventu felix, sibi ipsi, adjuvante Di-

vino

vino numine, excelſam fabricaſſet fortunam; errorum vitiorumque fugatis tenebris in Medico quaſi ſole oculatiſſima Divino-humana gravi talo ſtetiſſet ſapientia. Sed prôh dolor! unuſquiſque potius propriæ fortunæ quam eruditionis faber eſſe vult, & inſtar alius ſcelerati ex ipſo ſcelere & errore, ſuperbo more obtruſis, famam ſibi & gloriam cupit, & nihil aliud venatur.

Vix igitur hæc & ſimilia ruminanti aliter accidere poteſt, quin vel in exſtaſin rapiatur, vel in iram quandam abripiatur, vel in dedignationem veluti trahatur, ut ab ipsâ etiam talium lectione ad commiſerationem quandam, & tandem vindictam cogatur, nimis leviter ab hoc illove, & forſan a me nunc ſuſceptam. Memor ſapientiſſimæ admonitionis Regis vere ſapientis, diu animum compeſcui, manum a tabula retinui, ſilentio omnia ſuppreſſi, ubi ſtulto i. e. indigno aut reſpondendum aut non reſpondendum trutinavi, quid enim utilitatis inde feram? niſi ut ſtultior, vel (ut hujus verbi interpretatione Verulamiana utar,) temerarior appaream eo, qui me non laceſſit, ſed ſua tantum generaliter vaniloqua mundo & mundanis offert. Nil enim ad me lucri accedet, niſi ut hydræ monſtroſum caput amputem triceps de novo forſan appariturum, prout Herculi olim accidit debellanti monſtra. Salva autem mihi

res Chemia affulsit, ubi idem illud Herculeum exemplar non alium obtinuisse successum meditor, nisi cum detruncata colla igne extirpare valuit debellator. Mihi igitur, post plurimas revolutationes ruminationesque in omnem partem tractas, respondere dignius visum fuit hodiernis delirantibus, novaturientibus ingeniis, quævis præmissa spernentibus, aliorumque opera nobilia rodentibus hominibus, non ut inde gloriam captarem, sed ut talibus tantum suas stultitiæ propriæ lineas exhiberem, ubi probavero, nullam ipsos edocere sapientiam, aut paucam in eorum scriptis & dictis latitare, multo minus ibidem sedes suas fixisse doctrinam veram, nullatenus e talibus magno molimine collectis hauriendam vel colligendam; merito enim unicuique dubitare licet, an fibulæ sapientiæ relaxatæ an constrictæ sint, talia non cursim sed pedetentim legenti & cum aliis melioribus ante hac traditis comparanti. Ne igitur miremini Lectores Benevoli & Æqui, quod ego forsan juvenili fervore raptus contra juvenes in campum prodeam, sub castris hodiernorum, novo, si Dis placet, Mechanicorum & Anatomicorum titulo ultra Antipodes sapientum, militantes. Ipse juvenis par cum paribus igitur congrediens, non propria ubique auctoritate stipatus, sed sub laudatissimorum virorum clypeo tutus in lucem prodire coner, illud unicum

venans

venans & pro omni optimo ſpolio petens, ſi ad ſemitas ſapientiæ & prudentiæ veræ reduces viderim viros, tanto cum ſudore tempus inutiliter ſæpius terentes; condonetis quæſo ubi in conſpectum prodeunt quædam verba nimis acria & ſalſa, ſunt enim retorſiones hoſtilium verborum ab hiſce ac aliis tam ore quam calamo antehac prolatorum, adeoque ex lege talionis hæc repoſta credatis. Nomina qui ſua hic etiam depoſita inique fert, is aut me credat, umbratile non velle ſuſcipere certamen, aut me in hac pugnâ prout in bello, nullam ſperare ſalutem nec veniam, ſtatuat. Quemadmodum enim honori & laudi eſt digitis monſtrari in pulchris operibus, ſic & in deformibus actis idem uſui venit, ut homo notetur, ſuoque nomine diſtinguatur, prout idem obſervatum video apud eos, qui tam indigne ſui nominis ſtigma ferunt, ac ſi ſoli illi exceptionem hanc mererentur principes imaginarii in ſua arte & ſcientiâ viri.

Quis enim tulerit eos de ſeditione querentes Gracchos ſeditioſos, & quæſo an non idem eſt ſcientiam aut artem quandam denigrare, quam unuſquiſque novit ab hoc illove publice profeſſam, quamvis nomine celato, pugnet, quaſi vero, contra ſcientiam illam & artem. Juſtius ſaltem mihi videtur orbi litterato inſervienti, ut noſcat adverſarii ſententiam & molimina, ſic enim etiam alteram audire partem, eamque judi-

ciosè conferre cum meâ vel aliorum poterit, antequam immature in has aut illas partes abeat, vel concludat lector.

Tandem ut asperum est hominum ingenium, antequam sæpius adeunt lectionem, illamque intellectui suo adaptarunt, in amorem aut odium, ignorantiæ maximæ fulcra, conclusere; rara enim est avis & Cygno simillima nigro, quæ non se ipsam amat, sibique aduletur, præsertim ut Plautus olim pronunciavit, nihil boni a juvenibus sperandum, omnes enim se amant. Huic autem cætui, si velis, & me juvenem adjunge, forsan amore præceptorum & doctrinæ acceptæ nimis tractum, saltem illud æqui bonique tantum consulat omnis senior, ex hisce & similibus juniorum rixis aliquid saltem utilis & commodi tandem emersurum; quæ unica spes honesta & bona superest mortalibus.

In hujus tractatus parte primâ, Baglivi inconstantem superbiam & doctrinam retundere conor non gravi nec longo, sed levi & brevi stilo, res enim ipsa ornatum negat contenta doceri; nec mea ratiocinia, huic illive sectæ, puta Physicæ Mechanicæ, Anatomicæ, Chemicæ, Galenicæ, serviliter subjicio, ne studia partium sequi & proponere videar, ubique enim aliquid infirmi hæret. Nec mea est intentio ut in Scholis recepta & trivialia rejiciam, nisi in tramites erroneos deviantia. Hujus autem Ro-

mani Profeſſoris de fibra motrice tractatum diluere nunc ſuſcepi, poſthac reliquas ejus operas aggreſſurus, niſi ſuam depoſuerit criſtam ferocem, ibidemque quid de illo viro celebri ſibi vix in unâ paginâ conſtante expectandum ſit, ſuis coloribus depingam, ut poſtmodum ſileat, aut meliora & modeſtiora tradat. Arrogantiæ enim ſummæ ſpecimen eſt ſe ipſum laudare, unico etiam hoc titulo damnandus Baglivus; quod unicuique extra cucurbitam caput tollenti in ipsâ præfatione liquidiſſimum eſt, non abſque rubore legenda ſuperbia Romana! Nequis tamen credat me vel Romæ vel Romanis adverſum, honoratiſſimi enim & ſapientiſſimi in quavis ſcientiâ viri illic prout & alibi degunt, forſan & eorum numerus ipſis concedatur major, ſed quid hoc ad faſtum & gloriam hujus illiuſve Romani facit, degentis in urbe Roma, cujus æterna mænia viderunt gentes depreſſa & devaſtata. Sit urbs illa toto orbe clariſſima, quo titulo autem nunc hæc gloriatur urbium gentiumque Dea? forſan intra propria coarctata mænia ſe Reginam & Deam nominat; an vero hæc non in riſum & contemptum aſſurgent apud gentes, cum intra tam anguſtos limites illa Regina & Dea ſuum extendat imperium, plurimis aut par aut ſecundum. Sed hæc per tranſitum non per contemtum dicta ſint, ſunt enim dicta nullius ponderis

deris æſtimanda. Baglivus enim ſit Italus, ſit Hiſpanus ſit Gallus, ſit Anglus, bene eſt, nos non movet regio, ſed doctrina Baglivi inconſtantiſſima & ſuperbiſſima, quam forſan characteriſticam notam ejus Anatomia Modeſtior adhuc expectanda delebit, verum metuo ejus promiſſa in nihilum caſura, poſtquam lucem viderint, præſertim ſi ſupra fibræ motricis ſyſtema fundata prodibunt.

In alterâ parte infamem juvenibus inquiſitionem menſtrualium motuum muliebrium explodo, in illud fere unicum vires meas intendens, ut demonſtrem Mechanici ratiocinii faſtum & abuſum, ubi homines ſectæ ſuæ tantum adulantes non erubeſcunt omnia gratis reponere, quæ nec ipſa natura concedit, nec ipſa ars unquam demonſtrat, ſi pauciſſima, quæ admodum trivialia ſunt, exceperis. Utinam ei, qui mundi fræna tenent, conſulentes humano generi, illud nefas hucuſque ſuſtuliſſent! nunquam in alienam meſſem imperiti, mathematicâ levi ſcientiâ inflati, falcem ſuam immiſiſſent, artibus & ſcientiis aliis maxime noxiam. Cum vix elementa Medicæ artis libarunt, ſtatim ad ſua tecta excurrunt, labyrintheos naturæ receſſus cum ſuis campis liberis, eoſdem, & ejuſdem eſſe facilitatis, utraque ſtudia proponunt; quod ſæpius in ſuis ſcriptis damnat Verulamius, ſed vix de centum unus ſepta & ſylvas cum illuſtrave-

ſtraverit, quin ſtatim verboſus aut cauſatur ſuperos obitum ægrorum præfigentes, aut mentis ſuæ ſuperbiam extollit caſu felix; non ita profectò nidificant aves, ex arte ipſa, non ex alius claſſis ſcientiâ praxis Medica petenda venit, re enim, labore & experientia errores dignoſcuntur, ſcientia vera hauritur, ars ipſa nobilitatur; Dii enim omnia laboribus vendunt, qui improbi cuncta poſſunt. Ideoque ſi juvenem hunc Mechanicum nimio fervore forſan proſequar, illud imputes amori veritatis, & progreſſui ſtudiorum exoptatiſſimo, quibus etiam accedit calumnia Chemicorum tergo indignè affricta; quid enim amabo, egerunt Chemici contra ipſos Mechanicos, quos audio & video ſuo more Mechanico ſemper loquentes & ex illius artis præceptis demonſtrantes. An ſublimior & magis demonſtrabilis ſententia ad doctrinam excolendam & promovendam eſt: ſi dicat Mechanicus, operas naturales accelerari ex velocitatum momentis, & ex ictuum magnitudine, quam cum Chemici evidentiſſimè per ſua inſtrumenta ſpiritualia, ſalina & ignea cauſas & promotiones illorum operum ob oculos ponunt, quorum præſentiâ aut abſentiâ immediate ea offeruntur aut negantur, quæ relationem habent ad ictus, ad velocitates, ad momenta, ad lentorem, ad quietem corporum; imo quis unquam ex hiſce Mechanicorum dictis

ctis augurabitur remedia, cum illa ſint mera corpora, non verba, forſan is qui haruſpex Mechanicus exiſtit, ſua per extiſpicium & viſcerum Anatomiam, auguria deblaterans vana, dubia, incerta.

Quæ, ut longâ Auctorum ſerie probem, præfatio hæc non patitur, cui tamen auctoritate & verbis Clariſſimi ſcientiſſimique viri T. Kerckringii, quibus proæmium ſpicileg. Anatomic. abſolvit, finem impono, nam eos, qui „ jam ſibi ita placent in ſua mathematicâ, ut „ etiam Medicinam velint ad ejus leges revocare, nihilque tentari a Medico, antequam „ illud & faciendum eſſe & aliter fieri non „ poſſe demonſtrarent, tanquam ineptos homi- „ nes a Medendi Arte præſtantiſſimâ rejiciendos cenſeo. Ego certe eos inſanire citius „ Mathematicè demonſtravero, quam illi probaverint, artem hanc Practicam & quæ non „ exigua ejus laus eſt, divinatoriam ad Mathematicorum leges revocandam eſſe. Non „ poteſt revocari omnium regina Artium politica, non debet Medicina. Agendum in „ utraque eſt ex prudenti judicio & ſervanda „ reſpublica, ægerque ſanandus eſt, antequam „ pereant, dum illi ſuos quærunt, quos nunquam invenient calculos, quoſque quærendos „ eſſe gratis aſſumunt, & prudentium omnium „ ingratis.

EPISTO-

EPISTOLA
ad
CLARISSIMUM VIRUM
JACOBUM LE MORTIUM
Chemiæ & Medicinæ
in Univerſitate Lugduno-Batavâ
PROFESSOREM ORDINARIUM
Præceptorem & Promotorem
meorum olim ſtudiorum
COLENDISSIMUM

Oſt graves cum morbo colluctationes feliciter ſuperatas, denuo manum intermiſſo per tempus operi admoveo; ſed ecce Baglivi opera nuperrimè Lugduni Gallorum recuſa & edita, ad noſtras accedunt oras, mille vanitatibus ex arrogantiæ & inconſtantiæ fonte hauſtis repleta. Fateor me ex illorum lectione animi, forſan debito impotentioribus pathematibus, commotum & colluctatum hæſiſſe, cernens quædam egregiè ex aliis collecta, quædam ſuperbe gratis repoſta, quædam figmentis ſpecioſis ornata, quædam amethodos tractata, tandem alia nullius ponderis

deris adjecta ratiocinia & phænomena, erubui postquam Epistolas, ut gloriæ ambitus ubique effulgeret, titulis superbis armatas aspexi, quæ omnia risum movere debent cordatioribus ac liberæ doctrinæ viris.

Interim novum cum hac Gallicâ editione operum Baglivi produxit Italia monstrum, omni Africano tetrius, in te mi le Mortii unice armatum, sed brutis tantum armis defœdatum quibus tuam dignitatem & famam, studioso orbi gratissimam, rodere tentat, per fœdissimam Mathæi Pallilii epistolam Baglivus, iras a vanâ, nescio qua causâ conceptas in te non sustinendo, brevibus hisce furiis actus concepit, & quid mirum, patri non absimilem protrudit progeniem, sed vana & impotentia, crede lividæ mihi linguæ fulmina.

Hisce igitur de causis, quum calumniatorem tua responsione nec irâ dignum, per tuæ ætatis annos censeam, meus erga te amor, Ex jure jurando me adstrictum hippocratico compulit atque coegit, adhuc quamvis in Medica arte juniorem, ut causam tuam contra juvenem, meæ nempe ætatis Medicum, susciperem, principatum & imperium ambitiosè petentem in liberâ Medicinæ republicâ, in qua ultimum semper supplicium servitutem æstimavit quisque Medicus & præsertim Batavus, in liberrimâ simul & illustrissima degens republica. Serviat Asia regibus assueta, Romanus, & Roma in suo servitio superbus divos sibi fingat, sed aliis, quam Germanis,

nis,

enis, Anglis & Batavis obtrudat, ut tentare videtur hic juvenis, ipsâ ex facie & picturâ horridus, ex utroque igne atrabilarius, viperinis linguis asper, Idolum Romani fore Medici, Divus Divorum Mandatarius, & mancipium Hippocratis Baglivus cui vix Medicorum aliquis par, (eorum enim princeps *declamatur in Epistolarum ad ipsum datarum & forsan emendicatarum titulis) cui vix aliquid secundum esse videtur in Medicinâ*, degens *ut ipse ait* in urbe Roma gentium & urbium Dea, *ut suo nihil desit pectori tumido*

Si jactationes publicæ flammam & fulgorem edere possent, tu O le Morti jam periisses, ardentes enim & urentes radii undique ac undique eminent in epistolâ hac Pallilianâ, seu potius Baglivianâ, in tuum caput cusa, tuamque in fumum & cineres abiisse personam & famam cernere esset, si hodierni Divi, alterius redivivi Hippocratis, fulmina in te vibrata non existerent fumosa & furibunda.

Deliras profecto mi Baglive, si credas nos colla libera gerentes, jugo auctoritativo Medico vel Romano mero submissuros, tibi sit tua Roma, tua Anatomia, tua in Italiâ tyrannis, absque illis a Româ petitis adminiculis & auxiliis Medicis stabit respublica Medica incolumis Transalpina & Batava, penes nos etiam sunt Viri iis in artibus strenui, deridentes fastum Romanum. Nemo tamen homo sobrius ulla Medicinæ fulcra contempsit, superbiam odit, ut ex versatili gloriolæ cupido in-

** *genio*

genio in omni paginâ à se scripta & divulgata apparet.

Frustranea tua & auguria & documenta erunt, quæ scientiam aliunde non raro furtivam aut imaginariam in tuis libellis exhibent, quorsum enim hæc compilatio? quorsum fastus? nisi ut comprobes tuum ingenium per clientelam dominium affectans. Romulidarum more quosvis orans, ut suffragia occupes, pudore etiam post terga rejecto, ut propriis rebus consulas, per forum Medicum multo comitatu incedens, fronte superbiore inflatus, quam vento follis; hoc enim tua demonstrat epistolaris ostentatio, illud tua manifestat pictura plus quam regia. Profecto qui veram possidet virtutem tranquillus est, simulque felix dici potest: sufficit enim homini honesto, si honore dignus sit, & non infletur levibus inanibusque captationibus & insomniis, quæ honorem ludicrum cito sub falsâ imagine pereuntem præbent, nam tandem in risum & jocum hæc omnia vertuntur, quod vulgarissimum est histrionibus effectum.

Exemplum illius ex tuâ iracunda patet epistola, ubi in principio le Mortium lamentantem *depingis* vix ad magna natum, *in fine ejusdem, illum oras & deprecaris, ut* fastum comprimat *eum commonens,* Horriferum Ajacem a timido Ulysse esse confectum, *quid ibidem auguraris? auspicia propria trade, & ex propriâ sententiâ prònuncia. Tu minaris, tu præcipis, tu jurgia moves, eam saltem ob causam*

ſam quod nomini tuo non litaverit le Mortius, Idolum nullum hucuſque agnoſcens, Deo & Naturâ duce rem agens, neminem cordatum & doctum ſpernens, vel contumelioſis verbis irritans, errores placidè corrigens, tyrannicum jugum quovis modo abhorrens, ſuam provinciam illi publice demandatam ornans & forſan ad invidiam uſque extendens.

Si errantium nomina chartis imponere *non liceat, multo minus illud ſuperbientibus decet, quibus, contemni ſe, unicum eſt cordis ſecretum, ſi non adorentur. Gloriam comtemnit, & contemptum omnem deſpicit le Mortius, patientiæ, odii, furoris, iræ, amoris tui parum ſollicitus; ſit igitur tibi tua Roma tumide nimis & ſerviliter amata, nobis Batavia libera, premium hoſpitii & laboris maneat: ex utraque provinciâ, quamvis æque ſordidi, ac honeſti, liberi & degeneres animi prodeant.*

Demiror autem mi Baglive tuam debacchationem in eum, qui ſaltem hucuſque in ſuis ſcriptis te virum eximium, vere laborioſum ac indefeſſum, eruditum & celeberrimum, ſed tantum iniquiorem in Chymicos *dixit; cujus artis planè ignarus eſſe videris, & eo nomine oſor illius exiſtis, quis te Anatomicorum principem & defenſorem ſtatuit? ut tantopere iraſcaris le Mortio, ex antiquioribus repetenti*, optimos Anatomicos eſſe infeliciſſimos practicos, & ex cada-

verosâ ſcientiâ plurimos pronunciare, *nam & illa in aliorum ſcriptis proſtant. Imo tuus præfator & ſimul adulator, de fibris tuis pronuncians,* harum vim & fabricam in cadaveribus explorare ambiguum eſſe *ait; unde ad eos tuam iram convertas oportet. Arguas tanquam juſtus non tanquam iniquus cenſor, & admoneas tanquam prudens & ſciens homo, cum de perſonis & viris loqueris imitandis, quorum notitia tibi valde tenebricoſa & obſcura eſſe videtur? Confundis enim homines gradu maxime diſtantes, confundis ſcriptores cum iis, qui hucuſque non ſcripſere, & reipublicæ litterariæ incogniti manent. Nominas tales rem inter ſe modeſtè agentes, in quibus ipſa tamen iracundiæ, ferociæ & odii extrema apparuere indicia, propriis hiſce auribus hauſta & oculis viſa; ſed & hæc tuæ ſcientiæ ſigna ſunt ſublimia.*

Tandem Atticam tellurem Latio proximam eſſe *ais, &* exinde huic majus acceſſiſſe doctrinæ & obſervationis pondus; *bella hæc ſunt verba. Sed demonſtratione multâ indigentia. An cum te uno conſpiravit mendax dicta Græcia, ut in flore tuæ juventutis te eruditione clarum redderet. Hoc vereor, quemadmodum miſeri proximi Græciæ Aſiatici, quartâ lunâ abſque dubio nati, afflatu illius Græci numinis deſtituti, omnem amiſere ſophiam, ſolius ſophiæ templi poſſeſſores, ſic & tui ſimiles tandem ſuis excidant conatibus ventoſis.*

Hippo-

Hippocratem imitandum *proponis le Mortio* tanquam Divum, si gloriæ cupidus. *Illum ducem semper sequitur, ubi ex natura pronuntiat, per triginta sex annos praxin exercens, ætatem tuæ vitæ in suis negotiis practicis superans. Sed rejicis hujus ignes Chymicos, cur igitur non rejicis Hippocratem, semper de igne aut calore loquentem, in febribus, & aliis locis, ut & in sterilitate ac fertilitate, ubi ait*, spiritus aut foras prosilire aut non prosilire per ignem aut frigus, *in eâ igitur parte Chemici sequuntur Hippocratem, sed tanquam hominem. Denique cur incusas le Mortium, tanquam ex furnis & ignibus suis pronunciantem? nam te corrigens edocuit, si sanâ mente ipsum perlegeris, quod* hoc erroneum & falsum sit, *simul reprehende S. Paulum Apostolum ubi pronunciat omnium operas examinandas fore per ignem. Cur invectivas non tradis Prophetis, ubi de exquisitissima & ultima probatione per ignem loquuntur? Sed pleræque in Chemicorum tergum affricta calumniæ, vel in ipsum non quadrant, vel in juvenilem Chemiæ ætatem repercutiendæ sunt. Nam in omnium artium progressu idem contingere solet, ut Artistæ per gradus & scalas sapiant. nemo etiam Chemicus Anatomiam rejicit, sed Anatomicorum, si ulla sit, superbiam rejicit aut parvi curat; ideoque tu tuis promissis stes, & hiatu tanto digna proferas in Anatomiâ a te fabricandâ; certe non dicet le Mortius, (quem tu* vaniloquum,

confusum calumniatorem, *& quidquid talium est scommatum, vocas) si vera tradideris, nova exhibueris, utilia protruderis, te esse vanum & superbum Romanum*

Sed desisto cum viro colloqui, qui irarum furiis ardet, & ex patientiâ læsâ (sed unde non capio) in furorem agitur per Philosophiæ monita, nisi cum successu prius suo, Hippocraticorum remediorum Hercule, *usus sit* Helleboro: *nam plura sunt, mi le Mortii, quorum ulterius arguere possem Baglivum in media Româ barbarum, & omnium bonorum consensu in eum retorquere, cuncta quæ turpissime in tuam famam evomuit, scias pauca tamen hæc velim, ut hominem intimius noscas & perspicias, qui ingeminare non veretur, te* in tuo libello superbè & tumultuariè congessisse *tua; verum quam justè (cum in te non cadunt) dicta hæc in ipsum retorquentur, æquus dirimet Lector, modo praxin ejus obiter perspiciat, ita profecto dispositam, ut effari compelleris, Auctorem id consilii habuisse omnem Medicinæ ordinem & methodum stabilitam rejiciendi. Si integrum opus conferas, in singulo capite quadrata miscet rotundis, in hoc aphoristicam vel Mechanicam quandam sapiens severitatem, insuper alia ex aliis corradens, sed inconcinnè. Hinc absque dubio Epistolarem Apologiam conscribere, & in ipsa præfatione suorum operum publicare tam anxiè curavit, quod mortalium nemo de te unquam suspicatus est. Si*

totius

totius operis Bagliviani scruteris fundamentum, habebis perpetuam ex vagâ novaturientis imaginatione occurrentem contradictionem, si altius illius petas fastigium, invenies superbiam, adulatorum blanditiis coronatam, calumniâ, & livore ab utraque parte stipatam. Silentio igitur ejus verba prætereo, quod optimè sine Chymiâ mederi scit, *quæ tamen ipso teste* est artium nobilissima & summopere necessaria rei Medicæ; *sine Hippocrate artem medendi nescit*, quæ ante 50. annos obscurius incedebat; *prælucente etiam Hippocratis, ultra duo annorum millia, fulgore; quod tempus plerique Medici hujus & Galeni interpretatione perdiderunt; donec præteriti sæculi felicitas, eos ad ipsam naturæ ruspationem incitavit, ergo non ab illo, sed ab hac inquisitione scientiam arti innixam, & per hanc orta magis corruscabit hæc lux &c.*

Si insignis superbiæ & fastus Bagliviani desideres, vir Cl. exemplum, id pessimum mihi visum fuit, sibi ipsi honorum titulos adscribere, quorum mentionem nemo fecit, & eosdem epistolis etiam absque scriptorum notitiâ, multo minus veniâ, in lucem mittendis inserere, ut a doctis viris æstimari & laudari semper & ubique videatur. Hujus facti a Baglivo perpetrati, quomodo certior sum factus, ubi colloquii occasio de hac re, brevi ut spero, dabitur, aperiam, cum illud scribere &

chartis mandare mihi religio ſit ; vince , vale, vive, & ex his litteris perſuaſum habe me ſemper fore.

tuarum virtutum &
Doctrinæ

Dabam Rotterodami
idibus martii
A. D. 1705.

flagrantiſſimum cultorem

HENRICUM SNELLEN.

J. LE MORT HENRICO SNELLEN M. D.

Amico ſuo integerrimo bene vivere & valere!

DEntata hæc charta, littore ipſo loquacior, nugas canoras præterea nihil continens, Baglivi operibus inſerta, ſchytarum quædam Oratio mihi viſa fuit. Siſyphi artibus veluti armatus, ſubventanea parit pulverem oculis offundens, opera, albo reti ubi aliena captare bona ambit, propriis facile pennis capiendus.

Condono autem Baglivo Romane ſcribenti, nam qualis vir talis ejus Oratio eſt, aliena etiam inſania frui, quam ipſe inſanire volo, contentus ſpartam meam, quam nactus ſum ornare. Aliis, ut ventos colant, Ignem diſſecent, in Aqua ſcribant, idolorum ſuorum ſuperba ſint mancipia, haud invideo ſed potius ea admiror. Parum ſollicitus quid de me cenſeat mundus;

tranquillam agere conor vitam curis talibus vacuam; despiciens irarum & calumniarum fluctus, ab hominibus impotentioris animi in me motos, ipsi suos compescant vel agitent affectus, me dulcis saturet quies.

Nobiles tuos autem laudo conatus, eoque nomine me tibi devinctum fateor, meam ubi famam hujus Exteri manibus pedibusque conculcatam protegere in te suscipis. Arduum aggrederis opus, nescit enim semper homo cujusmodi portento eum involvat Fortuna, Illud interim moneo ut semel non sæpe, tales dilutiones asperiores adversariorum a te fiant, ne similis hisce maledicentibus evadas, sed hæc, usui & commodo generis humani ut tua inserviant scripta, annitere.

Verum est amor scientiæ veræ practicæ Medicæ, honos Præceptorum, fervor suæ juventutis, libertas in studiis naturalibus, te incitarunt & abripuerunt ad refellenda aliorum superba scommata & ratiocinia, si Diis placet Mechanica, ita ut lacessitus nunc in campum prodire videaris, excusatione omni dignus. Sed ubi ad ulteriores tuorum studiorum progressus, erudito orbi communicare animus te compellet, neglectis & spretis injuriis omnibus, modestè & erudite tua exhibeto doctrinæ specimina. Multa sunt, crede mihi, quæ militem decent Juvenem, Veteranum, & Ducem dedecent.

Res

Res nunc cum Juvenibus agitur quævis audacter protrudentibus, sua sola laudantibus, & ut suæ immodicæ consulant Gloriæ ad quævis aspirantibus, bene est, hos nunc refutare aggrederis iisdem & plane paribus annis & armis hanc palæstram ingrediens, hæc sufficiant. Ea quæ interseruisti, Medicis cordatis grata fore animitus spero, utpote quorum intellectus & usus præcipuum respiciunt Medicæ Praxeos scopum, non ex Theoriæ cujusdam vanitate, ut hodie solet, sed ex naturæ Ministerio collectum.

Ut res omnis tua evadat prospera, nunquam primas ambias, ne sis Halophanta, cornicum oculos configere non tentes, sed instar generosioris plantæ statim cum fructu appareas. Deum T. O. M. unicum Naturæ Architectum & Gubernatorem, veritatis omnis lucidissimum fontem, Dominum tuum agnosce unicum, amore omni & veneratione summa colendum. Naturam ejus ex arbitrio & nutu dependentem, in exercitiis mundanorum corporum prosequendis, Ducem & fidum socium elige. Ab horum latere nunquam discedito. Thesauros lucis exinde petito, eos consummatos & maturos propriis laboribus reddito, hos nunquam sepelito, sed orbi, etiam invido & ingrato quamvis, suo tempore communicato, parum sollicitus, quid de te velox malum pronunciet, recedente ab

auctoritate errorum per aliquot secula receptorum.

Sic laus, honos & gloria, tranquillam tibi mentis possessionem, vitæque beatioris æternam hilaritatem præbebunt, quod toto ex pectore vovet, orat, precatur.

Totus Tuus &c.

Celeri dabam calamo Lugd.
Batav. 1. Junii,
1705.

THEORIÆ
MECHANICÆ
DELINEATÆ

PARS PRIMA.

EST
VERULAMII
EXIMIUM HOC DICTUM.

Homo naturæ miniſter & interpres tantum facit & intelligit, quantumde naturæ ordine, re, vel mente, obſervaverit: nec amplius ſcit, aut poteſt.

THEORIÆ MECHANICÆ DELINEATIO.

Variâ, homines ſtudio dediti, ad ſcopum propoſitum feruntur, imaginatione; alii enim ad ſcepticismum perpetuum ſuâ trahuntur naturâ; alii auctoritati hominum ſe mancipiorum inſtar ſubjiciunt; alii propriis ſe lactant chymæris, quas ſub ſcientiæ alicujus certæ & conſtantioris titulo divendere conantur. Hinc quibus Mathematicæ placent deliciæ, iis nihil gratius nil jucundius eſſe videtur, cætera ſpernentibus, etiam cum aliarum artium & ſcientiarum deſpectu & detrimento.

Viri igitur forti imaginatione imbuti, his omnem ſapientiam humanam ſubjiciunt, ſolique Matheſi imperium tribuunt auguſtum, leges ex ea etiam invitâ naturâ æternas, uti volunt ſtatuuntve homines, ad infinitum procedentes cudunt.

Auſus conatuum tam arduorum & pulchrorum pleroſque capiunt, qui veritatum aliquarum præmiſſarum dulcedine illecti parum de inqui-

quiſitione rerum naturalium, primâ in fronte conſpectarum & vix in limine ſalutatarum, ſunt ſolliciti.

Breviorum Mathematicarum propoſitionum evidentiæ, auditores & lectores in conſenſum trahunt, concluſionum ſuccinctarum amœnitates, etiam nolentes, in talis doctrinæ aſſenſum & applauſum cogunt, aureâ quaſi catenâ in vile ſervitium trahendos.

Nemo quidem hominum huic refragari poteſt tam nobili ſcientiæ, ſi ejus abuſus in aliis artibus ſcientiisve diſtrahendis ac faſtu temerario proterendis, non tantus eſſet, ac ejus hodierni præceptores & antiſtites volunt.

Imo dolendum potius eſt hanc nobiliſſimam ſcientiæ humanæ partem, aut omnibus aliis doctrinis eſſe inſufficientem, aut ad quasdam circumſtantias evidentiores, demonſtrationes ejus eſſe tam limitatas, ut ex paucis veris ſpecialibus, abſolutè dubia & falſa generalia obtrudere ſoleant ejus fautores.

Sed deteſtandum magis eſt Mathematicos ſub Mechanices titulo, quædam gratis aſſumere atque proponere, quæ omni adhuc carent demonſtratione, nihilominus datorum evidentium nomine coronata, quæ ut aliquid hujus ſectæ patronis concedamus, vix in decimâ occaſione conſtant, in novem deviant aliis præcepta, rariſſime eo collimantia, ut inde cer-

tas in practica conclusiones deducere valeat homo naturæ interpres.

Silentium mihi altum erit de irruptione Matheseos in Theologiam, aliasque scientias abstractas, de ejus fœtu quodam Mechanico imperium in naturam & ejus ministrum medicum ambiente quædam exhibiturus, ut exinde ejus tentamen, incertitudo, commodi & usus in praxi medicâ sterilitas, veris medicinæ cultoribus detegatur.

Quid plurimi hujus patroni olim jam tentaverint nunc prætermittam, nimis enim longum foret, eorum autem irrita conamina & infrugifera praxis pro demonstratione evidentissimâ sufficiunt, *parum fiduciæ usui ratiocinii mechanici in medicina esse tribuendum.* Quod nuperrimè publicâ exercitatione de nervis plurimis anatomicis experimentis demonstravit experientissimus totoque orbe celeberrimus Anatomicus G. Bidloo.

Relictis aliis Georgii Baglivii studium ultra solida vix solidi quidquam continens, sub quâdam larvâ novi (si Diis placet) speciosi de fibrâ motrice inventi, omnia sua crepantis attingam, tanti Viri inconstantiam & incertitudinem propriis è scriptis pro viribus demonstraturus.

Humanam omnem œconomiam ejusque diversitatem in statu integro, a solo fibrarum statu diverso, in turbato, à nimiâ tensione, crispaturâ, ut vocat, & laxitate deducendam ingemi-

nat Cl. Vir, adeoque Methodica secta in hoc auctore reviviscit, & vix novitatis commodique granum orbi litterato huc advenit, hujus vero si germen hinc inde propullulare videtur, id statim re intimè perspectâ exarescit.

Corpus humanum instar circuli fine & principio carere cum Hyppocrate de loc. in hom. pronuncians telam suam orditur, statim tamen pag. 4. factâ fibrarum in membranaceas & carneas divisione, *illas ortum habere à cerebro junctim cum piâ & durâ matre* audacter pronunciat harum primæ originis inscius, *musculos* tamen *esse productiones tendinum*, *tendines vero productiones ossium* demonstrandum suscipit, in hac Anatomiæ parte deficiens, nam tendines nunquam ossibus alligari demonstrant accuratiores sectiones.

Hinc, (licet lib. prax. cap. 8. efficiendorum systematum Cacoethen tanquam medicinæ impedimentum incuset) tamen p. 6. *duo superius enarrata fibrarum carnearum & Membranacearum genera*, *duo diversa partium systemata efformare* constare vult, quæ sententia cum Etmulleri, Willisii plurimorumque præprimis veterum Medicorum doctrinâ congruit, partes Machinæ nostræ continentes spermaticas sive nervaceas & sanguineas esse statuentium; at quum hanc diversitatem per duplicem nutritionem à nerveo & sanguineo succo medici nondum cum

Bagli-

Baglivio demonstrarunt, neque hæc cap. 2. in quo investigandi fibrarum brutorum plurimorum varios modos proponit & ab his postea ad humanas fibras argumentandum vult, neque ex omnibus argumentis huic rei probandæ allatis Cap. 3. & p. 158. neque ex examine fibrarum per microscopia, patet. Nam fibrillæ maceratione expansione super vitrum acu &c. à naturali ordine recedunt, decursus & collectio diversa, quam notat p. 158. in carneâ & membranaceâ, diversam originem non demonstrat, quoniam hæc phœnomena in utrisque apparent, collectio enim diversa fibrarum in osse duro ac durissimo varia sit necesse est: Dubii igitur locus fuit & post nostrum auctorem de hoc nutritionis pronunciato manet; nec non quod fibræ sive carneæ sive membranaceæ simplicissimæ nondum attinguntur, annotante & hoc J. F. Ordlob. dissert. 2. nam ex minoribus fibrillis utramque conflari, microscopii usu auctor p. 159. & Lewenhoeckius observant, omnesque cum fibræ albedine, etiam secundum Baglivium p. 159. instruuntur, modo, per experimenta a Cl. Aquapendente primo, quod sciam, tradita, & a nostro aliisque recocta, a gelatinoso vel sanguineo, dicam tomento, vel grumo debitè purgatas; sive animalium fame aut atrophiâ extinctorum fibras carneas ad examen revoces, & inprimis in embrionis staminibus accuratè tracta-

tis alborem ſemper reperies, rubore poſt notabile tempus apparente, ut in brutorum catulis ad hoc experimentum deſtinandis & abortivis fœtibus experiri eſt: ex quibus concludere cogor, fibras muſculares & membranaceas reverâ ratione ſtructuræ minimæ non differre, ſed totam Machinam qua ſolidam ex fibrarum unius generis variâ coagmentatione conflatam eſſe ſtatuo cum Bonio Cir: Anat: prog: 7. cujus ortum & finem fateor me ignorare, quare etiam cum Williſio cap. 19. Anat. cereb. eam nervi (ut vulgo fertur) multo minus cum auctore noſtro cap. 3. duarum meningum productionem ſtatuere audeo, utut non ignorem ex Williſio nervos a piæ matris productione inveſtiri, eodem modo ac à maſsâ argenteâ inauratâ producta fila inaurata prodeunt.

Gratis, meo quidem judicio, admittit auctor p. 4. 12. &c. *tendines eſſe oſſium productiones*, quia tendines membranæ tunicæ, ſalvâ quodammodo œconomiâ in cartilagineam & lapideam duritiem converti poſſunt, uti in decrepitis & in cordis cervini oſſibus animadvertunt Anatomici: ſi vero oſſa tendinum ligamentorumve productiones dixiſſet, ad naturæ ordinem quodammodo loqui videretur, quoniam oſſa primo in embrione fibræ mollis dein durioris & cartilagineæ tandem lapideam duritiem per varios caſus præ ſe ferant, uti, ſi quis recte,

Cl:

Cl: Th: Kerckringius in ſuâ oſteogeniâ fœtuum demonſtravit delineavitque : hiſce tandem adde quod Medici nondum in plano deduxerunt partem unam in embrionis formatione, quam potius partium ejus expanſionem voco, alteram præcedere; adeoque illam hujus productionem dici non poſſe patet, & medici in hoc negotio principium circuli quæſivere.

Fibræ exiſtentiam igitur nemo negat, univerſam Machinæ ſtructuram ex fibris mirificè contextam eſſe *mente quodammodo* ut auctor noſter : p. 3. non tantum ſed re ipsâ & experimento aſſequimur, ejus motum forſan omnes admittunt Medici, niſi eſſent rigidiſſimi, hunc preſſioni fluidorum poſſe & debere inſervire liberrimè concedi poteſt, nihil enim fruſtra natura molitur, ſed quid opus eſt, nunc fluidorum vim & impetum rejicere, admittere de novo potentiam, tandem palinodiam expreſſis verbis canere.

De origine motus ſolidorum differenti ſpeciatim cap. 4. incumbebat : hanc in ovo jamjam fœcundato ſcrutatam, movens puncti ſalientis ruſpatum fuiſſe, nec ſufficit propoſuiſſe *duos eſſe principes omnium partium motores, cerebrum nempe & cor* idque ad nauſeam repetere pag. 2. 11. 15. 16. 18. 34. 36. 46. &c. ſingulisque imperium ſuum ſuper ignobilioribus partibus tribuere, eodem modo ac Cl. Do-

leus ſuis regibus Microcoſmetori & Cardimelechi in cerebro & corde thronum erexit ad modum Helmontii archei, neque temere altero ſuper alterum dominium largiri, cum cordis & cerebri motus potius ſpirituum animalium adeo pacati & æquales peraguntur mutuoque egent auxilio & commercio, ut alter niſi cum alterius ruinâ aboleri nequeat, multo minus, *particularem ſuper partibus carnoſis & ſanguineis*, id eſt *muſculis* ut vult p: 16. *poteſtatem & a cerebro independentem cor habere*, *& cerebro* præcipuam *jure originis & jure motus* in ſpatiis forſan imaginariis quærendo *poteſtatem competere*, admitti poteſt; nam nunquam demonſtrabit motum viſcerum membranarum & tunicarum alio mechanismo quam muſculari perfici, omnis enim motus Machinæ ſolidæ eſt muſcularis, quod dogma deduxerunt celeberrimi Anatomici Williſius, Bonius, Ordlopet, præceptor noſter ſemper colendus G. Bidloo, quam diſtinctiſſimè, per hunc fluida conquaſſantur, propelluntur & momentum eorum augetur aliquando cum violentiâ, ita ut cor tremat, pulſitet & palpitet ex vehementi muſculorum motu, adeoque vehementiſſimè errat Cl. Vir pag. 15. dum concludit *quod eo tempore quo movetur muſculus nulla ſit in pulſu vel corde mutatio*, quod facillimè concedi poteſt, ſi Baglivius motum muſculorum auris ſuperiorum, ad aures, ad propria effata erigendos intelligat &c.

Mem-

Membranarum tunicarum inteſtinorum veſicæ &c. motum, per muſculos fieri jam ante Williſium demonſtravit Cl: Fallopius, poſt illum plurimi inſignes viri, non enim carneo-fibroſa expanſio in omni muſculo cernitur ut in non formato anatomicis dicto palam eſt, licet easdem ſtrictè loquendo & communes cum formato partes habeat, ut probat Bonius C: A: prog: 29. quod ſi vero hunc cum J. F. Ordlob. diſſ. 24. §. 8. aliisque, motricem fibram vocare velis, per me licet, dummodo in re ipsâ conveniatur, muſculus tamen ex ſolidis eſt immediatum motus inſtrumentum ope portionis materiæ & ſanguinis; adeoque membranarum motum per oſcillationem duræ matris propagari, nec per falſam præſuppoſitam nerveo ſucco nutritionem, (quam merum commentum eſſe ſtatuit Bart. de Moor Path. Cer. cap. 1.) neque per diverſam membranaceorum morborum a carnoſis naturam probandum, ut vult Baglivius, concipere poſſimus.

Motum meningum & cerebri reciprocum, iisdem experimentis p. 20. 21. 22. enumeratis demonſtrarunt ante Baglivium plurimi Anatomici ſed præprimis Bartholinus Anat: Reform: lib: 3. c. 2. ſed hujus cauſam contra Baglivii opinionem explicarunt per arteriarum motum, cum hoc enim ſyſtole & diaſtole cerebri & meningum coincidit; immerito igitur *præcipuæ*

illarum tenturæ adſcribitur pag. 20. 28. 29. motus hujus ſubſultorii cauſa, quæ maxime a cerebri hujus ab arteriarum dilatatione dependet: cerebri etenim motus cranii portione atque meningibus ipſis ablatis pergit pro tempore, quod in ove vivente etiam obſervavit Cl: Riolanus, præcipue circa ſinus duræ matris ob arteriarum ibidem copiam conſpicuus, hinc infero non ſolum *audax* ſed temerarium *problema* proponere virum antiquarium p. 27. *num ſc. ſyſtoles & diaſtoles motus quem habet cor a ſyſtole & diaſtole duræ matris dependeat.* Sed cor muſculus ſecundum Hyppocratem divum Baglivii eſt, qui ſecundum hujus hypoteſin jure originis & jure conſenſus &c. nullam cum oppoſito ipſi membranaceo ſyſtemate analogiam habet, adeoque oſcillationis propagatio meningum ad cor, locum habere non poteſt, quod etiam eodem Auctore *per transmiſſam a cerebro irradiationem movetur* p. 15. 25. Vix autem opus eſt hujus problematis demonſtrationem anxie inquirere, dum auctor circa hanc dubius, nunc diſtinctus, & iterum quaſi indifferens ſit, audiamus igitur ipſum dubitantem, pag: 37. quærit igitur *an cor magis indigeat dura matre vel contra, & ultra harum partium ſit alia alii magis ſubjecta, & an pendeat motus cordis a motu duræ matris an contra?* & pag. 18. *a duræ matris motu motum cordis pendere illique ſubordinatum omnino eſſe pene aſſe-*

asserere audet, sed ecce, omni dubii loco amoto pag: 27. planè *Majorem esse impetum, elaterem & vim duræ matris quam cordis* asserit, tandem pag: 36. §. 7. vim dicto huic addit dicens, *dura Meninx maximus humani corporis elater est suâ perpetuâ oscillatione secretiones fluidorum variè promovet, variè dirigit, solidis imperat & fluidis; singularum partium motus quia ab ipsâ impulsum accipiunt, ab ejus legibus quoque dependet* plurimisque in locis potestatem hanc meningum, planè ab eo fictam super corde, lectoribus obtrudere conatur, unicum instar omnium solummodo pag: 43. protrusum adferam, ubi, *certè cor resistentia debilius vehementioribus duræ matris ac pressionibus cedet sanguinisque in gyrum expressio meningum pressionibus magis quam oscillationi villorum cordis subordinata erit*, si modo dura mater forti texturâ sit prædita quæ necessario resistentiam librarum 135000. unicâ pulsatione superare debet, nam hæc, justo Borelli calculo, cordis pulsationis unicæ est, sed ingenti hac matris vi forsan stupefactus, pag: 41. equilibrium cor inter & cerebrum demonstrare intendit.

Si vero cuncta examinarem exactius, atque affirmationes negationesque super unâ eademque re in medium adferre animus esset, tædium mihi & aliis inferrem, cum plurima vacillanti & tremulo forsan calamo reposita sunt, de quibus

bus Vir Clarissimus adhuc dubitare videtur nihil fere certi nihil solidi lectori tradens, illud autem laude dignum, quod in magnis voluerit versari ausis, ut in orbe decantetur eruditus: rogare autem æquis rerum æstimatoribus licet; an ulli sua obtrudenti pro veris inventis sufficiat mera conjectura? an inventa hæc tantam afferant lucem scientiæ aut arti medicæ, ut digna sint honore cujusdam novæ inventionis? an denique ex hisce nova oriatur praxis vel theoria demonstrabilis per experimenta hucusque inaudita & fructifera?

Postquam igitur pag. 20. 28. 29. 35. &c. elateris, vis oscillationis duræ matris in totâ ejus mole & propriâ ejus substantiâ causam non ab extra quærendam statuerat, negatâ contra celeberrimorum Anatomicorum sententiam & experientiam nervorum recurrentium existentiâ, suis dictis ponderis aliquid accersens, hanc statim in spiritibus & sanguine adventantibus ab extra scrutandam fatetur pag. 30. *multum quoque conferre ad investigandam causam duræ matris fluidi nervei motum considerare &* pag. 28. *eundem a peculiari æquilibrio fluidorum per eam circulantium cum dictis ejus elasticis fibris pendere* ait. Ex talibus musculorum motus & momentum elateris automatum pendere demonstrant Physici, & fluidorum motum in durissimis corporibus adesse plurima experimenta demonstrant,

adeo-

adeoque ex hisce patet quanti ponderis sit Baglivii analogia pro motu duræ matris explicando, quem absolvi & perpetuari eâdem vult ratione, qua videmus *horologium sine ullo liquidi sensibilis nempe inpulsu suos motus absolvere*, si in hoc scrutinio ad solidam conformationem unice respiciendum sit, motus deperditi & continuati causam, rerum naturalium Ruspatores indefessi, frustra in fluidis quærunt.

Tandem, ut in solidis hereat, medicorum sententiam videtur fovere statuentium motum & sensum per solam fibrarum nervacearum & membranacearum tensionem fieri, pari ratione ac chordæ instrumenti musici tensæ & pulsæ in unâ extremitate subito sui concussionem & tremorem usque ad extremitatem alteram diffundunt, (ut post Gallenum strenue defendit C. Piso) pag. 33. ubi *duos posse concedi motus in partibus nervaceis & membranaceis animadvertit alterum nempe a meningibus ad partes alterum vero ab hisce ad meninges, illum systalticum seu successivum hunc systalticum reflexivum vocat, per illum motus animales, per hunc sensus mediante tamen fluido aliquatenus nerveo explicat*, sed cum illi motus a meningibus deriventur, & in iisdem terminentur sensus, secundum Romanum Doctorem, confusionis vitandæ gratiâ motum alteri, sensum alteri meningi affricat, quod an verum sit auctor ipse determinatè asserere non audet:

audet; ſed ſicuti medici ſuperiores ſuam nervorum & membranarum tenſionem & rigiditatem nondum probarunt, nervi enim actu & motu molles & flaccidi reperiuntur conteſtante hoc & Cl: Bonio C. A. prog. 19. Eodem modo Auctor undulationem, vel propagationem oſcillationis meningum per membranas ad motum partium ſat validis nondum adſtruxit argumentis dubitationis minimæ aleam auferentibus, ut ex ſuperioribus patet, multo minus theorema de ſenſu, demonſtratione 'ditavit, quæ quidem examen longius expetere videbuntur plurimis, ſed inſtituti noſtri ratio non patitur, tacere tamen nequeo quod Baglivius tertiæ & intermediæ meningis ne quidem meminerit, cujus inventor & delineator merito celebratur Clariſſimus G. Bidloo.

Ea porro quæ a vario cerebri & meningum ſtatu deducit pag. 36. *quoad digeſtiones mutationes ſeparationes etiam, progreſſionesque fluidorum* ſi per vivificum ſpirituum influxum facultates has viſcerum explicaſſet, vigente ſtructurâ eorum & motu, ſententiam Romani Profeſſoris ambabus ulnis amplecteremur ſpirituum horum actionem admodum declinantis, utpote qui ſecundum clariſſimum Virum parum ad ſenſus & *in motu muſculorum nihil aliud quam determinationem ad motum præſtent.* Hoc uti probare conatur p. 162. exemplo cordis per aliquot minuta palpitantis è

ranâ

ranâ avulſi: ſed hanc experientiam ab aliis celeberrimis viris etiam prolatam leviter attingere neceſſum eſt, ut de illius relatione, non autem de fide, aliquid pronunciemus.

Id primo pro certo ſtatuimus materiem quandam fluidiorem, viſum noſtrum ſubterfugientem, ineſſe etiam ſolidiſſimis corporibus, ut abunde demonſtrat Chemia, imo ab omni externo humido prohibitorum corporum corruptela & effluvia ſolidorum atmoſphæram conſtituentia evincunt: de qua videatur Boyle, & Bonius.

Certum & hoc eſt, fluidum dictum moram majorem minoremve poſſe trahere in diverſis conſiſtentibus corporibus pro ſtatu tenacioris vel laxioris cohæſionis partium ſolidarum; imo omni dubio vacat, motum ab hiſce ſubtilioribus portionibus materiæ augeri in ipſa læſione partium ſolidarum & contractione convulſiva earundem læſarum vel abſciſſarum. Tandem neceſſum eſt ut partes illæ fluidæ velocius ipſo actu motæ, ipſum illum motum inpreſſum eo diutius continuent, quo partes illæ ſolidæ firmiori gaudere ſolent nexu ſuarum fibrarum, ob reſiſtentiam & impedimentum fugæ, prout hoc patet in omni motu inteſtino & propulſivo, ubi continuatio illa, ſui momenti extenſionem præbet, pro quantitate & qualitate materiæ portionibus ſpiritualibus impregnatæ.

Ex hiſce igitur facilis apparet ratio, cur moveantur

veantur partes abſciſſæ etiam diutius poſt mortem vel avulſionem, atque is motus etiam diuturnior exiſtat, poſtquam aquæ calenti aut tepenti immerſæ fuerint hac incitatæ illæ partes, quoniam & fluiditas & flexilitas ab aquæ calentis acceſſu promoventur.

Facilis etiam inde acquiritur reſponſio ad objectionem quam movent plurimi hodierni, quod nempe ex hac experientiâ pateat nullum eſſe influxum neceſſarium ad motum alicujus liquidi vel ſpirituum animalium dictorum; ſed non opus eſt novo ſpiritu in moriente vel langueſcente motu, quam eo tantum, qui naturaliter & forſan ex læſione præternaturaliter ipſi adeſt, prout infinita demoſtrant exempla, nunquam enim tam vividus ille motus quam in ipſo læſionis principio eſt, exinde nihil ad rhombum illa experientia facit, quam ut demonſtretur illas partes liquidas firmius habere domicilium, quod non tam facile partium liquidiſſimarum exiſtentiam & motum dimittit. Hoc ut unico firmemus exemplo, adeamus corpora omnia, illorum vitam mortemque conſideremus, fugam ſpirituum eſſe hujus principium, retentionem vero eorum ſpirituum eſſe illius conſtantiam obſervamus, annotante hoc doctiſſimè Verulamio in hiſt. vit. & mort., ſic enim in vegetabilibus, ſic in mineralibus, ſic in animalibus unusquisque obſervare poterit, ea nempe corpora eſſe robuſtiſſima & viva-

vivacissima, quæ cæteris paribus densissimis gaudent texturis spiritu velocissimo nobilitatis.

Mitto reliquorum argumentorum, quæ contra existentiam spirituum animalium hodie a quibusdam protruduntur, examen, cujus examinandi & extendendi occasionem posthac arripiemus.

Proportionem liquidorum ad solidorum cavitates, canales, tubulos & poros, nobiliores Physiologi in suâ doctrinâ ad naturæ leges dirigendâ proposuerunt, hanc tamen in quantitate sola consistere pronunciare minimè ausi, eorum debitam configurationem, motum & molem, tanquam necessaria ad vitam sanam media, jure merito advocant. Quantitas enim fluidorum, a naturali figurâ recedentium, ad cor, vasa omnia & glandularum sinus proportionata leges œconomiæ subvertit, uti plurimi observant Practici, exceptis iis, qui omnem morbum ferme a plethorâ deducere conantur: ingenuè tamen fatetur Clarissimus Baglivius pag. 39. *in hac materiâ æquilibrium juxta ejus strictiores leges, utque a Mechanicis atque Hydraulicis sumuntur, non accipi*: fieri enim non potest, ut ad has doctrinæ talis leges contorqueantur naturæ more, adeoque non percipio, quid quosdam hodie eousque adduxit, ut Dominicum Gulielminum Bononiensem in

 præ-

prælect: pro Theoriâ medicâ, aliosque, palam affirmantes, vitalium actiones humorum ſcire poſſe neminem, qui aquilegum regulas ignorat, omnemque medicinam ex ſeveris Mechanicis & Geometricis præceptis docendam, colendam & perficiendam eſſe clamantes, imo hac normâ ubi proceditur, æternam immutabilem ſcientiam medicam auditoribus promittunt. Sed quid valeant Viri tanto hiatu ſua oracula declamantes, demonſtrarunt plurimi naturæ curioſi, ægrorum lectuli & exitus funeſti. Ecce autem quid ſentiat Baglivius, de certitudine Geometriæ in explicandis functionibus Machinæ noſtræ hydraulico-pneumaticæ, diſſerens pag: 59. aliisque in locis de vi & poteſtate ſolidorum ſuper fluidis, argumento nempe motricis fibræ generali & ubique obvio, *quod nempe per ſtrictiſſimas Geometriæ leges, neque hæ neque aliæ corporis functiones a nobis percipiantur*, rationesque ſubnectit, datorum requiſitorum invaliditatem demonſtrantes *ſiquidem ignota nobis omnino eſt natura flammæ, quæ ardet in ſanguine, vaſorum omnium ignoti diametri & productiones, ignoti demum, ut alia multa taceam, differentes liquidorum per ſingulas partes motus* &c. quibus plurima addi poſſent ex fluidis ac ſolidis deſumta, Theoreticum Mechanico-Geometricum ſuis privatum numeris ac notionibus ſiſtentia.

Sed

Sed redeamus ad Baglivium ; multa de æquilibriis ſolidorum cum ſolidis, ſolidorum cum liquidis, & liquidorum inter ſe, deducentem & ſtatuentem, quæ vel vulgariſſima, vel admodum dubia, vel denique ad ejus fibræ motricis ſyſtema contorta ſunt. Tam accuratus autem cum haberi velit & circumſpectus obſervator, non ſolum de æquilibriis, quæ in ipsâ machinâ aliquatenus conceduntur, agendum ipſi erat, verum etiam de æquilibrio fluidorum extra illam, ea enim hiſce ab omni latere & perpetuo premitur afficiturque. Fluidum enim externum animalia attingens & ambiens, determinatâ ad intrinſecum gaudere debet habitudine & relatione, ut vitam degant ſanam, ſublatâ enim hac aurâ æthereâ familiari ſtatim œconomia eorum ſignis manifeſtis ſubvertitur, uti alta montium cacumina tranſcendentes, ſuo proprio incommodo, & poſt Clariſſimum Boyleum Anglicum illud ſidus, plurimi Medici probarunt; per animalia diverſa machinæ pneumaticæ incluſa aëris abſtractione vario modo contorquenda, afficienda, necanda: quod æquilibrium non ſolum relationem habet ad fluida per pulmones circulantia, verum etiam ad cavitates majores, interſtitia & poros minimos. Hoc ephemerides ægrorum, morbique concentrici Helmontianorum probant, variis ex tempeſtatibus excitati, quibus ſublevandis

mutatio cœli seu aëris & solis persæpe necessaria est.

Æquilibrii & proportionis debitæ fluidorum cum solidis necessitatem agnoscunt Theoretici, verum omnem œconomiam temperamentorum, diversitatem, indolem, ingenia, mores virorum & fœminarum, morborum originem, causam & effecta hinc unice, cum nostro Baglivio, deducere vetant naturæ leges, quas interpretari quidem non fingere licet ejus ministris. Contentorum enim spirituum & impetum facientium particularum conformatio & motus advocanda sunt, ut rationem sanitatis & morborum ejusque ætiologiam rite investigemus. Similia enim convenientem solidi ac fluidi figuram involvunt, ac non raro sunt meræ causæ læsionis ejusdem, quoniam fluida alterationi maximæ subjecta, per frictionem, attritionem, comminutionem & miscelam primum in machinâ nostrâ locum habere solent, etiam Baglivio nobilissimo teste, eorum namque impetus in solida notissimus est, & quantum momentum præstent circa hæc alteranda latere neminem potest, continentia enim vasa nullo sunt vel pauciori saltem motu prædita per se, ut ipse fatetur Baglivius p. 70. *& vita humana coalescit spirituali aurâ* animadv. in pract. nov. §. 4. *qua & conflata est, ex assiduo regulari & æquilibrato solidorum & fluidorum*

motu

motu pag. 2. *& cor in tantum movetur in quantum a cerebro transmissum influxum excipit* pag. 27. fluidorum motus in *nervis sit velocissimus*, & *in morborum curationibus fluidi æque ac solidi ratio habenda sit* pag. 58. denique nunquam *ipsi in mentem venit suam fluidis vim denegare, vel nimium extenuare* pag. 34. quam tamen ubique impugnare videtur, ut fibræ suæ motricis solidæ novum systema (si Diis placet) perfectius & eminentius tradat. Nemo homo medicus, fibrarum & partium solidarum necessitatem negaverit in œconomiæ legibus servandis & retinendis; solidi etiam momentum inquirere, relationem habentis ad fluida, absolutæ est necessitatis in medicina, nam ex conformatione leviter etiam immutatâ solidæ partis, sequi innumera vacillantis valetudinis effecta, evidentissimè liquet non solum in nostrâ machinâ, sed etiam in omnibus aliis.

Si autem liquidum, in hac investigatione, consideretur tanquam solidum, exilissimis independentibus moleculis & fibrillis constans, tunc vera alterationis causa statim patebit: liquidissimæ enim partes abstractè & in mente consideratæ alterationes nullas admittere vel pati possunt, non magis quam lucidi radii a mundanis sublunaribus corporibus, & si comparationi locus sit, non magis mutatur liquidum exacte spirituale quam nostra mens in quovis delirio.

 Mu-

Mutatio igitur hæc respicit ipsam texturam solidam partium materiæ gravioris, suam figuram & formam pristinam leviter vel graviter derelinquentis, ex quodam accessu aut secessu particularum, ad diversum situm & ordinem vergentium.

Latera vasorum contractione sua ipsas partes solidas fluido innatantes compingunt, ad collisionem superficierum cogunt, attritione frixioneque majori materiam comminuunt ac necessario mutationes illi materiæ inducunt qua solidæ. Hæ vero solidæ particulæ fluidum constituentes, ab omni parte ubi cinguntur fluidiori quadam portione, ipsa partium illarum velocitas non retardatur, sed promovetur in ipsa contractione vasorum solidorum, ita ut sibi viam ex sua portione, veloci materiâ antehac immersa per expressionem violentam parent, quod liquidissime constat in diaphoresi, in halitibus, in effluviis, in calore aucto, sensum motumve vividiorem pariente, in hoc etenim effectu, ipsa solida fluidissimam portionem revera afficiunt, quatenus nempe hæc, in fluidis angustata, motus celeritate angustiam viarum conpensare solent.

Hisce accedit & altera mutatio ipsius liquidi, defæcatio nempe vel purificatio à parte crassiori, nam non solum limpidissima portio secedere solet, sed juncta leviori parti materiæ avul-

avulsæ; motum illius liquidi sequentis, quod fundamentum est lymphæ variæ & spirituum animalium dictorum, ut sat manifeste ex præmissis & sequentibus postea patebit.

Glandulas cerebri corticales destinatas esse fluido separando nerveo a sanguine, nervos esse hujus fluidi filtrati canales pronunciat quam politissime Baglivius pag. 31. *duram matrem fluidum hoc continuo ex glandulis hisce, per fistulas cerebri exprimere*, saltem hunc motum facilitare, adstruit pag. 26. 32. *hoc sive spiritus animales subtiles adinstar radiorum lucis esse, ac tenues per actionem sensus & motus in incredibili & promtissimâ celeritate constantem*, probat ibidem, *dicti fluidi in nervis & partibus motum velocissimum* cum plurimis Medicis admittit pag. 31. plurimisque in locis spirituum horum usum & vim demonstrare annititur, vult tamen pag: 54. ut *prudentius sese gerant in posterum Medici, qui ad nauseam usque ingentem vim, activitatem & potestatem spiritibus & fluido nerveo adscribunt*, ut suas autem contradictiones eo luculentiores foveret, imo a communi Medicorum sententiâ, quam mox amplexus erat, discedere videretur pag: 65. *summam activitatem spiritibus animalibus gratis & sine ulla experientia tribui ab Medicis* & ab ipso pag: 32. profitetur: quæ quidem contraria admodum hic & ubique plane sibimet opposita in hoc scriptore elucescunt.

cescunt. Videntur hæc non obscure supponere viri clarissimi mentem in affirmatione & admissione spirituum animalium vel succi nervei versari, hac equidem non obstante re problema inde dubium statuit in postulatis pag. 37. corrol: 11. *si quis diceret nullos dari spiritus animales nec fluidum nerveum verum ne diceret?* ad interrogatum respondeant exteri Romanis inferiores Medici; pergit ulterius pag: 54. immemor propriorum dictorum, *sed aliquis objiciet, certum est cor moveri à fluido nerveo in illud perpetuo per nervos instillato, ac proinde fluidi supra solidum potestatem majorem esse, contra* quam objectionem ante non dignatur respondere Baglivius, nisi ubi *tale fluidum nerveum primo ostenditur ipsi ab adversario*: cur vero illi magis quam huic nostro auctori hoc negotium incumbit?

Hæc igitur manifeste contradictiones viri clarissimi patefaciunt, quas placidè & amicè detegere animus mihi est possemque ipsum inconstantiæ summæ accusare, nisi pag. 25. sequens dogma ex improviso veluti animadvertissem, quæ liquidè designant auctorem esse planè indifferentem ad spirituum animalium existentiam, ipsumque explicare motum cordis posse concesso vel negato horum influxu. Ejus en verba: *cum igitur moveatur cor per irradiationem & influxum à capite in illud per nervos mediante*

diante fluido nerveo, vel ſolidi meningei oſcillatione, nullo vel ſi mavis pauco interveniente fluido transmiſſum. Natura non ita ad voluntatem noſtram operatur, ſed ſimpliciſſimâ pergit viâ ad fines propoſitos, quos variâ ratiocinatione interpretari conceditur naturæ Curioſis, non ad ſuum ſyſtema contorquere Medici eſt, ut quam optimè ipſe Baglivius lib. prax. 1. cap. 8. inculcat, naturæ miniſter & interpres ei obtemperare eamque ducem ſequi cogitur, non ut ei imperet, prout idem ſerio dicit lib. citat. ſed ut leges ejus tueatur & obſervet.

Ut diſtinƈte & breviter res diſcutiatur, circa ſpirituum animalium negationem vel affirmationem, tria hæc ſequentia perſtringenda eſſe mecum putavi.

Primo, quid proprie ſub nomine ſpirituum intelligant Medici?

Secundo, qua ratione materia fiat ſpiritus?

Tertio, quænam ſit poteſtas & vis ſpirituum reſpeƈtu materiæ?

Ad primum reſpondeo, illud omne vocatur ſpiritus, quod proximè accedit ad ventiformem velocitatem & figuram, unde ſpiritus a ſpirando diƈtus eſt: hic in quantum levitate ſummâ gaudet, facile ab impetu aëris & impulſu ætheris agitatur, abripitur & tenuitate ſuâ viſum noſtrum ſubterfugit, quam primum

mobilissimæ hæ partes commercio majori fruuntur æthereæ & aëreæ materiæ.

Hinc spiritus propriè dictus est corpus exilissimum, subtilissimum & mobilissimum, unde sæpius illius existentia in dubium vocatur ab iis, qui nihil admittunt, nisi quæ sensibus tantum eorum subjiciuntur crasso modo, quemadmodum est materia in mundo, mole majori & visibili gaudens.

Si ad secundum advertissent Physici ac Medici, non tantis inter se invicem dissidia litibus fovissent; nam præparatio spiritus duplici modo intelligi debet, primo ut portio immersa materiæ vinculis quibusdam ibidem detenta liberetur per illius materiæ discontinuationem, quæ minus dein resistit, vel per ipsam aëream materiam, quæ portionem illam volatilisat & ab materiâ crassâ secernit.

In hac occasione nil aliud fit, quam quædam actio sublimationis aut exaltationis, prout loqui solent Chemici, ex accessu cœlestis aut terrestris ignis, vel fit mera partium materiæ crassioris comminutio per attritionem & detritionem partium, unde spontaneæ fugæ patet via illis portionibus, quæ tantum pro tempore ibidem per materiæ resistentiam retardantur.

Altera præparandi acquirendique spiritum methodus, motus intestinus est, quo mediante subtiliantur attritæ materiæ ope portionum

velo-

velocissimarum, illam attritionem admodum promoventium, unde ex ipsâ illâ materiâ prosiliunt auxiliante aëre circumfluo, hinc ipsa illa materia partim secedit ab portione ipsa subtili, partim in levissimas quasdam particulas imminuta spirituali sed naturali materiæ portioni jungitur tamdiu, quamdiu est proportio adjuvantis ætheris & spiritualis illius portionis ad ipsam materiam avulsam, hæc si desit, fatiscunt denuo partes illius materiæ avulsæ, & ab ipso motu recedunt iisdem portionibus spiritualibus orbatæ, quod innumeris experimentis confirmari potest.

Si clarè & distinctè proponendum explicandumque tertium requisitum esset, plurimum temporis requireret, sed illud in fermenti inquisitione magis elucidatum proponetur, quodnam nempe corpus sub nomine spiritus obveniat, & quod sit aptissimum ad spiritualem fluorem. Ibidem demonstrabimus nullum dari corpus æque aptum, quam quod prostat sub nomine salis aut sulphuris, quoniam spiritus omnes dicti & noti, ex illa scaturigine prosiliunt, ac in illam convertibiles sunt substantiam, unde potentia spiritus in materiem est ut salis in terram & aquam, nempe dividere superficies, eas comminuere, operaque communia agere cum aëre & æthere, quorum ope sola fit & subsistit spiritualitas ejusque vigor & potentia.

Tales

Tales dari ſpiritus ſi quis neget, eadem fronte pernegabit lucem, irradiationem ſolis, aërem, ventos, non ſub ſenſus ita cadentes, ut deſcriptionem exactam figuræ & molis limitatam admittant, ſimulque neget omnes functiones, quæ ex calore & motu procedunt.

Si quis autem roget, ubinam ſit hoſpitium proprie ita dictum ſpirituum in Machinâ noſtra, & quare hi dicantur animales, ille ſibi ſatisfacere poterit, ſi conſideret, vitra uſtoria, quæ ex mera collectione & refractione radiorum in ſuis focis luciſſimis apparent, absque ulla vitri affectione ſuas peragere operas, nam ibidem apparebit non opus eſſe ad ſpirituales actiones illas promovendas magnâ quantitate illius liquidi, ſed luciſſimâ qualitate, vix comprehenſibilis quantitatis corporum, quarum particularum congeries non quæret in ſucco quodam viſibili & craſſo, ſed in ejus ſucci portione in anguſtiſſimis poris illius materiæ latitantis. Quæ inſervit pleriſque principibus actionibus ſenſui nempe & motui noſtræ machinæ, quæ propriè nervis competit, tanquam maximè accedentibus ad materiam fibroſam pellucidam, iis ſpiritualioribus portionibus admittendis aptiſſimam, quorum uſus tantus eſt in noſtrâ Machinâ, ut absque iis nihil peragatur, ſed ex illorum defectu vel extirpatione, facultatis & functionis privatio ſimul ſuccedat imme-

immediata: ſcio equidem multa contra hanc ſententiam moveri argumenta, ſed quorum hic mentionem non faciam, ne tædium Lectori fiam, ſufficit me paratiſſimum ſemper fore, ad illa diluenda & enervanda, non pruritu diſputandi ſed ſtudio diſcendi & docendi.

Forſan tamen quis dicet hæc tantum gratis ſupponi, & ſpiritus hos veluti igneos atque æthereos à Chemicis quibusdam conſideratos, ac plurimis Medicis ita audacter ſtatutos, quos depaſcentes & ſtygios exiſtere debere alii pronunciant, prout Bartholomeus de Moor pathol. cereb. cap. 6. Williſii ſententiam, de maniæ causâ examinans ſubinnuit, ſed ſi omnes igneæ naturæ ſpiritus, quales conſiderantur in maniacis a Williſio, vel effluvia ſint conſumentia, neceſſario radii ſolares omniaque alia ignis terreſtris & cœleſtis erunt conſumentia, quod ab omni veritate & experientia alienum eſt, ſunt enim refocillantia tamdiu, quamdiu placidè & liberè ad ſuos actus procedunt, motum nempe materiæ ſufficientem, & vitalem inducentes, ſic enim Zona torrida inhabitabilis antiquis, ob ignorantiam operum naturæ, dicta fuit; quamvis ibidem vegetationes ſint frequentiores maximaque vivacitas illic loci in omnibus animalibus exiſtat, niſi intercedat materies quædam maximè maligna & peregrina, machinæ humanæ ad ſpiritualem & vitalem

lem fluorem adverſa, quæ poſtmodum in aëre illo maligno reddito ſuſpenſa, non ratione caloris, ſed ratione illarum molecularum & miasmatum, vim malignam ſuo ad machinam humanam acceſſu & penetratione exercet, quod plurimis experimentis demonſtrari poteſt, hic tamen non inſerendis &c.

Si ſpiritus animales inſtar aquarum ſtygiarum ſeſe ſiſtant, cum ex nimia commotione ad colliſionem & opus majus pergunt, non tamen ſtatim eſſent lædentes & diſcontinuantes effectus, quemadmodum vult B. de Moor Cap. cit. nam ipſa aqua ſtygia intactum argentum relinquit, intactum etiam ſulphur & oleum illi admixtum permanet, imo hoc vel cera obducta metalla inpunè aquæ ſtygiæ immerguntur.

Hæc autem & ſimilia a Medicis vel Chemicis prolata, conſideranda veniunt tanquam exempla illuſtrantia per figuram & actionem aliorum corporum, quæ quandam relationem habent ad alia corpora & eorundem opera, nec ſufficit reſponſio illa viri clariſſimi *quod cerebrum ſit molle & humidum, ſpirituum ergo naturam repugnare igni & lumini depaſcenti*, nam unde ſpirituum & ſanguinis commotio? an illa per ſe tantum fit, an vero ab alio dependet accedente motu? an illa commotio frigida eſt an vero calida? absque dubio aliquis calor adeſt. An extraordinarius per attritio-

nem

nem & comminutionem partium accedens calor, non poteſt dici fervor? præſertim ubi experientia docet maniacos phræniticosque frigoris iniquiſſimi eſſe patientiſſimos, inſtar omnium ſpirituum per excellentiam paratorum, qui nunquam congelantur. Unde non tam male, nec tam inſulsè pronunciare mihi viſus fuit Williſius, qui per illa verba practicum negotium, & finem exprimit, æque ac ille per ſanguinem ejusque plethoram & ſpirituum animalium commotiones.

Limitatio tandem illorum ſpirituum, ut nempe animales dici poſſint, nulla eſt niſi ea, quæ reſpicit materiam ex qua portiones illæ prodeunt tenues, ſic enim ſpiritus mineralis dicitur, cum ex mineralium materiâ, vegetabilis cum è vegetabilium familiâ prodit ſpiritus, quamvis forſan abſtracte conſideratus, unus eſſe poſſit; ut materiæ æthereæ actus ad effluvia varia.

Concludimus igitur aut concedi poſſe nullum eſſe ſpiritum proprie & ſtrictè ita nominatum, aut eundem in portionibus minimis materiæ eſſe quærendum, ejusdemque propriam originem, ſubſtantiam & promotionem in ſole & ſale eſſe ruſpandam, quæ ubi junctim res agunt, evaneſcunt, id eſt, ſenſus noſtros deludunt & ſubterfugiunt.

Homo naturæ interpretationem moliens, pru-

prudentia indiget magna, ut ſe & mentem ſuam regat & dirigat, ne in errores incidat ficulneo cuidam Divo innitens, conjecturis ſuis faventi & patrocinanti. Ingentis enim ignaviæ eſt ſignum, ſemper alios velle ſequi, ſemper Ducem hominem quærere. His umbris ſtipata veritas non viſitur; odia & amores ubi certatim animos reddunt fluctuantes veridicum vatem nullum eſſe ſinunt. Simpliciſſima enim naturæ opera ex fonte divexatæ naturæ ſunt lucifera, prout doctiſſimus Baglivius poſt experientias traditas ingenuè confitetur pag. 225. *Sed hic audio obmurmurantem Medicum, quid hæ bilis, ſteriles & nudæ obſervationes ad rectè medendum, quid hæc liquidorum anatome, languenti homini utilitatis adferet?* Tanto ibidem cum fervore, humorum inveſtigationem per variorum ſolidorum liquorum miſcelam inculcat, tanquam unicam fere medica ſtudia promovendi viam, rationem ulteriorem reddens, ſtatuit *quod magna morborum pars in fluidis ſedem habet*: quantum mutatus ab illo ſolidorum Hectore, qualis fuit in præcedentibus, *majorem enim eſſe ſolidorum quam fluidorum in procreandis morbis poteſtatem*; *fruſtra laborari in fluidis, niſi mens ſit ad ſolidum, in quo morbi vim & poteſtatem reſidere, hosque a vitio ſolidorum immediate pendere, quidquid aliter ſentiant Medici fluida ſemper incuſantes*, ut ubique ad nauſeam usque

detonat.

detonat. Sed a paucis hæc animadverſa, ſecundum auctoris ſententiam ſunt argumenta & experimenta circa ſolida & fluida; quid igitur Boyleus, Willis, Sylvius noſter, Bonius, aliique inſigniores Viri Medici, Anatomici & Chemici ſuis ſcriptis prodiderunt, inculcarunt? Profecto nil niſi fluidorum per Chemiam, & ſolidorum per Anatomiam examen (cujus neceſſitatem in Medicinâ Prof. Clariſſ. Lucas Schacht, in obitum Cl. &c. Sylvii oratione demonſtravit:) meraque propoſuerunt naturæ opera; an non ſunt mere naturalia, quæ toties de fibrâ motrice in ſuo tractatu traduntur? Hæc ventilata ſi recedant à naturæ ordine, nonne talis cum ſuis ſcriptis nugacibus auctor rejiciendus eſt? hæc ex naturæ cognitione hauſta liberum unicuique eſt examinare, per eadem naturalia adminicula, quibus ipſe uſus fuit, niſi iniquus aliorum æſtimator omnes præ ſe infelici ſydere natos credat & contemnat. Ipſa enim decantatiſſima ab auctore, alias in Chemiam iniquiori tradita experimenta, mere ſunt Chemica, prout cuivis hæc perlegenti obſervare licet a pag. 219. ad 225. utinam ipſius Chemiæ nobilioris fundamenta ipſi notiora fuiſſent, ad altiora patuiſſet ei omnibusque Medicæ artis cultoribus iter: ſed inconſtantia, vel puſillanimi & in errores proni hominis ſignum præbet manifeſtiſſimum, ex ta-

libus enim ſcriptoribus, ſe & alios per contradictiones confundentibus, vix ad lectorem lumen aut lucrum redundat.

Demiror tantos hujus viri conatus, in obtrudendâ tali hypotheſi, quæ nil novi ſive theoriæ ſive praxi attulit: nam quanti momenti ſint partium ſolidarum perverſæ conformationes, ubique obvium eſt, in cancro, ſcrophulis, ſcirrho, varicibus, aneuriſmate, hydatide, tumoribus, gibboſitate, nodis, polypo, aſthmate, aliiſque plurimis morbis inde oriundis; hæc & ſimilia denotant paſſim Medici, actionumque ſublationem demonſtrant Chyrurgi, mediante extirpatione talium partium male figuratarum, caſtratio idem offert experimentum, in ſemine prolifero negato aliiſque effectis abolitis; quæ cum manifeſtiſſima ſunt, à Medicis non obſervata fuiſſe vix ab ullo homine credi poteſt, imo fieri non potuit, neque unquam poterit, dum vigebit ſcientia & ars Medica: Humanam enim Machinam ſolidam primo aſpicit in Anatomicis ſectionibus tyro, magnitudinem, molem, figuram, & ſoliditatem partium obſervans, quæ pertinacius ab eo reſervantur, quo curioſior fuerit in hac inveſtigatione, dein in hanc ſententiam neceſſario ire cogitur, miras illas ſtructuras ſolidorum plurimum conferre debere ad elaborationem conſervationemque fluidorum, quæ illuc appellunt,

lunt, degunt & præterlabuntur, ut poſtmodum in glandulæ deſcriptione patebit. Non igitur opus eſt Hippocrate ad ſolida reſpiciente, parum tamen de iis pronunciante (ut Baglivius ſtatuit animadv: in theoret: vet: *Arcanam ſuam de ſolidis ſpeculationem poſteris aperire abſtinuit*) teſte uti; nam Hippocratis ævo & priſcis temporibus Chyrurgia & mere Pharmaceutica prævaluit praxis, ex meris obſervationibus & experimentis, propter neceſſitatem generata, & propagata. Chyrurgia autem, operatione manuali ſuâ artificia exercens, ſpecialem habet relationem ad ſolida, & exinde Hippocrates debuit ſuas proponere inciſiones, uſtiones partium ad oſſa usque &c. quæ huc uſque conſuetæ & familiares ſunt operationes Chyrurgicæ, nunquam in occaſionibus datis prætermittendæ, quas diſtinctiſſime tractatu perquam eleganti & utili Mar: Aurel: Severinus de efficaci Medicinâ tradidit.

Fruſtra igitur culpantur Medici paſſim, in præfationibus ſcriptisque Baglivii, tanquam fluida ſola in morborum curatione reſpicientes, omnes enim ſolidorum agnoſcunt potentiam in morbis æque ac ſanitate, hinc equidem ſtupendam maniacorum vim, bajuli vel ruſtici robur, à ſolo fibrarum duriorum ſtatu tenſo deducere haud timent, fluida etiam in auxilium vocantes; obſervant enim hæc primas eſſe

motus caufas, & in iisdem continuati rationem animadvertunt naturalium rerum ruspatores.

Si bajuli vis a tenfione vel crifpaturâ, ut vocat Baglivius, tantum pendeat, rationem ex ejus fyftemate non video, quare morbo acuto maligno correptus tam vehementer & fubito debilitetur, quoniam *fibrarum tenfio plerumque obfervatur in acutis morbis*, ut afferit in animadv: in pract: vet: nifi contradictio ipfi pro ratione ftet, nam fibrarum tam fubitanea alteratio non obvenit, quoniam folida illi motui non ita funt obnoxia, ob magis quietum particularum conftituentium ftatum, magis inquam, quia abfoluta in folidis forfan quies non conceditur, ut optime tradidit Boyleus in tract: de atmos phæris corporum & de abfolutâ quiete in corporibus.

Ingens ruftici robur conftat, cujus duriorum fibrarum ftatum agnofcimus, fed en correptus bylimo profternitur, cum virium omnium dejectione, crufta viliffimi panis redintegrandarum; an parva illa panis quantitas tonum fibrarum flaccefcentium, fecundum auctoris fententiam iterum ad priftinam tenfionem reducit? ut ftatim in integrum reftituatur; an potius pabulum fpiritibus languentibus præbet? Temperando fucci gaftrici aciditatem extricatam; qua actione effluvia fabricantur te-

nuiffima

nuiſſima fluida æque ac ſolidorum tonum corroborantia.

Sed hæc nimis Chemicorum methodum ſapiunt, quam horrent Mechanici, illi enim ad vim velocitatis & actionum corporearum gravitatis demonſtrandam, ac variationes elaſticitatis deducendas, ſpiritum & ſalem advocant. Vident enim liquidorum gravem activitatem in corporibus ſpiritu & ſale oleoſo alcalino tenui inſtructis, quam per acceſſum leviorum ſpirituum acidorum materia volatili ſulphurea turgidorum duplo majorem exiſtere obſervant, quam in corporibus eo privatis, quod plurimis etiam experimentis probant. Hinc non absque ratione, ad vim roburque bajuli & ruſtici explicandum, ſpirituum actionem neceſſariam exiſtimant, quo tales, viliori ut videtur nutrimento veſcentes homines minimè carent. Argumenta, quæ Baglivius ab alimentis eorum per Chemiam examinandis pag: 55. deſumit, nullius demonſtrationis vel momenti eſſe ex ipſa Chemia ampliſſimè liquet, adeoque condonanda hæc & ſimilia Chemiæ nobilioris ignaris, forſan ex odio vel ignorantiâ, ut dixi, illorum & philautiâ nimiâ, ſua effata pronunciantibus. Alimenta, enim quibus veſcuntur omnes vilioris conditionis homines, ſpiritu gaudere efficaciſſimo, analyſis Chemica demonſtrat, ipſa materia nativa evincit, promta ad

motus fermentativos ſpiritum ardentem exhibentes arguit. Quæ pro ſale, oleo & ſpiritu copioſiſſimo in ſimilibus cibis exiſtente militant, innumera ſunt & in demonſtrationem cadunt evidentiſſimam, omnem dubii locum tollentia, facile heic accerſenda, ſi de horum certitudine unicè ſermo inſtituendus eſſet, at ſufficit brevis circa nutrimentum definitio ſequens.

Quod multo abundat oleo & liquido ſpirituali turget alituræ conſtantiori perficiendæ imprimis aptum natum eſt, huic ſi admixtæ ſint farinaceæ partes, ita ut commodiſſimè in ſpeciem emulſionis ſeu cremoris redigi poſſint res ingerendæ, chylo per excellentiam nutriticio conficiendo conveniunt. Si vero ea ſubſtantia ſit nimis ſucculenta ideſt aquea, gradum minoris alituræ conſtituit, ſufficiens ſæpe tamen eſt, ſi in quantitate majore offeratur ſtomacho alimenti recipiendi avidiſſimo & inſtructisſimo vigentibus ſuccis diſſolventibus, quæ in ruſticâ gente quam maxime vigent. Licet igitur concederemus, ejus nutrimentum minus tenui oleo ita ſcatere & ſpiritu, copia ejuſdem & optima digeſtio quantitatem ſucci balſamici lymphæ ſufficientem confert, licet inſuper careant hoc oleo, in lardo, ſevo, ſimilibusque maximè alibilibus cibis, ſufficiunt vero, ad tolerandos vehementiores agriculturæ & meſſis labores,

bores, ut pares ſint ruſtici ad vires reſarciendas, nam talia conſtanti & gravi actu inſtructa optime refocillant per longius tempus.

Porro quæ motui parent ut indicavimus fermentatitio dicto, ſpiritu oleoſo turgere debebunt, ut ſpiritum inde fabricent ac dimittant ardentem, id eſt, attenuatum & ſimul gratum acidum, illius motus ope unicè acquirendum, nervis & toti Machinæ, qua ſolidæ qua fluidæ corroborandæ vigoroſe inſerviunt, i. e. velocitatem bonam & commodam omnibus functionibus facultatibusque noſtris largiuntur, quæ primariam nutritionis noſtræ intentionem conſtituunt.

Frumento etiam viliſſimo tales inexiſtere materiæ portiones, nemo ſanus in Chemicis leviter innutritus neſcire poteſt, imo eaſdem ex fabis, piſis, milio, maiza, loto, (ex quo olim lotometram concoquere ſolebant:) hordeo, avena, radicibus juccæ, ſagdu arboris medulla in Moluccis inſulis uſitatâ, fructibusque pluribus poſſe in copia elici evidentiſſimè conſtat; ut demonſtratione nullâ hæc indigeant, videantur tamen quæ habet Cl: Henr: Mundius, eſculenta & potulenta deſcribens variarum gentium, reperiet cuncta ſpiritu & oleo turgentia. Has etiam oleoſas & ſpirituoſas portiones, ex ſimilibus vilioribus dictis, melius quam ex lautioribus & prætioſioribus in majori copia

posse obtineri, unusquisque naturæ curiosus Ruspator experiri potis est.

Denique, constantiores esse solidas ramosas partes spirituosis hisce nobilitatas & cinctas, tuto negaverit nemo, unde diutius moram nectunt in corpore alendo, majusque nutrimentum Machinæ præstando, antequam in leves vel graves secessus abire queant postmodum ejicienda vel dispergenda nutrimenta.

Hæ igitur sunt veræ roboris & firmitatis illorum hominum causæ, non aliæ, de quibus multa in medium proferri possent ad vitæ beatioris & longioris fundamentum facientia, sed hæc altioris sunt indaginis, & instituto nostro præcedentia nunc satisfaciunt.

Vanam exinde & à veritate longissimè aberrantem sententiam Clarissimi Baglivii esse liquet, quod solido nimium tribuat honorem, & nobile liquidis subtrahat opus, alimenta enim solida nunquam accedunt ad nutritivam & conformantem facultatem, antequam in fluidum statum ope salivæ, (cujus vim solventem cum Chemicis eximiam deprædicat Baglivius pag: 197.) aliorumque liquidorum redacta fuerint; nec naturales actiones sese ante manifestant, nisi postquam liquidæ portiones materiæ; sui juris & motus liberioris exstiterint, cujus fons & origo ventriculus diversitatem insignem profert conquassatione variâ & præser-

tim

tim humorum affluentium ſtatu diſcrepanti; ut patet ex ipſius aëris tempeſtate variâ, ſalivæ alteratione & humorum craſſitie aut tenuitate &c. Hæc ingeſta ipſa miris modis diſponunt, modificant; alterant, mutant, ut dubitationis anſa omnino in hac opera præſcindatur, niſi ad ſcepticismum quis natus ſibi nec aliis fidere velit. Hiſce equidem non obſtantibus, Doctiſſimus Pitcarnius infert diſſert: de motu vent: pag: 68. *Solum eſſe motum ventriculi atterentis & comminuentis cibos aſſumtos qui coctionem abſolvat*, quare ob tonum ſolummodo laxatum langueſcente, appetitus & digeſtio proſterni debet ſecundum hujus & Baglivii ſententiam: quo exemplo igitur patet, Mechanicos hos, ultra ſolida nihil fermè ad phænomena ſanitatis & morbi deducenda conſiderare, contra plerorumque omni tempore Medicorum ſententiam, qui fluidis primarium in his locum natura duce & experientiâ comite conceſſerunt.

Si enim tam impotens eſſet fluidorum neceſſitas, de iis eorumque conſtituentibus moleculis ſtatuiſſent: omnes Chemicorum non ſolum peregrini hoſpites ſed etiam oſores, ut mirificè & ſatis ſuperbè de illo odio gloriatur Willem Cockburnius, quamvis ad explicationem curationemque morborum veniens nil niſi Chemiam fere crepet, cum nempe manifeſtè pronunciat poſt invectivas plurimas in Chemi-

cos datas, & continuatas poſtmodum, calorem oriri a ſale ejusque motu feroci, omnesque functiones potiſſimas noſtræ Machinæ ab eorum blando motu dependere in liquidis ſpiritibusque competere directionem functionum plerarumque in ſanitate & morbis.

Denique ſi quis de fluidorum potentiâ dubitet, dubitationis alea ipſi facile tolli poteſt, ſi adeat Philoſophi eximii & toti orbi notiſſimi doctiſſimam orationem *de rationis viribus, & uſu in ſcientiis B. Volderi*, Anatomicis ſtrigilem ubi dat, dicens, *dum idem illi fluida corpora quæ maximam partem bonam & malam valetudinem præſtant, ac ſi nullius momenti forent negligunt*, & ulterius, *ea ergo experimenta Anatomica, ſummo quidem cum judicio facienda ſunt, ex quibus pateſiant corporis noſtri non mortui membra, ſed vivi actiones, qui ſiant, qua partium operatione, quo fluidorum motu perſiciantur.*

Profecto hæc teſtimonia ſufficerent etiam rigidis Cenſoribus Chemiæ, utpote prolata ex talium ore, quibus pauciſſimus honos illi arti tribuitur & praxi Medicorum vulgari. Sed & mille talia produci poſſent, in & ab ipſo Hippocrate, ubi de igne, ſpiritu, anima aliisque fluidis corporibus ſua profert ratiocinia, cui repugnare ſacrum ducunt adverſarii ipſi, imo

tanquam ſub hujus clipeo tuti, ſe tegunt ſæpius Medicinæ & naturæ hoſtes.

Solida per ſe nullo motu prædita, a fluidorum impetu & momento, tenduntur, contrahuntur & eorum acceſſu augentur, creſcunt, vigent, variumque elaſticitatis gradum obtinent. Omnis igitur actio ſolidorum, legibus fluidi ſubjicitur, in morbo æque ac ſanitate, adeoque Medicis ad fluida reſpiciendum naturæ neceſſitate fuit. Hæc enim in microcoſmo & macrocoſmo, alterationi mutationique per motum & acceſſum alius fluidi primarie ſunt obnoxia, digeſtio, maceratio, inſolatio, coctio, miſcela alius, horum figuram inſigniter alterant, fluiditatem vel augent vel minuunt denique naturæ luſus hinc in ſcenam tandem ſolidam prodeunt.

Cuncta hæc phænomena in ſuo ſubjecto obveniunt, Medicis ruſpanda, examinanda, inveſtiganda vel deprimenda, in variis locis, alveis, tubulis, interſtitiis, vaſis & cavitatibus, in quibus continentur & coërcentur in ſuo motu fluida, adeoque mutuo auxilio egent continentia cum contentis, ut Machina integra ſervetur vel de hoc ſtatu deturbetur. Quid igitur ſolidorum auctor Baglivius eo usque adegit, ut eorum ſtatus unicè rationem in explicandis morborum cauſis & eorundem curationibus habeat, *vis Elaſtica in integrum eſt reſti-*

tuenda

tuenda fibræ motrici, ejusque crispatura & tensio nimia tollenda, tandemque æquilibrium humorum servandum venit secundum Cl: Viri præcepta centies forsan repetita, & pro novis obtrudenda iis, qui Medicorum sectas vario tempore vigentes & recoctas nunquam examinarunt.

Retrogradere lector ad seculum mundi quadragesimum, doctores Medicos ejus examina, videbis sententiam Baglivii eo tempore ortam & genitam per Asclepiadem Prusianum, Themisonem Laödicæum & Thessalum Trallianum methodicæ sectæ principem, ut refert Moebius in fundament Physiol. præprimis vero Daniel le Clerc histoir: de la medicine part: 2. libr: 4. sect: 1. qua hujus sectæ ortum, progressum, medendi methodum, remedia, refutationes memorantur & auctores. Hæc Baglivius, novo quasi ornamento fibræ motricis & duræ matris, verbosè recoxit, & pluries ne dicam ad nauseam repetit, sed manifestissimis verbis in præf. ad pract: vet: cap. 9. 12. & pag: 175. &c. ubi duplex fibrarum vitium, crispaturam sive tensionem vel laxitatem nimiam incusat, *utpote in quibus magis resident morborum causæ, quam in mille fictis humorum moleculis, & mille somniatis acidis* secundum sensum Baglivii, qui more solito sui ipsius refutator est, nam pag: 165. vitia humorum mox ab ipso negata agnoscit, de causa lassitudinis differens, morbo chroni-

chronico affectorum. *Quoniam*, ait, *illorum ſanguis vappidus crudus acidis viſcidisque particulis refertus eſt:* & paulo inferius de maſsâ ſanguineâ agens, *ſalium varii generis, terræ, globulorum rubrorum, & mille aliarum particularum* ad mentem Hippocratis, de vet: medic: *congeriem eſſe* ſtatuit; adde quod vitia oſſium a ſalino terreſtribus in ſanguine abundantibus deducat pag: 5.

Judica jam, Lector veritatis avide, de Baglivii methodo, quid illa contradictionum plenius? Quid ſub larvâ novi antiquius, conſtantem ipſius inconſtantiam reperies, antiquiſſima & ab omni Medico notata, propoſita & ventilata tanquam omnino nova argumenta obtrudere, omnibus nervis, fibris & dura matre tenſiſſimis conatur, quæ computum non merentur. Sed ne gratis tamen hæc dixiſſe videar, quid argumento de morborum ſucceſſionibus vulgarius & omni tempore magis in prognoſticis practicorum pronunciantis inculcatum, quod *tamen omnino recens & nunquam*, quantum ipſe noverit, *à Medicis tractatum & examinatum* proponit pag: 122. Baglivius, quis enim ignorat tumores in ſcirrhos, hos ex materiæ ſtagnatione & corruptelâ in cancrum facillimè abire, quod Græci Epigeneſin vocarunt. Hujus ſucceſſionis exempla Baglivius cap: de morbor: ſucceſſ. plurima absque ordine congeſſit, ex Hippo-

Hippocrate, Martiano, Dureto, Ballonio aliisque veteribus, nullumque fere morbi successum tradit, quem Medici hi non annotarunt, uti omnis cap. cit. reperire potest studiosus lector æquo judicio instructus, sed Baglivium eundem Protheum in omnibus suis scriptis reperiet, ex quibus innumera instituto nostro adjicienda prostant argumenta, quæ campum biliosis disputationis amplissimum aperiunt, & locum forsan ignorantiæ damnosæ vel erroribus plurimis concedunt, quorum plura refutationem vix merentur. Ex eodem male quæsito principio ubi fluunt, de quibus mentionem feci, eodem loco collocanda veniunt eidemque censuræ sunt subjecta. Hinc brevitati studens, huic negotio ultimam manum adhiberem, nisi animadvertissem virum clarissimum optimorum præceptorum propagatorem pariter pariterque neglectorem, ei etiam esse errori servili obnoxium, ut malit auctoritate Hippocratis potius niti, quam ratione uti, seseque adeo huic mancipare ut mandatarius evadat divini sui idoli, aut ut expressius quid dicam, se publicè declarat mancipium ad ejus divi cerebrum interpretans naturæ opus, quod obtrudere etiam suis lectoribus absolute annititur. Sic ipsi tandem venerationis quædam pars accedit, ut servis fieri solet superbis, quæ per multa secula idololatris auctorum antiquorum,

negle-

neglectoribus naturæ illiusque operum, illud enim eſt ſapere iis, quibus ſervitus prima laus & honos eſt.

Ne igitur hic à me verba dari quis credat, ad hunc modum Baglivius maximi inter quosdam Medicos Mechanicæ ſectæ nominis, de ſuo loquitur Hippocrate in animadv: in pract: nov: *poſtquam* nempe *miſſis cæteris libris totum ſe Hippocratis ſtudio tradiderat, aliquam medendi rationem inde aſſecuturus, & eum prope memoriæ mandaverat, cognovi* inquit *illum demum eſſe verum artis Medicæ ducem, magiſtrum & auſpicem*: ſed ſi eidem credamus, ad ſolidorum cognitionem lectione Hippocraticâ aliquam pervenire non poſſimus, profitetur enim in animadv. in Theoria nov: ſe in ſuſpicionem incidiſſe, *optimum illum ſenem arcanam aliquam foviſſe in animo ſpeculationem de ſolidis, quam poſteris aperire abſtinuit* invidus forſan illius theſauri poſſeſſor. Unde igitur ſolidorum hic auctor ſuam ſcientiam adeptus eſt? miſſis cæteris libris qui hanc tradunt & Hippocrate deficiente. Forſan Hippocraticis deliciis ſatur, in oblivionem incidit eorum quæ Hippocrates de carnibus, corde, glandulis & oſſium natura integris in libris conſcripſit. Sed objiciet forte fortunâ contenta librorum Hippocratis, non ſemper ſatisfacere ſuis titulis, quod lubentiſſimè ipſi concedimus, multaque veterum Medicorum

dicorum ſcripta ſub Hippocratis nomine exſtare, ut de libris de veter. Med. de ſalub: diæt: de genitur. de nat. puer. de alimen. &c. poſt Galenum, plurimi annotarunt. Hoc idem tamen de libris de corde & glandulis &c. non conſtat, quamvis de hac re diſputare nolim; ſufficit me ſolidorum naturam diſtinctè percipere, ſcire enim quid ſtrictè Hippocrates de ſolidis ſenſerit, inutile plane eſt, niſi magis de ipſius ſententiâ ſuper hac re, quam de ipſius rei veritate velim ſollicitus eſſe. Utiliſſimum tamen eſt & neceſſarium, ſolidam ſubjecti ſui conſtitutionem perſpectam habere Medicum; quam utut Baglivius ab Hippocrate minime adeptus ſit, tamen magiſtrum artis Medicæ eum appellare non veretur, ſed ſicubi homines, in examinandis aliorum operibus, ſimplici alicujus auctoris vel ſcriptoris nomine vix contenti ſint, etiam ipſis idolis, vel idolorum horum ſervis non ita credas, ut hæc nomines, ſui ſeculi prodigia, dona cœlitus accepta, denique ea inter divos colloces. Quod, licet Baglivius lib. prax. cap. 4. §. 3. reprehendens, ait, *recentiores modo deos modo principes ſcientiarum appellare*, *res eſt parum prudentis viri atque de auctoribus ſumma ſentientis*; tamen hujus moniti oblitus in animadv. in pract: nov: §. 4. *incumbendum & obediendum eſſe* vult *præceptis divini ſenis* qui ſuo tempore

inter

inter recentiores numerari absque dubio non erubuit.

Quid illud quæso est, nisi mera contradictio? quis memoriæ suæ compos hæc loquitur? & nisi ego quadam erga Professores nostræ artis reverentiâ essem obstrictus, quodam insaniæ cum Malebranche titulo hæc insignirem. Taceo quod vetulum rudemque Medicum, vix Latinam callentem Linguam, verbo Hippocraticum agyrtam, præferat Medico rationali, in omnibus Medicinæ fulcris versatissimo; (*quæ sunt propemodum ostentationes vanitatis* secundum Baglivii sententiam in animadv. in pract. nov.) Taceo audacissimum monitum lib. prax. Med. tertium Romani nostri, ubi *naturæ non hominis voce loqui* statuit *Hippocratem*, *Medicorum Romulum, cui nec ætas prisca vidit parem in re Medicâ, nec videbit futura* &c.

Perversa veneratio, hominis ratione compotis, erga hominem, cui veritates ab Hippocrate distincte traditæ innotescere possunt, quibus innumeras ex aliorum experientiâ & propriâ industriâ detectas adjungere, seculique præteriti per experimentalem Philosophiam felicis etiam secundum Baglivium inventa accumulare potis est, de quibus antiquitas ne quidem somniavit, ut sunt sanguinis in gyrum motus, viscerum accurata descriptio &c. cur igitur tantis encomiis suum effert Hippocra-

tem, tanta gloria ipſum cumulat? Hac certe ſpe tantum illectus hanc ad ſe gloriolam redundaturam. Adeoque philautia amplam ipſi ſubminiſtrat laudum ſegetem, ut eam poſtea in ſuos uſus convertat; quid mirum igitur? Quod omnem felicitatem (ſi huic in Medicinâ locus concedendus ſit) in praxi a ſolo hoc divo exſpectandam eſſe pronunciat, unicum ex innumeris huic rei probandæ locum adferam, qui exſtat omni probatione vacuus cap. 2. de morbor: ſucceſſ: *qui bene callet Hippocratem, felix erit in prognoſi, aliter minime; qui textus Hippocratis memoriæ mandaverit, dein componere ſimul & ad curationem determinare noverit, feliciter curare & præſagire poterit; aliter minime*: Medicus autem felix prudentiâ multâ opus non habet fortunâ ipſi favente.

Incumbebat vero Baglivio, antequam hæc tam audacter protrudiſſet, probaſſe, Hippocrati omnia fuiſſe cognita, eaque plana poſteritati fuiſſe oblata absque ullo fuco, cujus exemplum manifeſtiſſimum agnoſcit vir doctiſſimus de ſolidis, dein Hippocraticæ experientiæ Medicorum ad hoc ævum usque inſignium experientiam, diligentiam ac induſtriam nihil addidiſſe, eam Hippocrati ſoli patuiſſe viam, naturam per experimenta indagandi, eamque præcluſam fuiſſe omnibus naturæ Ruſpatoribus, multaque alia demonſtraſſe, ipſi fuiſſe

per-

perſpectiſſima. Hæc tamen antiquitati omni defuiſſe demonſtrant Malebranche, Boileus, aliique viri rerum naturalium & veritatum inquiſitores indefeſſi, luculenta etiam veterum opera & dona agnoſcentes, quibus ſua diligenti naturæ divexatione inventa, ad artis & ſcientiæ noſtræ illuſtrationem, jungere non verentur.

Habes lector benevole quædam, quæ mihi in mentem venerunt circa ſyſtema Baglivianum, in quo animadvertenda ſunt argumenta varios in tramites abeuntia, quæ illi tantum uſui cedere poſſunt, ut ſuperbo quodam modo de natura tanquam de re perſpecta loqui addiſcamus, gloriolæ non doctrinæ avidi, hinc ut aliquid in uſum & commodum vergere poſſit, ſequentia vere Theoretico-practica deſcribere & exhibere mecum putavi, ſed breviſſimo ſtylo ex opere naturali & ad praxin claram atque diſtinctam formandam accommodato fundamento.

Solida fluido originem debere ipſa docet natura, & plurium Phyſicorum ſunt ſententiæ, quibus accedo.

Hæc ſolida, fluidis undique ac undique ſtipari, imo ex iisdem conſarcinari, inſtar acervi vel cumuli cujusdam pulviſculorum minimorum per ventum æthereum agitatorum, non ſolus ſtatuo, ſed ipſa experientia convincit.

Hasce particulas solidas materiam nomino, æque in fluidis quam in solidis dictis, ventum autem illum æthereum, aut ignem, aut aquam subtilissimam, (sit mihi fas ita loqui) portiones materiæ immersas voco, quas æque agnosco, sed non parili quantitate in solidis, quam in fluidis.

Materiæ assigno quietem, vimque omnem & potestatem resistendi, & pro tempore retinendi portiones spirituales.

Portionibus adscribo motum, omneque momentum actionis, quam observamus in ipsâ materiâ.

Materiæ quantitatem, molem vel massam nomino, materiæ autem qualitatem inquiro in illius molis dispositione & conformatione variâ, quæ præsertim exteriores & ambientes superficies illius molis spectat, postmodum poros & tubulos varios fingit, ex illius materiæ seu molis nexu, situ & ordine.

Portionum quantitatem, in collectione quâdam majori vel minori mobilissimarum particularum reperio, ita ut unitis & concordibus quasi viribus unum in actum conspirent, numero plures vel pauciores a se invicem independentes liquidissimæ portiones, eo tempore, eo etiam in loco, unam quasi molem agentem conflantes, ut e. g. in ustione, calore fovente & ardente &c.

Por-

Portionum qualitatem maximam considero in materiâ levissimâ, associatâ spirituali immersæ portioni, quæ cum in suâ persistat formâ & qualitate, omnibus suis accidentiis stipatâ, eam exinde spiritualis actionis directionem, ad speciales quosdam motus limitari & disponi ab illâ materiâ resistente, observo & colligo, e. g. sic oleum anisi, cinnamoni &c. ratione irretitæ seu immersæ portionis spiritualis, unum idemque erunt, sed non ratione solidæ materiæ terrestris vel sulphureæ diversimode dispositæ, connexæ & per se quietæ, unde pleraque olea, ex solâ spiritualis illius materiæ jacturâ & fugâ, relinquunt materiam fere uniformem resinosam &c. in viribus haud discrepantem.

Materiam & materiæ portiones se mutuo afficere, unicuique curioso cernere licet, ita tamen ut quædam inter hæc duo relatio sit, nunc majoris nunc minoris resistentiæ aut actionis, imo sæpius observari, nullam esse visibilem vel sensibilem operationem inter utramque.

Ex hac luculentissimâ observatione, omnia in campum prodeunt experimenta & opera naturæ, quæ nempe sunt corporum lusus & exercitia præcipuè cognita, sub vitæ, morbi & mortis, vel generationis, alterationis & corruptionis nominibus prostantia.

Solidam attamen materiam, magis pati a fluidâ portione, quam fluidam à solida defendo,

 do,

do, hanc autem non immunem esse a resistente materiâ, ipsius motum retardante, alterante, detorquente, ipsique sese adjungente, ac una cum liquidâ portione ad actus varios procedente in opere naturæ video.

Hasce compositas, unam massam constituentes fluido-solidam aut solido-fluidam, plurimum debere parti fluidæ, levissimis solidis imprægnatæ, posthac coalescenti, per approximationes varias, mundana demonstrant vegetantia corpora, quasi ex atomis conflata.

Primam coalitionem, productionem vel generationem illius massæ, deberi huic materiei ejusque constanti aut debili resistentiæ suam conformationem primam contribuere, ex quadam minimarum superficiuncularum materiæ ad se invicem accedentis & adaptandæ aptitudine evidentissime liquet in omnibus corporum naturalium phænomenis, ita tamen ut materia ipsa portioni spirituali intermixtæ suum debeat ornatum & culturam nobiliorem.

Portiones has, generaliter sumptas, divido in tres partes, qualitate sua distinctas, in aqueas subtiles, in ramosas, & in salinas rigidas, quas omnes agnosco velocitatis momenta obtinere ab ipsâ materiâ æthereâ & aëreâ, quæ ipsi materiæ & portioni ejus levissimæ & spirituali intercedit.

Prima portio ea est, quæ maxime naturalis & fa-

& facilis reſpectu materiæ movendæ & afficiendæ quibusdam Phyſicis dicitur, quæque ſub animæ naturalis ſeu vegetativæ calidi innati & ſpirituum animalium nomine, in Machinâ noſtrâ proſtat, ita tamen ut aliis non ita levibus portionibus, moderatis vero & per humidum illud molle roriferum mitigatis non careat: hinc enim impetus talium mollior blandiorque exiſtit & partes materiæ minus diſcontinuat, atque diutius in illâ materiâ craſsâ moram nectat.

Portio ſecunda magis oleoſa & acris exiſtens, vires ſuas exerit partim balſamicas, partim igneas ſeu magis ſenſibiles, & hanc certè ob cauſam animæ ſenſitivæ fidelem miniſtram hanc eſſe puto, cum ſit ſpecies lucidæ cujusdam materiæ, in oleoſis maxime corporibus fulgentis. Hinc motus præcedenti facit conſtantiores & ferociores, unde Phyſici plerumque hanc deſcribunt portionem ſub ignis vel caloris titulo, & Medici in noſtrâ Machinâ ſub inflammationis cujusdam bilis vel billioſi temperamenti nomine: exinde etiam animalia, ſemine maxime ſpirituali oleoſo turgescentia ferociora evadunt aut exiſtunt, præſertim tempore pruritus inſignioris circa illa vaſa ad coitum ſtimulantis, unde etiam in morbos calidiores prona magis ſunt talia animalia,

quæ post castrationem, illis portionibus privata, mitiores omnes possident actus.

Portio, tertio loco reposita, est violenta, rigidis suis particulis materiam discontinuandam vehementius afficit, siccâ equidem & merè igneâ, ut ita loquar, affectione illam disponit, turbat, inflammat, destruit, præsertim si talium particularum copia violentis accedat effectis, per motum vehementiorem augendis.

Hæc portio igitur est destructoria & præternaturalis, respectu vitæ vegetativæ & constantiæ ipsius materiæ, unde sensus dolorifici, tristis & acuti omnis est fundamentum & origo, in quibusvis Machinis, præcipue si hisce suppetias ferat aër siccior, talibus insuper portionibus turgens.

Omnes hæ portiones, momenta suarum actionum (prout ante innui) limitata offerunt, respectu materiæ cui occurrunt, duæ autem priores, benigniores in suo opere existere solent, ob molliores & obtusiores portiones facilius cedentes impetui & nisui aliorum, quam densitate suâ magis resistentes, quibus accedit configurationis pororum, & meatuum in materia diversitas. Ultima autem hæc portio, quæ proprie ignea & salina vocatur per excellentiam, sæpius sibi fingit & vi parat aditum in materiam, quam ad suum nutum violenter disponit, fingitque poros & meatus no-

vos

vos, unde maxima inconſtantiæ ſigna creat in formis & figuris alterandis ſuoque acceſſu mutandis.

Haſce portiones poſſe adeſſe & abeſſe pro quantitate & qualitate majori vel minori in ipſâ materiâ ubique obſervo, easque poſſe infinitis modis alterari ex portionibus illis variis quæ aliunde adveniunt, maxime attamen ex aëre & alimentis, ut & a concuſſione variâ, & materiæ commotione, experientia edocet vulgariſſima, unde tam ſolidi quam fluidi momenta multum variari neceſſum eſt.

Jam vero ad obſervationes accedo, quæ ex hac breviſſimâ hypoteſi emergunt, practicæ luculentiſſimæ, clariſſimæ & evidentiſſimæ ab omni parte ſufficienter diſtinctæ ſtabiliendæ abſolute neceſſaria. Has in tres potiſſimum claſſes, ad potentiam illarum portionum & materiæ accommodatas, diſtinguere ſoleo, utpote ſpiritualem actum internum ad normam externi etiam mundi dirigentes.

In hiſce autem experimentalibus contemplationibus, ſtatum ſemper mihi aliisque propono præternaturalem Medicis ita dictum, quoniam æquilibrium actionum, quod ſanitatem appello, ſibi tantum Theoretice primo proponit practicus, ſemper collimans ad praxin, quæ eſt nobilior anima ipſumque Medicinæ fundamentum. Ideoque ſemper in tali caſu,

quoddam prædominium ſuperbum & noxium noſtræ Machinæ, hujus illiusve portionis aut materiæ, Medicus ſibi ut proponat neceſſe eſt.

Primo, ſeroſum luxuriantem ſibi aſſumit ſtatum, in hoc autem omnes effectus nimium molles languentes & torpidos portionum ſpiritualium cernit, ipſum humorum orgasmum, partium ſolidarum tonum enervatum, momentoque actionis neceſſariæ deſtitutum obſervat, ut fit in hydropicis omnibus morbis, ſub quorum nomine etiam catarrhi numerari poſſunt.

In tali caſu ipſam materiam & maſſam illo vitio laborantem diſtinguit, ut ſua inde neceſſaria ſeligat auxilia Medica, exemp. grat. ſi cerebrum, vaſa ſpermatica, lien vel hepar loca ſint affecta, primo perpendit Medicus functiones naturales & ſanas earum partium ſeu locorum in Machina, quas ſolent auferre aut depravare illæ partes in jam labefactato ſtatu, dein perpendit elaborationem & conſtitutionem fluidi ibidem naturaliter in ſuo motu & figurâ contenti, quam nunc ab illo ſtatu aberrantem rimatur ſedulo.

Denique remedia ipſa in ſuas claſſes diſtincta, portionibus variis inſtructa invocat, ut pleraque quidem velocia aut mobilia eſſe adhibenda ſciat, ſed nunc ſpiritus, nunc olea, nunc ſalia, nunc tincturas, nunc decoctiones, nunc infuſiones, quando, quomodo & ubi

hæc

hæc ſuo tempore & modo eſſe applicanda dijudicat ac ſummo diſcernit cum judicio, priſtinum ut vigorem & ſtatum maſſa ſolida, pars liquida, & tandem Machina laborans recuperet.

Quod ut exactius obtineat, ipſum ſerum ſæpius per experientias divexat, ex acceſſu & receſſu aliorum corporum prudenter colligit tandemque dijudicat de rei naturâ & actionum inducendarum circumſpecto momento, quod poſtmodum circa experientias plenius patebit, ſaltem in hac conditione, ſummâ cum prudentiâ, procedens Medicus, nullo modo figit aut deprimit, ſed blandè ipſas partes ſeroſas exaltat, abundantiamque ſeri ſecernit ab ipsâ materiâ & portione ſuperſtite.

Portio ſulphurea ſeu ramoſa peccans, duo involvere effecta Ruſpator curioſus naturæ animadvertit, quorum prius nimiam partium acrium, inflammationis auctorum, velocitatem exhibet; poſterius quandam retardationem partium, nimium vel incraſſatarum, vel in ſuâ figurâ depravatarum offert, ubi ſeroſior ſolito exſtiterit, motum inteſtinum facile concipiens humor.

In hiſce motus febriles ac inflammatorios, etiam ſpeciem imaginariæ plethoræ in ſanguine, ad ſenſum maxime erroneum externum ita apparentis, conſiderare poterit ſi velit, quamvis

vis revera illa toto cælo absit, si quantitatem sanguinis respiciamus.

In hac scena, sanguinis prædominans massa suos valdopere actus promovet, tam ad distensionem, quam ad fibrarum & tunicarum irritationem, illiusque portio liquidior Lymphæ communicata, illam in principio nimis pinguem sero suo quasi depastam efficit, & per consequens acrem reddit, unde membranaceæ & nervaceæ partes nimis rigidæ, tensæ, crispatæque evadunt, vigilias reliquaque ardoris effecta posthac producentes, facultatibus animæ & corporis noxias & dolorosas, quæ partes in præcedentibus, ut plurimum sunt doloris & sæpius sensus requisiti expertes.

In tali statu, Medicus abstinet a præcedentibus remediis, & sibi ea eligit omnia, quæ portionum immersionem in ipsâ materiâ promovere possunt, ita ut momenta motuum & actionum in illis fluidis ac solidis retardentur.

Inter hæc remedia, principem locum obtinet aqua communis, cui adjunguntur terræ sive graves sive mucaginosæ absorbentes & involventes, ut sunt emulsiones, gelatinæ, mucagines, &c. quoniam ad specialia recedere proposita brevitas me vetat; decocta herbarum & infusiones refrigerantium, emollientium & anodinarum, julapiaque varia, huic remediorum classi, annumeranda veniunt, dummodo prudenti

prudenti consilio distinguat & seligat Medicus ea, quæ nunc captanda nunc vitanda sunt remedia.

Venæ sectio in hoc casu primarium sæpe & vere Herculeum est remedium, ob rationes ante dictas sanguini competentes, species enim refocillationis est materiam simul cum nimis velocibus portionibus detrahere peccantem, ipsiusque momentum in vasa nimis tensa & rigida debilitare, aëris refrigerium, succedentis nempe in locum sanguinis detracti, invocare & admittere.

In tali autem casu, quia motus ad violentiam facile transeunt, Medicus summâ necessitate abstinet a nimium efficacibus remediorum operibus, præsertim a catharticis cujusvis nominis violentioribus.

In altero statu fixiorum nempe partium ramosarum & viscosarum seu pituitosarum ad nimiam stagnationem & corruptelam tendentium, purgantibus opus est aliquando violentis, particulisque fluidioribus & remediis ipsam materiæ corruptæ figuram corrigentibus, quæ nempe partim materiæ velocitatem augere, partim ipsam determinationem actionis emendare queunt.

Hæc intentio ut plurimum a Medico obtinetur, per tincturas minerales, animalium & vegetabilium extractiones, quibus tales inesse debent

debent ſubtiles portiones, ut ipſi reſiſtere actioni poſſint depravatæ, qualitatem ipſius materiæ mutantes, tandem quæ diuretica ac diaphoretica facultate & vi valent, ut ſcirrhoſitatem & cachexiam præcaveant imminentem vel exiſtentem, cui etiam uſui ſtomachica per excellentiam inſervire ſolent amaricantia.

Portio ſalina rigida tandem conſideranda venit, quæ ſecundum ipſius diſpoſitionem, plerumque etiam partium ſolidarum affectionem hic & utrobique alterare ſolet, ſive in titillatione aut pruritu ſive in inflammatione, ſive in læſione manifeſta.

In hoc ſtatu ritè examinat ea, quæ a Chemicis diſtincta in ſuas claſſes proponuntur ſalia, ſui juris facta, ſive in Machinâ noſtrâ, ſive in aëre, ſive in alimentis ad abuſum aſſumtis; hinc ſcorbutica obſervat effecta differre a malignis & peſtiferis læſionibus, ut & a ſcabie diverſa, in hoc uno coincidentia, ut ipſas corrodant partes easque diſcontinuent in quantum ſolidas; ibidemque rite obſervat ipſius ſalis extricati prædominium, partim corporibus ſeroſis, partim ramoſis acribus, partim rigidis terreſtribus jungi & copulari.

In hac quidem diſtinctione, generaliter illam portionem ſalinam agentem, at poſtmodum materiam illam dirigentem & limitatam

judi-

judiciosè ponderat, ut sua remediorum applicatio methodicè & vere Medice fiat.

In statu acri salino, i. e. ramoso, velocitatem actioni constanti junctam cernit, unde & sanguis & omnes partes contentæ simul cum continentibus pati solent, accedente calore & fervore, haud raro cum maculis rubris & purpureis apparentibus, admodum in cute rutilantibus.

Huic ut opituletur malo Medicus, ad ea confugit quæ balsamo & spiritu veloci acido instructa sunt alexipharmaca, quæ sese exilissimis illis portionibus acutis & malignis, massam sanguinis & lymphæ turbantibus, adjungere possunt, ita ut, non solum in majoribus vasis, sed etiam in minimis latibulis ad correctionem & emendationem accedere possint.

In statu seroso salino, considerat partes ad acidum acre vergentes, præsertim rodentes glandulas vasaque lymphatica, ut & præcipitantes sanguinem late & stricte sumtum, cum maculis obscuris & ingratis, nunc pallidis, nunc flavis, nunc lividis, quæ omnia sæpius fœtor partium affectarum concomitatur.

In hoc ultimo effectu, ad mera absorbentia fixiora aliquando etiam spiritibus ardentibus armata, oleoque subtili instructa confugere debet, ut illius materiæ fixitatem partim alteret, partim mortificet, tandemque cujusvis gene-

generis antiſcorbutica potiſſime huic malo convenientia recipit.

Illud autem intendit, ut ſimul hic illic fæculentas tollat aut alteret partes, & de loco ſaltem moveat pertinaces, obſtructiones ne conſtantiores creent motuum remoræ, hancque intentionem aſſequitur potiſſime per vomitoria, purgantia, aliquando per excellentiam vehementiora & quaſi cauſtica id eſt inflammatoria, per diuretica ac diaphoretica acriora.

In ſtatu magis terreſtri, ſalino auſtero aut muriatico humore imbuto, Medicus ad ipſam conſtrictionem & vaſorum anguſtationem, ut & ad humorum lentorem varium attendit, ubi nempe materia lenta, aſpero & acidiori humori conjuncta redundat vellicante quadam acerbitate & acore in illis fluidis ſemper permanente.

Hæc quam proximè accedunt ad ſtatum præcedentem exceptâ roſione illâ cauſticâ & violentâ, ibidem enim flatulentiæ, ructus, murmura, borborigmi, ac hypochondriorum motus, ad ſcirrhum varium inclinantes cernuntur, morborumque conſtans pertinacia prædominium obtinet, per craſſæ materiæ infarctum, frigidioresque factos motus inteſtinos, cum flatulentiâ & diſtenſione frigida perſeverantes: in hac vero alteratione inſigni, plurimæ infauſtæ obveniunt corruptelæ ipſius materiæ, per ſtagnationem putreſcentis, ac ad varium ver-

gentis

gentis nexum, quæque ex coalitione nimiâ corruptarum ſecedentium partium calculos gignunt, patriamque vel ovulorum veluti incubatu, inſectorum ortum & progreſſum inſigniorem promovent.

In hoc inſuper motu, ſalia diverſi vel cujusvis contrariantis ordinis tutiſſimè & copioſiſſimè in uſum trahuntur, ut libertas portionis ſalinæ major inde emergat, ac ipſam materiam nimis limoſam & craſſam corrigendo, per inciſiones, attenuationes, incraſſationes illius, prout ordo poſtulat ipſius motus in conſpectum prodeuntis, inchoando a muriaticis fixis præſertim vitriolicis ſalibus paratis, pergendo ad acida tenuia, ſubſiſtendo in muriaticis & alcalinis.

Ratio etiam ſuadet ut invocentur aquæ ſimplices, ſale & oleo non deſtitutæ, ut dilutio cum lenta fluiditate acceleretur major, partium, craſſiorum vaſa infarcientium; tandem oleoſa ſpirituoſis juncta, poſt purgationes factas arripit Medicus, ut materiam & portiones materiæ, tenuium acceſſu, reddat velociores, ſic enim per quæcunque vaſa amandari poteſt, ut poſthac minus fluida materia ſuperſtes emendata remaneat, potiſſimum ad naturalem balſamicam figuram redacta.

Hæc breviſſime exarata, ſi quis ritè proſequatur, clavim & methodum theſauri Medici

Theoretici & Practici reperiet, quam magis nudam & latius extensam exhibuissem, nisi mihi festinandi necessitatem imposuisset brevitas proposita, ad alteram hujus operis partem & alia Mechanicorum dictorum vitia & errores transientis, ubi ipso titulo distincta video opera, re ipsa attamen una observo, ut dictis nempe valeant scriptores factis invalidi, adeoque laterem me lavare velle, unusquisque si velit statuat ac credat; parum autem sollicitus de rumore vulgi, hæc spernere solitus, doctrinam venor usui & commodo generis humani inservientem, Deo, naturæ & veritati unice litans, cum alacritate pergo.

THEORIÆ
MECHANICÆ
DELINEATÆ

PARS ALTERA.

Verulamius in augmentis ſcientiarum

Innumera commenta grata, & qualia quis optaret maxime, inſomniorum inſtar inſinuat ſcientiis.

Nimis generalia, etſi forent vera, hoc vitii habent ut ab actione deducant, hinc majus eſt periculum ex illis, quæ ex ſe falſa ſunt, loco deductionis vera, ſeducentia.

THEORIÆ MECHANICÆ DELINEATÆ

PARS ALTERA.

Quamvis Baglivius ſua in Medicos Chemicos, ipſamque Chemiam injuſtè evomit Bacchanalia; non minus infauſto ſydere nata, ſic dicta Theoria Mechanica mentem impulit *Joh. Freind. M. B. Æd. Chriſt. Alumn.* Emmenologiæ nuperrimè Oxoniæ editæ, Auctoris, ut nigro carbone *infamem ab ipſo nominatum* notaret *abuſum Chymiæ*, quam ad Pharmaceuticum, cum pluribus hodiè Medicis, opus, relegat Vir, uti videtur, in hac arte, ejusque applicandæ methodo ad Medicinam omnem peregrinus forſan hoſpes.

Hæc ejus iniquitas, in præfatione ipsâ, poſtquam varias, circa muliebres menſes, auctorum ſententias recenſuerat, liquidiſſime patet; quare, antequam ad opus ipſum accedam, ad quasdam in hac gratis repertas & poſitas hypotheſes obiter ſaltem animadvertemus.

Plura & forſan majora ſunt Mechanicorum & Chemicorum vitia, nam qui homines ſunt,

nihil humani a se alienum putent; & nemo Chemicus homo naturæ minister in divexatione, & laboriosâ operum naturalium inquisitione, se ab omni parte tutum, beatum, doctum & veritatis nudæ possessorem credat, ut de naturâ omnium ore quidem tritâ, sed admodum abstrusâ sæpiusque incognitâ & neglectâ a pluribus, tanquam de re clarè & distinctè perceptâ Professorio loquatur more.

Talis enim quantum auctoritate, tantum etiam detrimento ut plurimum valet, quælibet hic scriptor nullo admisso examine, liberius damnat, quoniam animum Chemiæ nobiliori non applicaverit vel applicare velit, illud integrum unicuique esto, modo de ea saltem temere non judicet, sed studeat potius idem magis, quam sibi inter alios acquisivit, gravitatem & auctoritatem extendere, quam distinctè veritates addiscere, atque docere alios, prima artium & scientiarum fulcra sæpius negligens & spernens.

Prudens igitur aliorum consilio, fide & clade Chemicus, generositate quadam pertinaci ductus, suam prosequi & tueri provinciam didicit, quæ feliciter, cito & cautè praxin Medicam ornat & promovet; ipsis inimicis palam illud confitentibus; hoc enim sibi unicum honoris & gloriæ punctum Chemici tribuunt, ut commodo, utilitati & hominum jucundita-

ti,

ti, re, opere, manibus; inſtrumentis, tanquam nobiliſſimis mundanorum operum auxiliis, ad ſublevandam vitæ noſtræ miſeriam deſtinatis, inſerviant; ad rem igitur ut propius accedam, neceſſe eſt, ut Medicus tale quid ſibi proponat, cui tanquam fini & fundamento inſiſtere poſſit, ſuam artem & ſcientiam exercens.

Medicus propter neceſſitatem eſt creatus, hæc ex morbo & morte exorta eſt, quæ removenda & debellanda ab ipſo erant, ſi hominum enim conſtantes & in ſanitate perpetuâ verſantes fuiſſent actiones, ac Geometrico more motuum æqualitatem obſervantes, Medici auxilio & Medico non opus erat.

Si ipſa vita perpetuus exiſtat morbus, imo, ſi Hippocratis Aphoriſmo 3. ſec. 1. credamus, *ſummum ſanitatis faſtigium attingere ſit periculoſum*, neceſſario valetudo quandam motuum a principio vitæ inchoantium involvit declinationem, perfecta enim ſanitas nulla datur, nec in puncto quodam mathematico conſiſtit, ſed ſuam quoque latitudinem habet, uti recte ſtatuit M. A. Sinapius in comment. ſup. Aph. 3. ſec. 1. neque in omnibus hominibus, neque in ſingulo, quâvis horâ eadem ſolidorum extenſio, & conformatio eſt; quod quam rectiſſimè demonſtravit G: Bidloo exercit: Anatom: Chirurg: de nervis.

Hinc eludit hominum Mechanicè & durè aliquid pro imperio ſtatuentium conatus machina humana, ſemper deficiens aut ſaltem pro tempore exiguo, aut in rariſſimâ occaſione hanc aut ſimilem propoſitionem admittens Geometricam, data enim quam diſtinctiſſima ſemper deerunt, ut hactenus ſectæ Mechanicæ defuerunt.

Morbus ut abigatur, inſtrumento ei Medicus oppoſito indiget, quod remedium, auxilium aut pharmacum nominatur, nam verbis, incantationibus magicis non magis cedet, quam ratiociniis Mechanicis, Mathematicisque utut perſpicuis & claris, nec per artem Characteriſticam perverſa fugit valetudo, cui idolo obnoxium fuiſſe Paracelſum ſcripta ipſius teſtantur.

Pharmaca tum ſimplicia, tum compoſita, rectum præparandi modum callens Pharmacopœus dicitur, ſub cujus denominatione etiam Myropolæ, aliique talis ſucci homines comprehendi poſſunt, hic ex aliorum doctiorum Medicorum præſcriptione, hæc, ſecundum illius artis notionem & formulas ita præparat, ut intentioni Medicæ & Pharmaceuticæ ſatisfaciat peritus homo.

Is miniſterio quamdiu tali addictus eſt (*Pharmacopola enim miniſter exſequens mandatum Medici eſt, ut notat de eo Mar: Malpigius in Reſp: ad epiſt: de Medicor: recent: ſtudio*) ulteriori

haud

haud indiget ſcientiâ, aut arte, quam ut concinne & eleganter ea medicamenta, quæ ab ipſo nunquam fuere inventa, ſed in ſcriptis Medicorum reperta, componat, & exhibeat, at ut ulterius excurrat neceſſe non habet, nunquam de effectu & viribus reſponſurus, artis Medicæ enim imperitus eſt, uti notat J: Bohnius de officio Medici cap. 3.

Pharmaca excogitare nova, ea contrahere, illa ita præparare, ut uſui & commodo humani generis, re & opere inſerviant; pro morbis cito & tuto ſuperandis, non eſt Pharmacopœi, ſed Medici exaſciatiſſimi negotium; cui illud totum quantum demandatum eſt, quidquid alii aliter ſentiant, quorum refutationem diſtinctam exhibet Bohnius lib: cit: cap: 21. cui accedit Verulamius in Augm. ſcient. lib. 4. cap. 2.

Quis enim remediorum inventorem ſtatuet talem, qui Medicam artem & ſcientiam omnem ignorat? niſi fatuus ſit, & ex merâ Empeiriâ temerariâ omnem deducat Medicam ſcientiam, & Pharmaceuticam nobiliorem, ab ipſis natam vilioribus operariis ſtatuat, ſummo cum dedecore & ignominiâ, imo Medicinæ & Medicorum contemptu.

Si quis tamen tam felici conſtellatione natus exiſtat Pharmacopœus, qui pharmaca nova cudere & invenire poſſit, ita ut (ſecundum

hunc & alios auctores superbiori ex tripode pronunciantes, suaque inania jactantes commenta) perversam valetudinem efficaciter & cito abigat, an non gratiæ sunt ipsi plurimæ dandæ, honores & opes ultro concedendæ majores, quam tali garrulo Medico fucato, qui nihil ad usum & commodum generis humani confert & aliorum labore, sudore & industriâ abutitur?

Verba dare, præterea nihil, strenuos pauperes nec sublevat, nec egestati eorum succurrit, ut enim eorum virtus ex re angustâ submergitur, sic illa, ut emergat rebus & factis opus est, quibus mentem, per manus & instrumenta necessaria adjuvare possint.

Multo minus aliquid in artium culturâ & progressu nobili confert emolumenti gravis promissor, verbis dives, nihil tanto dignum hiatu proferens, artes ipsas steriles reddens, ab inquisitione admodum necessariâ deterrens artifices, manús languidas efficiens, animos ad desperationem trahens, vilibus mancipiis lucro sordido unicè intentis omnia temerarie & abusive committens.

Hæc evidentissimè liquent in ipsâ Medicinâ, ejusque nomine tenus Doctoribus, alieno studio magis quam propriæ arti sæpius incumbentibus, (quod merito reprehendit Verulamius in Augm: Scient: p: m: 299.) ab omni fere

parte

parte vero ſtudio ad ſcopum collimanti Medico deſtitutis, adeoque pauperrimis in ſuâ arte nobiliſſimâ viris, poſtquam contemptui & neglectui habita eſſe cœpit cognitio nobilior pharmaciæ, primum praxeos veræ & fidelioris fundamenti.

Conpilatæ etiam ex pluribus inconcinnis farraginibus & ad pompam erectæ officinæ, cum ſufficere viſæ fuerunt mollibus nimium & opere vacuis Medicis, ſtatim hi Pharmacopœorum, famulorum nempe ſuorum, miniſtri, eorumque ludibria, contemtus & riſus facti, ignobilem quandam poſteritatem & progeniem in lucem ediderunt, præpoſterâ ſuâ ſcientiæ imaginariæ & damnoſæ jactatione fungi inſtar vilis intumeſcentes, nil niſi imaginem ſui abjectiſſimam poſteris reliquerunt, quam deteriorem talis doctrinæ imaginariæ cultores dabunt.

Merito autem ſuo, hoc opprobrium, generoſiores facti Pharmacopœi, ſuis heroum Medicorum filiis noxis affricare ſolent, & quodam jure debent, quod præſcribendi formulas ignorent, temerè quidvis congerant, Chaos Medicum confundant, intentiones Medicas nullas noſcant, periculis omnia plena exhibeant, lethiferas ex ignorantiâ damnosâ congerant potiones, doſim & vires remediorum confundant, Machinæ humanæ leges minime intelligentes verbo

verbo mere Empyrici; de quibus legatur 3. cap. Bohnii de offic: medic:

Hi enim ſunt partus inſcitiæ & Medicorum deſidiæ illegitimi, a præceptoribus abortive ſæpe editi & protruſi, ipſius ſtultitiæ vanæ ſoboles, hæc proles ſervo prudenti dominium dedit in filium ſtultum, ejusque hæreditatem partiri non ſolum conceſſit, ſed eandem diripere ſivit vaniloquus rerum deteſtator.

Corrigere præſcriptas remediorum formulas, ſuccedanea vel quid pro quo ſubſtituere, mentem Medici interpretari, ægrorum ſtatum inquirere, hunc ad medelas tradendas ponderare, levitatemque doctrinæ Medicæ tacitè vel apertè explodere, famam Medici proſtituere familiares & quotidianæ quorundam ſunt operæ.

Hæc ad quantum acceſſerint gradum, unusquisque ſapiens novit, contendere enim cum talibus inglorium, imo periculoſum duco, recepta enim plurium Medicorum evincunt & rubore quosvis etiam cordatos ſuffundunt, cum ſæpius tam enormia, praxi ſolidæ & humanæ ſanitati contraria cernuntur vitia.

Si omnes Medici eſſent Pharmacopœi, ſi & partem ejus, ſecundum eos nobiliſſimam, perſpectam haberent Chemiam, uti inculcant Bohnius l. c. & J. H. Jungken in artis Pharmaceuticæ prolegomenis; Anatomicus, ut vetus habet proverbium, non eſſet infeliciſſimus

Practi-

Practicus; Gallenicus non esset Mysochemicus, nec merus sæpius Empyricus; Botanicus vegetabilium notitiam penitiorem, non autem meram superficialem characteristicam exhiberet; alia non asperneret Chemicus fulcra, Physicus Medicus ex ipsâ arte ejusque experientiâ sedulâ & judiciosâ suas hauriret & proferret demonstrationes; Mechanicus, ut nunc ajunt & volunt, Medicus non talia fingeret præcepta, a quibus ipsa recedit in suo opere natura; ut unicuique artifici sedulo patet statim.

Practicam ditans Medicinam Chymia, intra proprios consistere debet limites, *quod si ulterius excurrat* (ut noster censor vult: præf: p: 5.) *& ad morborum Theoriam sua accommodet principia, ingenia alioquin peracuta in errores agit, & vanâ scientiæ imagine deludit.* Ulterius ut strigilem det Chemicis, rogat iracundus irrisor, & contemtor Chemiæ, Theoriæ & Philosophiæ, *quid ea in causis morborum rite explicandis, aut symtomatis feliciter curandis præstare possunt principia, quæ ita nulla sunt, ut in animo philosophantium locum fortasse habent, in rerum tamen naturâ minime existant? de quibus inter ipsos disciplinæ hujus fautores nondun convenit;* ad quæ quam doctissime respondit J. C. Barchusen in exus: princ. Chem. adv. Mathemat. tandem vero ait pag. seq. *Chymiam ad Mechanicas*

nicas rationes excultam potissimam fore illustrationem ipsius theoriæ, si *penitior ejus scientia*, ab Elia Artista, (Mechanico absque dubio) forsan exspectanda, (ut volunt quidam Chemici) orbi Medico revelata fuerit.

Hæc divum sapiunt pythonissam, ab orci faucibus, Mechanicis regulis turgidam, afflatam, furibundo numine suo repletam, ex tripode vaticinantem, suspicienda Matheseos mysteria, an venefica dubito, revelantem.

Chemicus praxin ornat & ditat, etiam adversario testante, Theoriam malè quoniam proponit odio est habendus, & intra limites quosdam, ab extraneo quodam coërcendus Mechanico, cujus verba, inane quid spirantia, nullas hucusque Medicinæ suppetias tulere; imo nunquam ferre poterunt, utut ea aut ad pharmaca paranda, aut ad morbos rite cognoscendos, aut ad motuum declinantium, & ad suos fines absolutâ necessitate pergentium doctrinam, applicentur & detorqueantur, nisi contrarium ex ipsâ arte & experientiâ demonstrent viri, suis in deliciis & campis liberrimis versantes & exspatiantes, quod optime de iis annotat Verulamius lib. 3. in augm. scient. cap. 6.

Demonstrationes igitur per experientiam, & artem in campum producendæ sunt, quarum erit prima, *Chemicum* non posse remedia parare nova, nisi Machinam humanam noscat

ejusque

ejusque affectionum causas perspectas habeat, quibus opitulari debet.

Chemicus enim qui ex aliorum formulis sua præparat auxilia, inter famulos Chemicorum numerandus est, vel tantum inferiora premere subsellia potest, ex alius imperio & nutu dependens, adeoque inter generosiores Chemicos locum possidere nequit, uti doctè etiam annotavit plurimis locis experientissimus & nobilissimus Boyle.

Is merito Pharmacopœus vocari potest, ut Lanio in suâ arte exasciatus, etiam jure integro Anatomici titulo decorari potest, & Rusticus hortulanus egregius Botanicus nominari meretur, si supra vulgus, hortulorum herbas & vegetabilia etiam exotica noscat suo nomine distincta, & Empyricus circumforaneus, aut vetula, & quidquid est talium hominum, morbos feliciter quandoque pellens, Medici nomine non indignus videtur, præsertim si sit Hippocraticus ut vult Baglivius, unicus enim scopus Medicinæ est mederì morbis, & vulgus ex eventu judicat.

Chemicus remedia morbis pellendis aptissima parans, morborum Theoriam aut noscere debet, aut Theoriam ex suis corporum exercitiis, motibus variis, certisque eorum acquiescentiis formare potis est, eamque ad ea accommodare debet principia, ex quibus con-

flantur,

flantur, & in quæ resolvuntur remedia, quæ ab eo morbis convenientia vel sanitati inservientia componuntur: profecto non alio res practica promoveri modo, neque de eâ aliquid certi & firmi pronunciari poterit, nisi auxilia morborum & naturam morbi, ipsi remediorum electionem indicent, utraque operationes mutuas futuras Medico denuncient, nisi quis praxin a Theoriâ gratis distinguere velit.

Theoria enim ex praxi, non hæc ex illa ortum sumsit, si per Theoriam Medicam scientiam intelligamus, alias propriè Physica quædam contemplatio, & inspectio humanæ Machinæ dicenda, vel sub Anatomiæ studio habenda & limitanda est.

Egemus aëre, quem respiramus, cibo & potu, quo reficimur, calore, quo fovemur, excrementa sunt per vias varias superfluæque aquositates ejicienda, mulieres periodis menstruandæ suis crescunt decrescuntque, sanitate quadam imperfecta fruimur, non plane beata vivimus, morbis afficimur & depascimur, tandem supremus dies obeundus, quæ cuncta norunt hominum vilissimi, attamen eorum cognitio eos non creat Medicos, & omnis Theoria hisce vulgarissimis notionibus superstructa, a praxi abstracta tantum tradit, ea nempe quæ nullus nescit, & frustranea erit hæc scientia Medica dicenda, nisi eam altius

evehas ad res minus cognitas, earumque causas solidas & veras eruere studeas, has operi practico, quod extendendum est, admoveas, qui unicus est Medicus scopus; hunc quomodo Anatomici, Mechanici, Chemici, hactenus proposuerint, breviter exponam, ut inde concordia docentium & discentium appareat discors, quæ detrimentum scientiis & artibus parit damnosum.

Anatomici haud minus, quam alii flagrantes honore imperii acquirendi in Medicinâ, quòd sibi adulentur, & merito quidem, tanquam primi Medicinæ fuerunt cultores, omnia deberi manualibus operationibus volunt, unde ab ipsis primis temporibus, ex ipsis verissimè nati Chyrurgi exstitere antiquissimi Medici, & plurimum in Medicis curationibus profecère, demonstrationes curiosissimas exhibuere in Machinæ humanæ constructione variâ, ac in functionum distinctâ demonstratione, quæ pluribus partibus singulares sunt, & harum sublatione manifestâ per quarundam partium exstirpationem, taceo immites & crudeles quorundam in vivis hominibus carnificum more operas, Herophili nempe & Erasistrati.

Morbos partibus quibusdam solidis quasi inhærentes, solâ etiam per instrumenta & cauteria potentialia & actualia exstirpatione tolli, alioque modo curari non posse millies demonstrant

 Chyrur-

Chyrurgi, quæ quamvis crudelis videatur cura, attamen ſæpius præſtantiſſima & unica via practica eſt, qua, ad ſanitatem reliquo corpori conciliandam, aut ferociam motus maligni ſiſtendam, itur, cum nulla alia hucusque magis cognita pateat.

Hinc, & ex aph: 6. ſec: 8. Hippocratis natum videtur illud proverbium practicum, hæc ſi non proſunt, puta remedia internè exhibenda, ilicet ure, ſeca, ſcilicet clementiori operi practicæ cum deſint vires, violentiâ majori inſiſtendum eſt, cum morte & jacturâ quarundam partium & functionum quamvis alias neceſſariarum, & exinde Anatomico-Chyrurgicam tantopere extollere ſolent opem, ut vel negligant vel deſpectui habeant reliqua, viri ſæpius plus quam par eſt feroces, immites, crudeles, attamen laudibus in re Medicâ non infimis digniſſimi, quibus non inutilem Mechanicam ſcientiam, ut inſtrumenta ſeligere varie fabricata, ex vario metallo, molli, rigido, flexili, ad operationes varias poſſit, ut & quamvis ipſe non fabricet ea, artificem de iis inſtruere noſcat, rectiſſimè docet experientiſſimus Bohnius de offic: Medic: cap: 22.

Mechanici Matheſeos filii, in Phyſicis plurimum valentes, ipſi naturalium corporum ſcientiæ præeſſe, atque in eam abſolutum exercere dominium, ſummis viribus jam a longiori

ævo,

ævo, ab ipſo, ut prætendunt, Democriti tempore anniſi fuere, ut hiſce ſuis deliciis, exſpatiationibus atque quibusvis inventionibus, libera etiam ingenia ſub ſuum jugum mitterent.

Hi in quantitate materiæ ponderanda & momento gravium, maxima ſua poſuere ſtudia, illa enim cum facile ſeparabilis & obſervabilis eſſet, ac plurimorum effectuum naturalium cauſæ hinc conſpicerentur, ab ipſis ſummo ardore, & non contemnendâ proſecuta fuit diligentiâ, eodem modo ut ab Anatomicis partium ſolidarum munere vario fungentium in noſtrâ Machinâ diſtinctiones.

Neglectæ autem formæ & figuræ magis reconditæ & ipſi materiæ immerſæ portiones veloces, utpote quæ non tantam ſuarum actionum exhibent evidentiam, nec pari ratione in oculos omnium incurrunt cum ſuis effectis, qui altius in particularium corporum ſeptis & labyrinthis ut plurimum latitant, unde liberrimâ meditandi & pronunciandi ansâ carere debebant, liberalium artium tales magiſtri, magnis auſis excidentes.

Totum enim eorum conſenſum & applauſum corruere cernerent, ſi generalia eorum præcepta revocarentur ad experientiæ lancem, quam nullibi majorem alibi, quam in ipſiſſimâ illâ materiæ variatione ullus obſervaverit,

quæ non ſolum ex quantitatis incremento, diminutione & motu ſed potiſſimum ex quibusdam latentibus olim portionibus procedit, nunc ſeſe manifeſtantibus cum figuræ & formæ materiæ alteratione manifeſtâ, quæ aut ipſos fugiunt, aut cum malignitate damnosâ ſilentio alto per eosdem involvuntur, ut ab arduis & pulchris conatibus, mentes & manus nobiliſſimorum naturæ curioſorum deterreant.

Hæc ipſiſſimis ex regulis eorum patent eſſe veriſſima, ubi naturæ opera facillima, nec tantâ rerum inveſtigatione opus eſſe temerarie pronunciant; quamvis hæc opera naturæ dicta, in vigeſimâ aliquando centeſimâ vix obſervationum parte tam levidenſia appareant, etiam in leviſſimis, uti nobis videtur, corporum exercitiis, quod in ipsâ immediate expendenda Emmenologiâ fuſius demonſtrabitur.

Hæc igitur principia notionum Mechanicarum, ſi concedamus aliqua eſſe, attamen illa fere nihil ſunt ad Medicinam vel Theoreticam vel Practicam ſtabiliendam, parum enim iis fidendum ratiociniis Mechanicis Theoreticis, quæ nos ſemper in ipſa praxi deſerunt, nimiumque ſecuros ac otioſos in artium & ſcientiarum promotione nos reddunt.

Gratis enim ſuperficiales quosdam notos eventus quantitatis materiæ integræ aſſumunt, audacter ex hiſce levibus aſſumtis concludunt,

per-

perfrictâ fronte alias causas Physicas negant, vim illi materiæ motæ & pondus eximium ut qualitatis omnis vicissitudines egregias inferunt, quæ eadem evidentiâ sensus nostros, etiam indoctissimorum hominum omnique Medica arte carentium incurrunt, & eosdem nulla cum utilitate commovent.

Inter ipsos etiam nondum convenit de ipsa materiæ proportionis doctrina, quamvis de ea tam magnificè loquuntur Mathematici, Mechanicique; ut manifestissimè patet hoc exemplo; pondus nempe aquæ ad pondus mercurii vivi plurimi ut 1 ad 14. statuunt, differt ab hac computatione Boyleus, qui proportionem statuit ut 1 ad $13\frac{3}{4}$ & ex observatione Marini Ghetaldi Ragusini, ut 1 ad $13\frac{4}{7}$ subtilissimâ; quæ licet minima sit differentia; alterationem phenomænorum maximam ex eorum computatione proferre potest; priori igitur incognito de posteriori minus concludere poterunt homines, in hac re nondum securi: sed semper ad Geometricum illud circum circa recurrere coacti, incertitudinis suæ manifestissima præbebunt argumenta.

Chemici, ad rerum abstrusarum tentamen & rerum naturalium scientiam ditandam intenti, ut loquitur de iis Ramazzinus, per Vul-

canum tanquam alteram naturam celeritate pernicissimâ instructam, Palladem vel sapientiam quæsivere, ubi celerrimo naturæ cursum itinere perficere satagebant, qui ab ipsa naturâ sibi commissâ tardè & quasi per ambages tantum, longioribus temporum moris exigi poterat.

Hi naturam ipsam divexantes, eam tanquam super incudem efformant, ejusque causas in abditis materiæ formis quærunt, indeque productiones effectuum expiscari solent; in profundis puteis & mineris rerum corporearum, perpetuo tanquam in visceribus naturæ versari cupiunt, ut inde suam simul utilem & commodam hauriant doctrinam, interpretationem suam ex ipso opere suâque arte depromunt, quam forsan nimis mancam & jejunam semper censebunt Physici, utpote qui præter generales quasdam regulas, sine exceptione & limitatione depositas, vix aliud comprehendunt; Vulcanus enim ex cœlo lapsus claudus evasit, duram feriens terram quæ illius motui resistebat.

Dubitatio exinde nata est, tantæ utilitatis pro scientiarum incremento, ut ei soli fere debeatur attentio & studiosa admonitio, quæ generosas stimulare solet mentes, ad illa ulterius perpendenda, quæ ab aliis leviter & sicco quasi pede transmitti solent.

De enumeratis & visis mox exercitiis, dubitationem integerrimam sibi & aliis Chemici reli-

reliquerunt imo propoſuerunt eandem cum Phyſicis licentiam, eamque ſerio inculcarunt, ut nempe errores vitarent, veritates venarentur, ſilvas & ſepta inirent ardua, interiora terræ viſerent, ſibique theſauros ſcientiarum compararent, non ut alerent dubitationem, & disputandi pruritum foverent, ſed ut dubitationis cauſas perſpectas terminarent & ſolverent.

Principia Chymicorum dubitationis, imo negationis ſunt ſubjecta Mechanicis, (quos ſtrenue refutat Barchuſen) quorum præcepta etiam erronea ſunt, utpote ex tali falſo principio prolata, quoniam eâ in materiâ compoſita latitant, quæ ex materiæ illius nativæ decompoſitione & deſtructione, non autem ex eâdem integrâ produci ſecundum eos poſſunt; ideoque nunc demonſtrandum eſt, principia hæc eſſe ejusdem certitudinis, ac ea, quæ ab ipſis proponuntur.

Ea, quæ in rerum & remediorum ipsâ naturâ exiſtunt, & ſuo acceſſu ſanitatem, morbum, & mortem corporum promovent, non imaginaria eſſe, nec de eorum exiſtentiâ ſerio dubitari poſſe; nemo ſobrius negaverit principia vel Elementa Chemicorum naturaliter, & re ipsâ materiæ inexſtitiſſe, antequam ex eâ per Chemiam eliciantur; ergo non ſunt imaginaria, multo minus nulla, nam nihili nullæ ſunt proprietates, & ex nihilo fit nihil.

Horum principiorum numerus, non eorum exiſtentia in controverſiis verſatur Chemicis, ut & eorum propria figura & moles generalis, ad claſſes & operas univerſaliores revocanda, in dubio adhuc verſatur, non autem ſpeciales & limitatæ eorum figuræ, moles & quædam operationes ab iis unquam negatæ fuerunt, multo minus lites de iis tantæ fuerunt, quæ exiſtentiam, uſum & commodum talium principiorum omnino tollerent aut ſaltem illud intendere viderentur.

Abuſus quorundam ſyſtematum nimis generalium, uſum tollere nequaquam debet, nam & hac in parte cum Anatomicis & Mechanicis etiam fallunt & falluntur Chymici, ſuperbo nimis greſſu procedentes, quod merito de iis notat veritatum Doctor cautiſſimus Malebranche lib. 2. de inq. verit. ſub finem.

Salem primarium Chemicorum principium adeſſe, & in mundo exiſtere, eum in materiâ latitare, ac ſæpius altius ſubmergi, intimiuſque illi immiſceri, quam ut facile permittat divortium, unusquisque novit, & Chemia demonſtrat.

Quid per ſalem intelligant Chemici, apertè ſatis dixere & docuere, nempe illum eſſe corpus figurâ acutâ inſtructum, diviſibilitati maximæ idoneum, ſolubile in igne & aqua, tribus primariis Ariſtotelicorum ſic dictis principiis

cipiis fluidis, igni, motui & nisui eorum optime & celerrimè obediens, vim suam valde sensibilem, suo interventu, velocissime promovens in quarto terreno nempe solido & motui resistente, omnia namque corpora citissime agitat, ea ad valida cogens exercitia, quæ aut nulla aut pauca ex ejus secessu vel defectu visuntur.

Hunc in spiritum converti posse ope ætheris seu cœlestis & terrestris ignis, aëris & aquæ sese ei artificiose & naturaliter pro tempore conjungentium, ibidemque copulam & moram majorem minoremve permittentium, statuunt & demonstrant Chemicorum experientiæ omnes; hos spiritus salinos denuo in salia majoris molis esse convertibiles, variasque figuras, moles & motus inducere posse, diversis actionibus ulterioribus idoneos, per suam operativam scientiam non meram contemplationem evincunt, & exinde rerum naturalium jucundas simul & utiles Metamorphoses fabricant lentas vel subitaneas: quæ opera non soli debentur Vulcano seu igni terrestri, non magis quam reliquorum corporum productiones Vulcano seu igni cœlesti, una enim eademque utriusque foci materia est, quod patet in furnis, pullorum exclusioni dicatis, & hypocaustis vegetationi destinatis &c.

Tandem ubi ipsa natura demonstrat, eam

materiam in suis operibus esse efficacissimam, uti sæpius monui, quæ sale & spiritu velociori & copiosiori gaudet, eam vero quæ iis caret, ad quævis munia obeunda esse tardissimam, tam intra, quam extra nostram Machinam, & ex iisdem observationibus naturalibus Chemicus edoctus sua præparat, velocitatis gradu vario instructa aut destituta remedia; an hæc & similia *nulla aut phantastica dici queunt, in animo talium philosophantium locum habentia*? ut noster protrudit.

Ex omnibus erui salem corporibus non posse, hæc expertus in suâ arte concedat Chemicus, attamen illud salis existentiæ negationem non evincit, sed quidem artis impotentiam, quæ ex talibus concretis, hunc denuo expellere ignorat, quamvis revera ibidem arctiori vinculo ligatus hæreat, & illud sal requisitum haud adfuisse, in suo nempe primo ortu illi materiæ nondum ita concretæ, non demonstrat, quod infinitis exemplis & experimentis evidentissimis penitiori Chemiæ scientiâ imbutus confirmare potest.

De modo & salium numero disputent Chemici, de eorum potentiâ in corpora varia forment hypotheses de acido & alcali, de figuræ & molis salinæ diversitate, ut inde nascatur fixum aut volatile, de acidi naturâ & varietate, de muriaticis dictis salibus, & alii nobis obji-

objiciant, quod illa ſalia in ipsâ materiâ talis figuræ & exiſtentiæ non fuerint &c. hæc nihil ad Rhombum faciunt, nempe an exiſtant nec ne, ſalia propriè & generaliter ita nominanda.

Illud imprimis examini rigido ſubjiciendum erat, an ex tali particularium inveſtigatione, ſive an ex ſalium & ſpirituum materiam afficientium exactiori notione, leges ipſius naturæ quodammodo proponi & intelligi poſſint, cum quadam ſolenni & conſpicuâ in operibus materiæ ac in naturalibus operibus limitatione? quod affirmant Chemici, an vero hæc nimis anguſta & humilia ſunt, quam ut noſtrum Medicum & Phyſicum in talibus teratur tempus, quod exſpatiatione ad magis generalia & ſolius mentis circa materiæ ſeparabilis quantitatem verſantis contemplatione, multo jucundius tranſigitur, magis ſatisfaciens plerorumque hodiernis ingeniis & ſtudiis liberioribus, merito dubitant plurimi, affirmant noſtri Mechanici, negant imo pernegant Practici & Chemici.

Fructus, uſus & commoda ex utraque illa methodo provenientia, in plano eſſent locanda, ut exinde non de ordine, nec de dignitate eſſet controverſia, ſed de valore ſtudii, ex re naturæ & illius opere cum fulgore prælucentis.

Chemia ad rationes Mechanicas exarata,

(quod

(*quod* ſecundum auctorem *aliquando poſſe non deſperandum eſt*) tales nempe quales luxuriantia Mechanicorum hodiernorum volunt præcepta, an validior majorisque fiduciæ eſſet, & ampliorem lucem Theoriæ adferret, merito, meo quidem, ſalvo doctiorum judicio, dubitare liceret, nam ea vix unquam ita comprehendi poſſe, ſub illis generalibus regulis abſolute doctiores Practici & in Chemicis verſatiſſimi ubivis demonſtrant, imo haſce & ſimiles doctrinas ad deſidiam potius, quam ad diligentiam ſtimulare artifices ſæpiſſime proponunt & ſerio monent.

Hæc quamdiu nondum ventilata & rite diſcuſſa fuerint, jure proprio & naturali, quidquid de ſuis glorientur Mechanici poſtulatis & propoſitionibus Geometricis, illarum abuſum & impotentiam exhibere & in lucem proferre non ceſſabunt Chemici, ſuisque particularibus in ſeptis, ſylvis, fodinis, fornacibus, ignibus, ſalibus contenti vivent, & nunquam deſiſtent bene agere, lætari, utilitatem generis humani promovere, jucunda ſeriis intermiſcere, eaque conferre omnia, quæ ſcientiæ humanæ limites anguſtos modeſte extendere posſunt.

Chemicus igitur debet, nec alio modo procedere poteſt, in ſuâ doctrinâ Theoreticâ, quam ex nocentibus & juvantibus remediis, ex motu

motu & quiete corporum, ac eorundem alteratione & corruptione, per experientias demonſtratâ, ex doſi & viribus unorum eorundemque remediorum toto cœlo variantibus, in diverſis ſanis & ægris imo ex affectione ipſius Machinæ humanæ tantopere diſcrepante ſecundum omnes illius facultates, & functiones quas facile non crediderit homo naturæ ignarus, vel ejusdem ſuperficialis contemplator, niſi harum apparitionum cauſas per Chemiam inveſtiget; quidvis audeat & velit homo ſolers, donec eas reperiat & proponat, immediate has ad uſum ipſum conferat, eosdem fines levi ex acceſſu vel ſeceſſu portionum materiæ obtineat, qualitatis modificationes in ipſius quantitatis materiæ ponderatione proſequatur, an tunc *ingenia alioquin peracuta in errores agit* ? an *vana ſcientiæ imagine deludit* ? judicent hoc omnes veritatum & rerum naturalium Ruſpatores æqui.

Verum eſt, principia Chemicorum non tollere ſymptomata, nec morbos feliciter curare, ſed res aut remedia a Chemicis parata illud effectum ſortiuntur, & hoc ſufficit, ſed an unquam Geometricæ & Mechanicæ regulæ morbos ne latum quidem unguem recedere coëgerunt? profecto minime, garrire igitur Mechanici, res præſtare Chemici docent; ſed ne longius quam par ſit præfatiunculæ huic me opponam,

nam, ad ipſum Emmenologiæ opus me converto.

In ipſo libri exordio ſuam Arithmetices peritiam oſtendens, vulgatiſſimam amplectendo ſententiam menſium *ſecundo ſeptenario exordium, & terminum* ſeptimo *ſive numeri ſeptenarii quadrato* aſſignat: cavens, cum magnâ Medicorum turbâ, ſibi optimè per vocabulum *communiter*, quia forſan ex obſervationum fæminarum menſtruantium centuriâ, triginta ad illud tempus menſtruationis pervenientes obſervantur, plerisque enim ab anno quadrageſimo ad quadrageſimum quintum ſubſiſtunt, quod miror non obſervatum fuiſſe a Practicis; Joh: Frid: Ordlop: diſſert: 19. & F: Hildanus cent: 2. obſ: 61. noſtræ partim & communi Medicorum ſententiæ ſimul favent, terminum menſium ab anno ætatis quadrageſimo quinto ad quinquageſimum ſtatuentes, aliquæ ſed rarius ad hoc tempus hiſce detinentur fluxibus, pleræque intra annum quadrageſimum illos absque omni ſanitatis noxâ terminant.

Ut præciſum determinetur inchoantium menſtruorum tempus, impoſſibile mihi, & Ordlob: c: l: nobis accedere ex parte videtur; nam pubertas a quâ illum deducunt Medici, certo & conſtanti tempore non effloreſcit & rariſſime ſecundo ſeptenario contingit, ſed ab duodecimo anno ad vigeſimum communiſſima

ſunt

ſunt tempora, etiam absque ullo fæminarum incommodo, ſi nulla alia ſubſint vitia, quæ a plerisque Medicis, hiſce temporibus defectui aut futuro menſtruorum motui aſſignantur, maximâ ſæpius cum conjecturâ.

Plurimæ etiam dantur puellæ ex humorum tenuium ferocia, & tenella ſolidi vaſis menſtruantis ſtructurâ, ante duodecimum annum menſtruantes, imo exempla varia obſervata fuerunt a Medicis menſtruationum per aliquot menſes continuatarum in infantibus, ab ipſo nativitatis die a Kerckring: obſ: 87. & Bourgoiſâ de obſtet: l. 2. c. 5. Bohnius de offic. Med: p: 417. cujus unicum nos exemplum vidimus; & duorum, trium, quatuor, ſex, octo, novem annorum, quarum exempla habent Fernelius, Tulpius lib. 3. obſ. 36. M. A. N. C. ann. 9. & 10. obſ. 28. aliique plurimi; Timæus lib. 4. cap. 13. ſatis autem obveniunt menſtrua, fluidiori exiſtente corpore, ab anno nono ad duodecimum continuanda ut alia tardiori tempore nata, quod fateri debet Bohnius, quamvis eruptionem communiter ſtatuit anno decimo quarto prog: 16. Cir: Anat.

Fæminæ non menſtruantes plures obſervatæ ſunt ab Hildano cent. 5. obſ. 41. & auctoribus ab J: Broen Theor: Med: §. 285. allegatis, Sennerto præſertim lib. prax. 4. p. 2. ſ. 2. c. 1. quæſt. 1. admodum vegetæ & robuſtæ & pluri-

plurimæ aliæ in dies obveniunt, quæ ante trigesimum ætatis suæ annum omni mensium fluxu liberatæ, sine ullo sanitatis detrimento, degunt; imo in nonnullis fæminis ultra consuetum terminum motus menstruus extenditur ad annum septuagesimum & octuagesimum sanitate constanti, contestantibus Hildano cent: 2. obs: 61. J: Frid: Ordlop: diss: 19. Sennerto. l. c. cap. 1. aliisque: ex hisce igitur infero quod nihil certi determinare hac in parte possit homo non ultra naturam sapiens, nisi velit esse audaculus & temerarius.

Demiror autem Geometras & Mechanicos, illis ut plurimum, *circum circa & communiter*, uti verbis, quæ eorum præcepta non ab omni parte vera esse designant, cur igitur tam severi aliorum minus forsan errantium censores sese sistunt?

Quantitatem menstrui sanguinis, qui excernitur, variam in diversis subjectis statuunt veteres cum neotericis, nec pondus exactum, ob rei incertitudinem, ipsi assignare plurimi audent, Hier: Capivaccius tamen lib. 4. cap. 2. de affect: uteri; & Sennertus lib: 4. prax: p. 2. s. 2. c. 1. cum quo Auctor noster convenit, ex Hippocrate docent, effluentis sanguinis esse ad *duas Heminas*, cujus mensuræ cum magna sit diversitas, pro rerum mensurandarum diversitate, *continet* enim teste eodem Sennerto

lib.

lib. inſt. Medic. 5. p. 3. ſ. 1. c. 4. *Cyathos ſex; pondere vero olei uncias* 11, *vini vel aquæ* 10, *mellis* 13 *cum hemiſy*, & ſanguinis menſtrui ſecundum hunc loco ſuperius citato, *Sesqui libram vel duas fere libras* & ſecundum auctorem noſtrum *uncias viginti in ſanis & adultis*, dicentem ulterius hoc pondus convenire Hippocratis menſuræ duarum heminarum, qua auctoritate hæc conjectura nititur ignoro, forſan hæc ex antro Trophonii prodiit.

Quis enim ſanguinem hunc recipere purum, & ponderare vel menſurare poterit? an in quibusdam inſtrumentis nihil inbibentibus exceptum? an per calorem, urinam &c. nihil conſumtum de ponderis etiam maximâ parte fuit? an rationes temperamentorum, victus & ætatis, tam exacte trutinatæ fuere, ut in medio tutiſſimus ire potuerit hic Mechanicus?

Quid etiam per temperamentum intelligat, majori egeret inquiſitione & ætiologias illius aut hujus temperiei tradere deberet, nam temperamentum æque, & magis phantaſticum eſt verbum, quam Elementum aut Chemicorum principium.

Si per temperamentum, quædam materiæ portiones diverſæ figuræ & molis unam tamen externam formam conſtituentes, nobis intelligendæ ſunt, quæ relationem ad varia motus & quietis accidentia habent, illas enumerare de-

buiſſet, ut illarum portionum & totius materiæ qualitatem noſceremus; alias in meris verbis hæremus, vel ad occultam qualitatem denuo confugere neceſſum erit.

Si per temperamentum intelligat materiæ quantitatem, & ejusdem qualitatis ſeparabilitatem, quæſo demonſtret, unde nam illa quantitas in hac major, in illâ minor exurgat eodem tempore, in aliâ eadem maneat, in iſtâ decreſcat &c. dein ſubjungat ſeparabilitatis facilis, difficilis, negatæ nimiæ rationes, tunc enim rem ipſam rebus illuſtrabit, quas ſi ignorat; ex Praxi & Chemiâ diſcat.

Pondus menſtrui ſanguinis ab unciâ unâ, alterâve in maxime ſanis aſcendit ut plurimum ad libras tres quatuorque, ſi ulla fides externis adhibenda, nam certi aliquid hic pronunciare nemo poterit, niſi primo ſanitatis perfectioris ſtatum traderet, & reliqua ad morbos menſtrua viginti unciarum pondere minora aut majora releget, quod impoſſibile ſtatuimus, & mere ex unius Medici docentis arbitrio, vel ex ſtatu unius vel alterius mulierculæ dependeret, ſed in demonſtrationem liquidam nunquam caderet.

Auctoritas Hippocratis nullius hic eſt ponderis, ille enim non magis de ſanguinis illius quantitate pronunciare poterit, quam Medicus hodiernus, ſi enim talibus vetulis ſententiis ſecurè

ſecurè indormire liceat, verſiculus etiam valebit hic & ubique

Luna vetus vetulas, juvenes nova luna repurgat.

Hippocrates in calidâ regione praxin exercens, de illis forſan regulari magis ſtatu præditis menſtruis, ex mulierculis ſedentariæ nimisque tranquillæ & domeſticæ vitæ per vim deditis, ac à nimium Zelotypis illarum maritis polygamiam foventibus, aliquid inquirere potuit; quamvis hæc inquiſitio difficultate ſuâ haud caruerit, ſed hæc non ita de noſtris nec tam otioſis, nec ſolem tam anxiè fugientibus, affirmare, ullus ſobrius poterit, multo minus, prout ex Galleno ſtatuit Auctor, eas laborioſas minus menſtruare debere, quod totaliter veritati contrariatur.

Notat porro pag. 1. *menſtruum humorem in qualitate valde differre*, dicitque *ad lympham propius quam ad ſanguinem accedere*, *quem fluxum ſubalbidum vocare fluorem album* non vult pag. 115. qui in ſaniſſimis hanc operam præcedit, & eos menſtruos fluxus ſequitur.

Inquiſitio qualitatum, quæ humorem menſtruum alterant, eſt unicum praxeos fundamentum, ex quo de motu vario aliquid certi haurire poterit, cui, cum largiori, parciori, aut depravato, Medicus ſuccurrere cogitur, ſtatim portiones remediorum materiæ vitiatæ

opitulandæ eligere poterit, & illi qualitati adaptare, quod alias fieri non posset, nisi calleret remediâ & qualitates illas vitiatas, quantitati naturali statutis temporibus deponendæ adversantes. Ex. Gr. mulier nimis menstruans, debilitari in suo motu debet; ex nimia humorum liquiditate, per aqueos potus, per acidiuscula quævis, fluidiores materiæ portiones retardantia, per terrestria independentiam illarum intercipientia, impetum & nisum earundem gravem, in partes solidas enervantia.

Si enim lentius aut non fluant menses, invocantur omnia, quæ tenuibus & velocibus scatent portionibus, quæ motum & liquiditatem materiæ crassæ adaugent, ut sunt ea, quæ vocantur cephalica, cardiaca, uterina, stomachica, spirituosa, qualia sunt verticillatæ tetraspermæ omnes & plurimæ umbelliferæ &c. si depravatam possideant qualitatem, ad pondus non respicit Medicus, sed ad correctoria illius malignæ portionis in materiâ hærentis confugit, atque cathartica, alexipharmaca oleosa, muriatica, diuretica &c. adhibet, ut saltem portionem illam abigat, vel eandem aliam ad formam cogat, interventu talium adversantium peregrinæ & corruptæ qualitati humorum, a statu naturali longissimè recedentium.

Quamvis concedat corruptelam hujus sanguinis, ad tantum depravationis gradum posse

pertin-

pertingere, *ut pene inter venena referendus ſit*, quod plurimi veteres & Helmontius tract. lun. trib. illi omni, & Avicenna tertiæ illius parti affrixere, attamen noſter, ne ſuam corrumpat Mechanicen, illud removere vult pergens p. 2. *hoc non proprio ipſius vitio deberi, ſed admixtis ſordibus, & aliunde ducto contagio.*

Æternæ ſunt leges, materiam quamcumque in eodem ſtatu permanere, donec ab eo per aliam deturbetur, quod ſemper fit ex acceſſu alius materiæ, vel ex jacturâ quadam neceſſariæ & legitimæ materiæ, ſtatum naturalem immutantis: vegetatio, alteratio, corruptio, nunquam propriâ virtute aut vitio corporis illius fit, ſed admixtis quibusdam & aliunde ductis portionibus, huic ſcopo inſervientibus, ergo quæcumque accidentia motuum materiæ, cujuscumque etiam ſanguinis menſtrui, extraneis quibusdam adminiculis, quæ hanc ita diſponunt materiam, debentur.

Vulgariſſimum eſt plerasque puellas viro maturas hircum olere, & menſtruantes magis olere ſive fœtere, id eſt effluvia emittere inconſueta & male olentia, ex diaphoreſi auctâ, ut notat contra Galleni ſententiam Bohnius Cir: Anat: prog: 16, quæ ſecundum notiſſimas noſtrarum muliercularum opiniones, noxia, pluribus aliis corporibus edere ſolent effecta, adeoque a quibusdam Chyrurgis a vulnerum

curatione arcentur, & ſe ipſas a præparatione butiri, caſei, carnis ſaliendæ, aliisque eduliis conſervationi longiori deſtinatis, abſtinent; nam & ipſæ illæ ſtudentes munditiei & conſervationi integerrimæ, ſui ipſius conſciæ, à talibus abhorrent.

Hæc multum recedunt ab illa infami & inhoneſta expreſſione pag: 4. *ubi ſanguinem menſtruum in ſanis optimum eſſe, & fragrantiſſimum ſtatuit*; forſan iis fragrantia hæc arridet, quibus disquiſitio menſium jucunda eſt, & ſalacitas nimia ad venereos amplexus perpetuo incitat, ex ſalinâ hac exhalatione, eo magis ſtimulandi, prout oleum igni accedens flammæ ſulphureæ incitamentum nobile exiſtit; taceo effecta, quæ ab auctoribus variis circa internum ejus uſum memorantur; neque inquiram, an inter ſic dicta philtra ſit referendus cum horum notitia Medicis non admodum competat.

Nullibi enim hoc effluvium, mulieris menſtruantis atmosphæram noſtram ſaturans, fragrantiâ inſtructum apparet, niſi cum ſilveſtribus Promontorii Bonæ ſpei incolis, fimos, inteſtina animalium, aliaque ſordida brutorum excrementa graveolentia inter epulas ipſius miſcenda, pro deliciis habeat, ipſi tunc ſua ſtet ſententia. &c.

Sed mittamus hæc & cum ipſo pergamus ad alia;

alia; admodum Chemicis & fermentorum patronis favere videtur ubi ibid. cum Dureto notat *ſalaces magis menſtruari*, *aliquando*, imo plerumque *absque ſanitatis noxâ*, cum permanet enim ſalax ſtimulus, etiam poſt finitam menſtruationem non deficiens, quamvis idem in plurimis obſervatur ſalacitate valde deſtitutus, cujus exemplum vid. apud Pannarollum cent. 2. obſ. 41.

Hæc enim obſervatio evincit, fluidorum humorum liquiditatem & progreſſum, deberi cuidam portioni ſpirituoſæ particularum materiæ magis immerſarum, quæ corporum ſolidorum momenta ad majores actus ſollicitat & promovet, ita ut hæc niſui illi minus reſiſtant.

Eadem ſæpius valet ratio, in corruptis & depravatis menſtruis, ubi ex talium particularum copiâ, quæ vehementius in obſtantia vaſa illidunt, menſtruatio prodigioſa abſolvitur, durans aliquando ad octo, decem, duodecim, quatuordecim dies, illud etiam notante Sennerto loc. cit. ſingulis menſibus, quod haud rarum eſt in ſalacibus & corruptis humoribus ſcorbuticis acribus; conteſtante & admonente illud Etmullero tom. 1. p. 166. b.

Circumſcriptio termini menſium ad triduum, ut vult cum plurimis Medicis auctor pag. 2. fallax & erronea eſt, nullibi enim magis vagabunda eſt in ſuo opere natura, absque ſen-

ſibili quadam ſanitatis vacillatione in mulierculis, niſi quæ vulgariſſima illis eſt hiſce temporum eorum periodis magis minusve protractis, ut omnes nobiliorum & ſeniorum Medicorum obſervationes teſtantur, illud igitur *verbum plerumque* additum hic, & alibi neceſſarium eſt Mechanicis refugium.

Animadverſiones circa inſtantem fluxum, æque ficulneæ ſunt, ac reliquæ paſſim traditæ, & tradendæ, nam hæc non ſolum *in puellis nondum purgatis* locum habent aut non obſervabiles ſunt in aliquibus, ſed ſemper & in toto ſuæ vitæ menſtruantis curriculo adeſſe, vel partim abeſſe ſolent, etiam in vetulis, prout ex examine talium fæminarum ſemper liquet: ſigna enim huc allata, *dolor nempe & æſtus, partium vicinarum* &c. tam frequentia & vulgariſſima eſſe ſolent, ut rariſſimum, imo extraordinarium ſit hæc abeſſe, forſan vigeſima inter fæminas menſtruantes eis ſignis carere poterunt.

Eadem illa ſigna ſufficienter arguunt motus quosdam præcedere inteſtinos, qui ſub fermentationis vocabulum apud ſcriptores obveniunt, qui ipſum ſanguinem inſolito more diſponunt, ut recte notant Schookius de fermentatione pag: m: 491. Charleton de cauſ. Catam. cap. 7. aliique pro fermento vel æſtu ſtantes, antequam ordinaria ſuccedat menſtruatio; ſanguinis

nis tamen pars mere rubra, utpote magis solida & constans, non vehementer alterari debet, quod non nisi cum sanitatis integræ periculo fieri possit, sed pars ejus serosa & lymphatica magis huic parere motui cogitur, utpote inconstantior & facilius illi motui cedens & hinc laudatus Charleton cap: cit. *menstruum fluxum ab æstu & effervescentiâ serosæ materiæ &c. concitari recte pronunciat.* confer Etmullerum tom. I. p. 165. & 166.

Hoc patet ex pallore faciei, & alimentorum & medicamentorum ingestorum perversâ vel nimiâ actione, unde mensibus instantibus vel apparentibus prudentiores ab omni remediorum abstinent usu, ne ventriculus turbetur, ulterioresve turbas aut motuum deviationes corpori jam laboranti procurent.

Hæc sanguinis pleonasmo deberi, vel ex eo posse derivari, absolute falsum cum Etmullero & Kergero statuimus, nam talia opera lymphæ, spiritibus dictis animalibus, bili, semini turgenti adscribenda sunt, ut & sero tanquam magis cum præcedentibus consentaneo:

Ex illo motu lymphæ acrioris, portiones massæ sanguinis liquidiores & simul rigidæ, suique juris factæ, partim rubram sanguinis partem invadunt & occupant, eamque rarefaciunt; partim in fibras & tunicas glandularum, eorumque ductuum minus resistentium arietant,

illos reſerant, dilatant, vi ſibi vias parant, & ſimul tandem effluunt.

Pro menſurâ ac ſimilium corpuſculorum ſpiritualium ſalacium, aut bilioſorum dictorum, parum enim hæc diſcrepant, copiâ, procedunt in pondere, tempore, vel duratione &c. deficiunt hæ menſtruationes, quod recte contra plethoram notat Etmullerus loc. cit. & tom. 2. p. 1011. b.

Regionum calor & frigus huic patrocinantur ſententiæ, quoniam vigor aut debilitas actionis ſpiritualis ſalinæ, motusque inteſtini promotio languida vel celeris, ex eodem fonte prodeunt, quamvis regula ab auctore pag. 3. ventilata vix, niſi cum grano ſalis recipienda, tamdiu ſaltem in ſuſpenſo habenda eſt, quamdiu Lapponum fæminas non demonſtraverit tardas, languidas, & paucas eſſe in ſuâ menſtruatione, ut ſubindicare videtur, p. 44. Indas & ſub Zonis torridis habitantes, ex contrario res ſuas obtinere, cum libratione juſtâ & Geometrico-Mechanicâ.

Imprægnatas & lactantes ſemper deficere in menſtruatione falſiſſimum eſt, plurimæ enim ad ultima usque partis inſtantis tempora, hoſce patiuntur fluxus, vid. M. A. N. C. anno 9. & 10. obſ. 28. perſtante matris & fœtus integerrimâ ſanitate, adeoqne falſus eſt Hippocratis Aph. 60. ſ. 5. imo aliquæ menſtruis ſup-

preſſis

pressis detentæ præter morem vulgarem, tunc & non ante hæc admittunt, postquam imprægnatæ fuerint, ut mihi retulere viri in re Medica versatissimi.

Lactantes quod attinet illæ possunt iisdem motibus periodicis menstruare, quam non lactantes, si lymphæ aëris copiâ vel defectus adsit, in hoc copia fluoris albi in locum menstruationis sanguineæ sæpe succedit, non possum non hic raram lactantis menstruo fluxu detentæ Plateri observationem inserere, cui nempe menses periodicè fluebant quoties lactaret puellas, suppressis iisdem cum pueros lactaret.

Morbo & chronico & diuturno laborantes non semper in menstruatione deficiunt, ut auctor p. 3. & 45. ex tardo & difficili illius regressu subindicat; verum eâ sæpius abundant ut ex Etmullero jam notatum, vel more naturali instruuntur, perseverante attamen morbo, quod contestatur B. Ramazzinus de morb. artif. p. 130. *mihi* inquit *certe non semel, nec sine magnâ admiratione observare licuit, mulieres diuturnis morbis confectas & ad marasmum fere deductas, ac præcipue nobilem Monialem per decennium in lecto decumbentem prorsus exhaustam, cui quolibet mense, statis diebus menses quamvis in satis modicâ quantitate & ad paucas stillas, apparent.* hactenus Vir Clarissimus, Ego autem aliquas in meâ praxi observavi pertinacioribus

ribus morbis detentas, imo quæ ex menſes pellentibus remediis ſe peſſimè haberent, quamvis paucior, ut mihi hinc apparebat eſſet fluxus periodicè recurrens, ita ut abſtinere a talibus remediis ſpirituum actionem accelerantibus cogerer.

Quid gulæ abuſus ad hoſce fluxus faciat ignoro, ſaltem nunquam vidi, alimenta copioſius aſſumta has copioſiores reddere, niſi forte inter ea numerat piperata, ſalita, vina generoſa, verbo victum acrem ut notat ipſe p. 62. &c. imo obeſiores citius menſtruum terminum abſolvere ut auctor. p. 3. & Sennertus lib. prax. 4. part. 2. ſ. 2. cap. 1. volunt, nunquam obſervavi, nec pauperes tenui victu vitam ſuſtentantes, verum etiam macerrimas abundantiſſime profluvia illa admittere proruentia ſæpius mihi obſervare licuit & Practici teſtantur.

De quantitate ſanguinis dimittendi augeſcente pro ætate & decreſcente, audacter absque experientiâ ſuâ pronunciat p. 3. commenta Mechanica, neque opus eſt, ut illa operoſe refellantur, permanet enim ſemel recepta quantitas ponderis, eaque ſæpiſſime augetur & acceleratur apud vetulas, multum autem huic quantitati accedit aut decedit ex animi pathematibus, quæ celerrime huic alterandæ conferunt, ipſamque qualitatem in temporis momento ſubvertunt,

vertunt, ut patet ex inopinato gaudio, triſtitiâ, odio, amore &c. inſtante vel exiſtente muliercularum menſtruatione, hoc enim adeo vulgare eſt in morborum mulierum hiſtoriâ ex earum ore hauſtâ, ut probatione non indigant.

Tenuior ut plurimum ſanguis in junioribus, ob ſeri & lymphæ tenuitatem & redundantiam, quam in ſenioribus ob craſſitiem & defectum ejusdem eſt, ut & motus inteſtini validiores debilitantur eo tempore, functionesque ſolidarum & induratarum partium languidiores exiſtunt, minus quam par eſt attenuantium & conquaſſantium humores: confer Dolæum Enciclop. Med: cap: de menſt.

Errores igitur primis hiſce pagellis commiſſi ab Auctore tot ſunt, ut nihil aliud quam fœtus erroneos, tali conjecturæ falſitatis & labili fundamento ſuperſtructos, gignere poſſint. Qualia ſint quæ ad hanc exarantur normam habetis in hac Epitome ſententiæ illius ſcriptoris quam circa menſium, ſaltem hiſtoriam naturalem, lectoribus obtrudere in poſterum conabitur.

Materiam, quæ ſagaciſſima præteriti ſeculi & noſtri ævi ingenia, (ante hac enim Galleni Medicinæ Dictatoris ſupremi contenta dictis, non niſi de eorum interpretatione ſollicita erant,) delaſſavit, ubi viri exaſciatiſſimi menſtrui ſangui-

ſanguinis, cauſam finalem quam vocant perſtringere voluerunt. Hanc Auctor noſter hoc tractatu recoquit, ne quæſo tamen Lector B: exſpecta argumenta exactius pertractata, quam ab omni tempore ventilata fuerunt, catalogum enim librorum & locorum communium ſi tradere animus eſſet, brevitatis propoſitæ terminos multum excederet hæc diſſertatio.

Proprie igitur an mulieres aptitudinem concipiendi ex menſtruatione acquirant, eaque an illi operi unice ſit deſtinata, ambiguum mihi cum Auctore noſtro p. 4. & 45. aliisque eſt, nam plurimæ concipiunt, nullis præcedentibus menſtruis, ut notat p. 4. ex Hildano, Boneto, Sennerto, quibus conſentientes habeo Pannarollum, Bohnium, Ordlob. loc. modo cit. ego porro novi fæminam, cui jam ante Matrimonium ſuppreſſa erant menſtrua, quæ nilominus tamen nupta viro, tres liberos, ſucceſſivis vicibus peperit, imo quod notandum, nullo vel pauciſſimo vix ad unciam aſcendentium lochiorum fluxu, in partu ſolum apparente.

Credibile autem eſt, hoſce motus accelerare conceptionem & facilitare, etiam teſte noſtro p. 45. plurimas enim eo tempore potiſſimum concipere admodum probabile eſt, quo motus illi exiſtunt aut inchoant inteſtini, inſtante nempe menſtruationis tempore, utpote

ma-

magis aptis redditis ad majores exoſculationes ſpirituum ſui juris exiſtentium, ac in ſe petulantius agentium, unde colliquatio quædam exactior particularum fluidorum ova fœminea ſubeuntium & fœtificantium emergit, confer cum his Etmullerum tom. 1. p. 166. & Welthuſium de generat. cap. 5. hæc ulterius confirmant bruta, prurienti humore titillante & laceſſente vulvam, (ſit venia verbis) prolificationis celerrimæ viſibili cauſa, œſtro vero venereo, tam ad coitum incitante, quam ad impraegnationem ſtimulante, quæ in languidiori uterinorum humorum ſtatu difficilior eſt.

Hinc igitur concludo, menſtruationem proprie illi effectui ingravidationis non inſervire, ſed humoris lymphatici præcedentem motum, quod ulterius confirmat vaſorum ſeminalium neceſſarius, non vero tantus ut plurimi volunt ſanguineorum uſus, in copulatione maris & fœminæ; eorumque ſalacitas, quæ fertilitati egregiè inſervit, promovenda per hos motus, frictiones, titillationes, in quibus ſanguis per effluviorum tenuium conſenſum, ſuos patitur actus, huic tamen ſententiæ non obſtat, quod quædam citra libidinis voluptatem & oblectamentum concipiunt, quas vidiſſe ſe teſtatur Lud. Bonaciolus Ferrarienſis de fœt: format: cap. 2. m. pag. 35. nam de rarius contingen-

tibus

tibus non est argumentandum, neque hypotesis formanda.

Menstrua nutrimentum embryoni præbere, per conceptum suppressa, ex Galleno defendit auctor de rejectis autem lis, hac in re nulla moveri potest, ex falsa hypotesi de anastomoseos inter uterina & umbilicalia vasa existentiâ, quæ nondum in arteriis & venis ullis demonstrata est.

Fœtum a Matre nutrimentum obtinere, saltem cum utero quasi per Gomphosin annexus est, verissimum est, sed an ipsissimus sanguis de quo quæritur, a matre ad fœtum fluat non sine ratione cum Entio, Whartonio, Charletonio, Anatomicis celeberrimis & Professore Anatomiæ sagacissimo præceptore nostro colendo G. Bidloo, in dubium voco, quem decantatam vasorum uterinorum & umbilicalium anastomosin diligentissime & armatis omnium adstantium oculis inquirentem in vaccinis subjectis sæpius vidimus, quod experimentum deinde postmodum reiteravi, sed nunquam me ullam vasorum quorumvis connectionem videre potuisse fateor, etiam armatis oculis, quod si cum experientissimis viris erravero erroris indicia demonstrent adversarii, hæc saltem ex nostro Æd. Christ. Alumno non patent, nam *quod vena umbilicalis arterias matris hypogastricas penetret, arteriæ vero umbilicales venis matris inserantur*; atque adeo *per hos* aditus *perennis*

nis inter fœtum & matrem agitetur ſanguinis circuitus, ut auctor p. 5. & 6. ſupponit, demonſtrandum erat, antequam aliquid huic hypoteſi ſuperſtrui poſſit, huic paragrapho ſubnecte cap. 4. Charletoni de Cauſ. Catamenior. ibidem enim fuſius hæc argumenta pertractantur.

Si enim ſanguis menſtruus pro nutritione fœtus neceſſarius eſſet, cur brutis quæſo conſuluiſſet natura melius, quam hominibus, illa enim absque ſordido illo profluvio, ſi ſimiam excipias, ſubſiſtunt, imprægnantur & ſuos nutriunt fœtus; dein, ſi nutritio inde penderet, omnes imprægnatæ mulieres more ſolito menſtruantes nunquam vivos edere poſſent partus, quod tamen multifariæ experientiæ & Medicæ hiſtoriæ repugnat; cum ſaniſſimæ menſtruantes per imprægnationem ſanos enituntur fœtus, quos miſeros aut mortuos in lucem mittunt menſtruis ſuppreſſis, nec ſufficit ad hæc reſpondiſſe, quod imprægnationis tempore fluentes menſes *ſine abortu ex ſola vagina dimittantur, non ex utero niſi cum abortu*, uti auctor ſtatuit p. 28. & 29. ſed poſtmodum ſum demonſtraturus vaginam uteri convenientiſſimam menſtruum ſanguinem effundendi & præcipuam ſi non unicam eſſe partem, in præſentiarum vero ad alia, mea ſe dirigit meditatio.

Sententiam de ponderis menſtrui ſanguinis

ſupputatione, ad fœtum utero materno incluſum nutriendum, pag. 6. ventilatam, nullius ponderis eſſe, quin imo plane commentam ex ſuperioribus colligere eſt, ſi vero Auctoris hypoteſis & data, quæ gratis aſſumit, ſuo ſtarent talo & conſtans eſſet veritas propoſitionis primæ (viis & modo conceſſis) nempe quod ſanguinis menſtrui quantitas ſit viginti unciarum, & per conſequens totius ingravidationis novem menſium ſit lib: 15. quod pernegatur: hæc quantitas etſi concederetur, quænam proportio inter primos, ſecundos, & tertios eſſet ternarios menſium hoſpitii illius, primo tenerrimi, dein grandioris? forſan in reſervatorio quodam amandatus & detentus ſanguis poſthac ad ſuos uſus grandeſcenti fœtui accedet; nam ex calculo auctoris ſingulo die ad fœtum flueret a matre ſuperflui ſanguinis quantitas ſcrupulorum 16, quæ nimia primis menſibus fœtui membranis cum placentâ adhuc exiguis aſſimilari non poteſt, & ultimis non ſufficiens grandiori fœtui, jam prope accedentis ad pondus librar: 12. nam *hoc medium fœtus recentis pondus eſt* teſte ipſo auctore, inſuper notandum, quod ovum ad minimum per 14 dies per ſe ſubſiſtit, tranſeundo per tubas fallopianas & fluctuatione in utero, quibus denique, ut multa taceam, accedit, quod ſanguis nunquam ita defæcatus ſit, ut media ejus pars in nutri-

mentum

mentum ſolidum abire poſſit, ſcatet enim ſuis craſſamentis & globulis rubris; qui in ſtatu ſano nunquam ſanguifera deſerunt, etiam in quavis ſecretione, vaſa.

Poſt hanc computationem, ſe adeo felicem & ab omni objectione liberum judicat, ut a Galleni ſententiâ ne quidquam recedendum, ſtrenuus hujus Medicinæ Dictatoris defenſor & interpretator velit, & ſic ipſum in fermenta & eorum patronos debacchari liceat; *quos verbis admodum imponere, & quorum doctrinam abſurdam jam exoluiſſe* absque ullâ demonſtratione protrudit, quod equidem ipſi probandum erat, antequam thronum idolo ſuo plethoræ erigere poſſet; fermenta meris verbis & argumentis minus adhuc ſatisfacientibus impugnans, quæ haurienda erant ex fonte Chemiæ, in qua ſuam imperitiam demonſtrat, ubi, *actionem mutuam acidi & alcali pro fermentatione* obtrudit, & *latius ſumtam fermentationem partium motum inteſtinum eſſe* cenſet, utrumque enim falſum eſt; uti viri hodie in Chemicis leviter verſati demonſtrant.

Non male Parmenides & Democritus, menſtruationem dixerunt fervorem uterinum, ſpecies enim fervoris in totâ Machinâ apparet, extraordinario modo agitatâ, vellicatâ, preſsâ a capite ad inguina, ſæpius etiam ad pedes usque cum ſenſu manifeſto, ex quo motum ex-

traordinarium fluidorum adesse in Machinâ concluserunt Chemici.

Quamvis pro fermento nec fermentatione defendendâ stemus, lubet tamen paulisper objectionibus auctoris pag. 9. prolatis diluendis immorari, quæ ad quatuor interrogata reduci queunt.

1. Ubi fermentum illud delitescit?

2. Unde novi fermenti suppetiæ?

3. Cur non exstinguatur?

4. An non repugnet circulanti sanguini & sensui communi?

Si per fermentum, separatam quandam portionem materiæ collectæ & hospitantis intelligat, integrâ illius ad motum & quietem libertate existente, erit difficillima collocatio & inventio illius domicilii, aut sedis, & forsan tale nunquam in rerum naturâ existit, nec salvâ circulatione & indefessâ propulsione dari potest.

Si vero per vocabulum fermenti intellexerint Physici Medici, quandam portionem velociorem materiæ crassiori immersam, indeque per motum sensim & sensim separabilem, postmodumque activam & magis celerem existentem cum nisu & arietatione in partes vicinas sensibili majori, quam antehac obtinebat, inde facile illud dictum fermentum reperiet unusquisque naturæ curiosus.

In

In Machinâ diversas partes dari solidas æque ac fluidas demonstratione sufficienti liquet, eas in tarditate & celeritate motuum differre autoptice evincunt Anatomici; has variis etiam externis accidentiis distingui, gustu, odore, colore, tactu, etiam auditu sæpius percipi potest; easdem discrepantibus functionibus inservire, & ad fines varios tandem tendere, notissimum est Medicis; illas tandem coöperari inter se, & sibi mutuo inservire auxilio, ex concursu & mixtione quadam nobili & suspiciendâ, pluribus Anatomicis & Practicis experimentis liquidum est.

Hæ functiones, facultates & temperamenta quibusdam dicta, partes, humores, spiritus, quam mutabiles sint, ipsa inquisitio levis demonstrat, nihil enim constans, nec durabile diu observatur, quoad motum, quietem, aliaque accidentia corporum, quamdiu aëre & alimentis hæc inconstantibus indigent.

Hæc si vera sint, ut sunt verissima, quis non videt tale fermentum nil aliud esse quam certam quarundam particularum fabricationem, & apparitionem ex motu continuato materiæ liquidæ, quæ mutuas superficies certis temporibus magis premit, atterit, & deterit, unde tandem liberior exitus & operativa collectio portionibus, velocitate subtili gaudentibus, conceditur.

Illa autem ut ſuccedat vis, in iis locis congeſtiones fieri debent materiæ, in quibus minor eſt libertas preſſionis, & major liquidi mora, in his etenim locis ſenſim admiſſum & retentum liquidum, diutius hærere ac ſe mutuo afficere poteſt, præſertim ubi accreſcit impetus ab aliis liquidis ex materiâ decarceratis, rarioribus & velocioribus redditis, quæ pro ſtimulo ſunt acuto, quæ ſi conferantur, mutatis mutandis, cum iis quæ habet Charleton de cauſ. catam. contra fermenta, & ſpeciatim uterinum, argumenta obſervabit ruſpator, hæc noſtram ſententiam non deſtruere.

Hæc loca cum neceſſario glandulæ ſint & lymphatica vaſa, lubet, ut dicta luculentius pateant & interrogata ſuperius propoſita intelligantur, hiſtoriam glandulæ perſtringere.

Glandulæ, à quadam cum plantarum glandiferarum fructus ſimilitudine dictæ, veteribus nomine tantum cognitæ fuere, quoniam ſtructuram earum & uſum verum ignoraverunt; nam eſſe ſubſtantiam parenchimaticam circa vaſa ſanguifera coagulatam ſcriptis prodiderunt, pro vaſorum fulcimentis, ne tam facile lædi poſſint; aliisque fictis uſibus, quos enumerat Barthol: Anat: ref. p. 7. verum harum examen antiquitus neglectum, hodiernorum Anatomicorum ſolertia felici ſucceſſu ſuſcepit; qui ſenſim & ſucceſſive ſummâ cum diligentiâ earum ſtructuram & uſum

uſum penetrarunt, quorum tamen ſententias omnes examinare non eſt animus, mittendo variam glandulæ deſcriptionem, meam ſic propono, quod ſit maſſa fibroſa vaſculoſa mollior vel durior, tunicis involuta, cavitate prædita, plerumque figuræ globoſæ depreſſæ, varii ſucci à ſanguineo latice ſecretioni inſerviens.

Multifariè glandulæ dividuntur apud Medicos; Fernelius lib. 1. Phyſiol. cap. 10. §. 7. & 8. a ſoliditate denſiori vel molliori, in denſiores & molliores diſtinxit, alii ratione conformationis, in conglobatas & conglomeratas (quam diviſionem ſequuntur plurimi) illæ æqualem ſuperficiem habent, & ex unâ quaſi ſibi continuâ ſubſtantiâ conflatæ ſunt, ut vagæ abdominis, lumbares, &c. hæ variam figuram habent & è plurimis glandulis tanquam totidem lobulis exacte vel laxe ſibi contiguis, cum aliquali ſuperficiei inæqualitate compoſitæ ſunt, & hanc differentem ſtructuram quidam per fructum mori explicant, is nempe quatenus compoſitus eſt è plurimis baccis, ſimilis eſt glandulæ conglomeratæ, conglobata autem ſe habet inſtar unius baccæ, quibus tertium quoddam genus addit Sylvius noſter diſp. Med. 5. §. 28. nempe renales rerum ſuccenturiatorum, alii addiderunt conglutinatas, alii veſiculares, & vaſculoſas, annotante Cl. Ant. Nuckio

Adenog. curiof. cap. 1. & idem l. c. pag. 36. *vafculofas* conglomeratas & conglobatas, *mufcofas* non male vocari fcribit, ut vero in difficili hoc negotio medium teneamus, fic fummatim glandulas dividimus, in carneas & veficulares, illas in conglobatas & conglomeratas, has in eas quæ vafculis fanguiferis magis exterius, & in eas, quæ iisdem interius ornantur.

Conglobatæ carneæ vel Chylo & lymphæ fimul inferviunt, vel lymphæ foli, illæ in cavitate abdominis locum habent, hæ in eadem reperiuntur vel circa majora vafa, articulationes & in mufculorum interftitiis collocantur.

Carneæ conglomeratæ, aut funt perpetui ufus per totam hominis vitam, elaborantque vel fuccum fale muriatico præditum, ad falis communis naturam accedente, vel acidiufculo volatili refertum eundem fecernunt; aut funt intermedii ufus, infervientes fœtui duplici modo, in, & extra uterum, pro vehiculo & nutrimento; in genere autem de his glandulis notandum, quod feparant fuccum fuâ fponte ad fub acidum varium vergentem.

Glandulæ veficulares vafculis fanguineis exterius ornatæ, fpectant vel ad hominem natum, vel ad nondum natum, illæ confpirant in ufum publicum, privatum vel in quafi privatum; hæ nutrimentum admittunt & modificant,

Glan-

Glandulæ veſiculares vaſculis ſanguiferis interius magis ornatæ, in viri partibus generationi inſervientibus reperiuntur vario in uſu, vel in iisdem fœmineis; vel denique ad utrumque ſexum ſpectant, quarum omnium nomina, ſitum, numerum & ſtructuram peculiarem deſcribunt in adenographiis Anatomici ſagaciores, quæ in ſingulis exſequi inſtituti noſtri ratio non fert; cujus ſcopus in id tantum intentus eſt, ut generalem, brevem & diſtinctam glandularum ideam lectoribus offerat.

Res profecto hæc ardua eſt, plurimaque ſagacia defatigavit ingenia & manus, nam omnia, quæ glandularum omnium ſtructuram attinent, ad oculum non poſſunt demonſtrari, quoniam quædam glandulæ in ſtatu naturali, ob tenuitatem vix detegi poſſunt, licet eædem præternaturaliter affectæ, ſatis conſpicuæ ſunt, imo nonnunquam ita extenduntur, ut veſiculas æmulentur; conteſtante Malpigio in Epiſt: ad Sponium, adeoque harum compages eſt abſtruſa, intricata, & dignotioni plenariæ perdifficilis, nec apparet niſi in quibusdam carneis conglobatis naturaliter conſtitutis.

Carneam igitur conglobatam hic enodare conabimur, quæ duplici incruſtatur tunicâ, quod olim demonſtravit A: Nuckius lib. cit. p. 27. exteriori mutatâ a membranis adjacentibus, ut in thorace a pleurâ, in abdomine a peritonæo

næo &c. & interiori propriâ, quæ convenit cum aliarum membranarum ſtructurâ, variisque perforata eſt foraminibus, pro vaſorum nempe ingreſſu & exitu, qua depoſitâ, absque laceratione vix ſeparanda, hæc nuda apparet, ſuperficiei inæqualis & tuberoſæ, oculo microſcopiis nempe armato, & eodem modo ac exterior membrana pertunditur, variantisque coloris exiſtit, pro humorum in vaſculis ſuis contentorum varietate, nunc flavi, nunc albi, nunc nigri, &c. quæ etiam de exteriori membrana dicta ſunt.

Vaſcula, quæ per has membranas & glandulas ipſas vagantur in oculum nudum incurrentia in majoribus, vel armatum in minoribus glandulis, occaſionem multis neotericis præbuere ſuſpicandi, glandulam non niſi vaſculorum glomeramen eſſe, ſed accuratiores Anatomici, poſt Nuckium, demonſtrant, quod interior glandularum ſaltem conglobatarum facies exſtructa ſit, ex innumeris fibrillis tenuibus, validis, &c. quarum aliæ denſiores, aliæ breviores, aliæ longiores, nunc oblique, nunc transverſim, nunc rectâ ſibi mutuo inoſculatione diverſa cohærere fingunt; quas non ſine ratione duplicis ordinis eſſe ſtatuunt, ſed admodum intricatas & retis inſtar multas areas intermedias relinquentes; harum primus ordo a proprio glandulæ velamine enatus emittit fibras

bras ad membranam, quæ cavitatem glandulæ obtegit, rectas & obliquas, &, cum hæ fibræ operentur, fit glandulæ diastole; alter vero longe alio modo incedit, fibræ quidem a membranâ externâ propriâ oriuntur, sed primi ordinis villos intersecantes ad interiorem tendineam membranam non terminantur, verum hanc circumambientes flexu quasi in circulum facto, singulæ iterum fibrillis suis visum fere subterfugientibus exteriori membranæ intertexuntur, a qua prodiere, & hæ systolen glandulæ efficiunt, eodem fere modo, ut illæ fibræ cordis quæ a basi versus conum descendentes oblique contortæ, ad alterum latus ascendentes motum cordis systalticum peragunt.

Descriptæ fibræ sunt glandularum motus organa, ad humidum sanguineum admittendum & ab eo secretam lympham, & reliquos secedentes succos ad vasa sua propellendum: & inter harum fibrarum ordinem interponi minutissimas glandulas, sub formâ arearum in visum incurrentes, ubi conglobatæ per medium secantur, admodum probabile est, quoniam in membranis reperiuntur armato oculo, & tanto magis huic sententiæ favere cogor, ubi maximas sæpissime corporum moles, in suis minutis particulis & portionibus, eandem faciem repræsentare indefessi corporum indagatores observant; quibus minutissimis glandulis, conve-

venien-

venientibus usu & dispositione, cum sibi similibus, internas & externas glandularum membranas ornari, pro fluido illi glandulæ ad functionem debitam necessario, fermento dicto, aliarum membranarum & tunicarum structura illis dotata suadet.

Cavitas glandulæ, quæ rima vocari quoque potest, describenda nunc venit, hanc nec ubique sphæricam neque ovalem deprehendunt Anatomici, sed pro cujusque glandulæ figurâ nunc longitudinalem, nunc triangularem, nunc diversam, nec semper in centro excavatam esse autopsia demonstrat, sed jam magis, nunc minus versus hoc illudque latus conspicitur, & hinc a dextris, vel sinistris mollior aliquando observatur glandularum paries.

Vasa glandularum structuram pererrantia numerantur quinque, distinguenda in efferentia & inferentia, hæc arteriæ & nervi sunt, illa venæ, lymphæductus & vasa excretoria; arteriæ quamprimum glandulam intrant, divisæ in minutissimos surculos plexum solummodo mentientes partim in glandulosa glandularum corpuscula desinunt, partim in illarum cavitatem, hiscentibus ibidem per vices orificiis, nam arteriarum extremitas sphincterico musculo ornari ratio evincit, contentum sanguinem exonerant, qui ibidem in varium secessum abit, postmodum in vasa sua demandandum; & hic divor-

divortium & ultima humorum perfectio seu finis absolvitur, ad quas actiones, non solum spiritus animales glandulis adferuntur; verum etiam ad motum & sensum glandularum perficiendum, hinc nervi in glandulis insigniori propagine deteguntur & radices suas per totum glandularum corpus dispergunt, a plexibus sibi proximis emissas: ex dicta cavitate venarum radices exsurgunt, quæ post varios flexus coalitæ majora exstruunt vasa, sanguinem sic dictum omnem refluum sat copioso sero, quod de sua substantiâ in hac secretione multum amisit, attamen sufficienter adhuc eo dilutum versus cordis dextrum thalamum revehentia; alterum, quod sequitur, efferentium vasorum genus, sunt incilia, quæ ex iisdem glandularum cavitatibus, tenellis & exiguis adhuc dum rivulis prosilientia duabus, tribus, vel pluribus conjuncta glandulam aliquando deserunt vasellis, lympham in sibi vicinos deponentibus ramulos, qui alias petentes glandulas easdem transeunt, vel perrepunt, & recipiunt per anastomoses, aut vasorum insertiones, harum lympham, quam per minores suos ductus decurrentes sensim in majora vascula, lympham tandem in ductum thoracicum evomunt; adeoque non audiendus est Nuckius, aliique qui statuunt vasa lymphatica quædam adferentia ad glandulas succum vasa esse, nam illa vel glandulis incumbere,

cumbere, vel easdem pertranſire, atque in tranſitu exſurgentes in ſe recipere ſurculos, illis concedendum eſt, nunquam vero vaſa lymphatica ex ſe ramuſculos dispergere ad glandulas, ut contentum in hiſce deponant demonſtrare poterunt adverſarii, Bilſianæ doctrinæ adhuc addicti, nulla enim è lymphaticis in glandulas effunditur lympha, quia valvulæ regresſui obſtant, quod miror Nuckium ſuo Mercurio non obſervaſſe; hinc igitur concludere licet incilibus omnibus cum glandulis commercium eſſe, quin imo glandulis primam ſcaturiginem lymphaticorum deberi, quæ vel ſimplicia vel compoſita ſunt, illa immediate ex glandulis exſurgunt, hæc vero ex variis lymphaticis conſtructa inſignem efformant ramum: ultimum vas efferentium a deſcriptis diverſum, ſegregatos a ſanguineo latice ſuccos vehit, ex eadem cavernula; qua venæ & incilia, ortum trahens.

Non tam uniformia, ac ſunt deſcripta, hæc vaſcula deprehenduntur, ſed admodum diverſa, nam, vel corpori reſervandum adipoſum & nutrititium, in ſacculis & ductibus adipoſis mox extra glandulas late expanſis, vel vaſculis in cloacam quandam exporrectis, pro certis uſibus emittendum humorem vehunt; & hæc excretoria per excellentiam audiunt vaſa, ad hæc quoque referri debent vaſa, quæ etiamſi

extra

extra glandulas, canalem non conſtituunt, ſuccum eliminandum tamen eructant, ſicuti in glandulis inteſtinorum; pericardii, meatus auditorii, tunicarum, & glandularum accidit.

Ex his itaque veram glandularum ſibi colligere ſtructuram unicuique inveſtiganti licet, perſpiciat modo glandulas è fibris tendineis, membranis, nervis & vaſculis conflatas eſſe; dein ab his & male affectis ad minimas glandulas ratiocinetur, inquirendo quod omnes ſecretioni humorum inſerviant, quæ uſu, & diſpoſitione per conſequens conveniant: hæc tamen non ita concipienda ſunt; quatenus minima circumſtantia vaſorum, villorumque rem omnem alterare poſſit; vaſorum enim reptatum in his & in aliis variare, in veſicularibus manifeſtiſſimum eſt, harum enim quædam exterius vaſorum ramificationibus adornantur antequam ad interiora pergant, quæ mox fibrarum interſtitia permeantes vel potius easdem concomitantes, conſpiciuntur (ſi morboſæ ſint, alias oculi acies eo non pertingit) contingit quoque, ut ob glandularum mollitiem, fibrarum ſtratum detegere non poſſit Anatomicus, neque ideo quia oculus eas non videt, illico easdem abeſſe inferendum eſt; quod commodiſſime probatur per vaſa, quæ albugineam oculorum tunicam perreptare ſolent inconſpicua, quamdiu non inflammantur, ſtatim vero,

ro, ac humore inflammante infarciantur, & turgent, ſatis copioſe in conſpectum currentia.

Expedita hac glandularum anatome, proximum eſt ut ad ſecretionem paululum advertamus, ut eo luculentius fermenti exiſtentia, locus, neceſſitas & uſus appareant actionesque ejus melius intelligantur, percipianturque.

Propulſæ igitur vi motus cordis & arteriarum oceani noſtri, usque in cappillaria arteriarum vaſcula guttulæ, & in cavitatem ſeu glandulæ folliculum a primi ordinis filamentis dilatatum elapſæ, poſtquam varium ſeceſſum & leves haud mutationes ibidem fuerint paſſæ, non per unius generis vaſcula ex hoc cavo mediantibus ſecundi ordinis fibrillis conſtricto, & vi pellentis ſanguinis propelluntur, ſed per tria diſtincta & ſuis uſibus deſtinata, ad diverſa vehuntur loca, ſed hic præcipua de excretoriis res agitur, quibus diverſimode figuratis ſecretorum a ſanguine ſecedentium humorum diverſitatem adſcribere non audent plurimi; quoniam a ſimplici tranſitione particularum per poros, hæ figuras ſuas non accipiunt, hinc tamen non requiritur, ut pori vaſorum particulis transeuntibus exactè reſpondeant, nam poſito uno caſu in quo ſecretio ſic fieri poſſit, infiniti darentur, in quibus hoc concedi non poſſit, quoniam omnia corpora ſphærica per orificia

orificia paulo majora circularia, ad talem ſecretionis modum concedenda in fluidis noſtris videntur, quod minime probabile eſt; omne enim corpus cujuſcumque figuræ per cujusvis poteſt tranſire orificium, cujus minimus diameter corporis maximo diametro major eſt; atque ſic attenuatio vel potius ſecernendorum tenuium tantum humorum philtratio foret, etiam ipſa ſecretio, quod ab ipſa experientia recedit.

Exinde patet, quod diverſa pororum vaſorum excretoriorum amplitudo, ſecretionis omnia phænomena non ſolvat, nam alteratio humorum, non fit in colaturâ merâ, niſi ea, quæ jam naturaliter fluido ineſt, quoniam philtratio, ut more Chemico loquar, ipſas partes tenues à craſſis ſeparare quidem poteſt, ſed nequaquam alterare in ſuis accidentiis, permanente eâdem figurâ cum omnibus ſuis qualitatibus in corpore fluidiori & fluidiſſimo filtrato, dein colatura, ſi exacte conſideretur, ipſos liquores fervidos, admodum tenues & planè diaphanos tantum reddit. Hæc autem ratio ſufficeret, ſi unus in noſtrâ machinâ adeſſet liquor, illeque plane diaphanus eſſet; contrarium vero fluida noſtra probant, in multis diſcrepantia, ferme quoad plurimas qualitates internas & externas; denique ſi ſola percolatio per poros ſufficeret, pro diverſificatione humorum ac-

quirenda, parum incommodi ſentiret œconomia noſtra, ſi hæ aut illæ remotiores partes abeſſent; nam numeroſiſſima pororum ſeries ſuperſtes colamini illi ſufficeret, pro iisdem phænomenis eruendis, quod equidem multifaria negat experientia, ut de aliis taceam partibus, prout uterus, qui ſexui ſuo peculiares infert motus, &c.

Secretio & alteratio contentorum, alio modo igitur conſideranda eſt, hæc nempe procedit ab eorum conquaſſatione, a vaſorum & glandularum motricibus fibris communicandâ, ac motu propulſivo & leviſſimo inteſtino, per decuſſionem materiæ terreſtris & exaltationem portionum tenuium, & tandem alius corporis acceſſu, fermento vulgariter dicto, quod inquirendum eſt, ut apparitionibus circa alterationem & divortia humorum obvenientibus ſatisfiat.

Fluida congeriem eſſe minimorum independentium ſolidorum corpuſculorum, concedet is, qui illa ad ſoliditatem quam maxime properare in diverſis naturæ luſibus animadvertit, & ſolutiones graviſſimorum corporum in parvâ ſalis fluidi copiâ conſpicit; ſolida hæc arctius compreſſa motu, circa ſuperficies & cavitates afficiuntur, indeque in plurimis ſuis texturis læſiones neceſſarias & alterationes nexus, ſitus & actionis admittunt; læſæ illius materiæ par-

tes,

tes, portiones antea inclusas emittunt, & superficies fortius derasæ & detritæ plurimis operibus privatæ fluiditatem majorem, magisque salinam vel spirituosam admittunt, ad aptiorem postea penetrationem & velocitatem obtinendam.

Actiones hæ, non solum in vasis majoribus, circa cor & pulmones observabiles sunt, sed etiam in minimis vasculis tubulisque glandularum minimarum conspicuæ, in omnibus locis suas præbent modificationes, in glandulis tamen præcipue visendas, quoniam sinuosæ & contortæ admodum ibidem sunt viæ, hinc est quod ibidem validior elaboratio succorum, ad latera continuo impingentium, cum exaltatione momenti eorumdem succedat. Ita ut motui admodum pareant ob imminutam molem, suamque propriam activitatem ex figurâ illâ prosilientem, eo exactiorem adipiscantur, quo longiores in illis locis moras trahere coguntur comminuti hi succi.

Hoc autem opus optime succedit in glandulis, earumque glandulosis acinis, qui fermentum proprie elaborant; obtinendæ modificationi humorum affluentium ac secernendorum & agitandorum inserviens.

Hoc in glandulis glandularum dictis, tam in ipso corpore glandulæ, quam in membranâ cavitatem ejus obvelantem sitis hærens, ad ul-

timam ibidem perfectionis notam, illis in vasculis & glandulis naturalem & specificam evectum, stillicidiis suis in vasa & cavum glandulæ alterationis liquidorum opus absolvit; unde quamdiu constanti suâ figurâ perstat, actiones & facultates nobilitatæ & sanæ inde prodeunt, quamdiu etiam solida partium structura permanet, figura & actio illis constans est, quam primum vero illa extraordinarie afficitur, hæc statim pervertitur, sæpe cum turbâ totius machinæ, uti probat obstructio extirpatioque, secum vehens negationem illius dicti liquidi fermenti; quod mediantibus fibris glandularum primi ordinis agentibus, totum corpus glandosum constringentibus, cum dilatatione tamen cavitatis glandulæ, ex vasis excretoriis emittitur, simplexque quamvis appareat ac minimum materiæ reliquæ addere videtur, utpote magnæ respectu illius humorum massæ, tamen curiosus naturæ actiones & alterationes illas non valde mirabitur, ubi insignes mutationes ex additamentis minimis circa colorem, saporem, odorem, actionemque liquorum Chemicorum observaverit, & ad naturalium operum normam, leviusculas corporum miscelas eorumque actionem & motum dirigi per Chemiam noverit.

Loca igitur, in quibus fermentum delitescit, sunt glandosa glandularum corpuscula cum

suis

ſuis vaſis excretoriis, quod demonſtrandum erat, quæ motui & librationi partium ſpiritualium ſunt aptiſſimæ, quamvis ſanguis ſuum etiam conferat munus, eique ac nervi & ſpiritus animales, a quibus partium facultates primum imperium acquirunt, quoniam humores ad independentiam majorem horum ope deducuntur, moderamen autem ulterius acquirunt a portionibus variis per motus extricatis & coacervatis, quæ ſuo acceſſu reliquam materiam ſtimulant, quam ad fervorem, id eſt, ad fortiorem ſenſibilioremque motum cogunt; prout poſt paſtum immediate refocillamur, ſolis ante chylificationem effluviis, quæ primum hoc opus perficiunt, prout idem febricitantes perſentiunt, qui pejus ſeſe habent poſt paſtum, ex iisdem operum ſenſibilium ſtimulis, quod liquidiſſimum eſt in hecticis.

Quis ergo non videt in ipsâ materiâ quærendum eſſe illud fermentum, ejusque negata, admiſſa aut recurrens dicta, non conceſſa tamen omnibus modis fermentatio: & ex his argumentis auctoris, quod Bohnius C. A. prog. 16. movit jam dudum, levitas ejusdem liquet, ſi fermentum ut rogat eſt, ubinam exiſtit? an non propriam vehunt fermentativam efficaciam plurima vegetabilia? mel, ſaccharum, muſtum, nuclei plurimi, ceraſorum, prunorum, ſucci &c. quæ diluta ſponte fermenteſcunt

absque ullâ fermenti additione, (quod etiam notat J. C. Barchusen in ferment: explicat:) & probant illud spiritus, qui inde prodeunt velocissimi.

Superioribus insuper ad examen exactum revocatis, manifestum fit *sententiam, quæ propria singulis visceribus fermenta tribuit, minime circulanti sanguini nec sensui communi repugnare*, ut objicit auctor p. 9. ille quæso perpendat ulterius, vascula sinuosa & glandulas fermentum hoc continentes, aliquomodo ab æstu sanguinis esse remotas, eique aggeres esse objectos ex fibris, valvulis & musculis sphlintericis in glandulis; unde maximum confusionis periculum præcavetur, quibus adde, si collectio & subsistentia alicujus humoris discrepantis in hoc illove loco separato repugnaret circulationi, statim profecto bilis, lac, semen a statu suo naturali corrueret, & lymphatica vasa nulla essent, circulatio enim non adeo exacta est, ut uniformem & absolutam omnium liquorum involvat miscelam, ea tantum in oceano nostro observabilis est, lentius & plane alio modo in cæteris humoribus motus ille localis procedit.

Cur non exstinguatur, & unde ei suppetat supellex, abunde ut credo satisfactum est superioribus, unde enim vires exhaustas recupetant ex morbis convalescentes? ex eâdem ma-

teriæ

teriæ portione, quæ ſenſim ac ſenſim ad illam figuram & potentiam aſcendit; hoc patet in acidis ructibus ſalutis indicia præbentibus in morbis; ut annotavit Hippocrates Aph. 1. Sect. 6.

Quamdiu alimenta ſuppetias tradunt humoribus, hi depauperati in integrum reſtituuntur, ad illum apicem motus, molis, & figuræ reduci ſeſe ſinunt, & ad luxuriantes operas tranſire queunt; tamdiu redintegrationes illius fermenti ſpirituoſi & exinde ſubſequentes actus etiam periodicas inire revolutiones poſſunt, quæ ceſſant pro tempore, ex profligatione vel conſumtione minimarum illarum materiæ portionum, centra ſua deferentium, donec aliunde de novo, eidem operi idoneæ accedant.

Hæc tam vulgaria & evidentia ſunt in pluribus aliis partibus, earumque functionibus vel facultatibus imminutis, alteratis, immutatis, ut de iis nullus dubitationi ſupereſſe poſſit locus, reſtat autem inquiſitio undenam talis fermentorum diverſitas, quæ ſingulis diſtinctis partibus, ut ajunt, aſſignari ab aliquibus Chemicis ſoluit.

Partes ſolidas, glandulas variare in ſuo contextu, ſitu ordine tam ſuperficierum quam cavitatum, ſinuum, angulorum, ramificationum, ibidemque contineri fluidos humores non minus inter ſe diſtinctos, illa loca perreptantes &

quadam pressione distendentes, ibidem circulantes, circumrotari, comminui & subigi, ita ut in minimas sensim abeant partes, etiam indefinitæ molis & figuræ capaces, cuncti Anatomiæ etiam rudioris capaces norunt.

Has partes solidas a fluidis affici nemo dubitat, eas autem affectiones non unas sed varias accidentias exhibere in variis massis, in praxi uberrime liquet, in sanitate ipsâ constat, unde natura liquidi & solidi manifestior ob oculos perpetuo ludit, etiam illud alio modo explicantibus, sermo enim noster veritatem venatur, non ambitum de imperio verbifero.

Portiones minimæ materiei, quas Chemici sales aut spiritus nominant, sequuntur naturam illius, ex qua prodiere per motum & fugam liberatæ a suo corpore crassiori, unde actio etiam sequitur hanc figuram, & exinde varietas prodit spirituum, salium seu fermentorum, quocumque nomine has designari lubeat partes, ac merito dici possunt, si saniori sensu similia expendamus, quod singulæ glandulosæ massæ, fluidum distinctum vehentes propria contineant fermenta, quamvis alio etiam titulo hæc insignire quis Physicus Medicus possit.

Non alio igitur modo fervorem & fermentationem posse explicari, neque per illa vocabula aliud opus voluisse Chemicos, nisi illud quod ope spirituosæ cujusdam portionis

ex

ex materiâ ipsâ resultantis perficitur, statuo, reliqua, quæ in ipsos fuere deblaterata, ab artis ignorantiâ & odio, aut a malâ horum expressione ortum sumpsisse affirmo, quæ nunc ulterius prosequi supersedeo.

Illa, quæ gratis præsupponit hic auctor, p. 9. *brevi in sanguine cessaturum motum intestinum, nisi liquido, quod a corde immittitur, excitaretur denuo, ad vitam & resuscitationem* usque sufficiens, denotant ipsum penitus ignorare motum intestinum, ut & cum dicit; *quæ sub iisdem planis horizontalibus jacent, æqualiter premuntur, adeoque ad quietem sese componunt*; bella profecto verba Mechanica! quæ nihili in rebus Physicis Medicis sunt æstimanda; nulli igitur essent, nec fieri possent, secundum hunc auctorem, motus intestini, in musto, aquâ saccharatâ, hydromelite, succis vegetabilium, lacte, urinâ, lymphâ, sanguine, cæterisque liquidis, dummodo sub *iisdem planis* &c. premerentur, neque exhalationes aliquid de materiâ detraherent motâ, quæ se mutuo premit, & atterit; neque illæ exhalationes & portiones collectæ, alibi sese sisterent, multo minus agerent, tandem ipsa integra & æterna permaneret materia, longævitatis fundamentum nobile.

Restant plethoræ pro Mechanicâ (si Dis placet) causâ menstrui fluxus invocatæ nobiliores

demonſtrationes; nam ad fermenti meri noxas & lethales cauſas, ab auctore ventilatas, reſpondere, eſſet cum eodem nugari, nemo enim ultra poſſe, obligatur; potentia talis fermenti a nobis propoſiti nunquam ultra limites ſuos pergit, quos agnoſcit ex ipsâ materiâ limitatos, ergo nunquam noxium eſſe poteſt, ceſſante enim illius productione & niſu validiori, ceſſat & illa in ſuo motu propulſivo.

Quid proprie per plethoram intelligit, vix explicat Auctor; Medici duas ſtatuerunt, quoad vires nempe, & quoad vaſa, utraque forſan ex uno eodemque fonte prodiente, diverſimode Machinam afficiene, nulla datur, ſi potentiam actionis ſanguinis ſpectes, copiâ enim ſua redundat, aut quædam vaſa nobiliora vel ignobiliora premit.

Undenam illa plethora magis emergat in virginibus ad illum ætatis florem evectis, quam in adoleſcentibus? ſtatuit *minorem tranſpirationem cauſam eſſe, quod domi agant neque vehementioribus laboribus exerceantur*, cum Galleno nempe, (Mechanicorum forſan principe) affirmans ſolis acceſſum negatum, etiam minus perſpirabilem cutim, tenellam & delicatulam reddere, vah! quanta hæc eſt quæſtio, *quæ*, ut Cl: Bohnii verba, ad hæc reſpondentis inſeram, prog: 16. C. A. *quidem magiſtralis videri poterat magiſtris illis artis, Hippocrati nem-*

pe

pe & Galleno ; a tyrone nilominus commode ſolvenda; videatur etiam Charleton, qui hanc ſententiam viriliter evertit.

Tranſpiratio morbos gignit negata, morbi nunquam ſanguinem bonum & defæcatum creant, ſed eundem aut ſero aut materiâ quadam craſsâ gravant, ergo tranſpiratio negata pleonasmo ſanguinis noxia & plane adverſa eſt: hæc ſi dilui per Medicinam ſtaticam Sanctorii poſſunt, prodeat homo Mechanicus; imo, morborum origo & præcipuum fundamentum ex hujus negatione cum in omnibus hominibus habeat locum, an credibile eſt, hanc tranſpirationem interceptam in muliebri ſexu eſſe plethoræ & menſtruationis cauſam?

Si per plethoram, ſufficientem ſanguinis quantitatem intelligat, ut par ſit jacturæ menſtruali ferendum fæmineum corpus, de eo nemo dubitat, ſed ſi per hanc velit illam redundantiam ſanguinis, cui in corpore ſuſtinendo impar eſſet mulier, illud pernegatur, niſi ex diverſis menſtruationum temporibus illud demonſtretur, nempe mulierem ſemper ita in pondere accreviſſe & decreviſſe, ut juſta inde menſura ponderis expendi poſſit; antequam fidem, quævis audacter protrudens, mereatur.

Fermenti naturam & vim ignorans ſimul & abhorrens Freind, ubi tam funeſtas ei adſcribit actiones p. 10. forſan nil metuit de hoc con-

concesso fluxu sanguineo, qui, semel admissus, non tam facile cessaret, postquam vel minimum inchoasset, & perpetuari deberet, de novo semper accrescente sanguine, etiam fluentibus menstruis, ab alimentis non abstinente muliere, etiam iis, quæ minus perspirant secundum Sanctorium, ut caro suilla, melones, ficus recentes &c. & inhibita, de nocte aut frigore transpirationis quandoque materiâ, quæ ex minore motu vel stomacho male cibos digerente ad uncias viginti, vel plus, ut in diversis notat Sanctorius aphorismis potest alterari: his adde vasorum diametros, magis a menstruationibus recurrentibus extensos, unde tandem nulla esset remora, minimo etiam ponderi superfluo sanguinis, quin per illa latiora vasa statim ob renitentiam negatam exitum integrum obtineret sanguis, præsertim cum erectæ incedant mulieres, ac horizontalis vel perpendicularis permaneat fluidi pressio.

Hæ enim difficultates non sunt metuendæ, si in sanguinis materiâ alius motus & dispositio portionum minimarum requiratur, antequam ille fluxus inchoet vel cesset, sanguinis etiam fœtore aut fragrantia, secundum nostrum, illud annuente.

De novo restaurari sanguinem, eumque renovari per nutrimenta, ut jacturæ denuo resistere possit, eumque, tempus denuo quoddam requi-

requirere, antequam ſpiritualibus illis nobilitetur portionibus, atque iisdem imprægnetur, illasque non ſimul & ſemel poſſe communicari lymphæ, & partibus ſolidioribus, ſed tantum per vices, tandemque motus illos luxurianti illi deberi materiæ credimus, affirmamus.

Cauſas plethoræ fæmineæ traditurus, aureas quasdam Mechanices regulas præmittit auctor, ad quarum normam, fermentis ad piſtores ablegatis, hodie Medicinam conſtruere, ut recte notat Ramazzinus de morb. artif. p. 149. ſtudent Mathematici, in priori vero multa eſſent limitanda & limanda, antequam conſenſum obtineant Medicum, & præcipue Practicum.

Corpus omne in eodem ſtatu permanere, ſi evacuatio additioni fuerit æqualis; unusquisque concedit, modo eadem ſit qualitas, quantitas, & quodvis illius materiæ requiſitum, alias negatur, nam pondus vel quantitas ſola non eſt menſura corporis, niſi talis quæ omnes materias reſpicere poſſet quantas dicendas; ſic libra mercurii vivi & libra aquæ conveniunt in pondere, ſed non in aliis qualitatibus; ſic oleum therebintinæ & olivarum, in illo tertio conveniunt, ut ſint inflammabilia, ut fuliginem tradant &c. attamen nemo ſtatuere auderet, ſi oleo olivarum partem detraherem per deſtillationem, vel ſimpliciter tantum, ſubſtituens

oleum

oleum therebintinæ ejusdem ponderis, quod oleum olivarum in eodem ſtatu permaneret; imo vix illud affirmari poſſet, etſi novum oleum olivarum ſubſtitueretur, niſi omnes materiæ illius portiones eſſent unæ eædemque; hoc inſuper quam maximè liquet in vinis, eorumque miſcelis dolio replendo deſtinatis, ubi tot luctæ, motusque ſæpiſſime oboriuntur inteſtini, ex minima portionum minimarum vix perceptibili deſcrepantiâ.

Si animali cuivis periodica aliqua ſupervenerit ſanguinis eruptio, & idem exactâ eruptione ſtatus redierit, qui ſub initium periodi fuit, ita ut nec minus nec magis ponderoſum fiat animal, in eo ante eruptionem iſtam fuiſſe plethoram &c. & hæc regula æque ſuis ſcatet difficultatibus, nam quamvis nullibi hæc demonſtrata ſunt, ut diximus, ſed potius experientiæ & rationi Medicæ repugnent; quam ob rem parum ad hæc reſpicere poſſem, ſed ut ſatisfiat æquitati pauca cognitu neceſſaria notabo.

Paroxismus menſtruationis periodice recurrens convenientem ita corpori evacuationem requirit, *ut ſtatus idem ſit poſt exactum illum paroxismum, ac ſub initium periodi fuerit*; hoc primo in Machinâ muliebri demonſtretur, quod impoſſibile ſtatuimus, niſi contrarium per ipſam ponderationem in diverſis pateat; & illud ubi pateret æquale pondus nondum conſe-

quentiæ

quentiæ locus eſſet, exiſtere indicationem plethoræ, ſi per plethoram intelligat ſuperfluum vel redundantem ſanguinem purum putum, in ſimplici naturali extenſione & motu exiſtentem, nam idem contingit in hæmorrhoidibus periodicum ſanguinis fluxum præbentibus, in hæmorrhagiis variis, in hæmoptoe &c. quamvis nullus præceſſit ſanguinis pleonasmus.

Si autem per hanc putatitiam plethoram intelligat niſum portionum minimarum in parietes intergerinos & latera materiæ, qui ipſas ſuperficies illi motui reſiſtentes diſtendit, ita ut ſuâ expanſione majus ſpatium ex acceſſu aëris coöperantis, acquirant, poſteaque in omnes dimenſiones expatientur, vicina loca & orificia vaſorum amplient, tandemque turgeſcentiâ & vi exitum idoneum ſibi parent; tunc concedimus, alias pernegamus.

Certe alio non poſſe fieri modo, ipſa remedia demonſtrant, ipſe calor aëris evincit, ipſa alimenta nocentia & juvantia docent, ipſe abuſus rerum motui inteſtino adverſantium ut cretæ, terrarum abſorbentium quarumcumque, ſenſui noſtro patefacit; vide hæc magis extenſa apud Etmullerum loc. cit. neque hic tam anxio opus eſt ſcrupulo; neque tantæ esſent difficultates ſiſtendi fluxum, in motu inteſtino, ſponte aut ceſſante aut invertente ipſam materiæ figuram, poſt hac ineptam tali motui,

motui, quod unicuique vel a limite ipso Chemiam salutanti notissimum est, quam, si plethora in causâ foret.

Quæcumque magno molimine describuntur nugæ de illius plethoræ probatione, illæ ex merâ ingenii Mechanici prodeunt conjecturâ, rem nec demonstrant nec in planum deducunt; nam pro naturâ alimentorum menstrua procederent, ac pro labore & quiete mulieris eadem augerentur vel diminuerentur, quod falsissimum esse natura mulierum demonstrat.

Plethoræ vis qualis in mulieribus censenda sit, unciam unam alteramve menstruantibus, relatione habita ad libras duas tresve, quas quædam singulâ in menstruatione deponunt, illud etiam ex eodem principio, forsan Mechanico hauriendum exspectabimus: si uncia una alterave superflui sanguinis tanto polleat momento, ut exitum sibi quærat atque inveniat, necessario mulier ad illam mensuram sanguinis perveniens, ex plethorâ inductâ menstruum admitteret fluxum, nec ad uncias viginti, imo quadraginta plethoram admitteret natura sine magno labore & gravamine illius machinæ & œconomiæ. Sed objiciet forsan adversarius Aphorismum 11. Sect. 2. Med. static. Sanctorii nempe *ob aërem frigidum supervenientem calori, vestibus denudatus, minus duabus libris circiter diei cursu perspicare solet, nullâ*

ob

ob ipso animadversâ molestiâ; & hoc concesso quid inde quæso, nisi quod mulier, impeditâ tali modo, transpiratione augente ad duas libras plethoram in ipso menstruationis actu, liberaretur hoc pondere per menstrua copiosiora, quod tamen falsum est; imo si ex hisce aphorismis argumentari liceret, mulier autumno per totum mensem deberet menstruari, nam *ab æquinoctio autumnali ad solstitium hyemale qualibet die minus libram circiter perspiramus*; Aph. 41. Sect. 2. atque adeo, secundum sententiam auctoris, perspirationem imminutam plethoræ causam statuentis, singulo mense in muliere ultra triginta libras sanguinis pleonasmus ascendat, necesse est: ex quibus, porro consequentias circa menstrui sanguinis copiam, deducere æquus Lector potest.

Humorem nutrititium in corpore redundare, designat ille fluxus, quem è sanguinis plethorâ derivat noster, nil crepans nisi hoc verbulum, illius inventum idolum, fori nempe Mechanici commentum, inscius ex eodem fundamento posse explicari lactationem mulierum, succum illum nutrititium in magnâ copiâ singulis diebus exhibentium; an illud etiam ex plethorâ, vel ex aliâ causâ oritur?

Quod auctor petit p. 14. *ut fœmina sana & mensibus rite purgata, per quinque annos eadem permanere concedatur*, hinc inferens *evacuatio-*

nes eo quinquennio peractas, alimenti copiæ respondisse, ajens porro, *quod si, menstruis subductis, evacuationes reliquæ non responderint, patet fuisse ante ejectos menses in muliere plethoram*; responsione dignum vix est; nam datum primum, quod assumit, ex raro contingentibus vix quæri potest, & evacuationes sæpe in viris observantur minime plethoricis, ante quas nullum præcedentis plethoræ signum observari potest, prout in vulneratis & hæmorrhagiis liquet, facile in integrum restituendis per bonum ventriculi statum, Chylum optime digestum conficientis & dimittentis, qui jacturæ resarciendæ par esse potest.

Computatio *quinquennii menstrui* eidem censuræ subjacet, ubi libræ centum enumerantur evacuati sanguinis plethorici, *intra quinque annos*, etiam talem concessam evacuationem, in haud plethorico corpore, nondum mortem induxisse, plurima sunt exempla in viris, imo notat Lamb. Velthusius de generat. cap. 5. *quod multis menstrua fluere non desinunt, quæ jejuniis sese macerant.*

Misellæ fæminæ, si ex plethorâ menstruarent, morbis nunquam cessantibus excruciarentur, nam ab ipso redundantiæ plethoricæ exordio molestia vasis, sanguini illi sustinendo imparibus, quædam crearetur, nam uncia una vel altera sufficit ad plethoram & menstruatio-

nem

nem absolvendam, momentum etiam actionis, ab eo pondere inchoare cogitur, si credibile sit; ut hic vult, quod actio illa salutaris tamdiu perseveret, donec satisfactum sit illi plethoræ, id est, donec mensura, quantitas aut pondus pristinum recuperatum fuerit, alias impossibilis esset exacta illa continuatio ad hunc finem & scopum acquirendum.

Si autem tanta sit & permaneat vis in parvâ illâ quantitate restantis sanguinis post primam menstrui sanguinis substractionem, cur non & in priori incrementi fluidioris ac recentis sanguinis ex nutrimento immediate producti acquisitione persistit? spiritualis enim vigor major eo tempore adest: fortassis erit responsio, vasa tunc clausa majorem resistentiam habere, quam ut levi illi præmenti ponderi cedant, sed qua ratione illa aperiuntur ex minimo illo pondere, quod vix ullius est momenti respectu massæ sanguinis; eadem enim valet ratio in his quam in illis.

De perspirationis negatione jam egimus, hanc nempe causam plethoræ esse non posse, sed vitiosorum humorum productricem existere, hanc autem *ex virium imbecillitate deducere*, ut vult p. 15. est toto, ut ajunt, cœlo errare, & hydropici transpirationem minorem obtinentes & cachectici debiles & prostrati essent plethorici, ex auctoris hypotesi.

Quis imbecilles mulierum vires notavit alibi, nisi in Gallenicis, Hippocraticis, aliisque extra solem, quietam & otiosam vitam sustinentibus, alias robustæ ad labores & dolores perferendos sæpius aptiores quam viri cernuntur, eadem enim valet ratio in mollibus viris, imbecillitate summâ dotatis; Spartanæ, Amazones & Viragines, aliud præbuere exemplum, & absque dubio adhucdum præberent, si ipsis integrum esset, salvâ honestate, virilibus exercitiis fungi, attamen tales sæpius inter mulieres repertæ imprægnari non recusarunt, etiam suis temporibus menstruis non destitutæ, imo mulieres rusticæ & castrenses, ubique terrarum, perpetui fere laboris molestias graviter perferunt.

Hæc igitur imbecillitas vitæ consuetæ delicatiori, non muliebri sexui in genere est adscribenda, prout etiam pulsus debilior, qui in robustissimis etiam viris sæpissimè a Medico exploratur, ita ut de pulsu nihil certi in hac regulâ obtineri possit, sæpius etiam laxior status vasorum minus sensibiles ictus & impetus offert, quamvis hinc non de motus velocitate concludere possit; quæ de roboris ex pulsu & corde indiciis habet p. 15. ea in palpitatione cordis in asthmate, in biliosis temperamentis, in morbis calidis, contraria præbent effecta, adeoque in statu sanissimo, si ullus detur pulsus,

ſus, moderatus eſt optimus, pulſus enim imbecillis ſanguificationi obeſt & plethoræ æque ac viribus, ſi eo ſenſu, tanquam minor in viribus ad machinam, recipiatur.

Quid temperamentum humidius ad ſanguinis plethoram faciat; non liquet, vitam domi actam, & labore minus exercitam illius cauſam nunquam eſſe ſtatuimus, contra Gallenum, ejusque Idolatras ut & reliqua in illum ſenſum plethoricum peſſime detorta, nam hæc ad nauſeam usque rationi & experientiæ vulgariſſimæ repugnare docui, & ſequentibus demonſtrare paſſim idem conabor.

Structuram uteri & vaginæ deſcripturus ſuperbo ſatis modo aſſumit, quod nemo hactenus hoc opus Medicis adeo neceſſarium, exactius perfectiusque orbi litterato Medico obtulit, quam ipſe, *quod* ait cap. 4. *quidem ii, qui de catameniis ſcripſerunt, tanquam a re ſuâ alienum prætermittunt*; cujus dicti arrogantiam & falſitatem norunt ii, qui vel leviter in Medicorum ſcriptis verſati ſunt; ut plurimos ſilentio prætercam Doctores Medicos Ludovic. Bonaciolum, Janſon. Patrenſem, Michael. Bernard. Valentinum, uterum graphice delineantes, mittendo nudas Drelincurtii de utero quæſtiones: nullus neſcit; quid jam dudum ab acuratiſſimis pariter atque Anatomiæ peritiſſimis Swammerdammio & Regnero de Graaf,

ex professo & summa laude, atque cum superioribus immortali cum gloriâ hac in re præstitum sit, imo nemo hodie de mensibus vel caput unum conscribit, in quo uteri vaginæque fabrica non perstringitur, testes a meâ parte stant, Etmullerus, Bohnius, Ordlob. &c. quibus addi possunt Plazzonius & Pinæus, præsertim vero doctissimam Marc. Malpighii epistolam ad D. Jacob. Sponium, inquire, in qua vasorum uterinorum in subjecto tam vaccino quam humano miras propagines per angustati uteri latera, latitudinem majorem prope uretræ orificium, exactam denique delineationem & inveniendi methodum tradit Vir accuratissimus, fibrarumque strata ob oculos ponit, quem sequuntur plurimi & Gualter. Charleton uteri proprie sic dicti fabricam delineans, eundem tanquam nobilissimum suæ sententiæ Patronum invocat: qui hanc præmittere operi suo, de caus. catam. quam maximè necessarium duxit, *qua* enim inquit, *perspecta facile erit, fontem ipsum unde fluxus menstruus scaturit, ab obscuritate vindicare*, quod negotium, cum exactum tum consummatum a sagacissimis Viris traditum in luce corruscat, a re meâ hîc alienum puto, notissimum hoc opus recoquere, quare auctoris dicta breviter perstringam tantum.

Situm vaginæ & uteri omniumque illius par-

partium, nullus Anatomicorum non annotavit atque delineavit, qui ſtatim in decumbentibus, a ſtatu perpendiculari recedens plurimis ſaltem gradibus, paralellum reſpectu horizontis ac in cæteris animalibus admittit, quem vagina in fæminis dormientibus & decumbentibus, per medium ferme vitæ tempus obtinet, nilominus menſtruantibus, taceo lecto per morbum affixas periodice menſtruorum fluxus dimittentes, uti ſuperius notatum, quare inferre mihi liceat conſequentiam, quam in ſequentibus ex hoc ſitu circa dictos fluxus deducit Auctor eſſe plane nullam; inteſtinum rectum, veſica & vaſa ſpermatica in viris eundem obtinent cum utero ſitum, nunquam Medici inde unice circa horum actionem & illarum partium motum aliquid concluſere.

Plurimas partes pinguedine & adipe deſtitui in machinâ humanâ, meninges, cerebrum, palpebras, penem, ſcrotum, membranas teſtium, obſervant Anatomici, qui ſi has partes circa uterum animadvertiſſent accurati harum partium Ruſpatores, eosdem ſilentio præterire non potuerunt, qui quotquot ſunt, vaſorum decurſum, magnitudinem, copiam, inſertiones, ſcriptis & tabulis ſuis in luce clariſſima poſuerunt; quos auctor hac in re pag. 20. tantum ſequitur, an vero vaſorum ſanguiferorum copia major, ut putat Auctor, &

Charlcton, ſit ad uterum decurrentium, quam ad vaginam, injectione ceræ in eadem illa vaſa obſervare non potui; imo Plazzonius de part. generat. lib. 2. cap. 6. cervicem obtinere ampliora, pluraque ipſo utero vaſa, ſcribit.

Porro auctor *multo ampliorem truncum aortæ deſcendentem in fæminis quam in viris* ſtatuit, quâ id nititur experientiâ non declarat, &, quid anguſtata vaſa catameniorum fluxui impedimenti adferre poſſit, non video, nam vaſorum anguſtia compenſatur celeritate motus humorum, ad illa vaſa appellentium, unde ex ipsâ vaſorum anguſtiâ momentum humorum menſtruantium & perſpirabilium adaugetur, & per conſequens eruptio menſium & diaphoreſis facilitatur, quod arteriæ ſanguinem velocius motum quam venæ vehentes probant, quarum ſectiones multo minores eſſe novit unusquisque quam venarum, quibus, an in texturâ uteri decurrentibus deſint valvulæ; experientiâ de hac re nondum inſtructus evidentiſſimâ nihil certi pronuncio; id tantum hiſce ſubnecto, cuncta hæc memorata uteri humani ſtructuram a plurimorum brutorum uteri fabricâ non diſtinguere; & eorum plura circa uterum ita ſpecialia non ſunt, ut conſequentiæ ſit locus: quoad reliqua conjecturæ Mechanicæ ſuum relinquo idolum, ad ejus nervoſa præcepta p. 21. ven-

ventilata disquisitioni Practicæ & naturali subjicienda transgrediens.

Horum primum motum, seu vim momenti corporis respicit, quod fit vel ubi celerius redditur & materia augetur, vel ubi utrumque fit: duo igitur hic considerationem merentur, celeritas aucta, & quantitas aucta, quibus tertium accedit celeritas simul cum quantitate aucta, unanimiter veluti conspirans ad suos actus.

Celeritas tum ex propriâ materiâ cum ex portionibus materiæ immersis, tum ex aliunde ductis particulis celeritate majori gaudentibus oritur, quæ materiæ illi integræ communicantur, vel denique solis portionibus quibusdam illi materiæ in velocitatem majorem cogendæ aliunde accedentibus.

Propriè & strictè loquendo, materia seipsam seu propriam substantiam, ut ita dicam, velociorem reddere nequit, nisi causa quædam alius motus accedat, antea nec visi, nec percepti, quæ ex quibusdam mutationibus nexuum ordinumve contingere debet, prout ubi ex oblongâ figurâ conficitur rotunda, vel ad hanc proxime accedens, & cum partes in mole majori cohærentes ad majorem abeunt independentiam: verum hoc contingere nequit, nisi quædam partium deligatio seu independentia major præcesserit, per portiones velocioris

materiæ antehac in craſſiori incluſas, ut aviculæ in caveis a libertate volatus arceri & prohiberi ſolent, quæ iisdem vi diffractis vel apertis avolant; eodem modo incarceratæ hæ portiones tamdiu quietæ, quamdiu in arctioribus clauſtris detentæ detinentur; ſed & hæc decarceratio ſeu libertas aliunde deducenda quam ex ſolis illis velocibus portionibus, nam inſufficientes per ſe ſunt libertati propriæ acquirendæ, niſi externus accedentium aliunde partium, quidam impetus illa reſeret impedimenta, quibus motui reſiſtere ſoluit materia.

Hæc igitur celeritas aëri & ætheri imputanda eſt circumfluo, cujus acceſſu ipſa tota quanta materia in ſe conſiderata non ſolet ad celeritatem cogi, ſed interno etiam adminiculo opus eſt, in ipsâ materiæ maſsâ diffuſo, quod ad majorem fluorem & agendi potentiam pergens, poſt leves præcedentes texturæ ſolidæ externæ diſcontinuationes, vi ſibi viam ad motus majores ſternit, arctius illi materiæ mundi ſubtiliori ſociatum, quæ poſthac junctis viribus ad opus pergunt inſigne.

Hoc patet in materiâ talibus portionibus privatâ, quæ ad tales celeritatis mutationes non facile pervenit, niſi talibus externe accedentibus armetur, ut in ſolidorum merè terreſtrium ſolutionibus videre eſt.

An ex ſimplici materiæ augmento ratione ſuæ

ſuæ quantitatis vel ponderis poſſit major celeritas fieri, dubitare licet in corpore humano, ubi ſola perpendicularis preſſio locum minime habet, quemadmodum, ubi ex altioribus locis deſcendunt aquæ torrentis inſtar labentes; imo dubitare liceret merito, an aquæ rapidiores fiant per merum quantitatis augmentum, ſed potius niſum & impetum earum majorem eatenus obſervari, quatenus plures ſimul & ſemel ad una loca concurrunt partes aquæ, in majores moles concretæ, quarum ſingulæ tamen partes & minima etiam portio, non majus momentum acquiſivere; ſed ob reſiſtentes alveos, aggeres & oras, illis nimia in mole deſcendentibus & appellentibus aquis, nobis apparent celeriores & rapidiores motus; hiſce accedunt venti, preſſionesque aëris, rarefactionesque cæleſtium & terreſtrium ignium, quæ miris modis hiſce opitulari ſolent operibus; maria enim littoribus infeſta non augentur in quantitate, niſi ex merâ aëris & ventorum preſſione.

Si quantitas materiæ celeritatem adderet, hydropici magis magisque intumeſcentes ex quantitate ipſius aquæ vel ſeri auctâ, neceſſario celeriores aquas factas obtinerent, adeoque evacuationi magis idoneas; ſed hæc natura & ars Medica pernegat.

Extenſio materiæ aucta externo conſpectu mate-

materiam ipſam auxiſſe videtur, quamvis mera ſit fallacia, ab materiæ alius velociſſimæ interventu, ſi hanc tanquam admittendam conſideret in utroque caſu ſcilicet in velocitate & quantitate materiæ auctis; per me licet; illud autem non absque motu inteſtino vel extraneo quodam acceſſu ſuccedit.

Secundum præceptum, nempe *ſi momentum corporis ſit majus quam contraria impedimenti vis, id impedimentum removebitur*, ſuo ſtat talo, quamvis hæc non tam facilis ſint applicationis ad menſtruationem, de qua nunc agitur, nam hæc univerſalis non ſpecialis eſt regula, ut poſthac latius patebit; ex: gr: Virgo hæmorrhagias narium, hæmoptoen &c. obtinet, hinc impedimentum majus eſt circa uterum, quam momentum actionis ſanguinis, valet conſequentia: inde autem non ſequitur has momentaneas actiones æquales circa uterum ejusque vaſa ac alia loca fuiſſe, majoremque reſiſtentiam ibidem reperiſſe quam alibi, ſed potius fervorem vel magnitudinem ictus, ut ait, violentiorem fuiſſe in illud quam in aliud impedimentum, unde fluxus ex ea prodit parte, quæ illi violentiæ impar eſt; forſan ob ibidem ſtagnantes, ac in motum inteſtinum acrem vergentes humores, vi ſibi viam illis formantes.

Nec ex hac regulâ vis remedii, potius in hanc

hanc quam in aliam partem insistentis, demonstratur, nam medicamentum totam humorum massam aggreditur, ejusque actiones rarissime specialiter, sed universaliter dirigit; ex eadem etiam sequeretur quod pars semel læsa minus semper impedimentum esset momento sanguinis resistendo, nam nunquam eadem soliditate valeret: hinc semel reperta & fabricata via, constans & perpetua in toto vitæ curriculo esset, cujus falsitatem ipsa Medicina & Machina demonstrat.

Si ipsam praxin homo Medicus & naturæ minister adeat, quam ibidem consonam experientiæ judiciosæ reperiet rationem, quæ evidenter demonstrabit intromissa sanguini medela, hanc potius quam illam partem aggredi, illamque potius premere sursum quam deorsum, & machinam ipsam non ab omni latere, sed in quodam tantum determinari.

Certo nullam dabit nisi imaginariam, conjecturalem, verbo Mechanicam palliatam.

Tertium præceptum, sc. *in percutientibus corporibus ictuum magnitudo motui deperdito proportionalis est*, speciosum quid pollicetur, nihil in fluidis nostrorum humorum actionibus declarat, nam & hæ sunt percussiones & ictus rarissime existentes vel contingentes.

Percussio & ictus si fiat, vel ex parte solidâ violentius contracta per expulsionem fluidi

con-

contenti ſubitaneam fiet in vicinas partes torrentis inſtar rapti, vel per motus quosdam fluido proprios reſultabit, ubi quædam vehementius exploſæ portiones, in materia antehac latitantes, vi in reſiſtentem vicinam materiam feruntur, ita ut de loco cedere cogatur.

Utrumque opus requirit ſuum adminiculum, ut momentum motus deperditi tollatur, & majus vicinæ materiæ ſit reſiſtentia, ut patet in corde, in ventriculo, in mulierum imprægnatarum mammillis, in inflammationibus &c.

Nullum autem effectum tale ex vaſis ſolidis qua ſolidis ſubſiſtit, ſed ex iisdem fluido tenui cinctis & nobilitatis, quemadmodum illud in hyeme hypocauſta declarant, in æſtate ſol demonſtrat, igne nempe cœleſti & terreſtri fovente & extricante ſpiritus materiæ incluſos, eosdem aptos natos ad nobiliſſimas actiones reddente, ſuo in partes ſolidas influxu, quorum ope poſtea illæ emergunt facultates & functiones, quæ alias langueſcunt.

Ex fluido cum ictus fiunt, illi nunquam exſpectandi ſunt ex materiâ ſibi relicta, ſed ex ejus legitimâ reſolutione, quæ quosdam explodit halitus rarefactos, aut partes rigidas percuſſioni illi proferendæ pares, prout in motu inteſtino patet, ut alibi demonſtravimus, unde ſpirituum quædam ferventior actio proſilit,

quæ

quæ si percussionis aut ictus nomine designare quis velit per me licet.

Hæc autem percussio motui deperdito non magis prodest, quam pulvere pyrio percussus globulus observatur in soliditate permanens, motum init & tamdiu retinet, quamdiu igneus illius pulveris motus perseverat, dein cessat; si simpliciter per illam percussionem & ictum intelligamus quandam percussionem externam, ubi de loco obvia corpora resistendo imparia pelluntur.

Per consequens nihil ad humores nostros velociores faciendos tribuerent, nisi pro eo temporis & moræ spatio, quo nisus illi fierent & perstarent nisi semper ac semper de novo accederet talis percussio, quæ etiam solida mera, de hac in illam viciniam transportare posset, ut patet in ventis, fulmine, pulvere quovis pyrio & tonitruante, igne &c.

Hos autem ictus ex mero corde aliisque solidis velle deducere merum est phantasma, nam hæc solida spirituosæ materiæ destinata nihil tale conari, nec efficere queunt, ut in cacheticis, apoplecticis, sincope, lypothymiâ, passione hystericâ, quæ non male hypochondriaca dicitur etiam in fæminis, & similibus patet morbis, ubi è contrario biliosi temperamenti homines spiritu copiosiori turgentes, in motus rapidiores partes illas trahere solent: idem & praxis

praxis Medica evincit, quæ in usum spiritu & sale oleoso facta auxilia vocat, ut huic arduo operi, solidarum nempe partium motui impetrando sufficiant.

Quartum *resistentiam comparat motui deperdito*, quid ibidem per motum deperditum velit, vix agnosci potest, an hunc requirat in parte antehac mota nunc solida? an congeriem quarundam partium solidarum, sibi mutuo firmius adhærentium, molem majorem constituentium esse statuit? quæ motui opposita est.

Ut partes fluidæ evadant solidæ, motumque pristinum amittant necessum est, ut hæ, quæ materiæ majorem portionem constituunt, magis appropinquent, minoraque spatia permittant tenui inclusæ portioni, quod fieri nequit, sine quadam jactura & motus debilitatione, ob duas rationes, primo, ob minus ætheris & aëris commercium ad inferiora illius materiæ spatiola, occupata a spirituali ejus portione, secundo, ob seclusionem separationemque spirituum a se invicem, per interventum solidæ illius materiæ, quæ libertatem & quandam copulam negat, ita ut singulæ illæ portiunculæ separatim & infirmiter res agere cogantur, in detrimentum ipsius liquiditatis maximum.

Quintum comparandum venit cum tertio, datam per vim, quid hic iterum intelligat, non video, nisi ut fieri solet in apostematibus,

in quibus pus maturum per motus inteſtinos redditum, vi ſibi viam facit, poſtquam extricationem & libertatem rigidis illis cuneolis ſalinis confecerit, in catharris, ubi lympha talibus adimpletur portionibus, ex eodem motu prodeuntibus, in inflammatione, ubi ſalino-ſulphureæ acres exercentur vires, etiam ex eadem ſcaturigine prodeuntes.

De ſinu anguli incidentiæ, bella pronunciat Mathematica, quæ in Medicis obſervationibus meræ ſunt nugæ, magno ſæpe partu & ornatu enixæ, ex cerebro faſtu pleno, nam hæc & ſimilia nihili æſtimanda, in praxi theoriam inanem & mere ventoſam conſtituunt, quæ nihil ſolidi noſtræ arti & ſcientiæ conferunt, niſi quod plurimos juvenes & quosdam ſeniores ab egregiis inquiſitionibus deterreant; danda enim erant argumenta, quibus modis hæc fiant, non quomodo hæc in aliis occaſionibus extra machinam noſtram contingere ſoleant & poſſint, ibi enim aliæ plane ſunt circumſtantiæ & opera, quæ ab illâ longiſſime recedunt.

Sextum præceptum & experimentum ſeptimo accedens, nil aliud ſtatuit niſi id, quod vulgariſſimum eſt, in motu & preſſione fluidorum contentorum in alveis mollioribus, quorum mollities prementi poteſt cedere corpori,

ad illam diametralem figuram in ſitu & extenſione alterandam.

Sed an hæc actio a plethora ſolâ derivanda & præſtanda ſit, illiusque poſitio ſufficiat, merito in dubium vocatur, imo pernegatur, quænam enim major conſpicitur vis preſſionis in circumpoſita corpora ipſius fluidi, copiâ ſola liquidi aut motu illius inteſtino? profecto infinitis modis ſuperat hic alteram, adeoque univerſalior eſt legitima ac neceſſaria actio ad illum finem obtinendum.

Plethora enim eſſet perpetua, ut indicavimus etiam poſt finitum menſtruum fluxum, quoniam ſanguinis incrementum non ceſſat, minimumque ejus pondus pro illo fluxu acquirendo ſufficit, maximum etiam pondus non magis in plurimis premit quam minimum, tandem fluor ejus uno eodemque momento variat in quantitate, ita ut hæc ſpatio 24 horarum uncias viginti, illa uncias tres quatuorve exoneret.

Hæmorrhagiæ etiam narium, quæ in junioribus viris frequentes & periodicæ ſunt, præſertim in bilioſis neceſſario hyeme & æſtate eædem eſſent in quantitate, nam hæ ut plurimum ex plethorâ fiunt, ſed hoc contrariatur experientiæ, quamvis mulieres eam non ita agnoſcant differentem.

Octavum & nonum preſſionis ipſius niſum; & arie-

& arietationem maximam depingit, altitudinis ratio si vera sit, omnes hæmorrhagiæ ex plethora nascentes æque in viris quam in fæminis essent per inferiora, ut anum, penem, pudendum, vasa, verum multo frequentiores sunt per superiora ut nares, quam alibi.

Altitudinis momentum ad pressionem nullum esse potest in nostris vasis, obstant enim in venis valvulæ, in arteriis conica figura; circumflectiones ramificationesque quæ cursum & pressionem illam ubique retardant, quæ obstacula nunquam tolluntur in variis tamen varia.

Positâ illa altitudine incumbentis fluidi & compellentis ad pressionem, quid inde ad menstruationem explicandam accederet, nisi ut fontis instar celerrimi deflueret sanguis; quod absurdissimum est.

Hac etiam concesâ, illa tantum locum habere posset in vasis tam anxie ab Auctore depictis, a figura suâ obliquâ deviantibus eo tempore, quo menstruus instaret vel jam adesset fluxus, per consequens ibidem collectio plethoræ tantum admitti debet, non alibi, & uno impetu profusius sanguis jam altitudine suâ premens vasa, ex tempore extravasaretur, quod natura ipsa plenarie abhorret, minime enim menstrua sensim coacervantur intra uteri vasa, neque a reliquo sanguine decidua deponi pos-

ſunt, uti olim defendit Veſalius, ſenſui enim hoc communi & circulationi repugnat.

Procera etiam corpora, ratione altitudinis ſuæ, menſtruationi ſubitaneæ & majori eſſent ſubjecta, & humilis ſtaturæ mulieres eam minorem lentioremque poſſiderent, quod nullibi in talibus ſubjectis apparet, ſaltem non cum tali diſtinctione, nam minoris altitudinis mulierculæ fertiliores ut plurimum ſunt grandioribus, impraegnationem autem non facile admittunt niſi menſtruantes &c.

Si ex minori preſſione menſtrui fluxus, hoc ſuccederet, & exinde facilior nutritio fœtus fieret, neceſſario hæc regula ulterius ad bruta minora ſeſe extendet; magis fertilia majoribus, utrisque tamen non menſtruantibus, pergant igitur Mathematici cum ſuis commentis, donec propriis ſaturentur vanitatibus.

Si ex majori altitudine preſſio ſuccederet, major in machina noſtra, omnes proceræ mulieres menſtruis fluxibus detentæ violento quodam niſu quantitatem inſignem exſuperantem, non ſingulis menſibus præberent, ſed ad longius extenderent ſuas periodos, quoniam longitudo & latitudo in illis major moram temporis protractam requirerent, antequam plethoræ ſubjectæ eſſent, quamvis ut illa eludat argumenta, ſubterfugia plurima quærit homo ſolem fugiens, naturam fingens.

De

De perpendiculari preſſione multa eſſent dicenda, quæ figmento huic refellendo apta essent, ſed quæſo in qua parte illa obſervatur perpendicularis preſſio, quæ reſtringi ad hanc regulam poteſt, exceptione omni liberam, venæ enim & arteriæ diſperſæ per machinam, ſanguinem ſurſum deorſumve vehunt, ubinam perpendicularis preſſio ſtricte locum habet? forte in ſolâ arteriâ magnâ deſcendente a corde usque ad eam partem, qua in furcam abit.

An rapidius fertur ſanguis ad pedes quam ad caput, ubi vena in illis ſecatur? an recta dantur vaſa nullis impedimentis interpellata, quæ preſſionis illius altitudinis reſiſtere queunt? an fundus vel baſis alicujus altitudinis perpendiculariter deſcendentis, magis gravitati ſubjicitur, reſpectu ipſius liquidi contenti in vaſe etiam altiſſimo, quamdiu ejus partes a cohæſione ſolida non recedunt? non, ſed tunc obſervatur illa preſſionis gravitas ex altitudine, cum non interruptæ conceduntur viæ, nam *minima reſiſtentia eſt ut quies* ac ab illa quiete ſeu loco reſiſtente ſemper, de novo dimetienda erit altitudo & preſſionis vis, quæ plurimas adhuc involvere incommoditates debent, antequam computationis illius evidentia appareat.

Perpendicularis ſi preſſio requireretur pro fluxu menſtruo, omnes mulieres decumbentes per longum tempus nulla obtinerent menſtrua,

modo morbus hypochondria, aut lienis, aut uteri vasa non occupet &c.

Hisce adjunge, ut notatum, guttatim fluentes menses, qui si a tantâ velocitate ictuum, magnitudine pressioneque laterali mere dependerent, celerius & copiosius torrentis instar fluerent, quemadmodum in hæmorrhagiis narium sæpissime, aliarumque superiorum partium observatur.

Hasce igitur propositiones sive regulas Geometrico-Mechanicas merito pauci habendas aut rejiciendas, tanquam praxi inidoneas B. L. habeat: quippe ministerio naturæ se addicens, nil magis fingere debet quam talia, quæ ficta, dubia, falsa, durius ex aliis scientiis & artibus prolata, & Medicis obtrusa sunt: quæ cum ita ab auctore traduntur, longius consequentiarum examen, quod perstrictum superius transeo, ad fontis menstrui sanguinis originis inquisitionem sedulam properans.

Hujus rei inquisitio ferme nulla a veteribus, Galleno Medicinæ supremo dictatori secure indormientibus instituta est; verum, post Vesalium hujus rei curiosiorem indagatorem; hæc vigere cœpit, hic tamen cum veteribus, non tamen sat firmis argumentis pro utero concludit, desumtis a sanguinis menstrui extillatione per orificium uteri prolapsi, ut putant, cum potius procidentiæ hujus vitium sit in membranâ

nâ vaginæ inversâ, conteſtante Bohnio, & demonſtrante Ruyſchio; a nutrimento, ſecundum illos, fœtui allato toto geſtationis tempore, deciduo a ſanguine menſtruo, ad ipſum uterum depoſito, & enixo fœtu ſub lochiorum nomine profluente; neque hoc argumentum aliquid concludit pro fonte uterino menſtruantis ſanguinis, qui ſæpiſſime ad aliquot menſes, quin imo in quibusdam toto geſtationis tempore ex uteri collo absque ſanitatis detrimento, notante id & Plazzonio de part. generat. cap. 6. lib. 2. fluit, etiam absque abortu, qui ſi eveniat ex menſtruorum eruptione, fluxum hunc ex utero tunc temporis proruere, diſtincte nequaquam evincit, ut putat Auctor pag. 28. quo caſu humorum acrimonia, motum inteſtinum circa uterum ejusque glandulas inducens, ſanguinem hunc acrem factum ſæpius celerrime magnâ copiâ pellit, quæ acta placidæ embrionis vegetationi adverſatur & placentæ cum utero contiguitatem ſolvit, imo ſi hæmorrhagia vel ex aliis partibus ſit frequentior copioſiorque, materiam nutritionis fœtui ſubtrahendo hujus nexus ſolvitur, unde ſæpius abortivo modo mortuus ejicitur; neque tandem copioſiora, ſi conſideremus, vaſa ad uterum quam ejus vaginam excurrentia, prærogativam effundendi menſtrui ſanguinis habent, quoniam hæc potiorem uſum habere videntur,

cum uterus ingravidatus incrassescat, atque extendatur.

His rite perpensis pro utero concludere non possum, potius ratione & experientiâ instructus evidentissima in ipsâ vaginâ fontem dictum quærens, in qua tempore menstruationis motus humorum major est, ex pruritu &c. ab Etmullero tom. 1. p. 166. a. notatis manifestandus, quo spirituum affluxus major & tandem copula accersitur ad acredinem transiens, glandulas irritans, quibus aptiora redduntur illa loca sanguinem hunc effundendi, quod cadaverum fæminarum ipso tempore menstruationis strangulatarum, sectio probat, qua quidem pudenda cum uteri collo menstruo fluore conspurcata, uterum autem mundum, siccum & arcte conniventem in unico subjecto observavit Carolus Piso, & in duabus Bohnius; quarum primum infanticidæ corpus erat, quæ procul dubio jam pepererat, adeoque ex hoc exemplo manifestum fit quod in matribus æque ac in virginibus menstruorum fluxus ex vaginâ ipsa dimanat: quibus adstipulatur Ordlob. dissert. 19. §. 7.

Quæstionem tandem pag. 29. inter Medicos in hæc usque tempora agitatam, an a venis an ab arteriis menses prodeant, brevibus componere, per pressionem sanguinis majorem in arteriolis capillaribus quam in venis conabor;

bor ; ac salvâ tamen celeberrimorum Medicorum auctoritate, & judicio, demonstrare pro viribus intendam, sanguinem hunc è vasis sanguiferis qua sanguiferis non promanare, multo minus ab arteriis ut cum pluribus statuit Freind, quoniam sanguis omnis in vas reseratum affluens profluere deberet, ob impedimentum remotum, & cum plurima arteriolarum sint capillaria vasa affecta, necessario sanguis copia sua torrentis instar prorueret, quem tamen lente & guttatim promanare multiplex edocet experientia.

Multo minus ex venis, per diæresin reserandis ut volunt Bohnius, Ordlob. cum pluribus veteribus & neotericis, quia sanguinis in his motus ad partes non datur, cui jam in iis existenti resistentia multo minor est, versus cor quam ad latera vasorum, quidquid hic dicant de tortuosis illorum ambagibus, qui non solum circa uterum, verum per totum corpus reperiuntur.

Denique si è sanguiferis vasis immediate proveniret fluxus, semper & totus quantus esset sanguineus, quem tamen præcedit & subsequitur fluor quidam albus, quo sive lymphâ mucaginosâ perpetuo irrigatur vagina, prorumpente è glandularum vaginalium vesicularium vasculis sanguineis interius ornatarum vasculis excretoriis, quæ in vaginam hiantia organa

ſanguinis menſtrui excretoria eſſe ſtatuere non vereor, in his enim minima reſiſtentia eſt, quoniam naturaliter pro lympha excernendâ, laxe tantum connivent, & dum ſanguis orgasmo quodam, a ſpirituum copioſiori influxu & acrimonia lymphæ, præſertim vaginalis tempore menſtruationis turgeat; hæc copioſior iis horis profluens, ſanguini partim è glandularum cavitatibus ipſi per propria vaſa dilatata per motum inteſtinum humorum viam aperit, hujus enim momentum multo majus eſt quam humorum copiæ: & hinc rationem advertere nequeo ob quem a Charletoni & Baylei ſententiâ recedendum ſit, ſi hæc vaſa ipſorum tubulos conſtituunt, (in verbis enim non hærendum) ex quibus dicto modo dilatatis facile poſt actus finitos ſeſe contrahentibus commodiſſime fluere poteſt ſanguis, absque ullâ læſionis ſpecie, nam in ſanguiferis ſaltem cum minima diæreſi admittenda eſt, quæ conſolidanda eſt, & cui ſimul cicatrix obducenda venit licet minima, a qua reſiſtentia major ſenſim poſt ſingulas menſtruationes ut exurgat neceſſe eſt, quæ in vaſis noſtris metuenda non eſt.

Nunc ea inſpiciamus quæ auctor cap. 6. diluenda proponit argumenta contra plethoram, ab aliis præſertim Charletono, & ſic dictis auctori fermentorum patronis præeunte in hoc negotio

gotio ipſum Bohnio C. A. progim. 19. hic enim mos apud pleroſque valet, ut ſuos defendant animi ſenſus, vel ſaltem idola ſui fori & tribus omnibus modis veneranda & adoranda proponant.

Macilenta primo occurrunt corpora menſtruis abundantia, per conſequens plethorica ab ipſo nominata: macies ſæpius ex tenui & macra vaſorum texturâ & adipoſorum defectu producitur, quæ nihil commune cum ſanguinis & humorum maſsâ habet, utpote qui in amplioribus ductibus verſantur; ſed ſpirituoſa & pars in talibus prævalet ſalina extricata, quæ facilius in motum inteſtinum deducitur & exinde ut plurimum abundanti & frequenti expulſione gaudet, prout in appetitu graviori, ſputatione frequentiori, in urinâ copioſiori, alvi dejectione leviori, aliisque corporis accidentiis patet, quoniam defectus oleoſæ ſeu pinguioris materiæ haud reſiſtere illi acri motui vellicanti fibras glandularum, earumque vaſorum ſolet; unde etiam tales lactantes menſtruantur.

Macies autem, quæ fit ex ipſa contentorum vel ſanguinis eraſi depauperata, ubi nempe pallor aquei prædominii ſignum denunciat, ubi torpor ſpirituoſæ portionis in materiâ deficientis indicium præbet, ubi languor toni viſcerum & orgasmi humorum ſublationem demonſtrat,

ſtrat, plane aliud quam velocitatem, quam ſanguinis boni pleonaſmum indicat, attamen in talibus ſubjectis menſtruationes obſervare licet, plerumque autem pallidiuſculo aut albicante humore copioſius confluente.

An vero menſes, hi nominari debent fluores albi, illud ex tripode pronunciat noſter obſervationum ſuarum hiſtoriâ ſecundâ, merito menſium nomine venire, fluunt enim per eadem vaſa, lymphæ origo ex ſanguine & ejus pars potior ſerum eſt, ergo benè reſpondit, quamvis ex aliâ causâ procedant; & alterationis inſignis participes facti ſunt; tandemque fluxus illi ſæpius in quibusdam mulierculis perpetui ſint, prout, purulentæ materiæ liquidæ egeſtio ex ulceribus ſcorbuticis.

Scriptorum maxima pars monente noſtro Auctore pag: 32. *unam menſtruationis deficientis cauſam ſtatuit plethoram* illuſtratque hoc phænomenon, nimiâ, qua diſtenditur in iſchuria veſicali, veſica urinâ; ut Bohnius loc. ſæpius cit. quem ſequenti paginâ tacite refutat, pluribus haud impar Atlheta, contrariam defendens ſententiam, nomina ſcriptorum omittit promptior alibi in eorum recenſione, modo Gallenum, modo Hippocratem ſui commenti Deos obtineat, hinc opus ſuum concludens ait, *itaque*

que

que non leve præsidium huic operi accessisse existimo, quod ubique fere sententiæ meæ Vindicem & Patronum adduxerim HIPPOCRATEM.

Sed cum demonstravimus plethoram motus menstrui sanguinis nequaquam, sed potius motum quendam a portionibus materiæ, fermento dicto, inductam esse causam, longâ refutatione & sententiarum examine non opus est, crassam materiam hic illic, etiam pinguem quasi glebam posse aberrare & abripi ad vasorum osculula, ut impedimento motus sint, quandoque observant Chyrurgi & Anatomici, ita ut non opus sit ad sanguinis lentorem recurrere, ad causam illius effectus elucidandam & proponendam, nam hæc sæpissime contingunt in fluidiori sanguinis statu, quæ *venæsectione, tolli* inquit Bohnius *res est quotidianæ observationis*, lentor autem sanguinis nunquam hac tollitur venæsectione.

Abunde satisfactum objectioni tertiæ, quæ demonstrat plethoram æque sanguinis eruptionem per superiora pulmonum, sed præsertim cerebri vasa utpote teneris tunicis instructa &c. debere evacuari, quam per inferiora uterina vasa, ex uteri datâ & descriptâ texturâ & situ putat, quo inclinat Bohnius cum Malpighio; sed ea in Viris æque ac in Fæminis locum habens, nihil ad convincendum tradit, nisi plethoræ nullus effectus in illis, in his tantum

valens

valens ſit ; ea porro , quæ de indureſcentiâ & tenacitate, aut intenſius creſcente plethorâ ſtatuuntur, gratis, ex merâ contemplatione, vel caſibus fortuitis vel ordinariis morbis utrique ſexui communibus, ſtatuuntur.

Denique hiſce ſubnectit diluendum argumentum, quod contra plethoram movetur deſumtum a brutis viviparis fœtus plures alentibus , absque præcedaneis menſtruis , imo in nonnullis cum ſatis copiosâ lactis ſeparatione per aliquod ſpatium temporis: quod Bohnio magnas turbas movet, & Auctor ex *hac re ſatis obſcurâ* ſeſe extricare intendens ſtatuit p. 35. *bruta illa geſtationis tempore eſſe voraciora , & minus evacuare* ; quod ſi contrarium , ut ſæpe ac ut plurimum contingit , obtineat , unde plethoræ ſuæ originem quæret ? mulieres enim lactantes menſtruis non deficiunt , utero gerentes non ſemper iisdem privantur, nec alimentum ſolito plenius accipiunt ; imo ſæpius ciborum faſtidio laborant ; plethoricæ tamen cauſæ ſuus debetur effectus , hoc enim ratio ſuadet Mechanica , non experientia Medica confirmat.

Ex falſa hypotheſi ſimiles concluſiones petit, utpote quas adeo firmas, claras atque diſtinctas eſſe colligit , ut ſcepticismo ipſi omnem viam præcludant , & præſertim illi , qui ex meris verbis rem demonſtratam in naturâ exiſtentem

pro-

pronunciat; de re enim nullus, de explicatione ejusdem erroneâ omnis, dubitat.

Non opus est reliqua de periodis menstruationum examinare, nam ea ex præcedentibus corruunt, quoad causas, non quoad effecta, ventilata & ad lapidem lydium examinata, hæc enim ut omnia ex suo fonte plethorico haurit & proponit, a nobis impugnato (cujus tamen existentiam in omnibus negare nolo, quamvis rarior existat) & computatione diariæ recensionis materiæ perspirabilis dato, gratis assumto, superstructâ exornat; ut ex superioribus liquidum est, adeoque multa hic & alibi transimus, ne repetitionibus continuis nos immergentes tædio Lectori veritatum avido simus.

Ut luculentius eminentiusque in theatro mensium idolum plethoricum exhibeat, a rerum quarundam, tam microcosmi quam macrocosmi periodica revolutione recurrentium motu argumenta adfert, cap. de period. plurima, quorum primum a *febris intermittentis, parum explicatæ & intellectæ nisi a Mechanicis paroxysmo & cursu*, desumit; cujus causam *a sanguinis lentore, cum Bellini theoriæ Medicinalis inventore primo, deducit*; ut egregio & vano satis titulo, jure societatis constrictus; pronunciat.

Multa theoretice dicta & de febribus tradita, pauca vel nulla utilitati practicæ accommodata passim prostant; homines enim, qui menti

menti suæ indulgent, generalia quædam audacter compilant; eaque lectoribus devoranda tradunt suis, quæ eos allicere & detinere tantisper solent, donec contrarium experientia practica ejusque collatio judiciosa evincat.

Si lentor sanguini accedat, is ex ipsius materiæ crassitie & velocium spirituum defectu, vel ex graviori portionum tenuium in ipsâ materiâ immersione producitur, ut sese extricare nequeant, & sui juris fieri non possint.

Si ex priori statu subsistat lentor, necessario morbus alius succedet, non febris, adversatur enim febrili motui talis sanguinis lentor, aptior ad morbos Chronicos & tardos, adeoque talibus superveniens febris bonum, quod plurimis in casibus, tetano, hepatis morbis, & nervorum affectionibus, notavit in Aph: Hippocrates, nam februat, id est purgat per motus intestini majoris inductionem, verum solutionis lenti illius sanguinis Auctorem.

Si ex posteriori emergat statu, fieri potest, ut portiones illi materiæ crassæ inclusæ in actus quosdam majores redigantur, ut vi sibi vias quærant, tandemque ex motu febrili acquirant, non autem ut in extremis vasis capillaribus hæreant lentæ sanguinis partes, orificia canalium obstruentes, sanguini trajectum nullum vel saltem difficillimum concedent, ut noster vult. p: 40.

Vera

Vera febrium & lentoris massæ sanguineæ (si quis revera est) causa consistit, in collectione acrium particularum, ex portione spirituali materiæ emersarum, quæ inflammationem alicujus partis solidæ pariunt, portionesque ejusdem figuræ atque actionis tanquam effluvia massæ sanguinis & humorum communicant; hinc, ex accessu talium corpusculorum, primo, turbæ in motu sanguinis succedunt, dein, ejus materia quodammodo a pristino ordine & situ secedit, tandemque partim crassescit, partim irregulariter tenues liquidiores partes, aptissimæ motui, febrili substantiæ innatant; quemadmodum innumera experimenta evincunt, ubi liquida liquidis mixta se mutuo turbant.

Hujus substantiæ acris major minorve liquiditas aut velocitas, multum actionibus, periodis, & febrilium effectuum paroxismis, tam intermittentium quam continuarum febrium, contribuit, nam utrarumque eadem est ratio, cessante enim inflammato foco, cessat febrilis motus, vel ut ex inflammatione abscessus varii oriuntur, etiam symptomata alterantur, morborumque successiones variæ obveniunt, prout etiam ex inflammatâ parte gangræna, sphacelus resultare possunt; sic & violentissimæ ac lethiferæ prodeunt affectiones corporis, violentam subitaneamque minitantes aut producentes ruinam.

Ex primo talium portionum accessu, irre-

gularis cum ſit facta materia ejusque motus, vaſa inæqualiter premuntur ac hic illic capillaria obſtruuntur, unde frigus, ſenſim autem per motus continuatos, attrita & decuſſa materia copioſam talium congeriem permittit, earum vim & momentum auget, non tamen ex quantitate auctâ, ſenſum calidum inducit, tandem impetu in vaſa capillaria facto removet obſtacula, calore & ſudore apparentibus.

Exinde periodorum & paroxismorum intervalla facilem ſui acceſſus & receſſus notionem præbent, prout enim hæc materia portionibus illis imbuitur, momenta actionum recurrunt, quæ, ubi deficiunt in foco ſuo, & in materiam ſanguinis ſufficienter trajici nequeunt, ceſſant.

Icterus febribus acutis ſuperveniens, finem illis imponit, ex lentore ſanguini inducto, hæc tamen ſucceſſio non bona vel mala eſt, ex ejus ante paroxismum ſeptimum, vel ſeptima, aut nonâ &c. die ortus, ut vult Hippocrates Aph. 62. & 64. Sect. IV.

Febriles periodi ubi prolongantur, & paroxismorum intervalla cum extenduntur, indicia lentoris ſanguinis ſupervenientis præbent manifeſta; nam febris quotidiana in tertianam degenerans, materiam agnoſcit lentiorem, & ad motum tardiorem, tertiana in quartanam abiens magis & magis lenteſcere ſanguinem denun-

denunciat, & maximè quidem ubi hæc in icterum, ſchirrum, hydropem vel marasmum deviat.

Febris hectica purulentam agnoſcens materiam auctorem, poſt paſtum intenditur, ex novo effluviorum & Chyli magis ramoſi & velocis acceſſu, unde omnia renovata ſicci caloris redeunt ſymtomata, quæ retardantur, quamprimum appetitus & alimentorum pro maximâ parte ceſſat aſſumtio, ſuperveniente lentore & corruptelâ ſanguinis.

Lentor igitur maſſæ ſanguineæ eſt nimium continuatæ febris tendentia & finis, quæ portiones ſanguinis velocioris conſumunt, materiemque motui ineptiorem relinquunt, quod mille modis unusquisque in Medicinâ practica vel leviter verſatus demonſtrare poterit.

Sed demus lentorem Bontekoe, Bellini, Auctori noſtro adeſſe, quænam erit ratio & cauſa illius lentoris? an ſponte venit? quare potius colliguntur illæ partes lentæ in vaſis capillaribus, quam circa pedes & inferiora loca, in quæ preſſio ex altioribus major eſſe deberet; & ex quibus non tam facilis pateret aſcenſus, neque revocatio, prout in ſanguinis ſeroſi lentore, poſt fugam partium tenuium ex febribus acquiſito patet? ubinam & quamdiu hærent & obſervantur in illis minoribus ſubcutaneis vasculis, ut demonſtratione & Mechanicâ ratio-

ne suffulciantur? nullibi enim apparent circa superficiem & ambitum corporis, nec frigus manifestatur in extremis partibus nisi invadente paroxismo febrili, & quamvis nulla vestigia illius infarctus vasorum capillarium appareant, redit frigus & calor, eodem modo ut periodicæ dolorum exacerbantium & remittentium revolutiones, in inflammatione & vasorum corrosione.

Hinc non ex tali incremento vel fluidi redundantiâ in majoribus vasis, sed ex ejus malignâ dispositione & motu intestino, prout in aliis dictum, motus inducitur febrilis: ut illud magis certum esse probetur, æstatem & hyemem observet Medicus, ubi ex acrium in aëre æstivo molecularum obvolitantium figurâ celerrimos observabit motus in quibusvis liquidis, statum suæ figuræ ocius mutantibus; in Hyeme vero eadem in motu & statu lentiore versantia, constantius perseverant in suâ figurâ & actione, sic enim febres æstivales sunt morbi rarius hyemales, nisi ubi hyems æstati aut veri similior fuerit, id est calidior solito extiterit; Zephyro molli etiam flante.

Calorem æstivum auctorem statuere lentoris sanguinis, est gratis aliquid petere, prout pleraque sunt præcepta aut Mechanicorum axiomata, nam inde sequeretur omnes calidarum regionum incolas, lentore sanguineæ massæ & febri-

febribus ſemper debere laborare, quod falſiſſimum eſt, ſunt autem quædam regiones, ſunt quædam tempora, ſunt quædam tempeſtates, quæ portiones quasdam vehunt & dimittunt miasmata dictas, noſtram machinam qua liquidam qua ſolidam validius afficientes, unde motuum & formarum qualitates vitiantur, poſtmodumque febres, morbi, ſymtomata inde oriuntur &c.

Quæ cuncta in remediis ulterius eluceſcunt, nam adſtringentia, motus inteſtinos ſedantia (abſorbentia dicta) acidum acre temperantia, inflammationi reſiſtentia, imo lentorem ſanguini inducentes mucagines, gelatinæ, emulſiones, julapia, acida, & muriatica blanda, ſunt utiliſſima antifebrilia.

De evacuatione periodicâ in viris, obſervatâ a Sanctorio & allata pag. 41. a noſtro ſcriptore, fides ſit penes Auctorem, ex hoc autem aphorismo Martinus Liſter rationem menſtruorum eluceſcere aliis obtrudit, ac ut dicti ponderis aliquid addat *eadem ferme viris ſymtomata antecedere, quibus fæminæ laborant, menſtrua jamjam paſſæ*, ex ſe fingit, quis enim hæc obſervat? an inſignes hanc obſervationem Medici prætermittunt, exceptis Mechanicis? denique quare in dies Viri de hiſce ſymtomatibus & evacuatione non conqueruntur? quidvis enim, ſomniare & ſomnia ſua literis man-

dare homo gloriolæ cupidus poterit, de se suisque Chimæricis imagunculis observationibus dictis pronuncians; scepticus enim factus jure ipso humano dubito si rem ipsam ad æquilibrium revocem, cui usui inserviat auctoritas hujus illiusque scriptoris in arte nostra Medica, constans enim si sit experientia, sponte ejus veritas, etiam in omnibus vel plerisque saltem hominibus, observatur, etsi nullus ejus experientiæ exstitisset scriptor, naturâ illud opus monstrante, si vero de raro contingentibus hæc sint observata illa parum aut nihil ad Medicinam construendam spectant vel faciunt, non magis quam mola & monstrum ad fœtus bene constituti cognitionem; hoc enim est vitium plerorumque hominum, pro suo foro militantium, ut compilent & corripiant omnia, quæ suæ historiolæ stabiliendæ & fulciendæ conveniunt, belgis dicitur *wasse neusen drayen.*

Illud idem pronunciandum *de bilis secretione majori a sanguinis redundantiâ*, quod pernegamus, hinc enim sequeretur quod omnes mulieres, saltem instante mensium fluxu, debeant esse biliosæ, utpote redundantes sanguinis plenitudine, secundum ejus hypothesin, quamvis adipem, semen, lac, serum aut lympham copiosius aut parcius in suis vasis colligi observemus, pro constitutione illorum & eorum numero majori vel minori, insuper hæc deficere

cere ex causis contrariis, nempe ex obstructione, exstirpatione, angustatione, conformatione indecenti: imo si verum hoc foret dictum, instante catameniorum proruptione, simul bilis flueret insignior, ejusque effecta statim apparerent conspicua in tali corpore, quod contrarium visitur, in pallescenti serositate plerumque versantibus.

In gulæ deditis semper redundantiam sanguinis oriri, si non in plurimis falsum, saltem valde dubium est, nam sæpius vitium & morbum infert nimia voracitas; nec cibi delicatioris frequentior usus, in machinæ commodum abit, sed potius ei nocet; potius hic vasorum conformatio, humorumque orgasmus varius in considerationem maximam trahendus, utpote ex quibus alimenta limitatam suam recipere & retinere solent figuram, molem, & motum.

Plura, cap: Auctoris de periodis, dubia quin imo falsa deponit, quorum mentionem facimus superius, prætermittimus enim ventilata; non minus in phænomenorum mensium explicatione, plethoræ suæ addictus, quam in cæteris sese sistit; *plethorico* enim *distendi sanguine vasa uterina, instantibus menstruis, observasse Anatomicos de Graaf & Higmorum, qui fæminas menstruales secuerunt* scribit pag. 47. sed huic experientiæ aliorum virorum experientiam oppono Vesalii nempe & Bohnii, ille, nul-

lam ſe inter uteri vaſa & reliqua ratione intumeſcentium venarum diſparitatem unquam reperiſſe, ingenue fatetur, & hic prominentias (quas notat Higmorus) in duarum menſtruatarum cadaveribus litem hanc dirimentibus, non obſervavit; neque alii poterunt, quoniam ipſe ille fluxus ab utero non prodit ſed ex ejus collo majori, fontis hujus originem ruſpandam eſſe mecum ſentiunt Etmullerus, & Bartholînus Anat: reformat: lib: 1. cap: 28. &c.

Quod, de capitis dolore, circa progreſſum menſium majori refert, ob rationes, ſi Diis placet, Mechanicas, illud plethoræ repugnat jam declinanti per effluxum; idem de veſiculis pone aures a Paulino obſervatis, ac de clavicularum tumore a Baglivio, in medium allatis ſentiendum eſt, nam an ſanguineæ hæ erant veſiculæ, an vero ſeroſæ? tumor ille clavicularum, an ruber, an pallidus exſtitit? nam hæ colorum apparitiones, rationem præberent claram, circa negatam aut admiſſam plethoram; quamvis tales hiſtoriolæ flocci pendendæ ſint, & tales inter monſtroſa & abberrantia naturæ opera numerandæ veniant.

Confuſe rem tractans, ex ſanguinis redundantiâ, nunc dolorem inducere gravem, nunc ſtuporem & hebetationem ſenſus, nunc negatam ſpirituum influentiam promiſcue invocat,

quæ

quæ quomodo cum immediate præcedentibus cohæreant obſervatis in inſtante fluxu; *æſtus ſcilicet dolor, inflammatio, cephalalgia* producta ſecundum auctorem ex intento ſanguinis momento, calorem intendente, humorum attritionem augente ex quantitatis & velocitatis in ſanguine augmento; etiam febriculam pariente; judicet æquus rerum æſtimator.

Hæc ſi adſint, manifeſta motus inteſtini erunt indicia, conteſtante Etmullero loc. ſæpius cit. quæ ſi quis negaverit etiam omnem motum inteſtinum abeſſe, in fermentatione, effervеſcentiâ, putrefactione, audacter dicat, quamvis, hæc quomodo inter ſe cohæreant effecta contraria ex fundamento plethoræ, videat Mechanicus, ſi enim calor & attritio ſanguinis ſint effecta pleonasmi ſanguinis, illa univerſalia & per totum corpus ſparſa eſſe deberent, cum rubore faciei, diaphoreſi ſiccâ, vel humida auctâ, pruritu, ſenſu aucto non obtuſo, ſanguinis non ſtillicidio, ſed profluvio violento &c. ſed hæc non viſuntur, ſaltem rariſſime apparent.

Verum eſt, aliquas virgines & mulieres pati, ſed pleraſque alacriores fieri ex illo fluxu, etiam inſtante; alias alia perpeti & ſubire commoda vel incommoda, prout machinæ illarum, ad motum & impetum illum ſuſtinendum major minorve fuerit aptitudo; pleraque

M 5 autem,

autem, ſive doloris, ſive læſionis, ſive morbi cujusdam effecta, quam maxime in lucem prodeunt, poſt menſtruationes in vetulis ceſſantes, a fictâ illâ plethorâ liberatis, teſte experientiâ quotidianâ, quamvis etiam nonnullæ tunc temporis varias ſubeunt affectiones.

Ut plethoræ quidvis naſcenti adjungat, etiam perſpirabilis materiæ retentionem tanquam cauſam ipſius ſtatuit grandem, ſed illius vanitatem alibi oſtendimus; quia ſeroſa ſanguinis pars & lymphatica, non ſanguis ipſe qua liquor rubicundus perſpirat, niſi in caſu extraordinario & rariſſimo, prout aliqui Medici & inter eos meus olim Præceptor ſummopere æſtimandus, indefeſſus naturæ Ruſpator D. Jacobus le Mortius curioſam vidit hiſtoriam, in viro ſudoribus ante hac defluente, ab iis per frigidorum forſan abuſum curato, dein recidivam violentiſſimam & lethalem patiente.

Demonſtratione inſuper haud parvâ indigeret, quomodo ſanguis, eo ſpatio, ſimplici acceſſu & ſeceſſu ſeroſæ illius perſpirabilis materiæ, creſcat & decreſcat, imo an hæc materia, ſanguis nominari poſſet? nam idem eſſet, ac ſi aquam ſimplicem, tinctum ſanguinis colore rubro totum hocce liquidum in merum ſanguinem converſum aliquis pronunciaret vaniloquus, unde non male applicat Sanctorii, ſi

Dis

Dis placet, obſervationem, de menſtruâ virorum periodicâ evacuatione, *per urinam paulo copioſiorem & turbidiorem*; credat, qui vult, hæc tamen plethoræ debentur ſuæ: ſed cur hæc non ipſe obſervavit Auctor, ſi vera ſint & generalia hæc in viris effecta? forſan ſe hac in parte Virum profiteri erubeſcit, ideoque potius in alius nugatoris verba jurat, ut idolo ſuo faciat fidem, plurima enim protulit Sanctorius, ut ſibi gloriam captaret, & ſusque deque in ſuam converteret hypotheſin firmandam, ut & noſter, nihil, ſedulus curioſæ vanitatis ſuæ Ruspator, omittens, repetitione, tanquam crambe biſcocta, cordatos Lectores enecat.

De ſororiatione mammarum in puellis, tanquam experto credas Roberto, ſaltem fides ſit penes Auctorem quævis fæminea perluſtrantem, alterum Sardanapalum, inter mulieres forſan viventem & pro tempore verſantem, earum potius quam ſuarum actionum conſcium, ita pronunciantem pag. 50. *ſe noviſſe inflatum nonnullarum ventrem, ut plane Tympanitica viderentur, inſtante fluxu, quod unde deduci queat niſi a plethorâ, haud videt* Auctor oculatiſſimus.

Sed an plethoræ tam ſubitanea eruptio & apparitio? an in momento illius temporis hæc generatur? an ſanguis ſuperflue redundans in corpore tam cito reliqua deſerit loca, ad ventrem

trem

trem infimum solummodo ruens? an inspector novaturienti ingenio armatus, pallore apparente in facie puellarum, ventrem exporrectum cum rubore sanguineo observavit? an sanguis inchoante fluxu torrentis instar & quidem admodum rutilans & fragrans prodit? ut credo saltem nunquam hoc mechanicæ demonstrationi subjiciet.

Illud autem demonstrat speciem motus intestini extraordinarii, qui per accessum cujusdam portionis spiritualis inducitur, quæ sive ex ipsâ materia attritâ & decussâ, sive è vasculis minimis, tenuissimâ illâ portione nobilitatis prodit, eam eo tempore copiosius dimittentibus in vicinos humores, ad motum & nutum illum cogendos, parum refert, dummodo signa intumescentiæ reliquorumque in puellis accidentium ex illo resultant opere, ut alibi diximus.

Optime ex antro pronuncians trophonio, ebrietati mensium instantium symtomata comparat pag: 50. sed quid ebrietas cum plethorâ commune habet? nil nisi ut vinum, vel potus quicumque fermentatus augeat motum, non copiam sanguinis, quod confirmat rationes, de motus intestini necessitate datas.

Restat ut nunc tradamus & demonstremus ea, quæ in ore & calamo nostri Auctoris, ad nauseam usque, versantur, *puellas nempe secundo septenario inchoare & eas septimo septenario*

rio suos fluxus menstruos terminare ; cujus hypotheseos infirmitatem supra exhibuimus, attamen posito, non concesso illud naturaliter contingere debere, nec alias posse ; rationes experientiis enixas illius phænomeni tradere, absque plethoræ fictitiæ invocatione, conabor.

Machina humana tenella, ad pubescentiæ levioris terminos usque, mollis, flexilis & aquea est, instar omnium aliorum corporum vegetabilium, quæ sensim ad suam magnitudinem, extensionem & perfectionem tendunt : in eo statu fibræ omnes patentiores magis perviæ & perspirabiles sunt, quæ facillimè humores, magis eo tempore serosos admittunt & dimittunt, per omnes poros, canales, tubulos, utpote minus resistentes actionum etiam leviorum momentis.

Lubricitas vasorum, serosus humorum status, villorum flexilitas, ubi motui illius machinæ vegetativo succurrunt, simul loculos extensos per illam vegetationem replere coguntur, quod fieri nequit nisi per materiam quandam satis tenacem & glutinis instar balsamicam, spirituali portione, minori in quantitate, instructam, quæ in eo statu minus excernitur ex materiâ debilius attritâ, minus oleosâ, magis aqueâ.

Illud testantur omnia vegetabilia immatura & te-

& tenella, in quibus aquæ multum, olei & ſpiritus parum deliteſcunt, imo ipſæ urinæ humanæ, ex talibus tenellis machinis deſumtæ, parvam admodum copiam olei & ſalis largiuntur volatilis, ut & earum ſanguis; idem teſtantur catuli integri animalium, in deſtillationibus Empyreumaticis.

Morbi talium idem redarguunt, utpote non tam ad inflammationem partium, proclivium, quam ad malignos morbos, gangrænam, ſphacelum, ſcabiem, peſtim, &c. niſi adultiores vel bilioſiores exſtiterint, aut ſolidiorem vaſorum conformationem ſolito denſiorem eâ in ætate tenellâ acquiſiverint, quæ exceptionem hujus obſervationis merentur.

Per fibras & vaſa non ſolum hic craſſa conſideramus tegumenta & vaſorum majorum tunicas, verum etiam minimas fibrillas, & vaſella fere viſum ſubterfugientia in ipſis tunicis & glandulis, in quibus exiliſſimæ nidulari ſolent materiæ fluidæ, hoc tempore etiam ſeroſiores, adeoque impetui magno faciendo impares.

In pubertatis flore ex materiâ copioſius congeſtâ, ſenſim firmiori redditâ, æque in fluidis quam in ſolidis partibus durities creſcit (ut ſuperius circa oſſa ex Kerckringio notatum) cum duritie quadam ſolida, unde anguſtiora fiunt vaſa & ſimul retinendæ & ſubigendæ materiæ fluidæ conſtantiora, cum totius machinæ decore, &c. Lubri-

Lubricis igitur & mollibus ſeroſis fugâ permanente ſuâ, oleoſis & aliis tenacioribus injiciuntur vincula, quibus coercita ope fluoris & reſiſtentiæ magis ac magis attenuantur, in portione ſubtiliori accreſcunt, momentaque majoris actionis acquirunt, ut ſenſui ac motui majori tandem perfectiori, maturitatem ſuam nunc adepta, inſerviant.

Illo ipſo tempore vigor conſpicitur, poſtquam diluens ſerum non tam potens adeſt, ut ſpirituum vim intercipiat; tunc enim in ipſa vaſa ſæpius fit arietatio, haud raro cum aperturâ & rupturâ eorum minus reſiſtentium, reſultans ex copiâ illarum portionum materiæ antehac immerſarum, nunc per fortiorem attritionem emerſarum.

Exiliores autem partes, cum anguſtiſſimos poros & canaliculos in glandulis petant, neceſſario hæ, tenui ſua ſubſtantiâ redundare tandem faciunt illa loca, vaſellaque inflari ad intumeſcentiam quandam partium minimarum, illa vaſcula continentium, coguntur, quæ poſtmodum aut ſua effundere neceſſitantur, aut vicina loca comprimere & anguſtare, quod ſemper in motum proxime adjacentium, dein remotiorum humorum redundat.

Hi ſpiritus aut hæ portiones ſubtiles, natæ ex quadam contemperatione, ut ita loquar, materiæ ſubtiliſſimæ aëris, ſalis irretiti in materiâ,

teriâ, ad oleosam naturam accedente, sensum & motum cum colore interno augent, texturas in fluidis majus spatium exigentibus replent & distendunt, tandemque magnitudinem ictuum & nisuum materiæ accelerant, ut vasa minus resistentia locum suum, pro fluxu menstruo in mulieribus, hæmorrhagiis in juvenibus sc: cedere cogantur: in flore ætatis hæc accrescere debent, ob repletionem majorem humidi, quod adhuc ex tenella ætate inexistit; ob pronitatem ad motus talium luxuriantium humorum, spirituali portione repletorum, intestinos; ob calorem talium machinarum intensiorem, quæ alimenta citius copiosiusve digerunt, & ad Chylum fluidiorem convertunt, ob vasa ipsa, prurientem atque titillantem actum facilius sustinentia, aperturamque non denegantia faciliorem.

In primo fluxu puellarum, minor sanguinis spirituosi & oleosi copia dimanans, vasorum uterinorum minora diametra efficit utpote stimulo minus in suâ figurâ constanti instructi, quæ sensim accrescens ex causa superius allata, brevibus aliquot mensium periodis, non annorum cursu, ut noster vult, suum ponderis consueti evacuandi acquirunt terminum.

Ad vetustiorem ætatem transiens mulier, non declinat in mensurâ evacuandi sanguinis, sed ut plurimum in vetulis augetur extraordi-

nario

nario motu, quæ ultra consuetam mensuram, ut plurimum evacuant catameniorum sanguinem; irregularibus periodis, duarum, trium, quinque, sex, septem septimanarum, donec sponte vel ex improviso cesset, aut in fluore albo terminetur, ut fluxus alvi in Tenesmo.

Ratio mensium deficientium in vetulis, hæc esse videtur, quia in minimis vasculis & glandulis humidum spirituale deficit, aut saltem ibidem non luxuriat, adeoque opitulari nequit fluori & velocitati sanguinis, ut solebat; quoniam fibræ minus tensiles & sensiles sunt, & vasorum oscula callosa durioraque redduntur, ipsaque humorum massa in parte serosâ lentior crassiorque evadit, calorque naturalis, portionumque è materia emersio minor conceditur, quæ omnia motui intestino & irritationi seu stimulationi naturali adversantur; ut innumeris experimentis fieri potest liquidissimum.

Circa menstruationem in imprægnatis negatam vel admissam, superioribus dictis plura non addens, in lanctantibus vulgarem menstrui fluxus consuetudinem post primum, secundum, aut tertium partus finiti mensem, sæpius observo, etiam in iis, quæ lactis abundantiam habent, modo debitus adsit stimulus, licet nullum abundantis sanguinis signum adesset, non solum *nutricibus macilentis*, verum etiam

boni habitus mulieribus conceditur menſtruatio, copiâ lymphæ acris inſtructis. Lactis autem abundantiam, nullam aut paucam hucusque repperi in ſanguineis dictis, unde nec hoc opus a Plethora prodit.

Hactenus quidem J. Freind ſuam circa catameniorum hypotheſin unice ſanguinis redundantiæ ſuperſtruxit; verum cum ad recenſionem eorum pervenit, quæ citius menſes cient, etiam admittere debet ea, quæ momentum ſanguinis & humorum vaginalium per ſpiritus & portiones materiæ emerſas ſolummodo adaugunt, cum vaſorum ſtimulo, ut ſunt *febris*, *coitus*, *motus corporis*, *& animi violentiores* &c. quæ portiones materiæ immerſas a clauſtris ſuis liberent, ſæpius cum fervore acuto & lædenti.

Febres velocitatem humorum promovere, nunquam vero copiam ſanguinis promovere, in principio certiſſimum eſt, ſed *febres acutas menſtruis erumpentibus ſolvi*, etſi centum alia præter invocatum Hippocratem, eſſent teſtimonia, pernegat natura & rationi ficulneæ experientia contradicit, niſi tempus aut periodus adfuerit naturalis, adeoque & hæc cum ſociis hiſtoriolis ad raro contingentia relegentur; facilis enim eſſet febrium curatio per ſanguinis nempe ſubſtractionem, (quæ quidem in acutis mitigat earum ferociam, nunquam vero cauſam

ſam penitus tollit) cum *ex ſanguinis plethorâ pleræque febres* ; ut vult pag: 62. noſter , immemor lentoris, quem paulo ante tanquam earum cauſam cum Bellino invocaverat , *ortum* nequaquam *deducunt* : ut ex ſuperioribus manifeſtum eſt.

Chemiam execrans, ejus patronis tamen admodum favet in explicatione modi, quo coitus , motus violenti , plantæ Emmenagogæ menſes cient , *ſpiritus* enim *rarefactionem* , *attenuationem materiæ* , *motum vividiorem* , *&* *ſalem* , qui ab his dimanat , *volatilem* in auxilium advocat , ut tamen ab his ſeſe iterum extricet, ne decoris aliquid ſuo idolo plethoræ detrahat, oppoſitioni, quæ ab his contra ſanguinis plenitudinem tanquam catameniorum cauſam deſumitur , reſpondet Auctor pag. 62. *ex ipsâ* nempe *rariore ſanguinis texturâ* , *reſpectu vaſorum veram exurgere plethoram.* Optimum inventum , ut ſuam tueatur ſententiam plethoricam : ergo ſudans è medicamentis plethoricus eſt, vomens plethoram evacuat, currens , balneans , iracundus plethorâ laborant, vinum, ſpiritum vini , aquas vitæ, ſalia volatilia potans plethoram immediatè creat , Veneris officiis indulgens plethoræ omnia debet; belle! belle!

Si frigus, & reliqua motui calido contraria menſium fluori obſint, plethoræ ipſiusque mo-

mento nobili multum detrahitur, per similia enim sanguinis copiæ nihil detrahitur, ubi semel in machinâ concessa fuerit; sed ejus qualitatem mutatam in parte veloci vidimus, minus aptam ad portiones illas extricandas, quæ absolutissime illi fini & operi obtinendo inserviunt.

Quemadmodum ergo omnes motus intestini & propulsivi egent externo aëris accessu, ut instruatur & armetur materia liquida quibusdam partibus per aëra sparsis, quibus portio materiæ immersa suscitetur, sic etiam liquidum in nostrâ machinâ iis sustentari & foveri solet auxiliis, ut res & opera suæ naturæ exequatur.

Quo celerius moleculæ in aëre agitantur, raræ & levissimæ redditæ per lucem diutius illustrantem terrarum orbem, sive hanc illamve regionem, eo fortius corpora nostra percelluntur, materia comminuitur, spirituales portiones ante hac latentes emergunt, frictione partes solidæ in machinâ ipsa irritantur, tandemque motus intestini accelerati vias magis porosas & patentiores, quæ talibus effectis parent, efficiunt.

Sæpius ex ipsâ talium aërearam molecularum & partium redundantiâ, ad acredinem incitantur spiritus, unde sensus augmentum, levis aut gravis partium solidarum inflammationis auctor, ut vulgarissimum est in motibus æstivis

inte-

inteſtinis liquidorum, hinc copioſius ſeſe glandulæ & vaſcula exiliora excernunt & exonerant, quæ ſtimulantem nimium ſuccum ſanguini & humoribus, in majori copiâ excernendis, præbent.

In frigore ex contrario res ſuccedit, moles enim eo in ſtatu ſunt graviores in aëre volutantes, non tam altè penetrantes, imo figura illarum, velocitati contraria, portiones materiæ condenſatæ ab aëris gravioris incubitu, figit, conſtringit, & rigidas reddit, unde denſitas materiæ juncta arctiori vaſorum ſtructuræ negat motus inteſtinos, &c. quod etiam vulgariſſimum eſt in motibus hyemalibus liquidorum, difficulter & tarde procedentium, niſi calore hypocauſti æſtivum æmuletur motum Artifex.

Concludere igitur ex ipſis Auctoris hujus dictis facile unusquisque poterit, non tam ſanguinis abundantiæ ſuperfluæ, quam ejus velocioribus portionibus totum menſtrui fluxus negotium deberi, nam ſanguis, qua ſanguis nec rareſcere nec condenſare ſe ipſum poteſt, ipſeque potus & cibus illud neutiquam proferunt effectum promovendi vel ſiſtendi menſes, absque augmento vel detrimento portionum velocium, prout frictio, primo titillantem voluptuoſam, poſtea inflammatoriam & dolorificam ſenſationem inferre partibus ſolet, poſtquam nempe

per attritionem illam comminuta materia ſpiritualior reddita fuerit, quæ utiliſſima eſt medela partium frigore, aut morbo frigido affectarum; frictio enim fluorem partium tardiorem provocat.

Non opus igitur erat tam operoſo conamine illam plethoræ hypotheſin fingere; ubi ipſi Chemiæ hoſtes nolentes volentes Chymicis accedunt dictis, mutato nomine idem ſtatuentes, nemo enim homo negabit ſanguinem debere exiſtere in machinâ, ex qua fluit ſanguis, hunc etiam debere accreſcere & decreſcere, ut ſatisfiat operi periodice recurrenti, ſed multum differt, an proprie dicta præcedat, eaque ſola Medicis ad phœnomeni illius explicationem ſufficiat plethora, & an ea nos deducat ad ſymtomatum & remediorum exactiorem cognitionem? quod pernegamus, & hinc utile & commodum ex talibus ſcriptis nullum ad lectores redundare poſſe abſolute ſtatuimus.

Certe hac & non aliâ viâ Mechanica, qua nunc ſuperbire atque gloriari ſolent Mathematicorum Filii, breve ad ignorantiam damnoſam feſtinans obtinebitur ſtudium, ſaltem quamdiu notitiam operum naturæ, ex hypotheſi quadam gratis quæſitâ expiſcari, aliisque obtrudere conabuntur Doctores.

Antequam vero recedam ab iis, quæ menſes retardant, ad aliorum examen & elucidationem;

nem; contradictionem Auctoris admodum notabilem hic subnectendam esse inducor, quod nempe Auctor inter ea, quæ mensium fluxum retardant enumerat pag. 65. *vitam otiosam*, cum ex hac operose & longis verborum plenis deductionibus superius unicam menstruationis in mulieribus causam scrutandam pronunciavit, illudque Galleni testimonio confirmare annisus est, an hæc Mechanicorum ratio & via est, qua ex unâ simplicique causâ diversos & plane contrarios effectus explicare possint, & salva stet eorum prima hypothesis? qua in parte igitur apud hunc Auctorem est? certe vita otiosa & sedentaria maxime menstruationi obest, hinc currere, saltare, corpus movere, quin imo cantare jubentur virgines & mulieres, ut motu illo minimæ sanguinis portiones, in quibus maxima naturæ vis, eo magis adigantur ad actiones debitas; hoc etiam salacitas & biliosa constitutio muliebris testatur, quæ menstruationi copiosæ & citæ favet, & ab alimentis talis efficaciæ aromatisatis nempe & exercitiis acceleratur.

Hinc *saltatrices* (*quibus ex improviso sæpe erumpunt menses notante auctore pag. 61.*) *Cantatrices*, *laboriosas viragines*, & *robustas omnes mensibus destitui* (ut cap. 3. in medium produxit) credat Judæus apella; una enim hirundo non facit ver, neque a raro contingentibus

ad vulgarium actionum elucidationem valet argumentum.

Exactâ, quæ catameniorum fluxum naturalem tradit, historiâ, capite tractatus decimo Auctor ad varia eorum vitia transiens non minus in his elucidandis, quam in superioribus plethoræ suæ addictus hæret, primo pertractans ea, quæ menses suppressos concomitari quandoque solent, symtomata, quæ penitus inspecta, sunt cum scorbuticis eadem, rariusque aliquis ullam inter ea reperiet differentiam, & prout varians scorbutici humoris status, diversa infestare loca & partes machinæ solet, & exinde effectuum, accidentium, vel symtomatum differentiam inferre potest, sic etiam mensium suppressio malorum Iliadem, non ex mera illa profert suppressione, quæ sæpissime effectum & non alius mali vel morbi causa est, sed ex mutatione qualitatis humorum, qui hic, alibive retinentur vel stagnant.

Male igitur plerique Medici agunt, ubi menses suppressos tanquam causam unicam & principem functionum, quæ in tali machinâ læsæ sunt, incusant, cum revera aliunde non raro originem deducat ipsa suppressio, quam ab vasis, glandulisque vaginalibus, vel, ut vulgaris fert sententia, ab uterinis.

Hypochondriaci in viris morbi, eadem concomitantia habent symtomata, (quorum exactum

actum catalogum recenſent Etmullerus & Dolæus) quæ proprie & ſtricte accedunt ad ea, quæ ex menſium ſuppreſſione enumerantur, adeoque non absque ratione ſuſpicor, lienis vitia, (quidquid huic ſententiæ contradicit Clariſſimus Sylvius) in mulieribus æque ac viris, potiores obtinere partes in hac morborum tragœdia; quæ ex ipſa comparatione mutua ſatis liquent, & ex ipſa remediorum uniformitate abunde viſuntur.

Uterus autem, & vicina ei loca, cum flexiliora atque laxiora ſint, neceſſario iſti magis ſubjiciuntur malo, tam ob copiam liquidi, quam majorem in has partes impetum naturalem, unde non mirum mulieres familiarius talibus affici incommodis, quæ virilem quoque, ſed rarius invadunt ſexum.

Per ſcorbutum, hypochondriacumque malum, intelligo motum perverſum humorum ſtagnantium, properantium ad ſolutionem, ſeu materiæ diſcontinuationem, quæ ſpiritualem ejus portionem in molem quandam rigidam, acrem, pungentem, & lædentem vicina vaſa, convertit, atque ſtatum figuræ & motus naturalis interpellat; cum autem hæ varient moles in quantitate & qualitate, ratione loci in quo gignuntur, etiam actionum momenta inde discrepant, & pro impetu, quem poſthac conti-

nuant, ſymtomata machinæ & parti illi infeſta formant.

Per menſium ſuppreſſionem volo eam fluxus interceptionem, antehac in puellâ aut muliere viſi nunc plane ſublati, vel partim deficientis, vel depravati; quæ enim nondum menſtruata eſt, proprie catameniorum ſuppreſſione non laborat, & ſymtomata rarius in eâ apparent, quæ ex ſuppreſſis oriuntur, niſi quæ plane cachexiæ ſunt communia, etiam apparent in menſtruantibus; imo quædam nullam menſtruationem paſſæ, vel per aliquot annos imo per totum vitæ ſuæ curriculum ſanitate debita fruuntur, quarum plura habet Medicorum obſervatio exempla.

Quam inconcinne hæc a plethorâ deducantur ſymtomata, Medico cuivis ſtatim apparet, qui hæc cum omnibus utriusque ſexus incommodis confert, niſi Mechanice cæcutire malit; *uteri* enim *inflatio* nihil ſpecialis ab aliis præbet, eaque in puellis & vetulis contingere poteſt, non menſtruantibus, idem de *gangrana* dictum eſto, nam illa convenit cum aliis.

Arteriarum pulſatio, dorſi & articulorum dolor, frigoris caloriſque viciſſitudo, venarum varices, tumores in cruribus præſertim, & pedibus & hypochondriis, totius corporis gravedo & imbecillitas, an non ſunt communes in hypochon-

chondriacis viris, in ſcorbuto, cachexiâ, ictero, effectus?

Tormina inflationesque ventris, cœliacæ haud abſimiles, flatus etiam & murmura, vomitus an ex mera menſium ſuppreſſione contingunt? cur igitur in viris tam familiaria præſertim caſtrenſia ſunt mala?

Ad præcordia anxietas, Melancholicos delasſat; *tuſſis, dyſpnœa, aſthma, tabes*, pectoris ſunt mala communia; non uteri & mulieribus ſolis propria *cordis palpitatio & ſyncope* æque viros quam fæminas fatigat, ſic etiam capitis incommoda, ut *vertigo, cephalalgia, oculorum gravitas* &c. ſæpiſſime invadunt optime menſtruantes, quibus carent menſtruis ſuppreſſis; vel imprægnatione ſuſpenſis: *veſicæ* morbi ejusdem ſunt cenſuræ in utrisque, per conſequens male ab menſtruâ ſuppreſſione deducuntur, nam iis carere deberent menſtruantes, quod omni veritati & experientiæ repugnat Medicæ, idem de *pallore* eſto judicium, nam hydropici & cachectici etiam pallent; tardique in omnibus ſunt functionibus.

Paſſiones hyſtericæ in viris hypochondriacæ nominantur, *globus quaſi in guttur ſurſum petens* & conſtringens, epilepticis & hypochondriacis familiaris eſt omnibus, ergo uterus in tali caſu ſtricte accuſari nequit, fluor albus non deſignat menſtruam ſuppreſſionem, nam

ipſe

ipſe hic auctor credit fluorem album, eſſe menſtruationem albam, *menſium prodromum & quaſi vicarium.* pag: 90. ſic ſuorum dictorum immemor pag: 67. inter ſymtomata ſuppreſſionis recenſet.

Cum practicum examen enumeratorum ſymtomatum, ſi ſingula pertractarem & elucidatio propoſiti operis terminos excederet quam longiſſime, pauca, quæ ad eorum clarum intellectum faciunt, proferre animus eſt, notanda & obſervanda; exceptis iis quæ imprægnationem cum ſuis ſequelis ſtipatam reſpiciunt, aliqua autem frequentiora & magis familiaria eſſe in mulieribus quam in viris, ut ſunt paſſiones hypochondriacæ, tandem quædam eſſe quaſi particularia illis quæ extraordinaria & præternaturalia in his ſunt, ut menſes & fluor albus.

Fluctuationes humorum majores in fæminis eſſe ipſa experientia docet, ipſa vaſorum ſtructura & mollities confirmat, ipſaque animi pathemata evincunt celeriora.

Has ab interno ſpiritu regi, inſtar omnium liquidorum velocitate ſuâ præditorum, etiam ab externo incitari Æthereo igne, teſtantur omnes, quæ ex naturæ lege inſtituuntur, inquiſitiones.

Hic, prout ſpiritus artus, quantitate & qualitate ſuâ regit, potens aut impotens, functiones & facultates nunc firmo nunc infirmo

pro-

procedere talo, ad machinæ varias & miras alterationes usque, impellit.

Hos ſpiritus, portiones materiæ immerſas nominamus, quamdiu in illâ latent, neque extra eam verſentur, in noſtro ſaltem conſpectu aut ſenſu, non cum libertate & velocitate debitâ exiſtentes.

Eos materiæ altius poſſe involvi, ac ab eâ pati & coërceri, & ex contrario eosdem a materiâ liberari, & in eam poſſe agere ſtatuimus, ut luſus naturæ circa ortum, progreſſum, interitum materiæ & formæ, inde etiam in machinâ humanâ ac in aliis, procedant.

Liquida in ſuis alveis ſolidis retenta, limitata ibidem in ſuo curſu, motum ſuſtinere propulſivum, ad vitam blandiorem vegetativam alendam, certum eſt, ſed ei adjungi motum inteſtinum, ad ſecretiones partium & portionum materiæ validiores obtinendas aſſero, in iis machinis, quæ alimentis ore aſſumendis opus habent, quoniam præcipue & ipſa alimentorum diverſitas, in uno ventriculo congeſta illud exigit & ſtatim ante chylificationem admittit.

Motus propulſivus ope preſſionis, circumrotationisque quasdam decerpit, & comminuit texturarum ſuperficies in liquidis, imo quasdam ſuo decurſu & alluvie ab ipſis ſolidis abradere poteſt fibris, ut illas quaſi leviter depaſcat, ſufficitque ad halitus molles creandos, in-

ſtar

ſtar roris ac flatuum leviuſculorum, qui partes etiam remotiores rigidiores ſiccioresque ex eorum defectu futuras, humectant.

Motus vero inteſtinus, cum validior ſit præcedenti, ipſas non ſolum premendas & propellendas texturarum ſuperficies ſpectat, ſed etiam eas, in interioribus illarum minorum texturarum cavitatibus & porulis, percellat, hinc ideo potentior portionum ſpirutualium expreſſio ex ipsâ materiâ ſuccedit, partes vehementius comminuuntur, alterantur, mutantur, ipſaque acriora & rigidiora inde creantur effluvia, quæ ſenſibiles in quasdam vicinas partes impetus faciunt, velocitatem, actionumque momenta mirifice adaugent; &c.

Vaſa plurimum ad debitam fluidi figuram, & molem conferre eorum textura probat, & viciſſim fluida vaſis maxime potentiam ſeſe movendi, contrahendi, dilatandi impertiri obſervamus, eorum negationes ſolidi & duri immobilis ſtatum recipere iſtum liquidum faciunt; ut naturæ leges etiam in liquidis determinandis per concuſſionem, propulſionem, amandationem legitime peragantur, ne oneri ſint aut citius ſolito evaneſcant.

Spirituales portiones naturam materiæ tenent, ratione figuræ, & inde ſubſequentis actionis, eaque prout variat, ſic etiam opera earundem variant, quæ tam in ſanitate, quam

in

in morbo apparent, ex iisdem etenim pleræque facultates, functiones, temperamentaque sic dicta generantur, quæ a Medicis numerantur inter res naturales.

Singulæ distinctæ massæ machinam constituentes, præsertim glandulæ, materiam vehunt liquidam, quæ magis minusve distincta existit, quam dimisso suo spiritui, etiam suo modo operanti communicare solent, unde ex prædominio hujus illiusve massæ, quæ copiosiori liquido instructa est, actiones illæ speciales, toti sæpius machinæ communicandæ, proferuntur.

Omnes sensationes in morbis ab hac liquidâ spirituali portione emergunt, illæque potius ibidem adsunt ubi mala existit vasorum conformatio ex quacunque causâ productâ, ac tunc præcipue in opere tristi versantur, ubi motus intestini prædominium in machinâ, vel quadam ejus parte cepere; eodem modo ut febris hectica, post assumptionem digestionemque cibi.

Hæc si vera sint, ut sunt verissima, ratio symptomatum ex suppressis mensibus patefiet, hæc enim suppressio non tollit, sed adauget motum intestinum, eumque per continuationem, periorem & malignum reddit, tandemque per portionum spiritualium materiæ comminutæ & inversæ libertatem, humorum vappe-

pescentia illis portionibus privatorum succedit.

In motus intestini augmento, copulæ spirituum fiunt salia rigida, acie sua fibras partium solidarum lædentia, unde dolor & discontinuatio earum succedit, quæ cum majoris sint molis quam ut vasa minima absque sensu subire possint, ibidem necessario maxime impingere debent, ubi major est resistentia, in obstructis vel male conformatis vasis, præcipue ubi in his humor aeris stimulandus ad majus suæ actionis momentum, præexistit.

Homo rarissime tam beatus, ut ab omni parte exactam suarum partium solidarum conformationem obtineat, quod ex Anatomicorum observationibus satis patet, hinc ab ipso partu sua gerit incommoda, minus magisve nocua, adveniente igitur morbo, eoque ingravescente, semper in illâ parte debili magis, quam in aliâ dolebit, usque ad suæ vitæ finem, durante nempe isto non naturali statu.

Hinc mulier retentione mensium laborans, prout affata fuerit in renibus, liene, hepate, pulmonibus, capite glandulisque innumeris (nam illic vitia sunt frequentiora & pertinaciora) semper ex accessu effluviorum talium magis laborabit, id est; magnitudinem ictuum & pressionum in illâ magis quam in alia parte bene conformatâ sentiet, uno verbo crescet

doloris

doloris momentum in parte antehac leviter dolente, quod in omni ſuperveniente morbo acri continget.

Cum motus inteſtini, cum acredine & portionum materiæ velocitate, in, & circa vaſa uterina, augentur, febris & inflammatio tamdiu continuanda accedet, quamdiu ſufficiens talium portionum erit redundantia, illæ enim deficientes ſenſum & motum, per conſequens etiam dolorem imminuunt.

Mulier ex eadem ratione varicibus, ulceribus cacoethicis, ſordidis, ac phagedenicis detenta, inſtante & menſtruorum fluxu durante ſero divexabitur acerrimo, ſerpente & rodente, cujus vis ceſſante illo in totum motu inteſtino, qui menſtruationem abſolvit, plane enervatur; ergo non ex ſolâ ſuppreſſione talia emergunt vitia, ſed majora & pertinaciora ex continuatione, & illius motus malignitate, evadunt.

Ubi ex illo motu, in tantâ copiâ aſſurgunt perverſi ſpiritus, ut acie & mole ſuâ hanc illamve occupare valeant partem, ibidemque ſedem fixiorem ſtabilire queant, en novum malum ex ſucceſſione morbificæ materiæ ibidem depoſitæ ortum, non raro liberans illa loca ex quibus hæc materia elevata fuerit.

In tantum abeſt, ut reduces menſes tollant ſymptomata, quin potius in pluribus menſium

ſuppreſſione ceſſante, prorſus invaleſcant mala, vel ſaltem non remittant, ut patet in aſthmaticis, phthiſicis, hydropicis, quæ abſque ullius menſtrui fluxus interceptione ſæpius ægrotantes, ingravidationes etiam perferunt.

Materia ſpirituali portione privata non tam faciles admittit motus inteſtinos, niſi aliunde acquiſita ſalia materiam redderet ſpiritualem, ut praxis uberrime demonſtrat in ſulphureis, ſalinis, ſpirituoſis remediis, huic malo potentiſſime opitulantibus.

Omnes igitur morboſæ affectiones ab Auctore noſtro pag. 67. memoratæ, & ſequentibus ſuo more elucidatæ, ita concipiendæ veniunt, tanquam producta ex generali fonte motus materiæ diverſas aſſumentis formas & actiones, quæ nunc hic, nunc illic aberrant in machinâ & varias maſſas invadunt; prout aut occaſio aut aptitudo ſive convenientia liquidi utriuſque, aut ſolidi illud obtulerit, non autem ex plethorâ aut merâ menſium ſuppreſſione, quæ aliunde ſuum nanciſcuntur damnum & contagium.

Demiror hominem Mechanicum, qui magis demonſtratione quam conjecturâ pergere in naturæ operibus elucidandis gloriatur, ſtatuere etiam ea, quæ inſigne præbent contra ipſius hypotheſin argumentum; *ex plethorâ enim momentum ſanguinis adaugeri* ad nauſeam in hoc ſcripto repetit, quod ſi verum foret, creſcat

O cum

cum quantitate in infinitum velocitas necesse est (Mathematicorum Mechanicorumque regulæ enim in indefinitum procedunt) sed ipse hanc regulam exceptione ditat, *est enim certus* inquit pag. 69. *plenitudinis gradus, ultra quem, illæsâ qualitate sanguinis, augeri nequeat quantitas*; vim vero plenitudinis gradus non determinat, infra tamen aut supra momentum sanguinis existere debet, quod viam menstruo sanguini aperire aptum natum, vel impotens huic negotio est; si prius assumat lentor ex plenitudine provenire nequit, quoniam vasa ad debitum actionis momentum ex depletione restituuntur, secundum Auctorem, si posterius ipsa plethora mensibus pellendis inepta plane est, nam sanguis lentescere potest, antequam decima parte in quantitate nempe & velocitate adauctus sit, cujus momentum, justo J. Friend calculo id est, quod menses pellit.

Videamus nunc quid de lentore producendo in medium proferat, ea saltem, quæ de primâ, *copiâ lentoris causa* nempe pronunciat p. 70. vel mera figmenta, vel absolute falsa sunt, nam vasa turgida sanguine velocibus suis portionibus instructa lentorem massæ sanguineæ adferre nequeunt, nisi hic a parte serosâ & spirituosâ recedat, ut apparet in extravasato sanguine coagulato in ejus parte rubicunda, non in serosâ, quod coagulum tenax in cruorem

 abit

abit ſicciorem, tandem in limum aut pulverem obſcurum fateſcit; illo colore ſeſe manifeſtante in contuſionibus, &c.

Miſcela ſanguinis permanens cum ſero portione tenui pro parte privato, motus non prohibet inteſtinos, ſed eos potius in vaſis fovet, quamvis ſuffocationis cujuſdam ſpecies vocetur, nam hæc dicta ſuffocatio, negationem motus naturalis, non præternaturalis reſpicit, ut gangræna, ſphacelus, maraſmus evincit, hinc *non tenacius coaleſcunt globuli, nec ſtrictior ſit eorum cohæſio*, ut vult, ſed novus inducitur materiæ motus.

Talis etiam compactio vel coitus in anguſtius ſpatium, fieri nequit abſque expulſione quarundam particularum, ſive aëris, ſive ætheris, ſive ſpiritus, in illâ materiâ hoſpitantis, quod ſi contingit, ut debet, ratio illic lentoris quærenda, ex fugâ nempe talium portionum venit.

Si vero novus inchoet motus, materia agitata ab interno ſpiritu ſemper lenteſcere videtur, ob partes hic, illic decuſſas & alibi collectas, ut in putredine, fermentatione inchoante &c. apparet.

Qua autem ratione vaſa lentorem cauſari poſſint, non video, ſanguine redundante bono, nam de craſſo & ſegni non loquor, in hoc enim partes non prævalent ſanguineæ, ſed

potius

potius Chylosæ, crudæ & serosæ, ergo hæc redundantia non est ex plethorâ, sed ex materiâ heterogeneâ ac onerosâ sanguini, ideoque corpora illa Athletica & eusarca ab Hippocrate notata, proprie non sunt plethorica, sed saginata farinaceis & lentis cibis, corpus inflantibus & distendentibus, cum rupturæ metu, ut sæpissime etiam in his observatur regionibus, in iis qui farinaceis abutuntur, hinc ortum illud proverbium, *omnis repletio mala, sed panis pessima*: idem in equis, suibus, aliisque cernimus fungosum in statum conversis, ac ab omni parte tumidis, per farinacea alimenta, sanguine tamen non meliorato, copiosius ingesta, per semen, quod per excellentiam ea prestat, spergulæ majoris, quæ plantula est ex Enangiospermarum genere, quam quidam inter Alsines reponunt, quidam ad novum genus referre volunt, quo inclinat Joannes Rajus rei Botanicæ studiosissimus cum Volckamero.

Quid si sanguis antequam in vasis ita redundet, ex angustatione inchoante, compensare celeritate motus illas angustias deberet, & materia comminuta, transpiratione subsequente plethoræ illi succucurrisset, an non ad mentem Philosophorum recte egisset? an non satisfecisset intentioni nostri scriptoris, si loculos illos minus resistentes hypogastricos, puellarum

lustrasset, ubi ingressum & egressum patentiorem, suoque nisui parentem invenisset, miser nunc in ergastulis moriendus per lentorem!

Secundam lentoris causam statuit ibidem, *motum cordis imminutum* cui addit *defectum influxus spirituum in nervos & fibras cordis*, quæ ultima ratio forsan unica & vera est, penuria nempe spirituosæ portionis in materiâ, sanguis enim, si extra vasa esset incumbens & suo onere gravans partes vicinas, aditum interciperet cuivis liquido, sed hæc exspectare a sanguine in vasis circulante, bonique habitus existente, ut est in plethorâ, de raro contingentibus, non omnino autem impossibilibus dici meretur.

Tertia lentoris causa, *partium tenuium absumptio* verissima est, quamvis ratio illa Mechanica speciosis verbis ornata non magis hic quam in primâ locum tenere debet, adeoque *reciprocæ actiones*, *particularum repercussiones a tunicis vasorum*, *recessus a pressione*, *expressio per poros secretorios*, *extrusio particularum fluidarum*, &c. æque suos actus exercent in primâ quam in hac tertiâ, aut frivola fuit prima, aut alia causa quærenda fuit Mechanica.

Tandem defessus concludit pag. 71. suam millies recoctam plethoram cum lentore symtomatum esse, & lentoris ex plethorâ causam, quod inculcat Lectori suo etiam plethorice, ut credo, defatigato, ut hoc animo suo teneat, ne

ne iterandi tædium habeant millies jam iterata.

Verum eſt plethoram, hac latiſſimâ ſignificatione ſumptam æquivalere fermento vel fermentationi quorundam Authorum nil aliud etiam crepantium; ſed per fermentum intellexere ſaltem motus quoſdam inteſtinos, qui ad novas quaſdam operationes pergunt, cum quædam corpuſcula exiliſſimæ molis, velocitatis ſummæ, aëris auxilio fruentia, materiam ad ſenſiles agitationes compellebant, quæ poſtmodum in ſolidiores partes, maſſas, fibras, tunicas, nervos impingunt, ſed hic nullus de iis ſermo, nulla demonſtratio niſi ea, quæ vulgariſſima eſt, nihilque a plebejâ ſcientiâ differt, quæ de eventu judicat, ſpretis cauſis maxime ſcitu neceſſariis.

Attamen eandem ſtatim repetit Doctor plethoricus cantilenam, ubi ad effecta lentoris plethorici accedit p. 72. explicanda, circa pulſum & cor obſervabilia, ubi ſpiritus incuſare incipit deficientes, quos varios nominat velocitate & copiâ diſcrepantes, ratione laxioris vel conſtrictioris ſanguinis.

Sed quid per ſpiritus Mechanici intelligant, non video, multo minus quid per copiam aut inopiam ſpirituum velint, minime quid per veloces velint partes, nam ſi ſpiritus peragere debeant opus pulſationis cordis, arteriarumque, Chylificationis, menſtruationis, fruſtra

plethora invocatur tanquam ſanguis redundans; nam ſpirituoſum quid requiritur, noſtro plethorico teſte, ad opera legitimo abſolvenda in Machinâ noſtrâ, quod ſi ſufficiens ſit inutilis plethoræ invocatio eſt.

Cur ſpirituoſa hæc corpora non deſcribunt, & ſuis in figuris & formis nobis depingunt Mechanici? ſi varii ſint ſpiritus, cur rationem variationis non offerunt? præter vilem & ruſticam; an ſufficit Medico dixiſſe? quod Chylus crudus & ſanguinis lentor lentiorem & minorem ſpiritum præbent & conſtrictior ſanguis minorem ſpirituum copiam ſuppeditat, ſpiritibus quamvis copioſiſſimis idem turgeat: Sed malunt in generalibus verſari campis homines otioſi, libertatis & contemplationum delicatarum amantiſſimi, ſepta & ſylvas Practicis & Chemicis relinquunt, quorum plerumque fuci & fures, de aliorum inventis ſuperbe gloriantes illaque ad ſuos nutus phantaſticos deponentes, audiunt.

De Chylo a motu ventriculi & inteſtinorum, ſecundum Mechanicorum præcepta, conficiendo agit, dein de eodem diutius moram trahente, crudiori putreſcente pronuncians pag. 78, 79. intra Chemiæ pomæria verſatur Mechanicus; ſed qua ratione plethora perſiſtat cum acido putridoque Chylo plene ignoro, nam acidum velocitati ſanguinis obeſt, ideoque

que illud non coincidit cum plethorâ, ut alibi vult Auctor, sanguinem corrumpit, id est, sanguinem esse ulterius non sinit, ergo nulla plethoræ supermanere possunt vestigia, neque tales homines tanquam plethorici in praxi amplius considerandi sunt.

Omnes enim graves & dolorosæ actiones aliunde, quam a sanguine derivantur, nempe a portione spirituali secedente a materiâ, a spirituum in salia mutatione, a crassâ materiâ veloci parte privatâ, quæ omnia etiam in minime sanguineis, ut antiqui loquebantur, complexionibus contingere solent, cæteris vitiorum causis paribus.

Capitis dolores semper oriri acerbissimos a mensium suppressione innumera exempla negant, nam instantes menses illos proprie inferunt dolores, quod admodum vulgare est, imo quædam mulieres acerbissimâ cephalagiâ detinentur ipsâ menstruatione existente, qua, cessante illius fluxu, liberantur, quod manifeste indicat, plethoræ hunc capitis dolorem non deberi, nec mensibus suppressis, sed malæ cuidam comformationi, læsioni, aut tensioni nimis rigidæ alicujus partis solidæ, membranaceæ forsan, in capite ab acribus quibusdam humoribus punctæ, vellicatæ, &c.

Tandem & denique ut plethoræ confirmet existentiam pag. 92. palmam nunc præripuisse

omnibus, ranâ ſeriphiâ mutioribus nunc futuris, videtur Medicis, ubi ſanguis ipſi apparet *per aliena loca erumpens, in menſtruis ſuppreſſis*; ſileant nunc omnes Chemici, ne infames eorum demonſtrationes prorſus ludibrio habeantur omnibus cordatis Mathematicis, eorumque filiis Mechanicis, ſanguis e vulnere inflicto erumpit, ergo eſt plethora; eſt & valet demonſtratio Mechanica.

Ubi impetus conceditur, corporibus acutis redditis per motus varios, in partes ſolidas, aër ad ventiformes cum ſero ſalino acri redigitur partes, vaſa dilatantur, diſtenſa ſcinduntur & punguntur, tandem diſcontinuata humorem contentum dimittunt, unde fluxus omnes ſuccedunt ſanguinis, lymphæ, bilis &c; quamvis nulla in vaſis præexiſtat redundantia, ſufficit enim ut adſit liquidum exprimendum per contractionem dilatationemque tunicarum, fibrarum nervacearum & tendinearum, ex dolore illato fortius & frequentius ſeſe moventium; & hi fluxus ex tali læſione procedentes vulgariſſimi ſunt; in hæmoptoe, hæmorrhagiâ variâ, dyſenteriâ, fluore dicto hepatico, &c. durantibus ſæpius ad exinanitionem uſque, finem illi plethoræ imponentem.

Omnes autem argumenti plethorici demonſtrationes ſuperat hiſtoria, quam de Phaethuſâ & Nymaſiâ ex Hippocrate allegat pag. 94. quæ merito

merito inter Metamorphosin Ovidii referenda, *nam post diuturnam mensium suppressionem*, delicatæ hæ virgines virili & hirsutâ facie prodiere, sanguine barbatam catastrophen ludente, redundantia sanguinis in *capillos* migravit; non mirum igitur quod cadavera pilosa & hirsuta, absque dubio a plethora, evadant.

Quis non in ecstasin rapitur, audiens monita hæc nostri Mechanici; cur integram Ovidii Historiam; vel saltem insignes fæminarum transmutationes in principio hujus tractatûs non invocavit, harum certè mutandi vicissitudines bellè ex plethorâ illuminasset atque deduxisset Mechanicè.

Sed a theoreticâ Auctoris doctrinâ desisto, ad ipsius rationem & medendi viam meas dirigens animadversiones; ut praxin & experimenta inspiciam, dogmataque sanguinis pleonasmo superstructa hæc practica ad breve revocem examen, in qua resuscitanda, unica suppressorum mensium medelæ intentio, secundum scriptorem nostrum, scrutanda venit; cui peccanti, sanguinis missio medela fere unica absque dubio esse debet, adeoque in hac fusius diutiusque rem practicam prosequitur: præsertim cum hac in parte Hippocratem & Bellinum habeat auctores & fautores, hujus autem præcipue rationibus utens. Itaque pauca, quæ sensibilem sanguinis missionem spectant, cum illa usum

&

& abuſum in Medicinâ patiatur maximum, adjiciam argumenta & indicationes; ex quibus patebit, quid de viri tanti ſententiâ Mechanicâ ſentiendum, admittendum, ſuſpendendum, atque rejiciendum ſit.

Sanguinis igitur miſſio, ea præſertim, quæ facilius inſtituitur a perito Chyrurgoo, & intentionibus Medicis ſatisfaciens, eſt venæ ſectio. Hæc meo quidem judicio ſequentes agnoſcit rationes evidentiſſimas, quæ ipſius neceſſitatem urgent, 1. inflammationem vulgarem, quæ in partibus ſolidis hærens cum doloris vehementiâ corpus agitat: 2. infarctum nimium quorundam vaſorum humoribus craſſis occupatorum, ſanguinis boni debitam craſin turbantium & ejuſdem motus extraordinarios pertinaciter promoventium cum motu ſuſpiciendo: 3. ſuffocationem ex halitibus, catharris, extravaſationibus, quæ vaſa aut contrahunt, aut opplent, aut præmunt aut quovis modo ſtrangulant.

In ſtatu primo notet Medicus, venæſectionem ipſi principio ſeu ortui inflammationis præcavendo eſſe utiliſſimam, dummodo particulæ acres non ſint adeo malignæ, ut ſeſe ſpiritibus noſtris vel jam immiſcuerint vel immediate nervos affecerint, deſtruendis vel in nervos impetum conſtanti ſuâ figurâ acuminatâ facere queant, ut gangrænam immediatè inducant

cant lethalem, quod tempore peſtis uberrimè fit; ab ignobili ad nobiliores partes pergente materiâ vitiata, quod raptum humorum ad caput, cor, pulmones &c. vocarunt veteres, quem potius detentionem fluidorum in quodam loco nominaverim.

Ultra principium ad medium vel acumen vergens inflammatio, conſiderari debet tanquam quædam majoris gravitatis moles conſtituens partem liquidam, in affecta ſolida nidulantem. Hanc per phlebotomiam velle removere, eſſet aut laterem lavare, aut inſanire, quoniam in vicina feruntur, humorum circuitu, & remotiora ſæpius vitiata loca occupant divulſæ, per torrentem ſanguinis, portiones malignæ, in principio facilius eliminandæ aut ſubigendæ per preſſionem accedentis aëris, locum ſanguinis detracti ſupplentis. Hinc ad funeſta pergit phænomena, vel ad ſucceſſionem alius morbi declinat Machina, per venæſectionem retardatam.

Sub finem inflammationis rariſſimè ſalutaris phlebotomia eſt, niſi reſtiterint portiones veloces tales in Machinâ, quæ vigilias inducunt, & dolores hic illic inferunt vagabundos. In eo enim caſu ob novæ inflammationis, aut ſimilis naturæ in ſolidis focis metum, materiæ tumultuoſius agitandæ, rigidiuſque extendendæ, portiones ſubtrahit. Sic enim Medicus pabulum

lum ſalino-ſulfureum imminuit quod motui illi ſubſiſtentiam præbebat & humores, ad levem lentorem convertendos, depauperat, ut inde acquirat corpori neceſſarium refrigerium, quod obtineri autem poſſe negat ex venæ ſectione Etmullerus inſtitution. Medica. therapeuſis Claſ. 1. Cap. 1. Sect. 1. Illud autem abſolute accedit ob negatum particularum, ſe mutuo alias nimis prementium, arctiorem contactum; majoribus humidiori aëre repletis ſpatiolis, tandem quaſi dilutæ, abſque arietatione inſigni in fibras & vaſorum tunicas, iis innatare queunt, ſicque ut Mechanici loqui amant equilibrium fluidorum cum ſolidis reditus concedi ſolet.

In ſecundo ſtatu, infarctus ita conſiderandus eſt ac ſi vaſorum extremitates eſſent obſeſſæ quadam viſcidâ & mucaginosâ materiâ, quam de loco movere preſſio ſanguinis liquidioris impotens eſt, abſque velocitatis majoris momento, & quadam remotione ſeu evacuatione vaſorum adjacentium, ſic enim minuitur in viſcido reſiſtentiæ momentum & augetur in liquido affluente & premente velocitas: utilitas eo major inde emergit, ſi ex ſtagnatione liquidi jam motus in putridum acrem, vel acidum tendens toti maſſæ ſanguinis, per hanc fædam mixtionem inficiendi, inchoaverit; diſſipantur enim partium illarum ſitus & nexus; & ex illa

diſcon-

difcontinuatione impetus earum ferox perit & plerumque per alvum materia craffa, per fudores & urinam ferofior & falfuginofior evacuatur.

Infarctus autem cum vires, ex materiæ glutinofæ callofitate & motu diutius in liquidâ parte retentâ continuato, pertinaciores acquifiverit; fruftranea erit omnis venæfectio, imo funefta vel faltem morbos inducens Chronicos. Ex nimiâ enim portionum materiæ depauperatione, & ex magna labefactatione partium nervacearum, fanguine puriori detracto, deftitutarum plurima incommoda obfervamus &c. quæ infelices fucceffus e venæfectionis frequentiâ fecum ferunt. Imo in ægris pertinaces fæpius obftructiones, frigus, fyncope, animi deliquia, convulfiones, diarrheæ, vomitus, pulfus languefcentes, pallores oboriuntur & aliquando talia effecta immediate invadunt ægros ipsâ in venæfectionis adminiftratione, non nunquam ipfa improvifa ipfos corripit mors, ubi nimium invaluerit malum, gangrænofum factum

In tertio cafu, momenta inteftinorum motuum aucta, ad copiofæ exhalationis terminum perventa, eo confideranda funt modo, quo aër nebulofus, tempeftatibus obfeffus, effluviis feu miafmatibus variis inquinatus; ftagnantes enim in Machinâ noftrâ humores tales proferre folent

lent effectus, ut frequentiſſimè contingit in hypochondriacis utriuſque ſexus morbis, qui murmura, borborigmos, ructus, flatus edunt, quæ gravare & premere ſolent diaphragma, thoracem ſtrictè ita dictum & vicinas partes, ac ut plurimum nervoſo generi obſunt, ſpirituumque irradiationi liberæ ſimiles Microcoſmi tempeſtates & Meteora nocent, cùm alias placidè percellant & permeent humores quivis totam Machinam.

Venæ ſectio hic ob binas inſtituitur cauſas, primo, ut momenta illorum motuum intercipiantur, ſublatâ, quæ ſtagna illa fovent, materiæ ſuæ quantitate. Hoc præcipuè obſervabile in iis, qui edaciores adhuc dum exiſtunt & poſt paſtum, frequentiores talium effectuum recidivas obtinent, ut fieri in febribus phthiſicorum hecticis ſolet. Secundo, ut vaſa nimis tenſa, inflata & a vicinis compreſſa flacceſcant, & ab onere premente liberentur, ita enim flatibus exitus liberior, vaporibus ventilatio, & materiæ ſtagnanti ſeceſſus conceditur per venæſectionem, haud raro vomitum, alvi, ſubductionem, ſudores ex tempore cientem.

Verum eadem non ſine periculo inſtituitur in delaſſatis jam & depravatis corporibus, in quibus materia ejuſque portio ſpiritualis a naturali planè deſcivere ſtatu, ſubito enim ſudores apparent frigidi, languor ſubrepit, pulſus

tre-

tremuli & inæquales apparent, facies hyppocratica adeſt, oculares humores vappeſcunt, & deprimuntur, anxietates circa præcordia, & cordis palpitationes ſuperveniunt, Melancholia accedit, Marraſmus præ foribus ſtat; ſummâ cum infamiâ & opprobrio Medici præſcribentis venæſectionem, tunc enim vitali fonti & flammulæ pabulum ſubtrahitur, non autem in omni modicâ ſanguinis miſſione, prout Helmontii Sequaces arbitrantur. Tempora igitur motuum & Machinarum conſtitutiones judiciosè obſervari & examinari in phlebotomiæ adhibitione debent, ut & ſelectiones venarum non omnino negligendæ veniunt, quo enim rectior & proximior eſt via, quæ relationem ad partem affectam habet, eo tutior & utilior erit venæſectio; quod dogma nunc ulterius proſequi ſuperſedemus.

Maxima autem venæſectionis intentio ferè ea eſt, quæ liberiorem aëris reſpicit ventilationem, ut ejus auxilio portiones ſpirituales ex materiâ faciliorem & validiorem decarcerationem & poteſtatem obtineant, quibus mediantibus partes ſanguinis ad majorem independentiam & circumrotationem infligantur, ſive ut Mechanici ajunt fortius dimoventur, & earum momentum adaugetur, ut muneri ſuo ſuſtinendo pares fiant, tam ſanguinea materia, quam ejus veloces portiones in aëre liberiori ſuſpen-

ſæ & ſuſtentatæ ; ſi hoc ſit plethoram augere per me licet, nam confuſio ſcientiæ & artis Medicæ in generalibus illis expectanda his placet imperantibus, iis tympanites erit hydrops, &c.

Aër premens & ſubiens vaſa, certo certius velocitatem majuſque momentum ſanguini addit, illum de loco ſuo dimovendo, unde ad frictionem & comminutionem majorem aptior redditur, ſpiritibuſque liberandis commodior fit. Hinc prout humores ſic ſpiritus, prout ſpiritus ſic aër, prout aër ſic actiones ſpirituales & maximè vitales ſuccedunt in Machinâ, ideoque ubi maſſa ſanguinis corrupta fuerit, & ad putrilaginem perventa, in ruinam poſt venæſectionem abit Machina, ex acceſu aëris infecti nervis infeſti, ſecus fit ſi ad talem nondum pervenerit gradum, nam aër puriores, ſeu magis naturales reperiens ſibique copulans ſpiritus & halitus, innoxius exiſtit.

Ex ſuperioribus igitur colligere eſt in quibus muliercularum Machinis, menſtruorum ſuppreſſione, laborantibus, variâ & ſæpe diversâ exiſtente causâ, ut & in novo vel inveterato mali effectu prædominante, venæſectio præſcribenda vel prohibenda a Medico ſit, arti enim, famæ & ægris conſulere ſi velit, hæc rite ut diſtinguat neceſſum eſt.

Purgantia aliam merentur conſiderationem, utpote magis accedentia ad eaſdem, quas expetit

petit Medicus in menstruali fluxu, operationes, nempe motum auctum intestinum; certum enim est omnia adstringentia remedia motui illi esse contraria, præsertim si vis adstrictoria eousque pergat, ut mobilitatem spiritui omnem intercipiat, quæ etiam figentia nominantur. Austera, conflata ex materiâ graviori terrestri & acido fixiori, compingunt sanguinem in solidiorem substantiam & majorem molem, ita ut nec aëri sufficiens aditus, nec exitus immerso spiritui concedi queant, obrigescente nempe corpore. Hæc igitur æque menstruationi ac purgationi obsunt. Purgantia namque spontanea, instante menstrui fluxûs tempore, satis familiaria sunt, unde purgantia, eo tempore imprudenter adhibita, violenter ut plurimum operari solent, quod ex combinatione motus utriusque intestini non raro contingit.

• Certissimum est omnia, quæ promptiora sunt ad motus intestinos remedia, eosdem nostræ sanguinis & humorum massæ ab iis inducturos fore, præcipuè si talia in ipso actu versentur; vel in eum per calorem & liquidi aquei mixturam facile convertibilia sint. Inter hosce motus evidentissimè sese fermentabilitas & fermentatio corporum, strictè ita dicta, distinguit, quoad vim purgantem in nostra Machina. Sic omnia in genere fermentabilia corpo-

ra, laxantia aut purgantia nominari possunt remedia, & inde Medicus inquirendæ & comparandæ operum naturæ curiosus, suas contemplationes judiciosas venari poterit.

Ii, qui salivâ satis spumosâ liquidâ & fermentabiliori instruuntur, nunquam alvo laborant adstrictâ, sed facile in diarrhæas proni sunt, idem de succi pancreatici, a Clariss. Sylvio nostro adeo decantati, copiâ & qualitate observamus, sic etiam de bile tenui & ad motus intestinos proniori cernimus, in ictero instante, in morbis biliosis inchoantibus, in inflammatione hepatis incipiente, ubi vomitus & diarrhææ communissima sunt symptomata, quemadmodum adstrictio alvi ex jam consummato motu intestino obstructas partes graves derelinquente, acidumque austerum pariente, oritur, postquam nempe veloces materiæ portiones, partim fugatæ, partim in salinam terrestrem substantiam conversæ fuerint.

Purgatio igitur in mensibus supressis, in quantum ad motus cogit aut trahit materiam lentam, bona est, in quantum spiritus ad majorem acredinis sensum inducendum stimulat, legitima est medela, in quantum materiam subministrat arietantem in vasa eaque validius reserat; quod notat etiam noster p. 108. optima est, dummodo ex prudentis Medici consilio & manu dependeat, alias instrumentum solet esse perniciosum.

Con-

Convenit igitur, cum ſuppreſſionis cauſa ab lentore prodit, debilitatem chyloſeos cauſante, ac ubi Chylus crudior, indigeſtus, acidus, vel bilioſus formatur; ubi Chloroſis inſtat, vel icterus vel hydrops præ foribus eſt; principiis enim illis ſerio obſtandum eſt, per motus tales inteſtinos fortiores; ubi glandulæ & vaſa lymphatica abdominis ſcorbutico, cum flatulentiâ ejuſdem, infeſtantur humore; ubi thorax anguſtatur ex quâvis causâ & catharrhi copioſiores conſpiciuntur, pectus & pulmones invadentes; ubi cephalalgiæ frigidæ dictæ invaleſcunt cum torpore & laſſitudine gravante Machinam, tunc ſemel & iterum repeti, non ſæpius debet purgatio, quæ ancillari tantum debet, viamque ſternere aliis remediis. Hoc manifeſte edocet in methodo ſuppreſſorum menſium therapeuticâ, non ſolum ad vaſa uterina eſſe reſpiciendum, verum etiam ad alia, aliquando remotiora ſæpius, loca Practico Medico divertenda eſſe opera practica.

Nocet autem purgans, cum menſium ſuppreſſio cauſam agnoſcit partem inflammatam, ubi diutius continuata fuerit, ubi frequentiora invadunt animi deliquia & convulſiones, ſæpius purgationi cum periculo vitæ in talibus ſupervenientes imprudenter adhibitæ, ubi pertinax exiſtit partium ſchyrroſitas, tunc enim caute mercandum eſt Medico, ne vires ulteri-

us prosternat, & infamiam sibi comparet. Hanc evitare poterit, si tradiderit talia, quæ sensim & successivè materiam ad majorem fluxilitatem disponunt, ita tandem viam præparat purganti remedio, ut sunt salia fixa & muriatica juncta blandioribus vegetabilium, dein minerabilium absque magno sensu agentium particulis.

Cautionum harum nequidem mentionem facit in methodo suo medendi J. Freind, sed indifferenter sua præscribit laxantia & cathartica, ut primas vias illorum ope expurget, sanguinem attenuet, & uterina vasa latius distendat, periodicum mensium fluxum solummodo pro suo scopo habens, neglectis omnibus aliis functionibus læsis; sed hic insuper plethoræ ne quidem meminit suæ, in quâ resuscitandâ unicam medendi intentionem esse paulo ante innuerat, sub initium nempe capitis undecimi hujus tractatus.

Hic locus & campus mihi concederetur & esset amplissimus differendi de purgantium selectione, in hisce ac aliis morbis, diversas causas agnoscentibus, sed hæc ad praxin summopere spectantia nunc præterimus. Illud solummodo in transitu notamus, in simpliciori mensium suppressione, ex ventriculi & abdominis lentore, vel abusu terrestrium motus intestinos supprimentium, ea esse optima purgantia, quæ plus acris post se relinquunt ma-

teriæ,

teriæ, ſtimuli loco ſanguini & lymphæ inſervientis, eaque minimâ in doſi ſæpius repetenda eſſe a Medico, ita ut vix purgent per alvum, ſed tantum vicinas partes ad majorem motum irritent & vellicent. Sic enim magis intentioni Medicæ ſatisfiet, menſtruis ſubducendis nempe, quam ſi majori doſi ſimul & ſemel adhibita fuiſſent, quæ fuſius nunc tractare nec eſt tempus, nec eſt animus, talem nobiliſſimam materiam ſenioribus relinquens Medicis, feſtinans dum feſtino ad ulteriorem harum rerum inquiſitionem judicandam æque ac utilem.

Antequam vero therapeuticis hiſce animadverſionibus finem inponam, lubet obiter inquirere, an proprie dentur Emmenagoga, ſive menſes pellentia remedia? Illud omnino negare cogor, ſi per Emmenagoga ſtrictè intelligere debeam talia ſpecifica remedia, quorum poteſtas ſpecialis & unica eſt utirina non alia loca inviſere & movere, talia enim non dantur hucuſque clarè & diſtinctè cognita, nam ſi darentur, Viris non convenirent, nec promiſcuè a Medicis in utroque ſexu adhiberentur.

Si quis urgere alterius & affirmare vellet, ex auctoritate ſcriptorum, hæc in diſtinctis ſuis remediorum catalogis deſcribentium, ei leve forſan pondus illius hujuſve Auctoris objici poſſet, imo ejus fides in dubium vocari meri-

to ab unoquoque Tyrone debet, antequam hæc vocabula gratis reposita & inventa, non aliud opus in re ipsa Medica præstent, puta nervos & fibras suo spirtuali fluore penetrando & percellendot,am simplicibus, quam compositis remediis. Sic majorem sanguini motum imprimunt, ita ut nunc diaphoresin, nunc diuresin, nunc appetitum cieant, nunc alvum leviter irritent & subducant, nunc fluorem humoribus majorem concilient, nunc principia quædam motus intestini adducant. In qua occasione mihi narravit meus olim semper colendus Præceptor, virginem quartanâ laborantem, sub finem anni sexagesimi noni præcedentis seculi, chlorosi ex menstruorum suppressione correptam, miseram vitam trahentem, ope infusionis factæ ex granorum decem Arsenici in unciis aquæ pluviæ duodecim, tribus in dosibus exhibitæ (singulis nempe diebus uncias quatuor assumebat) quartanâ pertinaci & mensium suppressione, post leves quasdam convulsiones, & graves vomitus & secessus curatam fuisse, ab Agyrtis, tunc temporis, illud remedium passim in usum vocantibus, in plerisque cum successu, sed in aliquibus cum horridis convulsionibus mortem minitantibus, non inferentibus.

Omnia igitur, ut ad Rhombum redeam, quæ nervoso generi stimulando aptiora sunt, dici queunt Emmenagoga, ut sunt ea, quæ anta-

antapoplectica, antiparalitica, antiſcorbutica, ſtomachica & diaphoretica acria, diuretica antihypochondriaca &c. appellantur, quæ particulis gaudent tenuibus, ſpirituoſis, ſalinis, oleoſis, ad motum facilem vergentibus; portioneſque materiæ immerſas expergefacientibus, aëriſque impetui faventibus. Hoc etiam comprobat vernalis & æſtivus calor ſopitos veluti in ſanguine motus vivificans, unde eo tempore hæc & ſimilia remedia evadunt efficaciora, quæ autumnali pluvioſo, & hyemali gelido tempore tardiora ſunt. In his etiam cautè eſt procedendum, ubi remedia adhibentur vario tempore, & ſub vario cælo, præſertim æſtivo calore exiſtente ardentiore, tunc enim mera aquea fluori recuperando ſufficiunt, excitanda ad ſpiritualitatem per ſubtiles moleculas aëri innatantes, quæ tandem illis immerguntur; idem etiam obſervandum in corporibus inflammatione quadam interna detentis cum rubore apparente, & dolore diſcruciante, febrili inſultu &c. obſeſſis, tunc enim eadem eſt ratio dilutionis neceſſariæ, quæ in æſtu, nam ingeſta mera aqua fit ſpirituoſa & ſalina, attamen demulcens fibras, rigidarum acrium partium violentiam retundens, unde mollities & flexibilitas intermiſſa redit.

Illa Chemicæ experientiæ edocent, hanc naturæ ſemitam ejus Cultores venantur, hanc

discendi & docendi viam exhibent suis Auditoribus & Lectoribus, quos a generalibus, secus ac Mechanico-Mathematici, ideo pro tempore advertunt, ne particulares naturæ inquisitiones intermittantur, & ne Tyrones damnosis sæpius præceptis ac meris insomniis suorum præceptorum nimium indormiant, propriæ enim manus operi sunt admovendæ, & experientiæ judiciosè seligendæ.

Sed quæso omnia inspiciat & examinet æquus naturæ Ruspator, Æsculapii & Appollinis verus filius futurus, omnia studia in verbis nunc hoc illove ornatu prolatis reperiet, quamvis ornatum ferè omnem respuat, & abhorreat doctrina virtute comparata.

Velocitas, momentum, plethora, ejus defectus lentor, sunt fulcra hujus Emmenologiæ, in quibus magnificè repositis verbis ex mera effectuum quorundam apparitione petitis, nihil operi naturæ & praxis inde superstruendæ addit nec demit, attamen de re bene gestâ gloriatur scriptor aliis insultans melioribus, usui & commodo generis humani adspirantibus.

Ei, qui a lunâ petunt menses, excusari possunt, si aërem ejusque vicissitudines per hanc intellecta velint, omnis enim actio quodam modo ejus agnoscit influentiam, quamvis strictè ad lunæ phases non recurrant mensium periodi, saltem rarissimè, illud tamen non magis

fal-

falſum aut verum eſt, quam omnis auctoris noſtri computatio ſanguinis menſtrui &c.

Illi, qui fermentum vel fermentationem ponunt menſtrui motus cauſam, vocabulo illo generatiori uſi ſunt, ut explicarent momenta velocitatis, ictuum magnitudines, preſſiones materiæ accedentes, ut huic ſatisfieret actioni, per ſpirituoſæ cujuſdam materiæ generationem. Illud non minus indicat ipſas materiæ inexiſtentes partes, nunc majorem velocitatem adeptas eſſe, quam ante fermentationem acquiſitam poſſidebant; quamvis ſtrictè loquendo, ut jam ſupra innui, omnibus numeris abſoluta non concedatur talis, qualem illam volunt Chemici, attamen velocitatis momentique nomine nil ſignificanter exprimunt Mechanici, quo ad cauſam illius phænomeni accedentis & recedentis, ergo niſi meliora tradant, de verbo perpetua lis, de facto altum erit ſilentium

Mihi etiam illud incumberet onus, ut ex naturæ legibus motuum inteſtinorum varias operas proſequerer, nam inde formarum, figurarum, qualitatumque ideæ in ſpirituali, vel ſalinâ portione exiſtentes, vel de novo fabricandæ in ſcientiam Medicam lucidius incurrerent, & ſymtomatum diſcrimina ſeſe apertiora ſiſterent, cum noſceremus, cur in hâc acidum, in illâ putridum, in iſtâ muriaticum, in quarta acerbum, in alia flatus, prævaleant ſuppreſſis in men-

mensibus prædominium sensibile captantia, ut exinde seligere & ponderare sua adhibenda medicamenta posset Medicus simul prudens & felix futurus.

Sed talibus maximè proficuis ferendis, in re Medica hucusque desideratis, meos nimis impares agnosco humeros, cognitâ enim spirituali materiæ portione hujus motitationes clarius ac distinctius nosceremus, in illis minimis veluti flammulis, cum resideat maxima naturæ vis, & ex eorum neglectâ aut aspernatâ inquisitione plurima nos latent, & in æternum forsan latebunt, præsertim in operibus remediorum, & successionibus morborum.

Non moror eos, scepticismo deditos, dum hic enim & illic oberrant in rebus naturæ incerti & vagabundi, nescio quid deblaterant in alios, de spirituum, salium & fermentorum conjecturis Chemicis, quæ ipsi talparum more cæcutientes negant, aut ex damnosâ inscitiâ, & tetrâ invidiâ suâ proferant inveterata odia, nam tales nec responsione nec irâ digni sunt, sed potius ex commiseratione ad Anticyram relegandi sunt, ibidem ut helleboro utantur, & discant sapere.

Sed missa faciamus ea, quæ mensium suppressorum medelam spectant ulteriorem, fidem historiarum penes Auctorem relinquentes, ad eorum nimium & morbose fluentium rationem thera-

therapeuticam cap. 13. propositam animum adhibeamus, ubi præcipuam considerationem duo merentur (relictis iis, quæ ex superioribus facile dilui & confundi possunt) repellentia & adstringentia auxilia.

Quid per revellentia & revulsiones Antiquis familiarissima verba velit auctor, non capio, hæc enim dicta, eo valuere tempore, quo circulatio sanguinis nondum detecta ac demonstrata fuit a sagacissimo viro immortalis memoriæ Harveo; quem hujus eximi inventi auctorem primum, nescio, quis Pallilius negat Cæsalpinum, ut Italiam suam hujus & omnis inventi felicem dicat, agnoscens. Impossibile enim est revellere humores, nisi cursum liquidi solitum distrahas, & naturæ ordinem turbes aut tollas; verum quidem est sanguinem tunc minus celeriter ad inferiora ferri loca, cum in superioribus fit venæsectio, sed cursus ejus non revellitur, imo si hoc concederetur, quid venæsectio in pedibus commodi afferret mensibus suppressis?

Mensium uberiorem proventum conciliasse diaphoretica, ut noster indicat, nemo homo Medicus vidit nisi per talia intelligat acria oleosa spiritu veloci turgida, adeoque Etmullerus non contra rationem in nimio fluxu diaphoretica præscribit, prout hic censor vult, sed experientissimus in re Medica Vir, salia nimis

præ-

prædominantia cicurare & abigere tentat, uti videre est operum suorum. tom. 2. p. 1026. a. unicam menstrui nimii fluxus causam, his enim in suo motu sedatis cessat effectum.

De adstringentibus externe & interne adhibendis tria notat pag. 138. *coagulum*, *lentorem*, *stimulum*, coagulatio qua ratione fiat ab ipso non proponitur, quamvis exinde reliqua effecta clarius & distinctius innotescerent, & operationes remediorum intelligerent Medicinæ Tyrones, imo ut ulterius illas novis operibus extendere possent, ideoque ut huic defectui occurram sequentia notabo intellectui necessaria.

Adstrictio in nostrâ Machinâ duplici obtinetur modo, incrassando humores, & contrahendo vasa.

Incrassatio fluidorum solâ materiæ motui resistentis coacervatione obtinetur, sed cum diversis adhibitis mediis acervus ille fiat, etiam inde diversi nasci debent, qui corpus nostrum non uno modo afficiunt, adstrictionis effectus.

Coagulatio est vulgarissimum opus adstringentium cum ex acidi accessu oleosæ aut alcalinæ partes constringuntur, ad lentorem fixitatemque reducuntur, atque tandem in molem majorem ac solidiorem compinguntur sphæricæ & independentes antehac partes, nunc ad figuram oblongam redactæ; unde lentor statim apparet. Re-

Repletio aut ſaturatio eſt ſecundum etiam notiſſimum artis & naturæ opus, in offis terreſtribus a quocunque ſale devoratis conſpicuum, tamdiu donec hebetentur eorum velocitas, acies, & ſtimulandi vis, ſic enim terræ intimius liquidi intermixtæ oneri ſunt, denſiorem reddendo materiæ texturam, motui propulſivo & inteſtino, dein pertinacius reſiſtentem; ut patet in virgunculis cretâ & ſimili terreſtri corpore abutentibus.

Inſpiſſatio, quæ ex liquidi evaporatione non ſolùm ſed potiſſimum ex ſpirituum fugâ obtinetur, eſt ſpecies adſtrictionis, quam Chemici evaporationem & fugationem vocant, ut vulgariſſimè in vappeſcentibus olim ſpirituoſis liquoribus viſitur; exhalatio enim portionum ſpiritualium nimia, miris modis diſcontinuatam antehac materiam alterat, turbat, in grumos faceſcere cogit, quamvis hæc materia grumoſa liquido cincta ſit copioſo.

Induratio, ubi materiæ ipſius moles variæ, ad conſortium plurium texturarum quietum obtinendum, nectuntur, ut in lapidificatione atque calloſitate fieri ſolet; ex glutinis cujuſdam, apparentis ſæpius in mucaginosâ ſeri & lymphæ parte balſamicâ, fabricâ oriri videtur. Hæc acceſſu coagulantis cujuſvis materiæ in ſolidiorem ſtatum reducta, poſthac omnem liquidi appellentis impetum eludit, & locum re-

moræ adſtrictoriæ ſupplet in vaſis, tali durâ materiâ repletis, ut patet in ſchyrro & calculis, ut & in glandularum tunicarum ac ligamentorum calloſitate.

Corrugatio etiam adſtrictionis ſpecies eſt, quoniam inæqualitas, ſcabrities ut & vaſorum flacciditas, in causâ eſt, cur humores non tam liberè nec tam placidè fluere poſſint, ſed hic illic hæreant, aut aliis irretiri ſeſe ſinant, ut patet in hirſutis & aſperis corporibus, cum aliis occurrunt mollioribus planioribuſve; hinc poſt inflammationes & læſiones a motu & dolore partes corrugatæ remittunt; exinde forſan plurima etiam amara opus ſuum vulnerarium, anodinum & adſtringens abſolvunt, quamvis in principio humores agitare videantur.

Hiſce igitur modis abſolvitur adſtrictionis opus, quod a remediis etiam obtinetur in principio ſui operis ſolventibus, & purgantibus per quaſvis vias, ut patet in pleriſque remediis anodinis, diaphoreticis, laxantibus & catharticis. Hinc etiam patet ratio, cur functiones primo acceleratæ per remedia, poſtmodum retardentur, & hinc luculenter patet, cur propriè ita dicta antifebrilia ſint adſtringentia; fervori humorum adverſa: propriè autem adſtringens ita dictum Medicamentum eſt terra auſtero, id eſt ſubacido fixiori ſpiritu aut ſale inſtructa, ut duplici humorum

motui

motui occurrat; primo velocitati ſpirituum compeſcendæ; ſecundo liquiditati & independentiæ fluidorum prohibendæ; quibus modis inteſtinus deletur, & propulſivus imminuitur motus: aliudque non intendit ipſa Praxis.

Stimulus, quem Auctor adſtringentium virtutibus addit, qualis dicendus ſit, & cujus figuræ Mechanicæ exiſtat, nullibi dicit, verbis contentus, ideoque, quid per hunc intelligi debeat, & alii ſub hujus titulo divulgarunt, quam breviſſimè hic ſubnectendum mihi eſt.

Per ſtimulum intelligitur tale corpus, quod ex quâvis causâ extraneâ, puta aëre, æthere, ſpiritibus, & ſimilibus eſt mobiliſſimum, & ad motum ſuſcipiendum aptiſſimum. Dein per ſtimulum intellectum volo omne illud, quod motum ſuum aliis ſegnioribus communicare, & imprimere poteſt. Denique per ſtimulum intelligo, quod figuram aliorum corporum alterare, ad modum inſtrumenti Mechanici cujuſvis fabrorum acuti, cudentis formas, figuras, motus, in materiâ ipsâ ſolidâ, per ſtimulum agitatâ, poteſt.

Quid aliud igitur per illum ſtimulum concipere miniſter naturæ poteſt, niſi idem illud, quod alii ſub titulo fermenti, ſalium, & ſpirituum deſignarunt, profecto nihil; adeoque de lanâ caprinâ lis eſt.

Stimulus enim ſi quid aliud ſit, quod ictuum

magnitudinem, motuum celeritatem, liquiditatem, & momenta actionum proferat, illud re ipsâ, & in naturæ operâ demonstretur, extra Chemiam nobis probandum, ut aliquid novi, usui & commodo artis Medicæ hauriamus; tunc enim omnes a sententiâ suâ recedent cordatiores.

Traditis iis, quæ potissimam errorum & veritatum partem spectant in hac emmenologiâ super meram plethoram fundatâ, accedo ad ultimum ejus caput de remediorum viribus, ac operatione agens, & auxiliorum materiam continens, historiam nempe Praxios. Hanc ubi intueor, nil nisi vulgarissimum quid reperio, non tanti moliminis Mechanici ratiocinio indigentem; sufficeret enim omnia ad plethoram esse deducenda, non Medicam, sed Mechanicam, non sanguinis sed etiam seri, lymphæ, & hisce accedentis aëris,

Sed quod mirandum est, observo tam absurda de quibusdam remediis tradita, ut me pudeat, hominem Medicum, sibi tamen adulantem, talia, quæ omni experientiæ contraria sunt, reponere.

Plurima & vulgaria de Medicamentorum olim & nunc ventilata generalia sicco pede transeo, ad opium meam mentem & manus dirigens, a cujus operatione noster incipit pag. 152. cujus nobilem vim inesse ejus facultati attenu-

anti

anti ſtatuit ſanguinem, *hinc* ut ait *animus alacer, vegetus, pacatus, vigil, vires corporis inſtaurata, doloris oblivio, nonnunquam fœtum, & calculum expellens &c.*

Opium ſive ſuccus ex inciſis papaveris capitibus elicitus & inſpiſſatus, inter excellentiſſima remedia primum ſibi, & principem vendicare videtur locùm. Magnus vitæ beatioris ſaltem, inter ærumnas auctor, (hinc veteres Græci, & cum Galleno Arabes in compoſitionibus ſuis regalibus hunc ſuccum, tanquam baſin, receperunt, & moderni quidam pro panaceâ habent &c.) id ei merito deberi nemo homo Medicus, nec vetula quidem in dubium trahet, poſtquam ex doloris mitigatione, morborum etiam ſymtomata haud multum a ſanitate vacillante aberrantia ejus uſu prudenti, in ſe ipſis animadverterint: quare in ſcriptis ſuis ejus uſum ſummopere commendat Clariſſimus Sylvius.

Ejus autem vis ſoporifera, vel potius anodina an in ſolâ attenuatione conſiſtat, merito unicuique in dubium vocare licebit? ſi per potentiam attenuandi, quis intelligat illud opus, quod in veloci & ſpirituali materiæ portione conſiſtit, ejus molem in ſingulis texturis imminuente, has ad majorem independentiam, & motum cogente, abſque figuræ aliquali mutatione in ipſis illis minoribus texturis. Hæ enim

ſimpliciter attenuatæ, eo potentius & efficacius idem munus exequi deberent, quoniam omnia corpora neceſſario ex ſuâ figurâ agunt, quod agere ſolent, poſtquam ſemel in motum redacta, ac ad aliorum corporum occurſum rapta fuerint, ſic Mercurius, Antimonium, Jalappa, Scammonium, Cantharides, Millepedes &c. attenuata per menſtrua, eo fortius etiam in minori doſi adhibita operabuntur, modo figura eorum in ſingulis partibus attenuatis integra maneat, quod ex opio contrarium eſt effectum.

In opio reperiunt Chemici ſalem, & ſpiritum alcalinum volatilem, hinc primi fuere adverſarii contra eos, qui opium frigidum ſtatuebant, exinde noſtri Mechanici illorum experientiâ edocti, nunc pronunciant *opium attenuare.* Forſan ex vi illius velocis portionis operantis? Chemicis enim aliiſque artificibus, ex naturâ, ut ita loquar ipſius artis *veris Mechanicis*, incumbit, ſi noſtris fictitiis credamus Mechanicis, operum ſylvas conferre, ut hi has ſuo more adornent, homineſque ſub jugum ipſorum mittant.

Sed en miram illorum Mechanicorum ſolertiam in ſomniis, & deliriis ſuis maximè valentem, opium attenuat, ergo eſt anodinum, bella conſequentia, non tamen majoris momenti quam ſequens, opium facit dormire, quo-

quoniam in eo eſt vis dormitiva: nam exinde ſequeretur omnia attenuantia ſuâ naturâ eſſe anodina, quod ab omni experientiâ planè recedit, quæ unica eſt rationis & auctoritatis Medicæ norma.

Salia volatilia, ſpiritus ardentes plurimi, olea eſſentialia & Empyreumatica, aromata acria, herbæ, & quævis vegetabilia oleo & ſpiritu eſſentiali tenui dotata attenuant, ergo deberent eſſe anodina, ſecundum ſententiam tanti Mechanici, ſed contrarium obſervant omnes Practici, nam plurima ex iis dolorem augent inflammationem creando acutam, ideoque abhorrent ſæpius Galenici a Chemicorum præſcriptionibus, ſtatuentes, imo declamantes horum remedia eſſe nimis calida & attenuantia, miſeri cum Charybdim vitent, incidunt in Scyllam, adblandientibus Apozematibus, Julapiis, & crudis aqueis remediis, ac fructibus palato ignem vitalem ſuffocantibus & extinguentibus, undique & undique obſeſſam, ſed hac viâ Methodico-Mechanice aſtra petunt ſua.

Pergit ulterius noſter de plenitudine ſanguinis ad vaſa ex opiatorum uſu, ſua proferens commenta, cum ait *arterios cerebri latius quam par eſt diſtendi* uſque *ad nervorum compreſſionem, ſpirituum motum intercipientem hinc ſuccedit*, ut vult *ſtupor aut ſomnolentia, & obruitur animi vigor, langueſcitque pulſus. &c.*

An autem nervi talis ſint ſtructuræ & texturæ, ut tam latos obtineant poros, ductus, tubulos, qui facile adeo dilatari & comprimi poſſint, ut ſpiritibus debitis via intercludatur? primo demonſtrandum hoc eſſet Mechanico. Anatomici enim illud negant, ipſa nervorum exploratio huic rationi adverſatur, ipſa etiam Antlia Pneumatica nihil ſimile probat; quod experimentum notat Clariſſimus G. Bidloo in in animad. in Will. Cockburnium pag. 99. Chemici huic ſententiæ etiam ſeſe opponunt, ſpiritibus enim animalibus non opus eſt tam latis ſpatiolis ad tenuiſſima ſua corpora huc illuc transferenda, vitra enim, lapides, ligna, metalla etiam denſiora his cedunt, per veſicas duplicatas etiam liberam ſuæ fugæ reperiunt viam, ergo nervorum ſtamina fibroſa ampliari aut anguſtari amplius neſcia, non poſſunt eſſe cauſa illius ſtuporis.

Quid ni potius invertere liceat argumentum noſtri ſcriptoris, illud, quod attenuat, ſpiritus auget, aucti partim materiam ſanguinis & lymphæ replent, unde putatitia eorum humorum plenitudo, partim ſuâ maximâ ſubtilitate nervos diſtendunt, ut fiant inſtar Chordarum ad rigiditatem uſque tenſarum, hinc tunicarum & muſculorum fibræ nimium erectæ libram inflexionem & mollitiem amittunt, unde aut dolor, aut catalepticus quidem ſtupor toti Machinæ

næ infeſtus oritur, an non melius res ipſa Mechanico ex ratiocinio in ſuo effectu delinearetur? quamvis non ſemper ex praxi illud appareret.

Sed miſſa hæc faciamus, quæ forſan adhuc nugaciora obveniunt Medico, nempe *Carotides ſolum*, non alias diſtendi debere per hanc fictam plenitudinem, eo enim in caſu Phrenitici, Maniaci, & inflammatione veloci laborantes eadem effecta obtinerent, quæ hic ex opio ſortitur ſecundum indubitatas Mechanices leges Machina noſtra, ex iis enim eaſdem illas colliget cauſas unuſquiſque naturæ Ruſpator, neceſſarias pro ſomno ex mente Auctoris imo ad ſoporem & ſtuporem cauſandum, quamvis contrarios in fines abeant: arteriæ enim in iis tumefiunt, ſanguis velocior fit, nervi convelluntur & premuntur, pulſus incitatior, totum corpus excaleſcit frigoris patientiſſimum, ſudores conſpicui, imaginationes vagæ adſunt &c. in iis ægris delirium loquax attamen, & vigiliæ moleſtationes ſunt perpetuæ.

Nec felicior eſt hic ſcriptor in aliorum Medicamentorum operatione explicanda. Nam inter emmenagoga primarium videtur æque in hiſtoriis Practicis, quam in hoc cap. 14. locum tribuere cortici peruviano, rationem addens, *quod ſanguinem attenuet*, & eâ ratione plethoram promoveat, ob ſpirituales veloces, quæ in eo

cortice delitescunt partes ; an unquam tales partes inde per analysin quamcumque extractæ fuere, profecto huc usque ab nemine. Ex contrario spiritus ejus est adiaphoros, oleumque quod inde exprimitur valde crassum existit, instar fere picis vel balsami sulphuris spissi, uti publice sæpius & privatim demonstravit indefessus rerum naturalium per Chemiam veram Ruspator Le Mortius.

Si etiam tanta vis attenuandi, & incidendi humores penes hunc corticem esset, cur tam solliciti sunt nobiliores Practici, ut salia solventia, vel purgantia quædam ei adjungant, aut brevi post tempore hoc præscribant, ne suâ adstrictione & pulvere indissolubili, oneri sit humoribus ad scirrhosum vel serosum lentorem alias properantibus? Hisce forsan non observatis vel neglectis causis, hoc cortice minus feliciter utuntur Romæ Medici, uti Pallillius in Epistola calumniis refertissimâ ad Baglivum data queritur, dicens Gallos hoc remedio frequentius & felicius utentes, forsan ex invidiâ, qua hic contra Transalpinos Doctores livere videtur, nil, nisi quod ipse cum suo Baglivo Machinatus sit, probans, Italos cum superstitione extollens, Romanos Medicos ad astra ferens, qui nunc, ait, hoc cortice rarius aut nunquam utuntur, & quidem minus feliciter, licet olim Patres e societate Jesu hunc in Europam

ropam primi attulere, ac Romæ in febribus cum ſucceſſu 'uſi ſint, eumque laudarint, & inſigni pretio vendiderint, publicatâ ſcedulâ ejus uſum pthtyſicis, hydropiciſque interdicentes. Habuerunt Italia & Tranſalpinæ regiones, etiam alios Medicos hujus corticis patronos, Antimum Conringium, cujus de pulvere peruviano febriſugo vindicato tractatus Romæ editus eſt, Rolandum Sturmium, Sebaſtianum Badium, & modernos Galliæ, Angliæ, & Germaniæ ferme omnes Medicos. Quid igitur eſt, quod conterraneos patres non reprehendat? quid eſt, quod pulverem Jeſuiticum ſuis infelici ſucceſſu propinet ægris Pallilius? niſi hujus erga illos cæcus amor & peverſa, quæ in rerum naturalium inquiſitione & inquiſitoribus, niſi forte Romanis non toleranda eſt, reverentia, niſi ejus & Italorum inſcitia pulvere patrum judiciosè utendi, quæ vera infelicis ſucceſſus cauſa eſt. Nam Italicum, quod incuſat, cælum, non tanto gradu differt præſens, ab eo quod 60. præter annos hanc regionem beabat, quo Romani patres, & Medici felici cum ſucceſſu, ut plurimum uſi ſunt hoc excellentiſſimo remedio, certe febrium intermittentium magno domitore.

Sed detur ad noſtrum reditus; ſi autem menſtrui ſuppreſſio in corpore bilioſo, calido, febrili, & acri humorum fervori obnoxio, ibidem cortex ille non adhibetur pro Emmenagogo, ſed

pro antifebrili & sedante humorum æstum; tali in casu concedi potest in hypochondriacis, hystericisque affectibus, hujus corticis usus, quo nomine eum laudat Sydenham: corticis hujus spirituosæ partis defectus liquet ulterius in ejus per quævis liquida extracto tincturam paucam, & materiam liquidam in solidum statum per evaporationem reducendam relinquente, quod in iis quæ velocibus & solubilibus instruuntur partibus, contrarium est.

Ex amaritie noster pag. 157. de existentiâ spirituum & stimulorum concludens, nil designat, quod veritati & experientiæ consentaneum est: nam si hoc verum esset fabæ Coffe crudæ fere insipidæ sunt, ergo insulsæ, eædem crematæ amaricant, ergo jam salsæ redditæ, spiritu turgent noviter per ignem fabrefacto, hoc qui credat omni Chemia destitutus sit, oportet, nam amarities illa per ustionem producta fugam potius materiæ salinæ præsupponit; quod patet ex destillatione ipsarum crudarum fabarum nullum salem exhibentium, idem observamus in melle, saccharo, liquiritiâ, pane, per adustionem amaricantibus, non ex copia sui spiritus aut salis, amarum gustum præbentibus.

Novi tamen aliquos statuere amaritiem denotare fixitatem cujusdam salis, linguam pertinacius afficientis, ut patet in absynthio, carduo benedicto, & similibus salem fixum e suo cinere

copio-

copiosum præbentibus, sed quam ficulnea sit etiam illa ratio exinde patet, quoniam ipsa amarissima sale illo destituuntur, ut fel, aloe, colocintis, & similia, tandem ipsa evincit experientiâ non in sale nec spiritu quærendam esse amaroris causam, sed in aliâ materiâ ferè omni sale privatâ & per se quietâ, ut patet in solutione argenti, cupri, & similium, quæ amaritie summâ instruuntur in spiritibus acidis soluta, minorem autem amarorem in spiritibus volatilibus alcalinis; manifesto inditio salem ibidem esse innoxium accedentem ad materiam solvendam, nam denuo detracta illa salia ascendunt acida, ac terra metallica remanet insipida; hanc sententiam ulterius confirmat experientia, cum corpora amara per acida intenduntur per alcalina diminuuntur ratione illius gustus, ut patet in Elixire proprietatis cum acido & alcali

An non præstaret Mechanico hæc Mechanicè tractasse, prout Chemici solent nobiliores, nempe ex figuræ, & molis illius substantiæ, seu materiæ solidæ amaræ nexu, ordine, & serie. Amarities enim videtur dependere a tribus hisce mediis, primo ex asperitate superficierum in singulis texturis existente; secundo a rigiditate, & earundem duritie, ita ut instar limæ asperæ & rigidæ linguam afficiunt; tertio ex soliditate partium ramosarum in siccitate quadam existentium, nam hoc videtur innuere ipsum oleum

quod

quodcunque aduſtum, ſeu craſſum Empyreumaticum, & oleum eſſentiale fere quodvis omni amaritie ſuæ ſubſtantiæ privatum, quoniam & rarior & flexibilior textura evaſit. Ultimum quod hanc ſententiam confirmat, eſt jactura amaritiei, quæ mediante ſola corporum amarorum digeſtione, evaneſcit, eo magis, quo ad majorem mollitiem rigida illa per digeſtionem redacta fuerint corpora in menſtruo, ſeu liquore potius alcalino quam acido, ita ut ſenſim dulceſcat illa extractio.

Poſitâ figurâ requiſitâ pro amaritie, an non patet vim amaricantium eſſe quærendam in aſperâ eorum figurâ, & rigidiori actione, quam reperimus in muriaticis ſalibus oleo leviter acri imbutis (nam amarities eſt minus gradus acredinis) omnia enim conveniunt ipſo opere; muriatica enim abſtergunt, & motui rigidiori inſerviunt temperato, ſpiritualitatem nimiam compeſcunt, liquiditatem blandam conſervant, uno verbo ſenſui naturali ſubminiſtrando aut recuperando inſerviunt, hæc ipſe aër temperatus demonſtrat, ipſa loca maritima in calidis regionibus evincunt, ipſæ exhalationes roridæ ſalium regionum probant.

Amara igitur ſuâ ſcabritie & aſperitate loculos pituitâ viſcida obſeſſos ſtagnationis, aut putridæ, aut acidæ auctores, quaſi everrunt & expurgant, nimiamque ſpiritualitatem portionum

num velociorum, ut & earundem insensibilem lentorem suâ acie corrigunt, sua soliditate obtundunt, suâ vellicatione ad secessus cogunt, tandem rigidorum instar cuneolorum sibi aliisque vias ad naturalem progressum vel eliminationem sternunt.

Sed quemadmodum usus multum commodi, sic abusus multum incommodi ex amaris proferre solet, colliquantur enim sæpius humores nimiâ incisione, & attenuatione rigidâ illius & asperæ materiæ, tanquam tot cuneolis divisos, motus etiam magis sensibiles redditi, ob repetitam sæpius arietationem postmodum extraordinarias quasdam vias sibi fabricant Machinæ planè adversas, quod etiam familiarissimum est in plurimis sale & spiritu abutentibus, ad hydropem aut scirrhum reductis.

Unicum quod maximum amaricantium effectum, est ratardatio motus nimis velocis intestini ad acidum tendentis, hinc enim Zytopœi amaricantibus simul & adstringentibus utuntur, ut liquores suos potabiles a nimiâ solutione continui, id est, a putredine & aciditate, præservent.

Ideoque a maricantia possunt esse Emmenagoga, non ratione ipsius salis redundantis, nec plethoræ inducendæ, sed ut liquida, nimis mollia & obtusa in suis texturis, reddantur rigidiora & aspera, ut vellicando, fricando, atteren-

terendo ipſa vaſa nimis indurata & incraſſata, veluti ſcarificatione quadam, vel inflammatione levi inducta, minus reſiſtentia ſint, ſubjecta magis ſenſui & arietationi, reddita; eodem modo enim prout bilis redundans copioſos efficere ſolet menſes, ſic etiam amara eidem cenſuræ & regulæ ſunt ſubjicienda.

Ex hac etiam ratione Mechanicâ amara vermibus prodeſſe dicuntur, in quantum illa rigiditate & aſperitate ſuâ horum texturam diſcontinuant teneram, prout eadem inſecta a ſale quocunque muriatico vel acido diſſolvi & interire ſolent.

Si vero quis objiciat amara poſſe putreſcere, & hac ratione vermium patriam conſtituere, illius objectio facile, ex ipſius amaroris corruptela diluitur, nam & amara inconſtantia ſunt, prout reliqua corpora legibus motuum mundanorum ſubjecta, ergo non quatenus amara rigida & ſolida tunc temporis conſideranda veniunt, ſed tanquam ab illo ſtatu recedentia & alius generis particulas admittentia.

Amara inſuper exiſtunt vulneraria & mundificantia ex iiſdem planè rationibus, vehunt enim rigidas & aſperas ſuperficies, ergo extirpant malum, prout inſtrumentis Chyrurgicis & ſalinis fieri ſolet, cicatrizant ipſas partes mundificatas, quoniam abundant oleo craſſo emplaſtico, quod motum tenuis liquidi impedit

in-

involvendo, qui plerumque in ſero vel lymphâ acriori pus conſtituente viſitur; tandem dolores ſedant amara ob idem ſulphureum corpus, ſpirituum animalium impetum ſedans, ipſoſque nervos placidius afficiens, omnemqne inflammationem arcens, utpote quæ ad naturam ſive mucaginum, ſive oleorum craſſiorum & fixiorum accedunt.

Multum autem differentiæ eſt inter amara, quæ ſimul ſunt adſtringentia, aut non, & inter ea quæ ſale tenui gaudent veloci, vel eo deſtituuntur, nam exinde totus ſcopus Medicæ intentionis, ſaltem apud prudentiores Medicos eſt expiſcandus; ut illud autem agnoſcatur. Primo proponi debet qua ratione ſalia & ſpiritus ſeſe habeant ad materiam, & ex contrario quomodo ſeſe habeat materia ad ſpiritus.

Spiritus & ſalia quantum in ſe eſt indifferenter ſeſe habent ad materiam, cui vel accedunt vel immerguntur, ſi ortum naturalis motus omnium corporum proſequamur in ipsâ vegetatione ſeſe manifeſtantem; prout radii ſolares, aër purior, & aqua ſeſe habent ad omnia mundana corpora, ideoque eorundem actio in duplex illud effectum incidit, movere nempe, & rarefacere denſam materiam, quam ſubeunt: eadem illa ſalia & ſpiritus dein occurrunt, tanquam inſtrumenta quædam rigida & velocia materiæ ipſius obtuſæ, & in vicinia ſua quietæ, vim ſuam

cum

cum poteſtate actionum evidentiorum communicantia ; quibus deſtituta alias eſſet ſolidior materia, in occurſu mutuo ad alia corpora, ut patet in omni materiâ magis minuſve ſpiritu, tanquam ſtimulo egregio, & quaſi vivifico ad exercitia naturæ ſuſcipienda, nobilitatâ.

Poſtmodum eidem ſpiritus immerſi materiæ obveniunt, tanquam corpora velocia, ſed ubique retardata & cincta per ipſam quietam materiam, cui quamdiu annectuntur, neceſſario tamdiu ipſa, ad nutum illius materiæ, figuram & formam ipſi ſpiritui ſalino propriè inducentem, ſuas proferre coguntur operas. Hæc autem effecta ex ſale vel ſpiritu non procedunt, ſed ex Mechanicâ illâ diſpoſitione materiæ ſolidæ illud opus exequuntur. Illud patet ex Machinâ humanâ, ex remediis, ex alimentis, ex venenis, nam in hiſce operibus ſemper reperiet homo miniſter naturæ variantia effecta, quæ non ex ſale vel ſpiritu procedunt, ſed ex comformatione ſimilium texturarum, partiumque ſolidarum, variâ figurâ & mole inſtructarum: ex: gr: ubi ſalvia & ruta in locis arſenicali materiâ imbutis naſcuntur, quamvis ſpiritus ibidem latitans & figura plantæ externæ ſint ejuſdem conſpectus, attamen latitans virus arſenicale, per ſpiritualem fluorem vegetativum e ſolo communicatum, deleterias præbebit vires: Idem patet ex deſtillatione cantharidum,

opii,

opii, & ſimilium, ſpiritum volatilem alcalinum dimittentium, in quibus unuſquiſque reperiet hoſce ſpiritus ex materiæ ſuæ alteratione & præcedentis figuræ deſtructione, amiſiſſe vim nativam veſicatoriam & anodinam, quam leviorem aut leviſſimam tantum adhuc reperiet in parte oleosâ, vix cum ipsâ ſubſtantiâ ipſorum ſimplicium comparandam.

Tandem differentia notabilis, quæ in hiſce ſalibus, etiam materiæ adhucdum immerſis, vel vi inde expulſis ſedulo a Phyſico-Medico notatur, & quidem merito, ſi ad motum & velocitatis aut reſiſtentiæ momenta reſpiciat naturæ Ruſpator. Si vero ex ipſo ſolo ſpiritu vel ſale concludère velit, de hoc illove opere limitato aut ſpecifico, quod ex illâ materiâ ordinarie reſultat integrâ; fruſtra ea venabitur, ideoque primo ad illius ſpiritus incluſi tenuitatem attendit, ac in hac contemplatione promptitudinem ſolubilitatis & ad celeritatem pronæ materiæ obſervabit, quæ illo fulcro ſpirituali ſuſtentata celerius ætheris & aëris commercium cum calido noſtro, ſeu ſpirituali fervore naturali permittit. Hinc Chemici rectè pronunciarunt, corpora non agunt niſi ſoluta: exinde etiam apparet cur Chemici talibus utuntur ſtimulis in præparatione & adhibitione medicamentorum; etiam natura ipſa illud demonſtrat, quod ea ſive medicamenta, ſive alimenta, ſive

venena ſint, eſſe in ſuo opere potentiora, quæ in calidioribus locis creſcunt, & quæ ſpiritu oleoſo per excellentiam gaudent. Idem comprobat contagioſus aër, ſyrius æſtus, inflammationes & loca etiam omnia tam intra quam extra noſtrum corpus, quum ex ſtagnante humore ſpirituoſa effluvia fulminis ſeſe exercentia, ex mera talium extricatione cum ſubtiliſſime comminutâ materiâ moleculas & miaſmata conſtituunt vagabunda. Hinc & ipſæ remediorum, ſpiritu veloci turgidorum doſes Medici diminuunt: quæ ulterius ad praxim deducere nimis longum hic foret, unicum tantum ſit pro omnibus exemplum, ut inde noſtri dicti, ex factis naturæ, liqueat probatio.

Omne corpus morbo calido affectum ardenti, aſſumta remedia commoventia, ad motus ſummum faſtigium reducet, niſi prudenter à Medico propinentur, quod eſt notiſſimum ex purgantium, imo & diaphoreticorum acrium familiâ in tali ſtatu exhibitorum, ex contrario omne corpus, quod frigido & Chronico morbo langueſcit, vix ac ne vix quidem commoveri poteſt, niſi ab acribus ſtimulis Medicamentoſis, etiam in majori doſi applicandis adjuvetur. Sic enim liquet in priori ſtatu remedia comminutis & ſpiritualibus humoribus occurrere, ipſius remedii materiam maximè comminuentibus & ad ſpiritualem fluorem

orem deducentibus; ubi ex defectu ſpirituum & materiæ lentore nullum accedit ad remedia adhibita auxilium, quæ in craſsâ ſubſtantiâ ſolidâ perſiſtere ſemper coacta, nec ſenſum nec motum ſtimulare queunt.

Ubi ſalia fixa ibidem adſunt, ad ſolubilitatem, illa relationem habent, ipſius materiæ, ſed non ad motum propriè loquendo, niſi eum, quem augere queunt tales cuneoli diutius inſiſtentes in materiam ſanguinis & humorum, ubi contrariæ cuidam figuræ ſalinæ ſeſe immergunt cum violentiâ quadam poros & interſtitia ſubeundo & aperiendo, ſimul liquida quæcunque, tenuiora ex aëre & aquâ accedente facta, impellendo & congeſta expellendo. Sic enim duo prodeunt opera; primo internus, ex lucta duorum corporum in amplexum mutuum ruentium, fervor. Hinc ſæpius ſudores & tranſpirationes augentur, a fixiori hoc corpore intermiſſum igneum vigorem ſuſcitante ſuâ ictuum & attritionum magnitudine, circa omnia materiæ occupandæ latera. Secundo, figuræ & molis materiæ peccantis mutatio & alteratio, quæ lentoris cauſam & malignitatem tollit, aut ſaltem pro maximâ parte imminuit. Hoc opus aliqui Medici nominant mortificare acidum, aliqui incidere & attenuare. Tertium vero quod maximum eſt opus hiſce ſuperveniens, reſultat ex materia remedii, ſeſe com-

binante cum ipsâ materiâ peregrinâ, unde proprie abolitio figuræ & molis morbosæ resultat, quod sali illi adscribi nequit nisi per accidens.

Salia ubi acida, sive fixa sive volatilia, adsunt in materiâ Medicamentosâ, quoad salinam substantiam secum ferunt retardationem velocitatis nimiæ & acredinis, vi suâ adstrictoriâ & coagulante, sed ipsa materia adjuncta acido, ipsos fines & intentiones operum Physicorum & Medicorum dirigit: sic unus idemque spiritus salis antimonium, mercurium & solem solvens, nullam relationem stricte habet ad illum spiritum, sed ad solutum corpus, ex se vires suas exeret Medicas, quod & in ipsis experimentis patet extra Machinam, super sanguinem lympham & bilem factis.

Constantiores etiam existunt operationes horum sale acido instructorum, quoniam gravior moles & densior structura illius materiæ. Temperata etiam dicuntur effecta talium, quoniam motus humorum biliosorum atroces sedant, oleosisque sphærulis independentiam maximam adimunt; unde in locis calidioribus & in morbis ardentibus talium maximus est usus, pro refocillantibus & temperantibus remediis, etiam cardiacis dictis, ut patet in citriis, aurantiis, granatis, acetosa & similibus.

Insuper motui blando intestino promovendo inserviunt, ut primarum viarum functionibus

pro-

profint,unde acetariorum &piperatorum frequentiffimus in culinâ ufus ac vinorum acidiufculorum laus emergit, fæpius ad abufum ufque, exinde etiam fpiritui vini fubtiliffimè inclufum acidum vires coagulatorias præbet, in pluribus noftris humoribus & in albumine ovi, aliifque mucaginofis & gelatinofis corporibus.

Muriatica ubi delitefcunt falia, illa ad materiem mediam funt revocanda, inter alcali & acidum, ex utrifque enim participant inter fe mixtis; ita tamen ut ab acido potior dependeat effectus, fi mera refpexeris falia, alias eidem cenfuræ fubjicienda funt, fcilicet quod non fint proprii juris & libertatis in agendo, in quantum materiæ diverfæ affociata fuerint, fic fal commune, nitrum, alumen, fulphur &c. in fpiritus acidos & alcalinos ac in falia fixa converti poffunt, motu & mifcelâ extraneorum corporum accedentium, quæ nexum & ordinem priftinum deturbant vel alterant.

Materies, coordinationem formarum gignens, eatenus potens dici folet, quatenus refiftentiam contra aliorum corporum injurias obtinet fatis firmam; ita ut mediis etiam in turbis figura maneat inftar fcopuli inconcuffa, permanente enim illa permanebit etiam actio, ex neceffitate illius figuræ prodiens.

Impotens eft materia, quæ inconftanti nexu inftruitur, ita ut facile aut difcontinuetur

aut *annihiletur* cum actione figura. In priori statu mineralia & metalla sic dicta, dein oleosa omnia sulphurea locum habent; in posteriori pleraque vegetabilia mollia & humida, ut & ipsa aqua reponi debent, cito enim, quod solvitur ad motum intestinum tendens, corrumpitur, adeoque in suâ materiâ perit, ipsaque intermixta salia & spirituosa nutum illius materiæ sequentia alium amplectuntur statum, tandemque ipsa illa materia in favillas, cineres, pulverem & calcem abit, quæ est mors materiæ seu ejus corruptela, novam structuram induens, ubi hic illic denuo intercipitur & disponitur, puta in corpore quovis plastico & glutinoso, id est balsamico aqueo, in quo rudimenta & exordia rerum vegetantium conspicitur.

In hac materiæ conversione, hæc ad ultimum comminuta passive sese habet ad materiam excipientem, cui in nutrimentum cedit, ita tamen, ut quædam visum subterfugientes superficies, integræ possint superesse figuræ illius corporis, ex quo post mortificationem illam prodiere; illam autem figuræ integritatem ubi pertinacius retinent illius corporis mixtionem efficiunt in ipso simplici qua distinguitur ab alia una eademque materia & forma externa apparente in suis qualitatibus & exterioribus accidentiis; ut superius in salviâ & rutâ

nota-

notavimus, quod etiam in omnibus fructibus diverso sub cælo & solo natis liquet.

Hisce rite perpensis facile patet, cur ipsa decomposita ita examinent Medici, illaque postmodum quorundam corpusculorum accessu & secessu ad experientias revocent varias, admodum utiles arti Medicæ. Sed proh dolor! prout in hoc nostro liquet, opium, spiritu alcalino præditum, confundit cum cortice peruviano, aliisque nullum aut contrarium salem præbentibus, oleo autem crasso, sale fixo, acido vel subacido præditis. Imo hisce adjungere non veretur mineralia, ut chalibem & mercurium, seu hydrargyrum, quæ toto cælo differunt. Si hæc omnia inter Emmenagoga sint numeranda, omnis medicamentosa supellex eodem planè jure ut illo titulo insigniatur, omnibus licebit Medicis & Medicastris.

Si sapor ut noster arbitratur, indicet simplicium vires, dic quæso? colocynthis est amara, absynthium est amarum, &c. ergo vires easdem obtinebunt; credat cui fungus est in cerebro. An sapor acris & amarus ad indicandam præsentiam salis volatilis sufficiunt? ergo piper, cinnamomum, pyretrum, &c. debent sal volatile possidere, in cerebro talis Mechanici fabricatum, sed non in alembico Chemicorum prodiens; nullibi enim hoc in demonstrationem cadit. *Si utero studeant aromata omnia*, ut

vult pag. 158. illa eadem motui inteſtino ſtudent, rigidaque proferunt in campum corpora, abſtergentia & viſcidam materiam lentam everrentia, quæ ſenſui & motui adverſa eſt, ergo hoc pro Chemicis & eorum fermento eſt, illud enim liquet, cum piper & ſimilia liquoribus injiciuntur, ad fermentabilitatem acrem reducendis.

Salia urinoſa, Emmenagoga eſſe proprie adhuc non liquet, niſi ſub generali claſſe comprehendas, in quantum ſtimulos actionum promovent, liquiditatem augent, ſenſumque incitant ad fortiores ictus. Sed illud non demonſtrat menſium proprium eſſe remedium, nam illud multo potentius efficiunt balſamica muriatica & diuretica, quæ propriè Emmenagoga dici queunt, ut patet in omnibus iis, quæ a primâ ætate Medicâ uterina dicta ſunt ſemper certo gradu diuretica.

Idem ſtatuendum eſt *de cardiacis*, utpote quæ propriè menſes non reſpiciunt, ſed tantum ſuperiores vias corroborant, imo quæ ſæpiſſimè noxia ſunt, ut uberrime in praxi liquet. Idem de *diaphoreticis* dictum eſto, niſi ſimul diuretica ſint, unde muriatica & alcalia fixa duplo plus proficiunt pro Emmenagogis, quam omnia ſalia volatilia urinoſa & reliqua nominata acria, imo unicus ſapo venetus, cum diuretico pulvere, oleo vel balſamo præparatus

&

& compositus, plus valet omnibus illis præscriptis; tandem unicum lixivium saponariorum per experientiam edocet suum Russpatorem, se esse verum liquidi illius sanguinis seri & lymphæ interceptionis remedium; quod patet ex illius affusione super sanguinem, serum, lympham, bilem &c. in optimas solutiones & tincturas reducenda.

Ad experimenta cum pervenio, ab nostro Auctore proposita, ibidem ejus figmenta & eorum vanitatem ubique reperio, talia enim asserit ac intermiscet, quæ experientiæ ipsi repugnant. Hoc statim in primo apparet, pag. 160. ubi *spiritum salis ammoniaci*, & *salem ammoniacum* eadem effecta præbere super sanguinem asserit quod falsissimum est, vel ab ipso non bene notatum.

Ubi *tincturam corticis peruviani*, *cum spiritu vini extractam*, cum sanguine confundit, ubi obscuritatem & crassitiem notat, immemor antedictorum de peruviano cortice, sed immediate corticem vino saturatum addit sanguinem fluidiorem & elegantiorem reddi, an hoc ex spiritu vini, aut vino aut cortice dependet? absque dubio a liquidis, corticis minimam quantitatem excipientibus & admittentibus in illâ extractione, ergo a potiori liquido hæc apparitio experientiæ, quod etiam seorsim tentari potest, sed in Machinâ post consumptionem liquidi superflui alia res est. R 5 Sic

Sic plurima imprudenter fiunt experimenta, non ritè obſervatis circumſtantiis, ideoque illud quod ſtatuit de *ſale geniſtæ, abſynthii & tartari*, merito ſuſpecta ſunt, fluiditatem nempe ſanguinis rubentis inde majorem illuxiſſe; hæc enim fluiditas aut parum aut nihil mutata in omnibus experimentis a me viſis & factis mihi apparuit. Solum autem ſaponariorum, ut dixi, lixivium pari paſſu cum ſpiritu ſolis ammoniaci alcalino pergit ad liquiditatem conciliandam: reliqua experimenta, quæ ex oleoſis, reſinoſis, aut gummoſis & terreſtribus fiunt ſuper humores noſtros, aut parvi ſunt ponderis, aut ita ſunt tractanda, ut mutua concedatur corporum coalitio, ex qua reactionis cujuſdam ſpecies emergit, alias impoſſibile eſt in hiſce vel quidquam recte concludere.

Hinc moneo tyrones & omnes Medicos, qui hæc propriâ manu velint pertractare, ut in ſimilibus judiciosè faciendis ita procedant, primo, ut ad ſpiritualem vel liquidum ſalinum ſtatum ea redigant; ſecundo, ut ſpiritus vel ſalia ita ſaturentur ſolvendâ aut ſolutâ materiâ, ut nihil amplius in ſuis poris excipere illa queant; tertio, ſi lentior ſit materia, tepide confundantur liquores vel calide accedant ad experimenta; ſic enim vibratio & arietatio mutua major erit. Diluens aqua ipſam experientiam potius retundit, quam promovet, niſi judicioſe

addita

addita fuerit, unde falſa evadunt illa vel inutilia fiunt experimenta, quæ ex decoctis aquoſis ſumuntur, qualia proponit noſter pag. 162.

Hoc dicere & demonſtrare æque facile eſt, prout experimenta publicè & privatim à me viſa illud edocuerunt. Serum enim ſanguinis coagulatum cum quocumque fere acido liquore, illud amittit coagulum ſuper fuſa aqua & cum ea agitata, planè enim diſparebit, modo ſanguis fuerit ſani hominis. Sed quæ plane judicioſam & vere practicam experientiam reſpiciunt, illa paſſim & uberrime in auditorio Chemico Lugdunenſi demonſtrantur, & a me privatim ulterius ſummâ cum voluptate, tentata fuere. Decoctus igitur cortex peruvianus, ſecundum hunc auctorem, cum raritatem ſanguinis promovet, illud non cortici ſed aquæ eſt imputandum; idem de vino intelligatur rarefaciente, ſic & de aliis aquis ſimplicibus officinarum judicandum. Quod de alcalicis pronunciat pag. 165. ſemper reſolventibus ſanguinem & humores, illud etiam in plurimis falſum eſt, quod urinæ plurimorum hominum demonſtrant in coagula faceſcentes, præſertim pthyſicorum, per additionem alcali, ut ex contrario acida per excellentiam eaſdem reſolvunt coagulatas urinas, quod idem in ſero ſanguinis plurimorum ægrorum viſitur: ſed ea a me viſa, à me ulteriori examini curioſo ſub-

ſubjecta nondum ſunt, ſed penes meum olim præceptorem, harum rerum ſcientiſſimum Jac. Le Mortium adhuc dum latitant, ut ſpero in ordinem redigenda & tandem publicæ luci tradenda, innumeris experientiis & circumſtantiis ſtipata.

Sed demirari ſatis nequeo hominis imprudentiam, ubi inter alcalia refert pag. 165. Chalybem in aceto ſolutum, nam qua ratione illud aſſertum demonſtrabit, ex Chalybe ſaltem nunquam, ex aceto multo minus. Si autem rem ipſam noviſſet ex arte tinctoriâ pronunciaſſet, ubi ſtatim ex flavo & ceruleo mixtis, viridis color emergit, etiam in ipſo pulvere & pigmentis: Sic ſmalta cerulea cum auripigmento flavo viridem exhibet colorem, abſque alcali vel abſque ſale, (conſule de hiſce experientiſſimi Boylei tractat. de coloribus & ſpeciatim experiment. 12. part. 2) ſic tinctura croci vel ejus infuſio in aqua communi, cum infuſione florum Cyani cerulei vel aquilegiæ vel violarum viridem colorem proferunt; unde hic etiam tinctura flava Chalybis, tincturæ ceruleæ violarum, idem opus peragit, nullâ habitâ ratione ad alcali. Quod de viriditate nitidiſſima loquitur, p. 166. ex ſpiritu ſalis ammoniaci continente Chalybem. Illud debetur ſpiritui alcalino veloci ſolvente & intimius utraſque tincturas uniente, quod de cupro etiam

tiam dicendum; ubi tincturam ſuccini adfert, ea aut pauca eſt aut tantum debetur ſali ammoniaco. De reliquis tincturis idem ſtatuendum venit, ſpiritus autem ſuccini ſi ritè præparatus & rectificatus fuit, in rubrum vergit colorem mediante ſuo acido cum ſyrupo violarum, quam mutationem hic negat, forſan ignarus hunc ſpiritum eſſe acidum ejuſque ſal volatile muriaticum, alia effecta ex oleo ejus petenda ſunt. Ideoque confuſe rem tractat & contra ordinem naturæ & Medicinæ procedit, ubi in pleriſque ſpiritum ſalis ammoniaci ſuccinatum ad experimenta ſua invocat, quæ duo ſalia toto cælo differunt; ſpiritus tartari etiam non demonſtrat alcali ullius præſentiam ex colore imbecilli viridi, nam eſt ſpiritus adiaphorus, ſed ejus pars oleoſa flaveſcens ſpiritui huic empyreumatico intermixta, cauſa eſt illius viroris leviuſculi, quoniam & illa pars oleoſa minima eſt in hoc liquore. Idem de ſolutione oſtreorum in aquâ forti & quorumcunque conchiliorum & teſtaceorum, in acido ſive ſulphureo ſive oleoſo cenſendum eſt; ubi pallidiuſculus viror inde reſultat. Hinc ſpiritus nitri, aqua fortis & acetum illud præbebunt, ſed non ſolutio quæ facta fuit cum ſpiritu vitrioli, ſalis, aut ſulphuris, hinc omni errore plena eſt illa conſequentia pag. 167. protruſa, quod Emmenagoga ſint æſtimanda ex *retuſione*

&

& superatione acidorum mensibus adversantium, quamvis & in hac parte, ipse auctor pro Chemicis potius certet quam pro ullis aliis, scilicet indigam esse menstrui fluxus stimulo salino alcalino & acri, ut suscitetur ille amissus vel hebetatus actus excellens, fermenti nomine plerisque cognitus, alias spirituum animalium & particularum salinarum tenuium præsentia etiam cognoscitur & distinguitur apud nobiliores.

Quod ulterius ratiocinatur noster de spiritu solvente & corpore solvendo, illud ad materiam crassam salia illa disponentem & modificantem pertinet, non propriè ad alcali. Illud ut demonstretur, si a cupro & ferro abstrahas affusum acidum, illud aquositate potiori postquam privatum fuerit acidius prodit, ergo ratio non dependet ab alcalizatione; si acida affundantur testaceis & cretaceis, spirituosior non acidior prodit liquor, instar spiritus volatilissimi & tenuissimi subacidi, meliorum virium existentis, quam sunt alcalina vel acria: acidorum enim tenuium natura & indoles huc usque in obscuro apud Medicos latet. Eorum enim potestas consistit, in solvendo humorum compagem maximè ad statum naturalem reducendorum; ideoque optimo auxilio sunt salivæ & ventriculo, & inter Emmenagoga non ultimum locum possident, sic & in calculosis affectibus mira præstant. Hoc evidenter patet, ex felicissi-

ciſſimo acidularum uſu, & quoniam mulierculæ, menſtrui fluxus retardationem quam maxime accelerant per alcalina in abuſum tracta, ut infinita teſtantur exempla practica.

Quod de ſubflavo colore indicat p. 167. ex alcalinis ſublimato corroſivo intermixtis, illud plane contrariatur experientiæ, ſi volatilia alcalina huic numero ſint inſerenda.

Experimenta per injectionem facta vel nullius ſunt uſus vel ridiculè propoſita, nam in venas liquorem injicere, eſt motum circularem impedire, infarctus promovere, aërem præcludere, adeoque mortem anticipare, & ex cadavere poſtmodum pronunciare; ideoque illa cum ſilentio tranſeo.

Sed quid de hydrargyro ſentiat p. 172. profectò omni admiratione dignum eſt, duo nempe conſiderat, *gravitatem & acidorum aculeorum retuſionem*, procedentia ex operatione hydrargyri Medicâ.

Novi Medicos phyſicos plurima gratis reponere de mercurii gravitate, & ſphæricâ figurâ admodum inter ſe independenti; unde momenta ſanguinis erunt validiora, cum impetu fortiori in vaſa capillaria, ubi ſtimulis hydragyricis ſanguis armatus proceſſerit, ad arietationem validiſſimam, diſtendentem ipſa vaſa obſtructa.

Sed ridiculum hoc argumentum ad uterum eſt,

eſt, niſi forſan intelligat uterum lue venerâ vel ſcabie infectum, nam operatio mercurii eſt ſalivatio per os & non per utreum, adeoque remotiora illa loca diſtinguenda ſunt, ipſiuſque humoris ex Machina producendi per mercurium, non ſanguis, ſed lympha & ſerum eſt, & non niſi per accidens ſanguinis grumi aut cruor in ſalivatione apparent, oſculis venarum eroſis & læſis.

Imo illud ſal Philoſophicum vel Mathematicum, quo ſua ratiocinia condire ſolent tales Medici, levitas nempe & gravitas, ſunt in plurimis tantum commenta, in aliis experimenta, ſi nempe ipſa inſtrumenta conſideres mercurio replenda, quod hic locum non habet in noſtrâ Machinâ, multo minus in praxi, ubi granum unum mercurii corroſivi, totum corpus percellet, & fere per omnes vias, purgabit, ſed præcipuè & fere unicè per os; quænam illa eſt relatio gravitatis, ubi unum ad centum millia granorum comparari debet?

Quod de ejus natura alcalina dicitur, illud ab omni veritate alienum eſt, quod demonſtrant omnes experientiæ & quæcumque analyſes factæ; nam quod mediante ſalivatione acidum tollatur, non magis verum eſt, quam quod mediante purgatione per inferiora illud fiat, aut quod ſola bilis per rabarbarum expurgetur &c. ſuperfluum enim ſerum aufertur,

pec-

peccans in glandulis & vasis lymphaticis, per motum intestinum; lenta & simul acris lædens materia, in altioribus locis hærens, & rodens undique ac undique, partim ut emendetur, partim eliminetur, quod Medicæ intentioni sufficit, nam ulterior cura ab aliis Medicamentis petenda. Sed libenter ei concederetur a Chemicis quibusdam, fermentorum acribus Patronis, Mercurium esse verum Emmenagogum, quoniam ex inde optime suam sententiam confirmarent de fermento; nullum enim opus, magis fermentationi comparari potest, quam salivatio.

Quod de Chalybe pronunciat, illud etiam gratis dictum est, nam ejus vis a laxativa in principio, & vi adstrictoria in fine dependet. Prima actio ex portione ejus spiritualiori ad sulphuream quandam naturam accedente dependet; quæ materia subtilior & sulphurea, ex mera frixione & attritione superficierum Chalybis dignosci potest, imo quæ ex ipsius aquæ accessu emergere potest, ubi sponte in crocum per aërem & rorem convertitur Chalybs, qui etiam apparet in acidulis, ut & in vaporibus ex solutione Chalybis ascendentibus. Adstrictoria ejus vis, in parte fixiori hæret, actionem ipsam spiritualem obtundente, & liquida in humoribus ad austeritatem conversa suo accessu infarciente, unde Chalybis usus pessimus

eſt in menſibus ſuppreſſis, niſi ſalacibus minimâ in doſi offeratur limatura vel crocus, ſale tenui prohibente auſteritatem & ſubſidentiam ejus terreſtris materiæ, damnatæ a Chemicis dictæ, armatus? Hoc patet in præparatione croci martis aperientis & adſtringentis; adſtringens enim ſolâ calcinatione obtinetur, poſt omnis fluidi privationem, reſtante materiâ ſale privata, ideoque cautè in Chalybeatis procedat Medicus, ni velit ſucceſſu fido privari in Emmenagogis remediis, plures enim eo uſu perverſo intereunt, quam ſanantur.

Balbutiens, rerum, naturalium cognitione parum inſtructus viſitur Auctor, in ſaporum adſtringentium enumeratione, ubi inter eos enumerat ſalem tartari fixum, & inter acerbos ſpiritum ſulphuris, nitri, & vitrioli: quæ nam, quæſo hæc eſt comparatio & relatio inter planè contraria acida nempe & alcalia? & cum ſal tartari fixum & tartarus vitriolatus ſint laxantia & diuretica, inter menſes promoventia, non ſiſtentia, reponi debent, prout hic noſter ſolet, ad adſtringentium claſſem illa revocans. p. 175. Acerbum etiam aliquid aliud eſt quam merum acidum, conſtat enim ex acri & acido; ſic etiam non eſt ſubacidum ſal marinum, ſed vinum rhenanum, tartarus; ſpiritus muriaticorum ſalium plegmatici, qui ex plurimâ aquâ & pauco acido conflantur, ſic ſpiritus ſalis & nitri

nitri dulcis, ſi ritè præparentur, ſunt acres & acerbi, non *ſubacidi*, ut noſter vult, dicendi.

Si Medicamenta, quæ linguam pungunt & vellicant, contractilem ſtatum fibris inducant; acre guajacum, pyretrum, Euphorbium, contrajerva, &c. inter adſtringentia erunt numeranda, imo pleraque purgantia, gutta gamba, tythimalus, tota convolvulorum & mirabilis peruvianæ claſſis, ut & qui ex hac deſumitur, radix jalappæ, turbith; venena quoque arſenicum, mercurius ſublimatus corroſivus, cum antimonii butiro horum claſſi inſerenda eſſent, quod abſurdiſſimum eſſe quis non videt, etiam leviter oculatus?

Pulſum deprimi & imminui ſtatim per adſtringentia non liquet, nam opium etiam adſtringit, pulſum vero non imminuit, pleraque cardiaca adſtringunt pulſum incitantia, forſan illud de adſtringentium abuſu notare aliquis poterit longiori, præſertim ex terreſtribus.

Ea, quæ in experientiis illorum adſtringentium acidorum, notantur non reſpectu ſolius adſtrictionis ſed fixationis & præcipitationis partium tenuium in fluidis contentarum, contingunt; & tunc ex coaguli depoſito receſſu, fit obſtructio & adſtrictio vaſorum, non autem vellicatio & punctura fibrarum: uti ſuperius etiam in adſtringentibus indicavi.

De muriaticis ubi loquitur ſalibus, nempe

de ſale Chalybis, prunellæ, vitrioli, & ſaccharo ſaturni, ibi lector annotet ad materiam in ſale ſolutam, & hebetantem ipſa ſpicula ſalina eſſe reſpiciendum, ita ut non temerè illa ſeorſim ſed primo, dein ſeorſim recipiat & examinet, alias incaſſum operabitur & pronunciabit, eaque ſalia in parva quantitate aquæ puræ ſoluta ad ſuas experientias faciendas capiat, ſi notabiliores effectus velit obſervare.

Tinctura corallii hic nominata ab Auctore, an unquam ab ipſo viſa fuerit dubito, cum potius figmentum illud credam Chemicum, reſultans enim color forſan menſtruo addito debetur, non coralliis, ideoque inter vana experimenta eſt recenſenda, vel ad menſtruum reſpiciendum venit.

Si autem ſolutione coralliorum fiat coagulatio, illa ipſi acido non coralliis eſt adſcribenda, & cur corallia quæ alcalinæ ſunt indolis æque ut teſtacea & conchilia omnia inter adſtringentia numerentur, profecto non capio! nam hæc repugnant ſententiæ Auctoris, ubi alcalina recenſet inter menſes promoventia: eadem ubique eſt confuſio in phantaſtico plethoræ figmento, & in Medicamentis, ut & in experimentis.

Circa acidorum experientias ſuper ſerum judicioſe faciendas, acida diſtinguat oportet, in tres claſſes, primo acida volatilia, quæ nempe

in destillatione levitate suâ aquas præcedunt, secundo, quæ graviora sunt aquis, immediatè tamen post illas ascendentia, tertio in acida fixiora quæ non nisi summâ ignis violentiâ altum petunt, & pondere gravissimo instructa sunt: hisce tribus phlegma illud aqueum acido tenui instructum adjungat; hæc cum distincta obtinet naturæ Curiosus acida, miram in experimentis observabit diversitatem, quæ usui practico extendendo utilissima simul ac nobilissima est, ibidemque erroneos & veros acidorum usus in praxi & experientiis animadvertet.

Hoc obiter hic tantum monebo salis acidi levitatem a levissimâ ejus materiâ dependere, quam antiqui nominabant sulphur Embryonatum verum anodinum, furores archęi nostri, ut cum Helmontio loquar, sive spirituum ferocius tumultuantium sedans; unde planè alia inde producuntur phænomena, quam ex acido subsequente; proximè autem accedit phlegma inter hæc duo salia participans de materiâ intermediâ, acidum autem insequens, materiam magis gravem possidet, de sulfureâ naturâ vix participantem, levem potius mineralem substantiam existere, junctam sali etiam graviori. Hinc multum aberrat a præcedentibus duobus liquoribus minus non solum coagulantibus, sed etiam solventibus, liquiditatem ægregiam conservantibus, præsertim ex vitrioli

ſubſtantia ubi parati fuerint. Ideo ſpiritus ſubtilis & ros vitrioli dictus, inter Emmenagoga ſalia primum ſibi locum vendicant, ut pote ejuſdem naturæ cum aquis mineralibus & acidulis martialibus, tam decantati uſus in foro Medico, ut pote quæ ab acido Embryonato ſale in mineras allidente producitur. Acidiſſimum quod remanet & fixiſſimum metallicæ materiæ in graviſſimo ſale diſſolutæ naturam obtinet, unde ejus vis auſtera & coagulatoria dependet. Ut mihi olim Auditori videre licuit in curioſiſſimis ſuper hac re experimentis in auditorio, Chemico Academiæ Lugduni Batavorum, quod non infimum illi decus addit, publico cum delectamento obſervatis nunc & olim in praxi facilitandâ utiliſſimis.

An adſtringentia diureſin promoveant merito dubitatur, & an inter adſtringentia nitrum ſit annumerandum adhuc magis? imo an tanta coagulatio ſeri ſuccedat? ex *nitro vel ſali communi in aquâ ſoluto* merito negatur, ſaltem adſtringentia, qua adſtringentia, illa vi non pollent diureticâ, Sed potius hydropem inferrent, & retardationem urinæ cauſarent, ut patet in virgunculis, adſtringentium uſu enervatis, Chloroſi & leucophlegmatia laborantibus.

Hæc autem ſalia muriatica cartharſin movent: & catarrhos promovent, ſemper urinam copioſius ſtimulantes, ita ut in principio cat-

harri

harri acris serosi ad aliquot liberas lotium reddant ægri, idem observatur in cerevisiâ tenui *Mol* dictâ; & in vinis levioribus rhenanis, belgicè *Moesel Wyn*, ac spirituali acido instructis, ut vinum Campanense &c. quæ maximè diuretica sunt, non adstringentia, imo plurima purgantia vel laxantia per excellentiam sunt diuretica, ut tamarindi, tartarus purus &c. sed hæc etiam cum cæteris transeant erroribus, nempe cum fluore albo ex plethorâ &c.

Obstupesco hunc auctorem legens, ubi coagulum globulis sanguineis inductum vult, ad diuresios productionem, nam si hoc foret, cum vitæ periculo fieret, lampas enim vitæ nostræ in hisce oleosis consistit sphærulis, quas si coagulaveris illud cum vitæ divortio fiet, prout ipse sufficienter annotavit, in injectionibus mediante syringa coagulantibus & necantibus.

Quod refert ibidem de lacte coagulato in suis partibus oleosis, illud pro maxima parte falsum est, nam oleosæ illæ cum aquâ calenti & sero lactis a cagulo separari, exceptis iis quæ intercepto Chylosis & caseosis partibus indurratis sunt, quod etiam patet in cremoris butiracei collectione, ab ipso sero lactis, sibi commisso, sed illa non ulterius prosequar, quousque nempe acidum potens vel impotens existat coagulandi olea &c.

Acidorum experimenta ſuper ſyrupum violarum ſicco pede tranſeo, ut pote nihil indicantia, niſi quæ ante hac notata ſunt, ut & ea quæ per ſyringationem, injecta ſunt, adverſantia motuum legibus, nec quid agant remedia, ſed quid impetus præſtet ſyringæ, indicant, nam & ipſe aër, leni tantum impetu, venis inflatus animalia citiſſimè necat, ut pote qui ut Bonii hujus experimenti frequentiâ inſtructi, verbis prog. 4. C: A: utar, *inſtar potentiſſimi coagulatoris, vel alterius veneni, animal necat*: imo ipſi flatus noxias edunt, ſæpius deletereos, effectus, ideoque parvi aut nullius momenti hæc eſſe cenſeo.

Hæc ſunt, Amice lector, quæ a tanti Philoſophi theoriâ, ad rationes, ſi diis placet, Mechanices factâ, expectanda veniunt, cujus perſpicuitatem & veritatem, ſuis coloribus depingere ſum agreſſus, hæc autem fabrica, ſi nimis anguſta videatur iis, qui eruditione Mechanicâ tantum gloriantur, eos velim monitos, ut ſuas ſententias & hypoteſes ſuperbas modeſtius ad naturæ leges & artis opera proponant, ne in errores & devios tramites Medicinæ artem & ſcientiam ſeducant, depoſito omni faſtu & imperio.

Plurimi enim ſunt, qui morborum cauſas vellent ex morbis inveſtigatas, non ex contemplatione hominis Philoſophi conſutas, ubi

cum

cum periculo deterrent alios ab operum naturæ investigatione.

Si ullibi infamis abusus theoriæ dicendus sit, saltem huc usque infeliciter cessit illa theoriâ, quæ ex nullâ praxi nata, nec ad praxin applicanda venit. Hinc theoretici illi, qui cum laude hanc partem Medicinæ excoluerunt, ut plurimum (saltem loquor de præsenti tempore) praxin aut vulgarissimam tantum profeРrunt & exercent, vel in ipsa praxi impotentiores sunt, aut in meram Empyriam incidunt, aut tectè aliorum vestigiis insistunt, aut novi quid temerario satis ausu tentant, ut sibi consultant aliis imponant naturæ lutus observent diverso eventu.

Absurdissimum est hæc vel cogitare vel dicere de hisce theorices Auctoribus, si ipsis concedi deberet melior morborum intellectus, ut ex inde sequeretur infelicior morborum curatio, nam unusquisque qui in uno rite versatus est, in altero quodammodo fortunatus esse debet, præsertim si ipsi & morbus, morbi causa, ejusque nisus varius, ac hisce opposita auxilia cognita sint, ex illâ thëoria & Mechanicâ phylosophiâ, quod negamus, imo quod ipsa in suo opere per negat natura, ut jam demonstravimus; adeoque nec unam nec alteram scientiam concedimus majorem in hisce quam in aliis, imo minorem statuimus cognitionem in his a natu-

ræ ſcopo aberrantibus, ad ficta quædam commenta vi Medicinæ ſcientiæ applicanda, deviantibus; ex contrario rerum cognitioni uberiori impedimento eſſe talia Mechanica, ut iis placet, præcepta affirmamus. Ex rerum autem cognitione, & operum naturæ per experimenta judicioſâ collectione atque collatione, feliciſſimam medendi Methodum emerſuram, nullus dubitabit, modo talibus inhæreat. Concludimus per experientiam acquiſitam, rationem, verum eſſe theoriæ & praxios fundamentum, ſed non in eo conſiſtere, Medici veram ſagacitatem, ut de morbis ingenioſe judicat, ſuis figmentis undique ac undique armatus, nec cujuſvis eſt operarii, ut cum vilipendio hic auctor nominat practicos Medicos, formulas curationis veras & judicioſas præſcribere, in quibus rite ſeligendis & componendis media pars Medicinæ veræ conſiſtit, multo minùs hæc remediorum cognitio, & applicatio ex theorices vel Mechanices præceptis hauriri poſſe, unde tantum garrire, & nihil agere diſcunt homines.

Practici theoria tali deſtituti, an confuſe & importunè multa, ad nauſeam uſque exporrigant remedia plane ſæpius contraria, illud Auctori relinquatur, hæc abſolute de aliis ſtatuenti, qui ſuâ theoria deſtituti ſunt. Sed an melius res agatur apud hoſce, illud profecto

eſſet

eſſet demonſtrandum, ſaltem nec liquet in hiſce ſuperioribus practicis, nec in eorum privatis formulis ad pharmacopolas delatis patet, eidem cenſuræ, ut credo, ſubjiciendas.

Melius dixiſſet, nos theoriâ hac Mechanicâ inſtructi, methodo & ratione utimur invictâ, ægroſque ad ſeveras geometriæ leges æternas curamus, æque in ſanitate recuperanda, quam in morte horrida, aſſequenda Methodice, ut vivant & moriantur in nomine Domini: vos autem illis adminuculis deſtituti amethodi, etſi quovis modo curetis abſque ratione ac methodo vivunt & moriuntur veſtri ægri; ergo penes nos eſt methodicum imperium vitæ & necis.

Curſum materia Medicæ culpans in iis, qui methodo medendi non ſatis explorata inſtructi ſunt, aliquo jure id agere videtur, ubi campum nimis amplum & ſpacioſum percurrunt tyrones: quod Chemici ſæpius incuſarunt, & adhuc incuſant, cum ſelectum Medicamentorum probant, nam omnia qui novit, nihil fere novit in materiâ auxiliorum.

Sed ex eo velle concludere vagabundam eſſe ſcientiam, quæ ex pluribus ac ſelectioribus remediis acquiritur, nam ſæpius pertinacia morborum ſymtomata non raro cogunt Medicum ad alias vias tentandas Medicas, profecto illud calumniatorem ſapit, nam & ipſe forſan, in prin-

principio ſuæ praxios adhuc verſans, ad diverſa tentamina variis effectis & viis inſervientia in ſuis hiſtoriis practicis pergit; ut patet ex hoc tractatu; ideoque reliqua omittam non minori reprehenſione digna, ſperans hæc mea ſpecimina ad promotionem ſtudii Medici, experimentis & rationibus veris unice tantum acquirendis, inſervitura; inpoſterum Deo opt. Max. ſavente, magis utilia exhibiturus.

Sed ne momum tamen agere velle omnino videar, meam, quam breviſſimè potero, hiſce concluſionem & ſententiam, quo ad theoriam & praxin, quaſi per aphoriſmos ſubjungam; ex quibus unus quiſque dijudicare, inquantum accedam, in quantum ab aliis recedam, poterit.

I.

Menſtruus naturalis in mulieribus fluxus, nec in quantitate, nec tempore & loco, ſi rem ſtricte, i. e. ortum, progreſſum & menſtrui cauſam obſervemus, æqualis eſt; ſed excernitur per vaginam uteri, & in variâ ejus parte & ſinu producitur.

II.

Pondus menſtrui ſanguinis excernendi valdè incertum eſt; tempus excretionis inæquale; qualitas ſanguinis ſtatum humorum ſequitur, qui exiſtunt in hoc corpore, prout nempe hic illeve humor ſpirtuoſus, bilioſus, ſeroſus, ſali-

ſalinus, ſanguineus, aut lymphaticus prædominatur.

I I I.

Accidentia in colore, quædam rutilatio eſt, ſi bono verſetur in ſtatu, fere eadem, quæ ex ſpiritu volatili ſubacido cum ſanguine mixto, experimenti gratia, occurrit, odorem autem ſaporemque a ſanguine nullatenus differre vulgari pleriſque apparet, niſi illud, extrordinario in caſu, vel rariſſimè contingat.

I V.

Ipſa retardationis & accelerationis menſium effecta, nunquam ſunt una, multo minus eadem in omnibus; hinc in junioribus & vetulis quamvis extendantur, aut abbrevientur tempora menſtrui fluxus, nec ſtatim vitium occurrit ſenſibile, nec ab ipſo Medico ullæ inveſtigationes vacillantis ſanitatis inquirendæ, aut curandæ ſuperſunt, niſi forſan petita cauſa adſit: hinc etiam menſes adeſſe & abeſſe queunt, nullâ cum apparitione ſive infirmitatis, ſive morbi, in tali Machinâ apparentis.

V.

Animi pathemata, per excellentiam, & fulminis inſtar menſes afficientia, deſignant, imo liquidiſſime demonſtrant, menſes aliunde quam a mero ſanguine, & ejus plethorâ eſſe deducendos; illud enim, in aliis urinæ nempe & fæcum excretionibus, non ita liquet.

Spiri-

V I.

Spirituum & caloris naturalis defectus ubi menstruis obest, designat aliud quid pro stimulo menses ciente requiri, quam merum sanguinem.

V I I.

Mensium nimius fluxus ab acceleratâ bile, & irradiatione spirituali visus copiosus, & validior in suo progressu planè definit, sanguinis massam aliunde dependere, ut suum obtineat motum & momenta velocitatis, superans omnia figmenta plethoricâ.

V I I I.

Homo Medicus tanquam minister naturæ vacillantis, læsæ aut depravatæ tantum advocandus, sibi illud unice proponere cogitur, ut potius naturam in suo opere deviantem, quam recto tramite incedentem intelligat; ideoque levi tantum oculo aspicit perfecta, & gravi, imperfecta perfodit naturæ opera, sensui nempe & motui hujus illiusve Machinæ, destructionem metuentis, contraria.

I X.

Illud liquet ob impossibilitatem theoreticæ scientiæ abstractè consideratæ ab ipsâ Medicinâ practicâ, quæ ad desperationem potius, quam ad spem Medici futuri faceret, ubi absolutissimè aliquid certi concludere nequit de veris menstruationis accidentiis, de ultimo opere;

seu

ſeu progreſſu deſtillatorio tantum ſuperficialiter aliqua cernens & dijudicans; quæ & ipſa vulgariſſima erroneis judiciis ſtipat homo, ſuæ mentis vanitati nimium indulgens; prout in præcedente obſervare licuit tractatu: nam ſi abſque ullo ſenſu aut incommodo pergat menſtruatio, aut ceſſet, nunquam Medici auxilium imploratur.

X.

Menſes, ante eorundem apparitionem, corpus totum afficiunt, non locum ſimpliciter, per quem fluunt, manifeſtiſſimo indicio illos non oriri a ſolâ gravitate & præſſione ſanguinis.

X I.

Immutationes operum naturalium, apparentes in acceſſu corporum medicamentoſorum, & nutrientium arguunt, ſanguinem qua ſanguinem, nec ejus plethoram ſufficere ad phænomenum illud obtinendum, periodicè recurrens, quod & motus menſtrui prima indicia ſed manifeſtantia ex inverſione motuum in liquidis, altiora loca, puta caput, ventriculum &c. non uterum & depreſſiora loca occupantibus, comprobant.

X I I.

Ipſius corporis habitus maximâ in parte, tempore inſtantis menſtruationis valde mutatus, idem in ipsâ facie demonſtrat, aliiſque in functioni-

ctionibus alteratis, a ſanguine mero non de pendentibus, evincit ſufficienter, ſolum motum eſſe in ſufficientem propulſivum.

XIII.

Regionum, & cæli frigus & calor, differentiam pauciſſimam addens circa menſtruationis opus, idem denunciat.

XIV.

Actiones velociores eo tempore uberrimè inſtantes & apparentes, præſentiam alicujus de novo fabricatæ materiæ præbent. Hæc enim per ſe nec ſponte creari poteſt, quin cum aliquâ nolentiâ emergat neceſſe eſt; hæc autem in motu propulſivo ſolo non ita conſpicitur, ideoque inteſtino opus habet, antequam ex ſuis latebris proſilire poſſit illa portio recenter cuſa ac fabricata, uſui illi adaptanda.

XV.

Principium motus hujus inteſtini, oritur ex ſpirituali ſale motum propulſivum augente, terminatur in eodem, ſed magis emerſo, ſuique juris facto: unde etiam progreſſum ſenſim eundo acquirit hic motus ſemel admiſſus; ceſſat tandem hic motus inteſtinus, ubi moles ſpirituoſi ſalis ad cujuſdam acidi muriatici ſalis figuram tranſiit, motum minus velocem permittentis, materiem ſanguinis ante hac rarefacti leviter condenſantis.

XVI.

Hæc ex ipſis accidentiis & circumſtantiis familia-

miliaribus manifeſtantur in menſtruatione, à principio ad finem obſervatis.

X V I I.

Sponte igitur ceſſat & ille motus inteſtinus; quemadmodum omnes motus inteſtini deſinunt, ex ſolius molis & figuræ Mechanicæ alteratione & mutatione, hinc enim & vaſa contrahuntur antehac dilatata, & dilatantur antehac contracta ex ſolo acceſſu & ſeceſſu novæ cujuſdam molis & figuræ, ortu & interitu ſuo gaudentis.

X V I I I.

Hic motus an ſpeciali vocabulo aut titulo deſignari poſſit, ut ritè quadret motibus aliis notiſſimis admodum dubitare licet? ut omnis lis inter Phyſicos & Medicos dimoveatur, nam ea perpetua erit, ſi ſtricte ad litteram revocabuntur effecta ſpecialia, ad claram, diſtinctam, ac judicioſam perceptionem hominem cogentia, quemadmodum de primo primis, ſub rem ipſam latitantibus in opere, non niſi levem & imaginariam ſcientiam obtinemus; ſic & ea quamvis plurimum læſerint hominum animos, attamen niſi verba ſcientiis attulere rixoſa, phyſicam nunquam extenderunt generi humano utilem; ideoque præſtat de iis ſilere, quam pauca dicere.

X I X.

In genere autem, motus omnis inteſtinus

æque ac propulſivus, venit a ſuâ materie, portiones quaſdam immerſas continente, emerſuras, acceſſu ætheris, aëris, aliuſque materiæ diſtantis ab hac familiari, in ſuâ figurâ & motu.

X X.

Hæc igitur unde naſcatur & progrediatur materia in campum activum proſiliens, facile inquiri poteſt, in glandulis nempe, utpote in quibus deliteſcere & commorari poteſt, pro tempore quieta & mobilis, reſpectu totius corporis; unde ſuſpenſio quædam motuum incidens, periodus; admiſſio vero ejuſdem paroxiſmus, ſive inſultus dicitur.

X X I.

Hujus materiæ aptitudo, ab ejus raritate & ſpiritualitate acquiſita dependet, ſic enim ad fluorem & velocitatem evecta dicitur fermentum; ineptitudo in ipsâ materiæ denſitate conſiſtit, nondum ſufficienter liquidæ nec aptæ, ut ſeſe intromiſceat humoribus Machinæ, quod apparet in cancro, ſcirrho, &c. diu innoxiis poſtmodum deleteriis.

X X I I.

Tandem vaſorum ſolidorum nimia adſtrictio & dilatatio, hiſce duobus effectis anſam ultimam præbet, ut vel menſes adſint vel deſint ordinarii vel extraordinarii, æquales aut inæquales periodos permittentes.

Ex

XXIII.

Ex hisce natura illius fermenti abunde liquet; ac oppositorum remediorum investigatio facilior a curioso naturæ ministro acquiritur ac obtinetur, firmiori ut talo procedat Praxis Medica, hæc enim ad sequentia nos deducunt postulata ex præmissis captanda.

1. Prout variant causæ & effecta mensium, sic & auxilia.

2. Ubi effecta ipsa Machinam non lædunt in mensium suppressione & nimio fluxu, ibi non temere naturam moveat Medicus.

3. Ubi læsio functionum œconomiæ ex utroque casu occurrit, ibi judiciosè non temerariè menses sunt ciendi aut sistendi, nisi causam cognoverit Medicus admodum variam existentem; nam sæpe cruda moveret, vel ipsius naturæ leges subverteret, non corrigeret naturæ minister, consilio enim & prudentiâ opus est ministro, antequam ad opus & res ipsas transeat, judiciose & feliciter tractandas.

4. Causarum & effectuum investigatio non celeris, sed matura sit, festinans enim judicium rarius aliquid boni parit in tali casu, præcipue in hoc admodum differenti ordine emergente & subsistente, exspectando enim etiam res agitur Medica, ubi nempe promotionem illorum operum sensim dirigit, non per remedia dicta Emmenagoga, sed in quovis casu moderantia,

figuræ enim Mechanicæ, portionumque diversarum apparito sapientem reddit Medicum, in opere & eventu feliciorem futurum; ideoque ad medium usque pergere finit actum, antequam insistat remediis moventibus.

5. Per moventia remedia æquè intelligit adstringentia, quam purgantia, quoniam ipsa adstrictio nulla bona esse potest, quin etiam adsit aut præcedat motus in humoribus ad lentorem quendam deducendis, cum figuræ & molis quadam alteratione; & sæpius sibi proponit in ipsâ purgante materiâ adstrictorium finem, præsertim ubi materia peccans turgescit primo evacuanda; hinc merè adstringentium usus aut minor aut admodum limitatus sit.

6. Causæ aliunde sæpius emanantes; quæ vitium mensium causantur, removendæ nunquam per Emmenagoga, sed per ea, quæ proprie focum aut nidum respiciunt, illud effectum producentem; sic enim partes solidæ etiam ab utero remotiores, ut caput, & pectus &c. in causâ esse possunt, & primo curandæ veniunt, antequam aliquid cogitet aut tentet de mensibus, sponte enim ut plurimum fluunt, absit igitur violentia.

7. Spiritus dicti animales, præcipua considerentur instrumenta & causæ in mensibus, eorumque morbis, ideoque ad spiritus illos sese dirigat augendos, sopiendos, meliorandos per reme-

remedia convenientia, primo Gallenica dein Chemica, ſed blandiora, tandem ad volatilia accedat, poſtquam materia præparata fuerit, ut apta nata ſit facili obedientiæ medicamentoſæ ac mere naturali, alias fruſtra omnia tentabit. Sic in principio utitur infuſionibus vel decoctis aqueis, ex floribus & herbis tenui ſucco gaudentibus, fervorem ſpiritualem pacantibus, ſi ex nimiis animi pathematibus proceſſerit æquè ſuppreſſio, quam menſium provocatio, inter quæ vegetabilia, folia Myrti, aurantiorum, & lauri ſunt excellentiſſima ad dragmam circiter, inſtar herbæ thee, infuſa; quibus accedunt flores Chamæmeli, meliloti, & croci ad ℈ i vel 2. infundendi; dein cortices aurantiorum curaſſovienſium, ſurinamenſium & vulgarium, cortices ligni ſaſſafras, & radices contrajervæ ad ſemidragmam, ſemina apii Macedonici, petroſelini, dauci vulgaris, & ſi magis exaltare libeat dauci cretici ad ℈ij pro doſi infundenda; tandem etiam fructus amomi, cardamoni, & quæ ſimilis ſunt farinæ ad ℈iv. Hæc infuſio bis de die repetatur, ſic enim ventriculum corroborant, & nervis conducunt remedia liquida, per infuſionem potius, quam decoctionem facienda, utpote in qua ſpirituoſior pars permanet integra, ſpirituoſis portionibus Machinæ communicanda, quæ in decoctione perit.

Poſtquam hæc peregit Medicus tranſit ad tincturas, ſeu extractiones, primo in cereviſiâ fermentante faciendas, utpote magis familiari exiſtente potu; huic etiam adjungit ſubducentia & humores corrigentia Ex. gr.

℞ rad. enul. camp. . . . ℥iß
Chin.
leviſtic.
laur. . . . . . . aa ℥vj
helleb. nig. . . ℥iij
jalapp. . . . . . ℥v
bacc. juniper
ſem. dauc. vulg. . . aa ℥x
folior. myrt. . . . . ℥iß
aurant.
ment. . . . aa ℥ß
Cort. lig. ſaſſaf.
aurant. . . aa ℥vii

M. f. ſpecies pro quartâ parte dolii cereviſiæ, ut ordinario potui deſtinetur. Vina enim medicata illud vitii habent, ut nec tam largè aſſumi queant, nec in eodem ſtatu diu perſeverent cum hiſce ſpeciebus, ſemper ad acre acidum quoddam declinantia. Hac mediante cereviſiâ medicatâ, etiam ſucceſſiva quædam & blanda obtinetur alteratio chyloſæ & ſpirituoſæ materiæ.

Loco vinorum medicatorum, ſi ſpirituum ad-

adſit defectus, & lentor in ſanguine appareat, præparetur tinctura ſequens blanda & balſamica in ſua actione, ferociam ſpirituum admodum ſedans.

℞ folior. Myrti foliis minimis, & Mucronalis C. B. P. vulgo roris marini foliis.
pomor. aurant. viridium, & quantum poteſt minimor. . . . aa ℥i
croc. . . . . ʒiß
flor. ſamb.
melilot. . . . . . aa ʒiij
lixiv. ſaponar. . . . . . . ℥vj
ol. mac. exp.
Balſ. peruv. . . . . . aa ℈j
ſp. carminat. per præcipitationem rectif. . . . . ℥xx
M. fiat ♃a. S. A. digerendo per diem unum vel alterum.

Nota ſpiritus carminativus ſequenti modo fiat

℞ lign. ſaſſaf. conſciſ.
cort. aurant. . . . . aa ℥ij
mac. nuc. moſc. . . . aa ℥ß
fol. menth.
myrt. ſup. dict... aa ʒx
ſem. aniſ.

carei.
dauc. vulg.
ap. maced.
Bacc. junip. . . . . aa ℥iß
calc. viv.
ciner. clavell. . . . . aa ℥iij
vin. aduſt. gallic. . . ℔ viij

Deſtillentur circiter ad medias poſt macerat. 3. vel. 4. dierum, dein ſpiritui huic abſtracto adde ℥viij. ciner. clavill. ut mediante agitatione ſuperfluum phlegma deponat, & ſimul alcalizetur. Hic ſpiritus etiam in ſalem volatilem oleoſum converti poteſt, ſi præcedentibus addideris ſal. ammon. ℥iv. mira enim præſtant hæc carminativa olea, ſuo balſamo & oleo tenui injurias aëris ac lentorem humorum abſque ullâ ſuperſtite acredine corrigentia & moderantia, quod non ita expectaveris ab aliis, unde etiam præ aliis cum hiſce particulis nobilitata ſint folia Myrti, ideo eorum uſum præ omnibus hic ſuadeo, æque in defectu, quam in augmento menſium peccantium nobile opus ſuum exhibentia, prout & ſequens infuſio in nimia velocitate & humorum ardore eximie valet.

℞ folior. Mirt. latifoliæ Romanæ
Belgicæ
Boeticæ

vel

vel fol. mali granatæ ℥ij
terr. japonic. . . . . ℈ij
aq. fervent. q. ſ. pro infuſione, aſſumenda inſtar herbæ thee.

Nota doſis tincturæ ſuperioris,& ſpiritus oleoſi a gutt. x. ad xxx. in vino.

8. ubi adſtrictior alvus ſuadet motum, & materia hic illic latitans viſcida, lenta, ſcirrhoſa, depravata exiſtit, etiam ſucceſſive res agatur, non ad violenta remedia tendat Medicus, a laxantibus incipiens infuſionibus, quoniam hæ minus oneratæ materiâ gravi, ſuum naturale proſequuntur opus, ipſoſque humores diſponunt ad lubricitatem quandam, ac motum inteſtinum ſolidi nexus diſcontinuatorem gravem, quæ unica fere eſſe debet intentio Medica: huic rei aſſequendæ convenit miſcela levius purgantium, cum laxantibus & diureticis, quæ peti poſſunt ex fol. ſenn. caſſiâ fiſtula, tamarindis, flor. ſambuci, chamomillæ vulgaris, boraginis, roſarum pallidarum recentium, foliis fumariæ, malvæ, altheæ, hederæ terreſtris, ſed præ omnibus, foliis tenellis perſicorum & floribus eorundem, ut & ſi ventriculo deſit appetitus, ex ceraſis pruniſve recentibus cum foliis tenellis ſambuci, quibus intermiſceantur gratiora aromata, cortic. nempe pomor. chynenſ. citreor. motui illi non adverſantium, & quidem in hac regione ſequens commodiſſima eſt infuſio laxativo-diuretica

 ℞ foli-

℞ folior. tenell. persicor.
sambuc.
flor. sambuc. . . . . aa ℥ij
tamarind. . . . . ℥ß
corticum pomor. cydon. recentium, si haberi possint. . . . . . . ℥iß
cort. citreor.
Chynens ext. aa ℈ij

Cum decoct. prunor. fiat infusio calide assumenda, semel aut bis de die, sic enim blanda evadit sanguinis massa, & fibræ solidarum partium induratæ molliores reddentur, & laxabuntur, seroque nimio privabitur corpus eo redundans, hisce si opus fuerit: folia sennæ, Rabarbarum & similia intermisceri poterunt, verum præstat in hisce per aliquod tempus continuasse, quoniam hoc modo non tam facile superveniet alvi adstrictio, quemadmodum ex purgantibus contingit, nec tormina ventris magna supervenient.

9. Si integram inspectes mensium operam, eam extendere possis ad integram Medicinam, imo ejus universum systema, ideoque pauca non omnia seligere coactus fui, tam opera, quam remedia Emmenagoga quodammodo spectantia, quæ secundum auctores ex quadam experientiâ, forsan absque ratione gravi, collecta sunt; ideoque illa, quæ per excellentiam menses moventia dicuntur,

cuntur, ſæpius non abſque detrimento adhibentur, præcipue acria, quæ utrique vitio infeſta eſſe ſolent, non ſolum hic ſed etiam fere in quovis caſu Medico, niſi occaſio quædam præceps illud ſuadeat, aut planè dictitet, non ſolum in Chemicis, ſed etiam in Galenicis medendi regulis. Exinde ſabina, ſalvia, ruta, thymus, Zinziber, piper, ſimiliaque acri oleo & ſale prædita, æque vitanda veniunt in principio, imo aliquando in medio, quam Chemicorum præparata nimis calida, una eademque enim illud ſuadet ratio, utraque exſiccant, inflammant, ſenſum & motum augent in materiâ nondum benè diſpoſitâ. Gradus autem horum vegetabilium, ex ſuo opere menſurandi, ita conſiderentur a Medico, ut ſemper ſibi proponat Machinam, non Machinas univerſaliter contemplatas, id eſt, tanquam unâ causâ & effectu ſtricte laborantes; illud enim ſemper ex Scylla in Charybdim deducet.

10. Ad mineralia ubi ire cogitur Medicus, ſemper præ ſe habeat præſentiam mali, cum diſtinctione ſedis propriæ illius vitii, & relatione quadam prudenti partium inter ſe naturaliter & præter naturaliter concordantium: dein obſervet depravationem figuræ & molis a principio mali uſque ad hoc tempus durantis, cum reſiſtentiâ quadam illius effectus contra intentionem medicamentoſam hucuſque pertractatam,

videat-

videatque ſucceſſiones accidentium, ab eo ad hoc uſque tempus, optime notans ipſam diſpoſitionem ſalivæ & humoris gaſtrici in ventriculo, & proxime adjacentibus partibus, alias palpando rem aget; minus oculatus naturæ miniſter.

11. a Subſtantiâ mineræ aut metalli inchoat ubi in primis viis ſalinam & ſpirituoſam prævalere obſervat liquidam ſubſtantiam, aliquando rodentem & vellicantem fibras, ſic enim ſolutionis particeps ſufficientis fit ingeſtus pulvis, minimâ tamen doſi exhibendus, ſenſim illam augendo, prout ex opere ipſo æquum judicat Medicus ut ſimul mortificationem vel hebetationem peregrini humoris obtineat, ſimulque ulteriori in progreſſu vaſa ipſa deobſtruat, liquidiſque humorum texturis meliorem figuram communicet. Sin debilis exſtiterit humor & fibræ minus flexiles cernantur, præſtat ſolutionem craſſam vitriolicam, vel aluminoſam invocaſſe dilutam in magnâ aquæ quantitate, prout ſunt aquæ minerales & metallicæ ſparſim a Galenicis etiam uſurpatæ, & a Chemicis artificialiter imitatæ per illos liquores, quos vocant ſpiritus ſpadanos, optimè autem ſequentem liquorem Chalybeatum volatilem.

℞ limat. mart. ℥j
ſulph. comm. ℥iv

Miſceantur exactè, & reponantur in aëre

per

per tres quatuorve dies, singulis diebus bis aut ter materiam agitando, cum parva quantitate phlegmatis vitrioli, dein adde olei vitrioli ℥ij phlegmatis vitrioli, aut in defectu ejus aquæ recentis pluviæ ℔iij, destillentur simul ad siccitatem in fine ignem urgendo, refrigeratis superfunde abstractam aquam & denuo statim abstrahe, in principio quidem lentè sed postmodum foritus, idque repete adhuc semel aut bis, sic aqua ascendet spirituosissima sulphurea Chalybe imprægnata, quæ dilui potest cum aquâ vulgari pluviâ, sive coctâ sive crudâ clarificatâ, imitante naturam aquarum mineralium, præcipue acidularum & sulphurearum: egregie compescit æstum, adversaturque depravato motui ex corruptelâ humorum inducto, multumque superat salia volatilia oleosa.

Si destillatio hæc nimis tediosa fuerit, tunc sufficit irroratio facta bis de die limaturæ & sulphuris cum rore vitrioli, accedente lævigatione in mortareo ferreo, per circiter quatuor dies in aëre, dein postquam ultimo illa lævigatio pultaceæ materiæ martialis per horam circiter semis facta fuerit, injice cantharis librarum quinque hujus massæ unciam semis, superfundendo aquæ convenientis pluviæ philtratæ aut coctæ super arenam albissimam libras circiter quinque, agitentur simul & postmodum occludatur cantharus quieto in loco detinendus, per diem circiter

citer naturalem, dein clarum a ſpiſſo decantetur in aliud vitrum, poſtmodum liquor hic cum cantharo in aquâ calente detineatur, & inſtar aquarum aquisgranenſium aſſumat æger, hæ aquæ enim abſque ullo in commodo aſſumi queunt.

12. Ubi ad ipſam materiam Chalybis, rigidioribus ſalibus adjungendam, properare vult, ob reſiſtentiam nimis magnam partium obſtructarum, ſemper inchoet a ſalibus motui inteſtino obedientibus, ut eſt ammoniacum & tartarus criſtalliſatus aut in cremorem redactus, quibus ipſa limatura ſimul & exaltari & ſolvi poterit, ut momenta velocitatis augeantur, tam in marte quam in humoribus, quod non ita obtineri poteſt per alia ſalia fixiora, motuique inteſtino adverſantia. Huic ut fini magis accedat aëre opus eſt, ſolvente & colliquante illa ſalia, eaque in actionem majorem reducente, ſed non ad tam violentam figuræ mutationem illa cogente, prout Chemicorum ignobiliorum ſolet ignis: ſic tandem poſt varias accidentium mutationes ſubſiſtit tinctura volatilis & tenuis; quæ eſt pars mollis ipſius materiæ rigidæ Chalybis, planè alius indolis quam illa quæ obtinetur per ſolutiones & ignes acido gravi oneratos.

13. Ubi ipſo marte indiget adſtringente Medicus in menſium fluxu nimio, aut hæ-

morrha-

morrhagiis variis per acida illum tractet fixiora, aut quod melius est per muriatica acido fixo redundantia, motuique intestino adversantia, ut sal ammoniacum fixum, nitrum, sal commune, sic enim rigida & solidior permanet substantia ferri armata stimulo coagulante salino acido, quo etiam per ignem privari poterit crocus dictus martis adstringens, si prævaleat materia salina gravis in primis viis. Idem de aliis mineralibus & metallis, ad usum Practicum invocandis, esto judicium.

13. Metallorum & mineralium usus rarior fit in Emmenagogis, præcipue ubi vitium illud causam agnoscit extra abdomen, nam potius obsunt quam prosunt similia remedia imprudenter adhibita, diutius continuata, aut malè præparata, unde pessime Chemia sæpius audit, ex culpâ imperiti etiam Galenici flosculos Chemiæ, quasi vero ambientis & illotis suis manibus carpentis. De quibus exhiberi, in abusum infamen tractis, plurima possent, postquam etiam unusquisque Empyricus, Agyrta, Pharmacopæus, lucro tantum inhians ignobili, more suo Chemiam nobilissimam tractare & defædare inchoarunt, quasi sues Minervam postmodum aggredi ausi, ubi ex eorum imperitiâ, & pessimè fundatâ scientiâ, successuum acquirunt, quæ propriè illis imputanda sunt, infortunia. Sed hæc in longius excurrerent, sufficit

cit usum mineralium esse nobilissimum, simul & periculosissimum, prout & vegetabilium moventium, ut & animalium acriorum; hæc enim nullam admittunt distinctionem, nec Galenicis inde major fiducia accedere potest; æquè enim delirare, peccare, & neci tradere homines possunt, quam Chemici suis cum mineralibus, imo forsan crebrius; quoniam vegetabilium & animalium acrium familia, vis & momenta actionum inde emanantium minus adhuc perspecta a Galenicis sunt, quam mineralia à Chemicis. Si vero circumspecte res in vado est tenenda, nunquam extra portum navigabit Medicus, cum primo ipsa mineralia ad maturitatem seu mollitiem & flexibilitatem, vegetabilium ad instar, deduxerit per aërem & spirituosa aquea adminucula, donec per varias efflorescentias punctum maturitatis attigerint debitum, postmodum nobilissima & tutissima hæc facta remedia, sensim ac pedetentim offerat hæc Machinæ non admodum percellendæ, sed insensibiliter tractandæ, more naturæ amico, & per minimas procedat doses. Sic enim nec cruda movebit, nec morbis superaddet morbos, quemadmodum ii, qui crudam Chalybis limaturam ausi sunt exhibere, solent, corrumpentes fluidorum crasin quam maximè conservandam, vel restituendam potius Medico.

15. Si

15. Si tantâ opus ſit cautelâ, in chalybis aut ferri uſu, multo majori indiget Medicus in Mercurii & Antimonii applicatione, utpote majoris ferociæ & promptioris operationis; hinc Mercurius ſuo ſpiritu velociſſimo] inſtructus, ſulphureâ indiget materiâ, non autem ſalinâ, in hoc caſu potius noxiâ; ipſa enim Mercurii vis profecto ſubterfugit adhuc pleroſque Medicos, tam Chemicos, quam Gallenicos, invitâ quaſi Minervâ de Mercurii opere pronunciantes, imo abſolutè falſa proferentes & contraria naturæ, operibus, quæ in noſtrâ Machinâ ex ipſo Mercurio conſpiciuntur. Hæc ex profeſſo nunc tradere, paginæ non ſinunt anguſtæ, nec inſtituti noſtri ratio illud fert; ſufficiat nec gravitate, nec levitate, nec aciditate, nec alcalina quadam materiâ in campum prodire operantem Mercurium, ſed cum ex ſuâ figurâ Mechanica velocioribus portionibus armatâ, fermenti adinſtar, res agere ſuſpiciendas, quæ ex nullo emergunt alio remedio huc uſque cognito. Ideoque moderanda ejus eſt potentia, & limitandus eſt actionis mercurialis finis, per ramoſa & oleoſa corpora gravia ſulphurea dicta, eouſque donec fere mitigatus & dulcificatus evaſerit. Sic ea ratione Emmenagogum evadet medicamentum, ubi non in hypochondriis proprie, ſed in glandulis ſalivalibus, meſenterii, aliiſque circa thoracem glandulis & vaſis lymphaticis

hæserit causa mali, cum lentore seri & lymphæ maximo. Illud autem monendum liquiditatem quidem promovendam, sed ad salivationem nunquam deducendam esse Machinam, eodem plane modo, quo pistores solent, ubi principium fermentationis pastæ vel massæ inducunt, illam statim per clibanum abolentes; & sic levissimum quoddam salivatorii motus principium concedi possit, nunquam ultra.

Antimonium in usu practico receptum, etiam apud sectæ Galenicæ subjectos servili modo Medicos, præsertim diaphoreticum dictum, tanquam medicamentum intestina quam maxime respiciens consideratur, unde saburrra materiæ crassæ hisce in locis peccans, ab ore nempe ad anum usque, facile subduci poterit, convenitque alvo adstrictâ laborantibus, & ob id, non sufficienter defæcatis in tali Machinâ fluidis. Ipsum etiam Antimonium in hoc opere laxativum consideret, armandum, prout naturæ ægræ requirit, vel spoliandum particulis salinis, vel sulphureis, sic enim cum aceto vini simplici aut destillato, tartaro crudo, sale alcalino fixo, oleo quocumque essentiali, imo sulphure vulgari misceri & exhiberi poterit.

In utrisque his remediis prudens Medicus doses semper minimas crebro repetendas potius offert, quam ut dosi majori unicâ vice procedat, sic enim lente assuescit natura Machinæ hisce,

&

& melius subigitur materia medicamentosa.

16. Ubi salia mera in usum vocare visum fuerit Medico, ea judiciosè seligat, illa ex materiâ suâ ponderet; eorum molem, figuram, & motum examinet, eaque cuncta cum statu liquidorum comparet ipsius Machinæ, antequam ad ipsorum usum Medicum properet. Ab fixis principium fiat, sive alcalinis sive muriaticis dictis; in fixis alcalinis parum refert, quæ propriè huic usui destinentur, utpote admodum inter se convenientibus ad acidum debellandum; sed in muriaticis distinctione maximâ opus est, utpote naturam acidi diversi moderatè sequentibus, ut apparet in nitro, sale ammoniaco, tartaro &c. in hisce etiam attendendum venit cui scopo specificè Medico applicari debeant; sic enim cremor tartari, pro digestivo ventriculi, & laxativo intestinorum, ac diuretico renum usurpari debet: nitrum nimiæ velocitati & sanguinis liquiditati corrigendæ inservit, præcipue æstivis temporibus, & fluori nimio compescendo bilis: sal ammoniacum contra inflammationem sanguinis & partium solidarum, erysipelate obsessarum, absque diaphoreseos interceptione summopere valet; cui etiam usui sal volatile succini, tanquam muriaticum oleosum adaptari potest, fortius tamen suo oleo intermixto stimulans stamina nervacea; ab hisce fixis lente procedat ad volatilia, ut antehac

indicavi. Illud ſolummodo tandem monendum muriaticorum uſum diutiſſimè abſque noxâ poſſe continuari, quod non ita dici poteſt de alcalinis, tandem enervantibus ſalivam, & humorem gaſtricum.

17. Externa remedia in menſium vitiis ad tria reduci queunt, frictiones, balneationes, & peſſaria.

Frictionis intentio eſt, ut fibræ flexiliores reddantur, & nimis curtæ, ubi exiſtunt, protrahantur, tandemque ut humores intra vaſcula ſtagnantes, de loco dimoveantur, ad circulationem intermiſſam obtinendam: frictionum vices etiam exercitia & agitationes corporis ſupplent, ut removeantur ea, quæ ex vitâ ſedentaria coacervata fuerint, & debilitata in noſtrâ Machinâ.

Balneationis ſcopus idem eſt, ſed præſertim reſpicit cutim & glandulas ſubcutaneas emolliendas & laxandas, præcipue ubi quædam ſpecies leucophlegmatiæ aut Chloroſios, vel maculæ quædam ictericitæ aut ſcorbuticæ invadunt, ut & in ariditate cutis, ſufficientem diaphoreſin negante; ideoque duplex requiritur balneatio humida nempe & ſicca, ut intentioni duplici inſerviat. Balneatio ſicca aut per ignem, ſuſcitatum ex vegetabilibus, aut per fumoſos halitus ſalinos procuratur, ac præcipue per efferveſcentiam duorum corporum inter ſe colluctantium,

tium, halitusque penetrantissimos fundentium, quos Mercurios nominant Philosophorum Chemici, ut fit ex occursu acidi & alcali, & præsertim ex calce, limatura, ferri & cupri cum aceto, sale ammoniaco & spiritu vitrioli calide confusis, ut & cum flammâ spiritus vini nobilitata cum oleis essentialibus aut empyreumaticis. Balneatio humida aptissime cum solo tanaceto, vel matricariâ, vel sabina fieri potest immixtis tamen salibus, stimuli loco, ad majorem penetrationem obtinendam, præcipue sale ammoniaco.

Pessaria hodiè in minori usu, sunt attamen remedia proxime ad partem ipsam applicanda, instar suppositoriorum, unde si ex vaginâ uteri sola mensium suppressio ortum habet, necessario stimulis illis acribus irritatâ usui esse debent nobiliori & celeriori, præsertim si hæc eo tempore applicentur, quo ante hac consueti erant fluxus menstruales, continuando singulis diebus bis aut ter illam applicationem, ad minimum per quatuor aut quinque dies continuos, sic semen nasturtii & sinapi, mixtum cum sabinâ, asâ fætidâ & parvâ quantitate euphorbii sufficient pro pessariis, quibus stimuli loco piper aut zinziber adjungi possunt.

Suffumigia cum infundibulo, vel campanâ exipienda per vaginam, locum pessariorum supplere queunt, ubi nempe per fumos quosdam

acres irritantur fibræ vasorum, & glandulæ earumque vascula excretoria irritantur: huic operi conducunt quam maximè tabacum, ungulæ equorum, ut & rasura succini. Sed notet Medicus horum necessarium esse usum, si vitium in ipso latitat utero vel potius ejus collo, tunc enim absolutæ sunt necessitatis pessaria & suffumigia, imo & injectiones & spirituosis liquidis, vinosis nempe, extractione quadam nobilitatis.

De Chyrurgicis operationibus sileo, quamvis & illæ sæpe requirantur, puta in inflammatione, abscessu, coalitione vaginæ, uteri &c. quoniam ex centum vix una aut altera datur, quæ hasce revelare solet incommoditates.

Sic quantum potui, brevem tradidi delineationem practici operis, quam extendere potuissem, si intentio mea fuisset mere practica, vel si theoriam veram non innixam falsis aut fictis fundamentis operi practico inservientem amplissime tractare & tradere fuisset animus; sed hæc postmodum, experientiarum copiâ dives factus exhibere non dedignabor.

F I N I S.

INDEX

Præcipuarum rerum.

A.

Acerbum quid. 226

Acida per excellentiam urinas ſolvunt coagulatas. 167

. . . *tenuia humores noſtros fundunt.* 270

Acidorum uſus in morbis calidis. 260. *ſeq.*

. . . *diſtinctio traditur ad experimenta judiciose proferenda.* 276. *ſeq.*

Actio corporum ab eorum ſolubilitate dependet. 257

. . . *ſolidorum fluidi legibus ſubjicitur.* 43

Actiones graves & doloroſæ unde. 217

. . . *Medicamentorum Galenicis minus perſpectæ ſunt, quam Chemicis.* 304

Adſtrictio alvi unde. 228

. . . *quibus modis in Machinâ noſtrâ obtinetur.* 238

Adſtrictionis ſpecies enumerantur. 18. *ſeq.*

. . . . *opus etiam obtinetur Medicamentis ſolventibus.* 240

Adſtringens propriè remedium terra eſt ſale acido inſtructa. 16

Adſtringentia mera caute adhibenda ſunt. 292

. . . *non sunt diuretica.* 278
. . . *omnia pulsum non deprimunt.* 275
Aër quis innoxius. 226
. . *venis inflatus animalia cito necat.* 280
. . *velocitatem sanguinis auget.* 226
Aëris actiones quædam enumerantur. 196
Æquilibrium fluidorum cum solidis non est causa diversitatis temperamentorum &c. 20
Affectiones morbosæ in suppressione mensium sunt motus intestini producta. 210
Agirta hippocraticus præfertur Medico rationali a Baglivo.
Alcalia omnes humores non solvunt. 267
Alimenta omnia oleo & spiritu turgent. 39
. . *solida non nutriunt nisi soluta.* 40
. . *viliora spiritu gaudent efficacissimo* 37
Alimentorum diversitas delineatur. 38
Alteratio & secretio humorum ut fit. 130
. . . *humorum maxima in glandulis.* 131
Amara admodum differunt. 255
Amarorum actiones enumerantur. 252
Amaricantia sunt Emmenagoga. 253
. . . . *ut vermibus adversantur.* 254
. . . . *sunt vulneraria.* 16
Amarities unde dependet. 251. *seq.*
. . . *spiritus & salis præsentiam nec fixitatem indicat.* 250
Ammoniacum sal & ejus spiritus eadem effecta non præbent super sanguinem. 265

Ammo-

Ammoniaci ſalis uſus in inflammatione. 307
Anatomici omnia manualibus operationibus deberi volunt. 81
Anaſtomoſes inter vaſa uteri & placentæ non dantur. 112
Antimonii uſus ut limitandus. 306
Antiquitas de pluribus rebus nequidem ſomniavit. 49
Aquæ Chalibeatæ præparatio. 300
. . . . . *alia commodior.* 301
Argumentum de morborum ſucceſſione non eſt novum. 45
Arrogantia J Freind detegitur. 149
Aromata motum inteſtinum promovent. 164
Arſenicum ut ab agirtis adhibetur. 232
Athletica & euſarca corpora hippocratis quæ. 213
Attenuantia non ſunt anodina. 245
Avicennæ *& Helmontii de ſanguine menſtruo ſententia affertur.* 101

B.

Baglivus dubitat de ſpiritibus animalibus. 24
. . . *in Chemiam iniquior Chemicis utitur experimentis.* 33
. . . *in curatione morborum unice rationem ſolidi habet.* 43
. . . *ſub fibræ motricis ſyſtema methodicam ſectam recoxit.* 44

. . . *Hippocratis auctoritati sese serviliter subjicit.* 46
. . . *sui ipsius refutator est.* 44
Baglivi inconstantia circa motum cordis. 10
. . . . *spirituum animalium existentiam.* 23
Balneationis scopus quis. 308
Balneatio duplex describitur. 309
Bartholomeus de Moor refutatus. 29 *seq.*
Bidloo *est inventor tertiæ meningis.* 14
Bilis evacuatio non major est instantibus mensibus. 182
Boyle *in solidis absolutam quietem vix invenit.* 36
Bruta vivipara concipiunt absque præcedaneis menstruis. 174

C.

Calumnia in Chemiam data diluitur. 78 *seq.*
Calor æstivus non est lentoris sanguinis causa. 180
Cantharides destillati præbent spiritum alcalinum non vesicatorium. 256
Casus quartanæ curatæ arsenici usu. 232
Carminativi spiritus descriptio. 295
Cautio necessaria circa medicamentorum usum. 233
Cerevisiæ medicatæ descriptio. 294

Cephalalgia in mensibus suppressis non a plethorâ. 217
Chalybis actio duplex explicatur. 173
. . . *croci & limaturæ usus sit cautus.* 174
Charleton *fermentorum uterinorum adversarius nostro fermento non contrariatur.* 118
Chemicus qui inter famulos numerandus. 79
. . . *qua ratione pharmacopæus est.* 16
Chemici per Vulcanum sapientiam quæsiverunt. 86
. . . *spiritus & sales ad actiones corporum advocant.* 37
. . . *magis perspecta habent medicamentorum actiones quam Galenici.* 304
. . . *a juvantibus & nocentibus procedunt in doctrinâ theoreticâ.* 93
. . . *in opio reperiunt spiritum alcalinum volatilem.* 244
Chemicorum errores unde. 88
. . . . *modestia.* 70
. . . . *Methodus quæ.* 86
Chemiam ad pharmaciam plurimi relegant. 69
Chyrurgi extiterunt antiquissimi medici. 81
Coagulatio est vulgare opus adstringentium. 238
Coagulum seri cum quovis acido factum ab aquâ solvitur. 267
Cognitio solidorum Medico necessaria est. 48
Color viridis ut fit. 268
Coloris viridis productio in syrupo violarum non

semper ab alcali. 16

Commenta medicorum de operatione mercurii proponuntur. 271

. . . *Mechanicorum circa augmentum sanguinis menstrui.* 108

Commentatorum vitium depingitur. 48

Conformatio solidorum non semper eadem. 71

Contractio vasorum quomodo alterat liquida. 22

Copia salivæ & succi tenuis intestinalis alvum solutum retinet. 228

Corpus morbo calido detentum motum medicaminis activi admodum exaltat. 248

. . . . . *frigido vix moveri potest ab acribus stimulis.* 16

Corralliorum tinctura est commentum Chemicum. 276

Corrugatio quare adstrictionis species. 240

Cortex peruvianus præbet spiritum adiaphorum & oleum crassum. 248

. . . . . . *quare cum purgantibus adhibetur.* 16

. . . . . . *quando in mensibus suppressis & hytericis affectibus est præscribendus.* 249

Corticis hujus patroni enumerantur. 249

Crocus martis adstringens ut præparandus & exhibendus. 303

Curatio menstrui morborum judiciosa traditur. 290. *seq.*

Defe-

D.

Defectus spirituum est vera lentoris causa. 214
Difficultates circa glandularum structuram diluuntur. 127
Diversitas pororum secretionis phenomana non solvit. 129
Divisio partium in spermaticas & sanguineas nondum probata est. 4
Doctrina proportionis materiæ nondum apud Mechanicos stabilis. 85
Doctrina generalium hypotesium potius ad desidiam quam ad diligentiam stimulat. 92

E.

Effecta portionis sulphureæ peccantis quæ. 59
. . horum medendi methodus. 16
Embrionis formatio, potius expansio dicitur. 7
Emmenagoga stricte dicta nulla dantur. 230
, . . . quæ dici possunt. 232 *seq.*
Eruptionis & termini mensium causa traditur. 189. *ad* 193
Etmullerus *quare in mensium fluxu nimio præscribit diaphoretica.* 237. *seq.*
Evacuatio periodica in viris non datur. 181
Excusatione quare merentur ei, qui menses a lu-

na petunt. 234
Experimenta cum gummosis, terrestribus &c. super humores ut facienda. 166
. . . . . hæc sunt parvi usus. 16
. . . . . cum decoctis facta quare falsa & inutilia. 267
. . . . . quæ per injectionem in vasa fiunt parvi sunt usus. 171. *seq.*
Extravasatio humorum ut prodicitur. 218

F.

Fæminæ dantur non menstruantes. 95
. . . sunt laboriosæ & robustæ. 148
Fæminarum imbecillitas vitæ delicatiori adscribenda est. 16
Febres acutæ menstruis erumpentibus non semper solvuntur. 194
Febrium causa. 177
. . . decursus. 178
. . . paroxismus prolongatus lentoris signum est. 16
Fermentatio quare quibusdam menstrui causa dicta est. 235
Fermentum quid. 116. *seq.*
. . . . in materia quærendum. 133
. . . . ut fluidis admiscetur. 132
. . . . quomodo oriatur. 290
. . . . cur non extinguatur & unde nutritur.

tur. 134
Fermenti locus sunt glandulæ glandularum. 132
. . . *exaltatio & perfectio in glandulis.* 16
Fermentorum diversitas unde. 135
Fermentantia omnia sunt laxantia. 227
Fermentabilia spiritu & oleo turgent. 39
Fibræ omnes sunt albæ. 5
. . *glandularum duplices describuntur.* 122
Fluidum animalium ambiens extrinseco debet esse proportionatum. 19
Fluidorum per Chemiam examen inculcant insignes Medici. 33
Fluida ut fiunt solida. 160
. . *motum intestinum inire possunt sub iisdem planis horisontibus posita.* 137
Fluxus menstruus in quibusdam ad senectutem durat. 96
Fœtus non nutritur sanguine materno. 113
. . *non semper debilis fluentibus mensibus.* 16
Folia myrti in mensium vitiis conveniunt. 196
Forma & figura quare neglecta a Mechanicis. 83
Frigus quid agat in corpora. 197
Frixionis intentio quæ. 308
Frumenta turgent spiritu. 39
Fulcra Emmenologiæ J. Freind. *quæ* 234
Fundamentum theoriæ & praxios sunt ratio & experientia. 282

G.

Geometriæ leges ad Machinæ nostræ functiones non possunt applicari. 17. *seq.*
Geometricum illud circum circa *est argumentum incertitudinis.* 85. 96
Glandula unde dicta. 118

vete-

. . . *veteribus incognita.* 16
. . . *non est vasculorum glomeramen.* 122
. . . *duplici tunica velatur.* 121
. . . *glandulas possidet.* 123
. . . *carnea conglobata enodatur.* 121 *seq.*
Glandulæ conglobatæ & conglomeratæ quæ. 119
. . . *quæ propriè fermentum continent & elaborant.* 124. 131
Glandularum descriptio. 118. *seq.*
. . . . . . *divisio.* 119
. . . . . . *inquisitio ardua.* 121
. . . . . . *cavitas & vasa.* 124
. . . . . . *fibræ.* 122
. . . . *sunt motus glandularum organa.* 123
Globuli sanguinei in diuresi non coagulantur. 255
Gravitas & levitas in aliquibus sunt experimenta in plurimis commenta. 272
. . . . *est sal Mechanici ratiocinii.* 16

H.

Hæmorragia narium in juvenibus frequens. 161
Henricus Mumdius *allegatus.* 39
Hippocrates parum de solidis pronunciat, secundum Baglivum. 35
Hippocrati omnia non fuere cognita. 50
Hospitium spirituum in Machinâ nostrâ ubi. 28
Humorum fluctuationes in fæminis majores. 204
Hydragyrum non est alcali. 282
Hypothesis Baglivi nihil novi theoriæ aut praxi attulit. 34
Hypochondria malum cum mensibus suppressis eadem habet symtomata. 200. *seq.*

I.

Icterus febribus superveniens febrim semper non terminat. 178
Idea osteogeniæ brevis traditur. 6
Impotentia eruendi e corporibus salem non evincit ejus negationem. 90
Imprægnatæ quædam menstruant. 106
Indicationes venæsectionum quæ. 220
Infarctus quando venæsectionem indicat. 222
Infusio laxativo diuretica exhibetur. 298
Infusionis adstringentis & vulnerariæ descriptio. 296. *seq.*
Inspissatio quibus modis obtinetur. 239
Intentio maxima venæsectionis ventilatio est. 225

L.

Lactantes possunt menstruare, & non. 107
. . . ex qua causa menstruant. 16
Laxantia quædam sunt diuretica. 279
Lentoris sanguinei causa. 176
. . . . non est ejus copia. 211
Lixivium saponariorum est solvens nostrorum humorum. 165. *seq.*
Locus fermenti glandulæ sunt. 118. 124.
Lotometra unde concoquitur. 39

Lymphaticorum divisio. 126

M.

Macies unde. 171
Machina humana raro admittit propositionem geometricam. 72
Malpigius *laudatus.* 150
Maniacorum vis non solum a solidis pendet. 35
Materia efficacissima quæ. 90
. . . *quæ ratione potens, & impotens.* 261
. . . *a portione fluidâ magis patitur quam v. v.* 53
. . . *& materiæ portiones se mutuo afficiunt.* 53
. . . *quid.* 52
. . . *quæ motus intestinos vix admittit.* 211
Materiæ mors quid. 262
. . . *quantitas.* 52
Materiei quies motus ejus portionibus adscribitur. 16
Mathematici multa gratis admittunt. 2
Mathematica cuncta non possunt applicari ad Machinam nostram. 161
Mathesis limitata est. 2
Mathesi sapientia humana subjicitur a quibusdam. 16
Mathesios abusus & delitiæ in scientiis. 16

Medicus in suppressione mensium non solum respicit vasa uterina. 229
. . . *ad præternaturalia potissime respicit.* 186
Medicastrorum socordia. 74
Medicorum variæ sectæ neglectus pharmaciæ. 77
Medicamenta & alimenta in locis calidioribus sunt potentiora. 157. seq.
. . . . *linguam vellicantia omnia fibras non contrahunt.* 275
Medici quare fluida respicere debent. 43
. . *duplicem plethoram statuunt.* 138
Medico opera naturæ explicare non ad suum systema contorquere licet. 25
Mechanica scientia in quibus utilis Medico. 82
Mechanici Chemicis dictis coacti accedant. 198
. . . *garrire, Chemici res præstare docent.* 93
. . . *spiritum non describunt.* 115. seq.
. . . *ut fuci & fures sunt.* 216
. . . *Chemicorum methodum.* 37
. . . *ultra solida vix quicquam considerant.* 41
Mechanicæ regulæ pro plethora refutantur. 141. seq.
Mechanicorum studia circa pondus & momentum gravium versantur. 83

Menbranarum motus non fit per oscillationem duræ matris. 9
Meningum motus non ab earum textura, sed ab arteriis. 9. *seq.*
Menses quare sponte cessant. 289
Menses aliquando apparent in minorennibus 95
. . *non ex utero.* 166
. . *e vagina fluunt.* 168
. . *proprie manant e vasis excretoriis glandularum vaginæ.* 169
Mensium eruptio non semper secundo septenario. 94. *seq.*
. . . *nec terminus septimo.* 16
. . . *qualitas.* 99. 285
. . . *ortus non a gravitate nec solâ sanguinis pressione.* 287
Menstruatio non requiritur ad conceptum, eundem tamen facilitat. 110
Mercurii actio quo usque concedenda in Machinâ. 306
. . . . *ab ejus figurâ Mechanicâ dependet.* 305
. . . . *ut moderanda.* 16
Mercurius quando est Emmenagogum remedium. 16
Metamorphoses jucundas & utiles fabricat Chemia. 89
Metalla & mineralia ut adhibenda. 300
. . . . *rite præparata more naturali*

rali Machinam percellunt. 304
. . . . *eorum usus in suppressione rarior.* 303
Methodum particularium probant Chemici. 91
Methodus Baglivi *est antiqua & contradictoria.* 45
. . . *Medendi statum salinum, serosum, terrestrem.* 63. 65.
. . . Chemicorum *docendi & discendi qua.* 234
Methodica secta revivisecit in Baglivo. 40
Methodica secta ortus auctores. 44
Morbi remedio non ratiocinio curantur. 72
. . *plurimi manuali operatione tolluntur.* 81
Motus intestinus mensium causa. 173
. . . . *quis.* 289
. . . . . . *quid agit.* 206
. . . . . . *qua ratione spiritum praparat.* 27
. . . *intestini ad aconomiam vegetam requiruntur.* 205
Motus propulsivus quid agat. 16
. . . . . *insufficiens est ad menstruationem.* 188
. . . *& sensus non fiunt per tensionem fibrarum.* 13. *seq.*
Mulieres morbo chronico detenta non semper deficiunt in menstruatione. 107

Muriatica salia ut ad experientias sunt advocanda. 276
. . . . . *& alcalia fixa menses magis ducunt quam volatilia.* 264
Musculus non formatus easdem cum formato partes habet. 9

N.

Narium hæmorragiæ in juvenibus sunt frequentes. 161
Necessitatem solidorum agnoscunt Medici. 21
Negotium menstrui fluxus debetur portionibus velocibus. 197
Nervi latos non obtinent poros. 246
Nitrum & sal commune non sunt adstringentia nec serum coagulant. 278
Nitri & salis spiritus dulcis est acris non subacidus. 275

O.

Omnis repletio mala, sed panis pessima, unde. 213
Operis intentio. 3
Opera naturæ unde in campum prodiunt. 53
. . . . *facillima esse pronunciant Mechanici.* 84
Opium quid, & laus. 243
præ-

. . *prabet spiritum alcalinum volatilem* 257
Opii vis anodina, an in attenuatione consistat dubitatur. 246
. . *virtutis explicatio Mechanicorum refutatur.* 246. *seq.*
Origo spiritus in sale & sole quarenda. 3
Ovum per 14. *dies per se subsistit antequam matri cohereat.* 114

P.

Paroxismus & insultus mensium quid. 290
Periodus mensium brevissime explicatur. 288
Perspiratio negata non est causa plethora. 144
Pessariorum usus quando necessarius. 309
. . . . *modus applicandi.* 16
Pharmacopaus quis. 72
. . . . *officium.* 16
. . . . *opprobrium in medicastras ventilatur.* 75
Phenomana periodice recurrentia plethora existentiam non probant. 175
Plethora non est causa menstruationis. 144. *seq.*
. . . *ut aquivalet fermento.* 215
Plethora existentia non probatur per staticam. 143
Pondus mercurii ad aquam varium a variis statuitur. 85

. . *menstrui sanguinis quis.* 98
Portiones materiæ quæ. 52
. . . . . *immersæ quæ.* 205
Portionum divisio triplex. 54
. . . *alteratio unde.* 57
. . . *qualitas & quantitas ubi reperitur.* 16. *seq.*
. . . *actus describuntur.* 54 *seq.*
Portioni in compositis plurimum debetur. 16
Portionibus adscribitur motus. 52. 54
Potentia spiritus quæ. 27
Præcepta Mechanica quædam examinantur. 153. *ad* 165
Præparatio spiritus duplex proponitur. 26
Principia Chemicorum non sunt imaginaria. 87
. . . . . . *a Mechanicis negliguntur.* 77. 87.
. . . *Mechanicarum notionum Medicinam non stabilitant.* 84. *seq.*
Pressio perpendicularis pauca in Machina nostra. 163. *seq.*
. . . . *non est causa menstrui fluxus* 165
Procidentiæ uterinæ locus affectus vagina. 166
Proverbium practicum ure, seca, *unde ortum.* 82
Pubertas constanti tempore non efflorescit. 94
Purgatio sæpe spontanea instantibus mensibus. 227

quare

. . . *quare in suppressione convenit.* 228. *seq.*
. . . . . . *in eadem nocet.* 229
Purgantium selectus in suppressione qualis sit. 230

Q.

Quantitas materiæ in quibus quærenda. 52
. . . . . *momentum non auget portionibus.* 155
. . . . *sola non est mensura corporis.* 141
. . . . *menstrui sanguinis admodum variat.* 96. 98

R.

Ratio palpitationis cordis e ranâ avulsi datur. 15. *seq.*
. . . *symtomatum variantium in mensibus suppressis. datur.* 208
. . . *mensium defectus in vetulis.* 193
Ratiocinio Mechanico parum fiduciæ in Medicina tribuendum. 3
Regulæ mathematicorum exceptione non carent. 211
Remedia excogitare Medici est. 73
Res Medica quandoque expectando agitur. 291
Revulsionis apud antiquos tantum valuerunt denominationes. 237

Robur Bajuli non solum pendet a solidis 35
. . *Rustici in bylimo dejectum a pane quare restituitur.* 36
Ros vitrioli est Emmenagogum remedium. 278

S.

Sagdu quid. 39
Sal primarium Chemicorum principium. 88
. . *quod corpus Chemicis.* 16
. . *ex omnibus corporibus erui non potest.* 90
. . *solvitur in tribus Aristotelicorum principiis fluidis.* 88
. . *in spiritum converti potest.* 89
Salaces plurimum menstruant. 103
Salia Alcalia fixa inter se conveniunt. 307
. . *fixa, & acida ut sese ad materiam Medicamentosam habent.* 259. *seq*
. . *mera ut in usum vocanda.* 307
. . *rigida ut fiant.* 208
. . . . *qua ratione Medico consideranda.* 62. *seq.*
. . *ut sese ad materiam habent large explicatur.* 255. *seq.*
Salvia & ruta ut venenatâ qualitate imbui possunt. 256
Saltatrices &c. mensibus non destituuntur. 200
Sanitas perfecta non datur. 71
Sanguis menstruus quare tenuior in junioribus. 109

. . . . . *non est optimus & fragans.* 102
. . . *per aliena loca erumpens in mulieribus præsentiam plethoræ non probat.* 218
Sanctorius *sæpius nugatur.* 187
Sapientiam humanam Mathesi subjectam volunt plurimi. 1
Sapo venetus est excellens Emmenagogum. 264
Sapor simplicium vires non indicat. 263
. . *acris & amarus præsentiam salis volatis non probat.* 16
Scepti quomodo tractandi 236
Scopus Medicus a Mechanicis, Anatomicis Chemimicis varius proponitur 81 *seq.*
Srorbuticus motus delineatur. 201
Scripta quorundam veterum sub Hippocraticis extant. 47
Secretio humorum diversitati pororum non potest adscribi. 128
Sententia de fermentis non repugnant circulanti sanguini & sensui communi. 134
. . . . . *Auctoris circa menses Aphoristice subjungitur operi.* 284. *seq.*
Serum luxurians ut considerandum. 58
Solida a fluidis orta. 43. 51
Solidæ partes distinctam fluidam materiam continent. 207
Solidorum conformatio non semper eadem. 71
. . . *& fluidorum ratio habenda.* 20
Spergula cujus generis planta; 213

Spiritus quid, & unde dictus. 25
. . *a quibus in dubium vocatur.* 26
. . *a scaturigine salis & sulphuris prosilit.* 27
. . *succini acidus est.* 269
. . . . *rectificatus colorem rubrum syrupo violarum communicat.* 16
. . *immersi quid respectu materiæ.* 256
. . *vini plurimos nostros humores & albumen ovi coagulat.* 261
. . *in salem converti potest.* 89
Spirituum origo, substantia, promotio in sale & sole. 31
Spiritus animales unde dicti. 16
. . . . . *quare copiose glandulis afferunt.* 125
Status Machinæ tenellæ traditur. 189
. . . . . *floridæ.* 190
Stimulus quid. 241
. . . *Mechanicorum est idem ac sal, fermentum, spiritus aliorum.* 16
Successio morborum omni tempore observata a Medicis. 45
Sudor sanguineus datur. 186
Suffumigia in suppressione quare necessaria 310
Suppressio mensium quid. 102
Symtomata mensium instantium denotant motum intestinum. 104. 185
. . . . *non pendent a plethorâ.* 105

. . . . optime comparantur ebrietati. 188
. . . . . suppressorum cum scorbuticis sunt eadem. 200
. . . . incondinnè a plethorâ deducuntur. 202
. . . . . hæc erumpentibus mensibus non semper cessant. 210

T.

Tartari spiritus est adiaphoros. 269
. . . . quare syrupo violarum leviusculum virorem imprimit. 16
Temporamentum humidum non potest esse causa plethoræ. 149
. . . . . Mechanici est phantasticum magis quam principium Chemicorum. 97
Tendines non alligantur ossibus. 4
. . . non sunt productiones ossium. 6
Termini mensium ad triduum circum scriptio fallax. 103
Theoria ex praxi orta. 80
. . superstructa vulgarissimis notionibus frustranea est. 16
Theoretico practicum specimen animadversionibus in Baglivum subjungitur. 50. seq.
Tinctura Emmenagogæ descriptio. 295
Transpiratio negata non est causa plethoræ sed ei noxia

noxia est. 138. *seq.*
Tyro quid observare debet in Anatomicis sectionibus. 34

V.

Vaginæ situs non est causa menstruationis. 150
Vasa non sunt plura utero quam vaginæ. 151
. . . *uterina instantibus mensibus non distenduntur.* 182
. . . *sanguine bono plena non sunt causa lentoris.* 212
Vasis secretorii descriptio. 126
Vegetatio frequens sub Zona torrida. 22
. . . *quibus debetur.* 54
Vegetabilia plura sponte fermentescunt. 133
Venatio scientiarum varia est. 1
Venarum selectio in venæsectione non omnino negligenda. 225
Venæsectio est plethoræ medela. 219
. . . . *ob quas rationes instituitur.* 220. *seq.*
. . . . *cur in fine inflammationis.* 221
. . . . *in principio inflammationis.* 220
. . . . *quare refrigerat.* 222
. . . . *Quando periculosa.* 224. *seq.*
. . . . *vitæ pabulum fustratus.* 225
Venter inflatus mensibus instantibus præbet indicia motus intestini. 188
Ventriculus alimenta ut digerat. 40
. . . . *solo motu non concoquit.* 41
Vesalii sententia de menstruis refutatur. 163
Vita otiosa menstruationi obest. 199
Vivacitas maxima in animalibus sub Zona torrida. 29

Volderus *allegatus.* 82

W.

W*illisius laudatus ut practicus.* 81

FINIS.